De Ajacieden

Maarten de Vos

bron
Maarten de Vos, *De Ajacieden*. De Boekerij, Baarn 1971.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/vos_084ajac01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

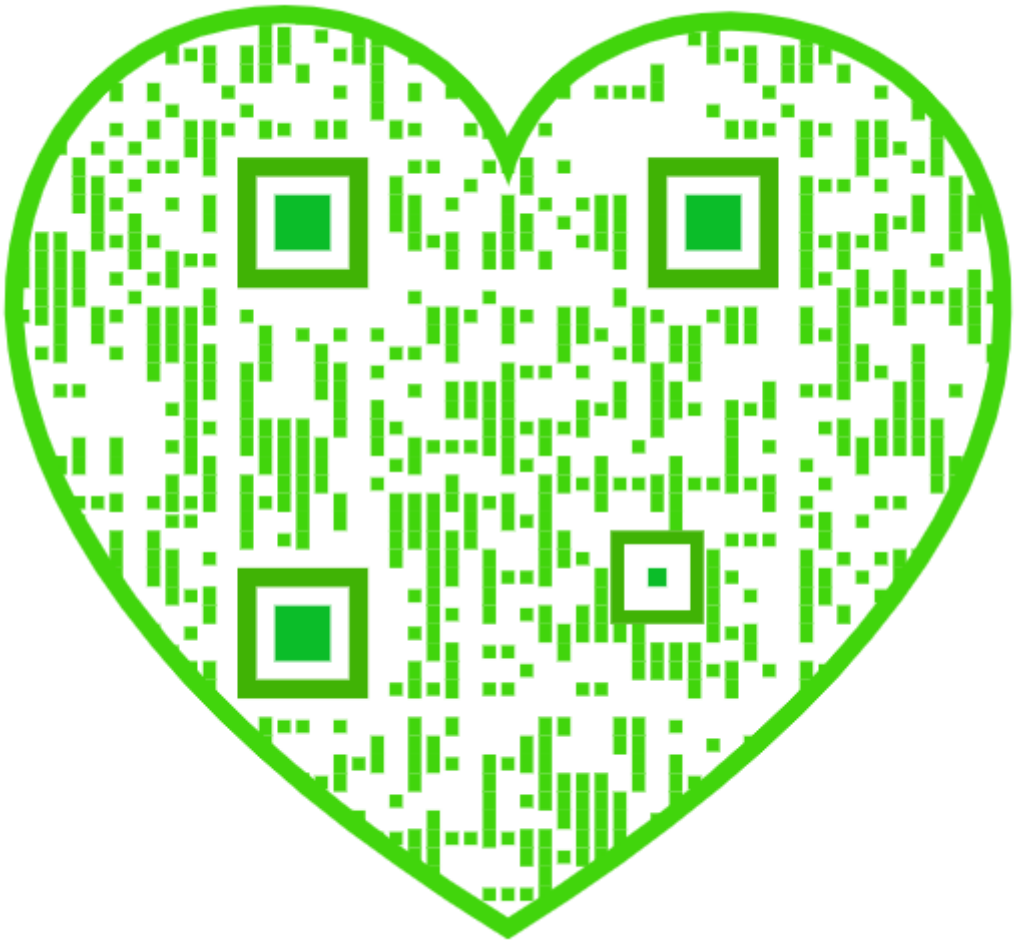

Johan Neeskens (7) heeft gescoord. Barry Hulshoff en Gerrit Mühren zijn daar, al knuffelend, blij om: zelfs profvoetballers denken op die momenten niet om het geld..

Blankenburgs vlucht uit Duitsland

Eigenlijk staat voetballend West-Duitsland ten opzichte van Nederland een beetje in het hemd. In een land dat zó vaak nadrukkelijk bewezen heeft een van 's werelds sterkste nationale elftallen te kunnen opstellen; in een land dat beweert een van de sterkst bezette competities ter wereld (Bundesliga) te laten verspelen, blijkt het voortdurend mogelijk dat een voetballer van internationale klasse niet als zodanig wordt herkend. Een prachtig voorbeeld daarvan is de Wener Franz Hasil, die als topper van Rapid kwam en bij Schalke door de brallerige, als trainer door het leven gaande Rudi Gutendorf binnen een paar maanden volkomen in de vernieling werd geholpen. Eén seizoen later wordt diezelfde Hasil wél op zijn juiste waarde geschat en groeit hij onder de supervisie van Ernst Happel uit tot een van de beste spelers in het Feijenoord-elftal, dat de Europa Cup naar Rotterdam haalt.

Toen Horst Blankenburg in december 1970 naar Ajax kwam stond hij niet bepaald bekend als een directe versterking. Blankenburg was een verdediger van het in de Regionalliga onopvallend figurerende München 1860, dat enkele jaren ervóór onder de kortstondige leiding van Max Merkel een gouden periode had meegemaakt. Het pleit voor héél Ajax dat Horst Blankenburg zich in zijn eerste half jaar bij de club ontpopte als een koelbloedig verdediger, die in veel opzichten ertoe heeft bijgedragen dat het vórig seizoen Ajax' beste ooit geworden is. In tegenstelling tot Hasil, voor wie de Duitse sportpers later een uitgebreide belangstelling aan de dag legde, is het in Duitsland opvallend stil geweest rondom de prestaties van Blankenburg. Terwijl het toch voor Duitse voetballers niet bepaald een gewoonte is dat zij de

Europa Cup winnen: op de voor AC Milan uitkomende Karl Heinz Schnellinger na kan ik me zelfs geen enkele andere Duitse voetballer herinneren die dat ooit gepresteerd heeft.

Duitse kranten hebben wel zóveel gevoel voor eigenwaarde, dat in het buitenland spelende Duitsers op de voet gevolgd worden. Dat is niet alleen zo met Schnellinger, dat is ook het geval met bijvoorbeeld Helmut Haller. Maar voor Blankenburg, nee, daarvoor kunnen zelfs de veelvuldig verschijnende boulevardbladen niet warm worden. Of toch wel, tijdens de vakantie, toen Blankenburg in Duitsland een grote zaak ter opening kwam opluisteren met zijn aanwezigheid en hij geïnterviewd werd. Maar wat er later in de krant kwam te staan had weinig te maken met wat hijzelf verteld had. Sterker nog: zowat alles wat er werd gepubliceerd was van de eerste tot de laatste regel gelogen. Terwijl Blankenburg ook onder Stefan Kovacs een vaste plaats in de topelf heeft veroverd, zoals voor de hand lag, wist een aantal journalisten te melden: ‘Door zijn goede tweede helft op Wembley heeft Blankenburg zijn plaats in de selectie van Ajax voorlopig veilig gesteld. Vlak ervoor wilde Ajax hem nog verkopen.’

Dat laatste is een pertinente leugen: Blankenburg werd destijds door Ajax voor 2½ jaar gecontracteerd en was voorbestemd de opvolger van libero Velibor Vasovic te worden, hoewel Kovacs daarover aanvankelijk geen zekerheid kende. Maar het verhaal in die Duitse krant is typerend voor de manier waarop Blankenburg in Duitsland behandeld werd. De Ajacieden hebben hem leren kennen als een rustige, vriendelijke en hardwerkende collega; sportjournalisten klopten nimmer tevergeefs bij hem aan en ook in wat intiemere kring heeft Blankenburg zich in Amsterdam een aanzienlijke sympatie verworven. Wie hem opzoekt in zijn flat aan de Kruitberg in de Bijlmermeer ontmoet iets van de Zuidduitse, gemoedelijke gastvrijheid. Blankenburg is een hartelijk causeur, voor wie er naast zijn voetbalvak heel wat andere zaken zijn die hem interesseren. In niets verschilt Blankenburg van de doorsnee voetbalprof in Nederland: hij is serieus, spaarzaam en bepaald geen ‘uitgaanstype’.

Vanwaar dan die niet zo vriendelijke houding? Blankenburg kent de redenen wel. Het begon eigenlijk allemaal met een auto-on-

geluk, waarbij hij ernstiger gewond leek dan hij in werkelijkheid was. Blankenburg maakte toen de stap van prominente amateur (op zijn zestiende was hij al een topper in de VFL Heidenheim, de plaatselijke vereniging tussen Ulm en Stuttgart), moest krachtens de reglementen drie maanden wachten en trainde in die tussentijd eerst bij München 1860 en vervolgens, op verzoek van Max Merkel, bij het tegen de onafwendbaar lijkende degradatie knokkende FC Neurenberg. Merkel haalde de krachttoer uit FC Neurenberg te redden en na de daartoe beslissende overwinning op SC Karlsruhe werd er uiteraard een feestje gevierd, waaraan ook door de aanstaande contractspeler Horst Blankenburg werd deelgenomen. Omdat Blankenburg nog wat privé-spullen moest ophalen reed hij die nacht de 160 kilometer tussen Neurenberg en Heidenheim, moest uitwijken voor een tegenligger en reed de Volkswagen 1300 total loss.

Op slag was toen de vriendelijke houding van Merkel verdwenen. Blankenburg herkende die typische rancune, die ook anderen Merkel vaak verweten hebben: ‘Als die man vindt dat je iets fout gedaan hebt, dan kun je op je hoofd gaan staan, hij zal je dat nooit kunnen vergeven.’ Toen ook startte een deel van de Duitse sportpers, aan de lippen van Merkel hangend, de campagne tegen Blankenburg. Het toeval wilde dat driemaal nadien Blankenburgs auto total loss gereden werd: eenmaal zat hijzelf aan het stuur, eenmaal zat hij in de auto bij een vriend, eenmaal had hij zijn wagen uitgeleend aan die vriend. Maar tot driemaal toe heette het dat Blankenburg in wéér een dollemansbui het verkeer in gevaar gebracht had. ‘Der Autokiller’ werd hij zelfs weinig vleiend genoemd, wat vrij vertaald de ‘brokkenmaker’ heet.

Zó ontstond, ook in München, waar Blankenburg later tóch bij München 1860 terechtkwam, het imago dat van Blankenburg een uitgesproken herrieschopper moest maken. Blankenburg: ‘Je moet je voorstellen, in een wereldstad als München, als een jonge kerel van 20, 21 jaar, dan mocht je, zelfs op maandag, niet eens naar de bioscoop. Die begon om half negen en eindigde om half elf. En om tien uur moest je thuis zijn. Als je dat tóch deed werd er geschreven: Blankenburg is de hele nacht niet thuis geweest en was stomdronken. Dat werd trouwens ook gezegd als je

twee colaatjes dronk.' Blankenburg is niet het type dat de verantwoordelijke journalisten achterna gaat lopen, ook al herinnert hij zich: 'Mijn vrouw heeft me later bekend dat zij vóór ze me leerde kennen de indruk had, dat ik de meest onhandelbare figuur in West-Duitsland was.'

Terug naar Heidenheim, voorlopig, waar Blankenburg als junior furore maakte en uiteindelijk in het Zuidduitse jeugdelftal gekozen werd naast latere Bundesliga-sterren als Bründl, Bechtold, Matthes en Köppel, de international voor wie Feijenoord zo veel belangstelling had. Natuurlijk zwaaiden de profclubs in Duitsland met de portefeuilles. Aanvankelijk leek München 1860 het te winnen, maar uiteindelijk haalde Merkel Blankenburg over naar Neurenberg te komen. Merkel beschouwde Blankenburg, vóór hij zes weken later dat auto-ongeluk zou krijgen, als zijn persoonlijke protégé. Blankenburg sliep bij Merkel, at bij Merkel en kreeg wijze raad van Merkel. Behalve de latere bedenkingen van Merkel ten opzichte van Blankenburg was er in zijn eerste seizoen als prof nóg een voor hem minder gunstige ontwikkeling: FC Neurenberg draaide zó goed dat Merkel weinig behoefte had de vertrouwde formatie te veranderen.

En dus zat het jeugdig talent Blankenburg als vaste reserve elke week op de bank náást de hypernerveuze Merkel, zonder dat hij een echte kans kreeg, omdat FC Neurenberg zonder enige moeite aanzienlijke afstand nam van de concurrenten (nog geen drie maanden nadat diezelfde ploeg maar juist van degradatie was gevrijwaard). Blankenburg kreeg tegen routiniers als Wenauer, Popp, Leupold, Strehl, Volkerts, Brungs, Cebinac en de beide Müllers geen kans. Niettemin zegt hij: 'Merkel is een trainer die nooit langer dan één seizoen bij een club kan blijven, dan is hij uitgeraasd. Maar ik heb toch bewondering voor hem. Hij maakte geen onderscheid tussen de vedetten en de minder bekende spelers, dat was punt één. En zijn trainingen waren altijd erg gevarieerd. Keihard, maar plezierig. Maar het belangrijkste was wel: hij bracht je de echte profmentaliteit bij. Hij maakte een broodvoetballer van je. Daar had ik als kereltje dat net kwam kijken veel aan. Ik speelde niet, durfde ook nog niet veel te zeggen, maar besefte wel dat het eerste jaar in het topvoetbal voor mij later

heel belangrijk zou kunnen zijn. En dat is uitgekomen.'

Voor zijn ontwikkeling tot beroepsvoetballer was het bijvoorbeeld ook belangrijk dat hij veel optrok met Lüggi Müller, de international die later als verdediger bij Borussia Mönchengladbach meehielp aan twee landskampioenschappen op een rij. Blankenburg sliep samen met Müller bij dezelfde 'pleegouders'. Terwijl een seizoen later niets er op wees dat Blankenburg FC Neurenberg zou verlaten, werd hij bij terugkeer van het 14 dagen durend trainingskamp ter voorbereiding op bijvoorbeeld de Europa Cupwedstrijden verrast door de mededeling dat er vanuit Oostenrijk belangstelling van hem was. Via een vriend van Merkel (zelf, zoals bekend, een Wener. Bij Rapid was hij de eeuwige reserve in de periode dat Happel er zijn grootste triomfen vierde) was de zaak toen snel rond: Blankenburg werd getransfereerd van FC Neurenberg naar de Wiener Sportklub.

Daar trok Blankenburg voor het eerst profijt van zijn harde leerschool van het stempel-Merkel. Temidden van de wat gemakkelijk gestemde Weense semi-vedetten stelde zijn professionele Duitse mentaliteit hem in staat al snel uit te groeien tot een wekelijks uitblinkende libero. Achter de verdediging, met een groot gemak en een aanzienlijke autoriteit voetballend werd hij door de Oostenrijkse sportpers ten slotte ná dat seizoen uitverkoren tot de op één na beste verdediger van het Oostenrijkse voetbal. Zelfs werd hem het voorstel gedaan tot Oostenrijker genaturaliseerd te worden; door een versnelde procedure was het aldus theoretisch mogelijk voor het Oostenrijkse nationale elftal uit te komen, dat in die dagen kwalificatie-wedstrijden voor Mexico moest spelen tegen de Duitse Mannschaft. Blankenburg erkent in Wenen een fantastische tijd te hebben gehad: de mentaliteit van de Zuidduitser en die van de Wener kwamen goed overeen.

Samen met bijvoorbeeld een andere Duitser, Gayer (later een sterke kracht bij Hertha BSC), injecteerde hij de Wiener SK, dat bijvoorbeeld in de internationals Buzek en de gebroeders Hof (vooral de jongste, Norbert, heeft zich later ontwikkeld tot een van Oostenrijks beste spelers) uitblinkers had. Een tweede plaats in de competitie, achter Austria, en een finaleplaats in het bekertoernooi, tegen Rapid, waren de beloningen van een seizoen

waarin Blankenburg zijn belofte volledig waarmaakte. Zó goed speelde de voordien tamelijk onbekende Blankenburg, dat de voor ongeveer drie keer zo veel geld gekochte Deense international Finn Laudrup op de reservebank bleef (in Oostenrijk is het wel mogelijk meerdere buitenlanders onder contract te hebben, van hen mogen er slechts twee worden opgesteld).

Dat Blankenburg na dat succesvolle seizoen in Wenen toch weer vertrok had alleen een financiële oorzaak: de meeste Oostenrijkse voetballers zoeken dat Grote Geld in het buitenland, omdat de mogelijkheid in het de laatste jaren verziekte Oostenrijkse voetbal veel te verdienen uitermate klein is.

Zo belandde Blankenburg uiteindelijk toch in München, bij 1860, de club die zich ook het eerst aandiende als kandidaat toen Blankenburg nog bij Heidenheim voetbalde. Van het grote München was toen al lang niet zoveel meer over: onder leiding van Fritz Langner, de trainer, moesten ervaren mensen als Radenkovic, Wagner, Zeiser en Perusic proberen het verblijf in de Bundesliga met tenminste één seizoen te verlengen. Zij werden daarbij gesteund door de jonge talenten Fischer (later bij Schalke '04 een van de grootste ontdekkingen van het Duitse voetbal) en Blankenburg. Niettemin voorspelden de kenners vrijwel unaniem dat het in verval geraakte München 1860 een zekere kandidaat voor de degradatie was. Aanvankelijk leek het daar niet op: met Blankenburg als een intensief pendelende middenvelder haalde München 1860 bij Aachen een punt en vervolgens werden zelfs de thuiswedstrijden tegen Hertha BSC Berlijn en FC Köln gewonnen. Vooral tegen FC Köln speelde Blankenburg, een nieuweling eigenlijk in de Bundesliga, een opvallende wedstrijd.

Terwijl Blankenburg en passant gekozen werd in het Duitse elftal onder de 23, dat in Roemenië met 2-1 verloor, ging het met München opeens bergafwaarts. Langner werd ziek, diens assistent Pilz slaagde er niet in verbetering aan te brengen, zodat München 1860 het trieste record vestigde 12 wedstrijden op een rij te verliezen. Toen kwam, vlak voor de eerste helft van de competitie was afgesloten, vanuit Wenen Bimbo Binder op de post van trainer. Binder kende Blankenburg nog zeer wel en zijn eerste verandering was Blankenburg van het middenveld te halen en

hem op zijn vertrouwde positie van ausputzer neer te zetten. De eerste wedstrijd werd Braunschweig met 1-0 geklopt en dat was de aanzet tot een zeldzaam spannende finale, waarin het populaire 1860 nog bijna het onmogelijke mogelijk maakte vóór het uiteindelijk capituleerde en naar de Regionalliga verbannen werd.

Het is in Duitsland gewoonte de club die uit de Bundesliga verdwijnt leeg te 'plunderen'. Voor Blankenburg waren er kandidaten genoeg: Werder Bremen, Schalke '04 en VFB Stuttgart deden hem aantrekkelijke aanbiedingen. Maar Blankenburg zelf voelde het meest voor FC Köln, in Duitsland nog altijd een topploeg. In de beide wedstrijden tegen FC Köln had Blankenburg dermate goed gespeeld, dat bij het verlaten van het speelveld Overath naar hem toekwam en hem vroeg: 'Weet je al wat je volgend seizoen gaat doen?' Het toeval wil, dat Blankenburg niet de Münchener libero Franz Beckenbauer tot voorbeeld heeft gehad, maar de schakelspeler Overath: 'Ik bewonder hem om het gemak waarmee hij speelt, de zuiverheid van zijn lange trappen en zijn persoonlijkheid op het veld.'

Die bewondering was kennelijk wederzijds, want prompt nam FC Köln contact met hem op. De zaken werden snel en zeer goed geregeld: Blankenburg tekende een contract bij FC Köln, dat officieel 'later' gedateerd was dan de overeenkomst gesloten was: in Duitsland mag pas na 1 mei worden onderhandeld. Blankenburg: 'Bij FC Köln loopt een stel voetballers van zeer grote klasse. Bovendien vond ik het plezierig dat juist Overath alles had aangewend om me naar Keulen te laten komen. De invloed van Overath is ook in het Duitse elftal zeer groot. Omdat ik al vóór Mexico geselecteerd was bij de laatste veertig, meende ik dat bij FC Köln ook de kansen op het Duitse elftal groter zouden worden.'

Niets scheen de verdere opmars van Blankenburg in de weg te staan. Totdat het bestuur van München 1860 zich ging roeren. De degradatie van het ooit zo machtige elftal had de club in rep en roer gebracht. Zo snel mogelijk moest München 1860 zien terug te komen. In het kader van die plannen paste het niet dat een steunpilaar als Blankenburg zou vertrekken. Er kwam een

gesprek, waarbij één van Münchens rijkste supporters aanwezig was: ‘De club beloofde me een goed salaris, goede premies en wat het belangrijkste was: van die supporter zou ik een zaak in textiel krijgen. Dat was erg aantrekkelijk. Ik ben aan mijn ouders gehecht. Omdat mijn vader twee hartinfarcten heeft gehad en dus eigenlijk arbeidsongeschikt is leek me die zaak een mooie gelegenheid om mijn toekomst veilig te stellen. Bovendien konden mijn ouders de zaak runnen als ik er niet was.’

Vóór Blankenburg de kans kreeg te twijfelen werd er in feite al voor hem beslist. Via een soort wisseltruc kwam München 1860 in het bezit van het concept-contract met FC Köln, waaruit bleek dat er al ‘verhandeld’ was, voor de officiële termijn was ingegaan. En wat erger was: het bleek dat FC Köln bereid was Blankenburg aanzienlijk méér te betalen dan de door de Duitse voetbalbond toegestane salarissen. Opnieuw was er een rel rond ‘Autokiller’ Blankenburg. Hij werd samen met het bestuur van FC Köln voor de strafcommissie van de DFB gedaagd (net als bijvoorbeeld met de mensen uit het gigantisch omkoopschandaal 1971 gebeurde dat te Frankfurt). Het contract Blankenburg-FC Köln werd nietig verklaard: FC Köln kreeg een boete van 12.000 Mark, Blankenburg van 1500 Mark.

Dé troost voor Blankenburg was de zaak, die hem zo vast beloofd werd. Hij was, onder leiding van de nieuwe trainer en exdoelman van het nationale elftal, Hans Tilkowski, vast van plan terug te komen. Al voor de competitie begon sloeg de pech toe: Blankenburg, de nieuwe aanvoerder, raakte ernstig aan de enkel geblesseerd en moest drie weken het gips in. Nadien bereikte hij niet meer de hoogte van het seizoen ervóór: de affaire-Köln had hem niet onberoerd gelaten, bovendien kreeg hij almaar geen zekerheid over de textielwinkel, hoe vaak hij er ook naar vroeg. Daardoor verslechterde ook de relatie met Tilkowski: ‘Ik wil buiten de voetballerij ook wel over iets anders praten en iets anders doen. Dat kon niet bij Tilkowski. Die dacht alleen aan voetbal, elke seconde van de dag. Hij was vreselijk eerzuchtig. Het was de typische botsing tussen de Pruisische Duitser en de Zuidduitser. En misschien was ik ook wel een beetje dwarsig door de niet nagekomen beloften.’

Terwijl de prestaties van München 1860 in de Regionalliga bijzonder tegenvielen, en Blankenburg bijvoorbeeld door Tilkowski bij wijze van straf werd thuisgelaten toen de ploeg vriendschappelijk bij Feijenoord speelde (en er met 2-0 verloor), schreven de plaatselijke kranten hem kapot. Blankenburg, de vedette, moest het ontgelden dat zijn club niet naar wens draaide. En Blankenburg, die juist in die periode trouwde, had het niet naar de zin. Juist toen kreeg Blankenburg het seintje dat, behalve Fortuna Keulen, ook het beroemde Ajax in hem was geïnteresseerd: ‘Ik hoorde dat mensen uit Nederland naar me zouden komen kijken. We speelden tegen VFR Mannheim en wonnen met 5-0. Ik speelde heel goed en had een aandeel in drie doelpunten. Toen ik van het veld kwam tikte er iemand in de tunnel op mijn rug en zei: Ik kom van Ajax. Ik wou je feliciteren met de goede wedstrijd.’

Die man was Nol Boerkoel, leider van Ajax' B-elftal, die samen met assistent-trainer Bobby Haarms tot de conclusie kwam dat deze Horst Blankenburg de kwaliteiten had ooit tot Ajax' topelf door te dringen. De formaliteiten werden snel geregeld en op 14 december arriveerde Blankenburg in Amsterdam voor de eerste training. Daarvoor had clubarts John Rolink Blankenburg goed onderzocht (met name zijn enkel, wat bewijst dat Ajax ook in dat opzicht de zaken goed aanpakt) en was Blankenburg verrast dat allerlei praktische zaken als verhuizing, huis en vergunning zo soepel werden geregeld. Op zaterdag 19 december al speelde Blankenburg zijn eerste wedstrijd met het B-elftal van Ajax. Na rust viel hij tegen Feijenoords reserves in, schakelde 25 minuten lang Maiwald gemakkelijk uit en werd door Grijzenhout, de trainer van het B-elftal, prompt weer uit het veld gehaald. Michels, op de tribune aanwezig, had genoeg gezien. Hij nam Blankenburg meteen mee naar het trainingskamp in Noordwijk, waar de uitwedstrijd tegen Feijenoord werd voorbereid. Na de taktische bespreking nam Michels hem apart en zei in het Duits: ‘De mogelijkheid bestaat dat je de tweede helft tegen Van Hanegem moet spelen. En ik weet niet of je hem kent, maar die is niet gemakkelijk.’

Blankenburg volgde in de rust Johan Neeskens op als schaduw

van Van Hanegem. Het ging goed, de niet snel complimenterende Van Hanegem noemde Blankenburg zelfs ‘een jongen die er wat van kan’, wat als een pittige kwalificatie mag worden uitgelegd. Een moeilijker entree had Blankenburg zich niet kunnen voorstellen, maar hij is er achteraf blij mee: ‘Dat begin is het moeilijkste, zeker bij een nieuwe club. Toen het in het begin tegen Van Hanegem redelijk goed ging kreeg ik wat meer zelfvertrouwen. Al moet ik bekennen dat ik Van Hanegem een fantastische voetballer vind.’

Blankenburg was meteen over de eerste nervositeit heen. De grootste moeilijkheid was het taalverschil: ‘Michels zei nooit iets in het Duits. Dus moest ik alles aan de spelers gaan vragen. Vaak deed ik dat aan Barry Hulshoff, die spreekt goed Duits. En ook als er grapjes werden gemaakt begreep ik het niet altijd. Dat was lastig, ja. Maar ik moet zeggen dat het ongelooflijk is, zoals de spelers bij Ajax mij meteen hebben geaccepteerd.’ Blankenburg merkte óók dat de bikkelharde conditie-slagen, zoals die in Duitsland in vrijwel elke wedstrijd worden uitgevochten, er in ieder geval voor gezorgd hadden dat zijn conditie in overeenstemming was met het peil dat Michels eiste. Niettemin kreeg Blankenburg géén vaste plaats. In bekerwedstrijden mocht hij meespelen, soms viel hij in competitie-wedstrijden zowat op alle plaatsen in, behalve op de plaats waarvoor hij door Ajax eigenlijk was voorbestemd. Want met het aantrekken van Blankenburg streefde het bestuur van Ajax nóg een doel na, behalve dan het kwalitatief uitbreiden van de selectie. De dreiging van ausputzer Blankenburg moest de oude, wat in slaap gevallen leeuw Velibor Vasovic tot een grotere activiteit dwingen. Het zal altijd wel een moeilijk te bewijzen zaak zijn, maar ik geloof dat Ajax in die opzet zeker is geslaagd: naarmate de competitie vorderde ging Vasovic in zijn laatste seizoen beter spelen.

Blankenburg tilde ogenschijnlijk niet zo zwaar aan zijn rol als pinchhitter: ‘Ik had niet anders verwacht. Ajax was een goed ingespeeld elftal. Maar soms viel het niet mee de wedstrijd daarop te worden vervangen, als je goed gespeeld had.’ Michels had zó veel vertrouwen in Blankenburg dat hij hem zelfs, tot ieders verrassing, opstelde in de zware uitwedstrijd tegen Celtic, waar Blan-

kenburg met het air van de routinier speelde. Ik herinner me nog goed dat ik Michels toen zei: ‘Blankenburg speelt een beetje met kapsones, vind je niet?’, waarop Michels antwoordde: ‘Ja, wat dat betreft is hij geen vreemde eend in de bijt...’

Ik hou persoonlijk wel van voetballers met dat beetje ‘kapsones’: zij stralen een bepaalde autoriteit uit, dwingen bij de tegenstander respect af en zijn niet nerveus als ze in moeilijke situaties terechtkomen. Maar Michels had daarover ándere opvattingen. Hij bewonderde in zijn hart die stijl wel, maar als superrekenaar kende hij ook de risico's die aan dat soort voetbal verbonden zijn. Wanneer een verdediger probeert zich zo uit een moeilijke situatie te redden en het lúkt, dan is dat prachtig; maar wanneer het misgaat kost dat niet zelden een doelpunt. Daarom verzette Michels zich destijds niet tegen het vertrek van voortreffelijke voetballers als Theo van Duivenbode en Ton Pronk: hij wilde de risico-factor tot een minimum terugbrengen en sneed daarom de franje uit de verdediging.

Dát was ook de reden waarom Michels Blankenburg na enkele maanden bij zich riep en voor de tweede maal deed hij dat in het Duits. Blankenburg: ‘Hij zei dat hij tevreden was, maar dat ik er begrip voor moest opbrengen dat hij mij moeilijk in een elftal kon opstellen waarvan de spelers elkaar blindelings kenden. En hij waarschuwde mij dat ik niet te lichtzinnig moest gaan voetballen. Als ik iemand een bal had afgepakt, dan moest ik er voor zorgen dat ik ook in het afspelen zuiver was. Michels vond dat ik nog wel eens te gemakkelijk speelde.’ Dát nu is typisch-Michels. Onder zijn opvolger Kovacs, zo is gebleken, is er meer ruimte voor pure schoonheid in het spel, al zijn de spelers zélf zo ‘gehersenspoeld’ door Michels' regiem dat zij in hun spel toch altijd een direct soort nuchterheid handhaven.

Blankenburg kreeg in de zware laatste maand van het seizoen veel kansen, voornamelijk omdat Ruud Krol in de bekerwedstrijd tegen NEC het kuitbeen brak (een blessure die tot in het nieuwe seizoen zou doorwerken). Daarmee werd de onverstoorbare Blankenburg gepromoveerd tot vleugelverdediger, voor wie het op links tóch al onwennig was, omdat hij bij voorkeur rechts trapt. Het ging aanvankelijk goed, bijvoorbeeld tegen PSV's

Eefke Mulders, toch niet de gemakkelijkste. Uiteindelijk viel Blankenburg in de belangrijke wedstrijden tegen Sparta en Feijenoord, beide in het Olympisch Stadion, wat tegen: 'Nol Heijerman en Henk Wery zijn uitgekookte voetballers, die gewend zijn aan de rechtsbuitenplaats. Ik was dat spelen als back niet gewend en dan kom je automatisch in moeilijkheden. Je kunt drie, vier wedstrijden op een vreemde positie goed spelen, daarna gaat het gebrek aan ervaring zich wreken. Bovendien sloot het achterin niet zo best. Vasovic liep meer voorin dan achterin, waardoor je ook nog rugdekking moest geven en je eigen man moest loslaten.'

Juist in die moeilijke wedstrijden leek ook voor Blankenburg de reactie te komen, zoals dat bij de nog jongere Neeskens het geval was. Hoe dan ook: Blankenburg had in enkele maanden de stap moeten maken van libero van een Regionalliga-club naar internationaal topvoetbal, en het was niet onlogisch dat scherp observerende kenners een terugval meenden te constateren. Blankenburg zelf is het daarmee niet eens: 'Er waren speltechnische en -tactische redenen aan te wijzen. Ik geloof niet dat je mij kunt vergelijken met Johan Neeskens. Toen ik bij FC Neurenberg kwam was ik óók 18 jaar. Maar toen heb ik nauwelijks gespeeld. Daarna ben ik naar het buitenland geweest en heb een jaar Bundesliga-ervaring kunnen opdoen. Ik was dus wel geroutineerder dan Johan. Toen het even minder ging lag ik er niet wakker van. En ik hield er rekening mee dat ik op Wembley niet zou spelen. Het was niet onlogisch dat Michels met vier spitsen zou gaan spelen.'

Uiteindelijk moest Blankenburg de taak van Nico Rijnders overnemen, omdat clubarts Rolink het onverantwoord vond dat de over borstpijn klagende Rijnders ook de tweede helft tegen de Griekse spielmacher Domasos zou spelen. Blankenburg deed dat zeer bekwaam en voetbalde ook in die Europese beker-finale met een air alsof hij nooit anders gedaan had. 'Je voelt je wel sterker als je dit soort wedstrijden, zoals tegen Celtic, Atletico en Panathinaikos, hebt gespeeld. Je krijgt meer zelfvertrouwen. Je wéét dat je het kunt. Kijk, elke voetballer kan door wat voor oorzaken ook uit het ritme raken. Dat kan komen omdat je kind ziek is, om-

dat je vrouw zich niet goed voelt of omdat er financiële problemen zijn. Maar als je dit een keer hebt meegemaakt kun je je twijfels sneller wegbannen dan vroeger. Geen publiek ter wereld kan je dan nog kapotfluiten. Dat is een verschrikkelijk voordeel.'

Horst Blankenburg voelt zich in Amsterdam bijzonder op zijn gemak, vooral ook na alle nare ervaringen in München: 'Er was daar een journalist, die probeerde het voor me op te nemen en te schrijven wat er werkelijk aan de hand was. Die heeft het geweten. Die man van die textielzaken is naar de betreffende krant gegaan, heeft gedreigd geen enkele advertentie meer te plaatsen en prompt kreeg die journalist maandenlang niets anders te doen dan achter zijn bureau te zitten. Zo gaat dat in Duitsland. Toen ik op het laatst bij München 1860 niet meer zo goed speelde, was er geen journalist die zich afvroeg waarom dat het geval was. Nee, ik dacht te veel aan die textielzaak en te weinig aan voetballen'. Alsof dat mijn schuld was. Toen ik na het seizoen even in München terugwas en de journalisten me opzochten heb ik niet veel gezegd. Maar er stond een dag later wel zwart op wit dat ik op de vraag: 'wat ga je nu doen met het verdiende geld bij Ajax?' geantwoord zou hebben: 'Een textielzaak beginnen.'

In Amsterdam gedraagt Blankenburg zich onopvallend, gelukkig met zijn vrouw en zijn pasgeboren dochtertje. Hij heeft veel contact met Barry Hulshoff en Gerrit Mühren, daarvóór ook met de vertrokken Nico Rijnders, die, net als hij, in de Bijlmer woonde. Zijn contract met Ajax loopt tot '73, maar als het aan hem ligt wil hij graag langer blijven. Het is theoretisch niet onmogelijk dat Blankenburg in 1974 met het Duitse elftal het wereldtoernooi ingaat. Maar dat zal niet gestimuleerd worden door de Duitse sportpers. Want: eens een Auto-killer, altíjd een Auto-killer, nietwaar?

Cruijff & Coster

Toen Johan Cruijff zijn latere vrouw Danny Coster leerde kennen, was ie al een ster bij Ajax, een international, een wonderkind, een enfant terrible en een in het buitenland bekend exponent van het snel stijgend Nederlands voetbal. En toen Cruijff later voor de receptie na zijn huwelijk de duurste suite van het Hilton Hotel uitkoos (er was een zware bewakingsdienst ingezet, zonder een speciale uitnodiging werd geen toegang tot de rechtervleugel van het Hilton-hotel verkregen; zelfs Ajaxfan -kenner en journalist Nico Scheepmaker, een van de bekendste Amsterdammers toch, moest ‘zeuren’ om binnen te komen), toen meende de buitenwereld getuige te zijn van een sprookjeshuwelijk. De ontroerend-jeugdig ogende supervoetballer Johan Cruijff naast mooie, blonde Danny, een kindvrouwtje zélf nog.

Terugkijkend naar dat evenement zegt Cor Coster, Danny's vader en uiteraard schoonvader van Cruijff: ‘Toen Johan trouwde had ie geen rooie cent. Sterker nog: hij moest schulden maken om in een behoorlijk huis te kunnen wonen.’

Het leven van Cruijff heeft behalve in het teken van voetbal, vooral ook in het teken van geld gestaan. Dat was al zo, voor hij Coster ooit ontmoette, alleen met de restrictie, dat Coster hem wat meer het verschil tussen bruto en netto leerde. Cruijff hield bijvoorbeeld weinig rekening met fiscale konsekwenties. Als zijn banksaldo 50.000 gulden aanwees, leek dat heel wat, maar als later blijkt dat er een belastingpost van 35.000 gulden tegenover staat, dan wordt zijn kapitaal al meteen een stuk minder. Als Cruijff wordt uitgenodigd om in Groningen een zaak op feestelijke wijze te openen en hij toucheert daarvoor 150 gulden, dan lijkt dat meegenomen, maar Coster becijferde dat anders: ‘Daar

ben je een hele dag voor onderweg, daar gaan je benzinekosten van af en daar moet je op zijn minst onderweg een happie van eten. Dan hou je nog geen vijf tientjes over.'

Het lijdt geen twijfel, dat Coster een grote invloed heeft gehad op zijn toekomstige schoonzoon, dat wil dus zeggen in de periode vóór Cruijffs huwelijk. Hoewel anderen daarover vaak ánders weten blijkt Cruijff zich in het poeniger milieu van de groothandelaar in horloges (Coster) zeer wel thuis te voelen. Was hij daarvóór tevreden in het ouderlijk huis, dat hij in de Weidestraat deelde met moeder Nel en twee jaar oudere broer Henny, de verandering van het eerder burgerlijke woon- en leefklimaat naar dat van de Herman Heijermansstraat gaat Cruijff gemakkelijk af. Coster heeft daar een kast van een huis, waaronder zijn zakelijk hoofdkantoor gevestigd is. Cruijff luistert aandachtig naar Coster en heeft, kien als hij is op geld, de grootste bewondering voor het financieel gogme van Coster, die zich via een spreekwoordelijke handigheid van marktkoopman tot een welgestelde zakenman heeft opgewerkt.

Ook in ander opzicht ondergaat Cruijff een radicale verandering. Modebewuste Danny maakt in recordtijd van het als een lagere scholier ogende kereltje Cruijff een uiterst modern geknipt en gekleed prototype van de late jaren zestig. Weet Coster: 'Toen ik hem voor het eerst zag, dacht-ie alleen maar aan voetbal en geld. Hij droeg een broek, waarvoor jij en ik je zouden schamen. Als je naar zijn haar keek, begon je te lachen. Danny heeft dat allemaal veranderd. En ik geloof, dat het vooral dat lange haar geweest is, dat hem bij de jeugd populair heeft gemaakt. Een jaar of vier terug was er nogal wat weerstand tegen lang haar. Maar Johan was de jeugd als het ware tot steun door het zélf te dragen.'

En zó begon het, de samenwerking tussen Cruyff en Coster, later wat spottend de Cruijff-Coster NV genoemd. Toegegeven: Cor Coster hééft in zijn onwetendheid fouten gemaakt. Hij verpakte zijn bedoelingen niet altijd even slim en gaf daardoor tegenstanders de kans hem (en daarmee Cruijff) in een kwaad daglicht te stellen. Een gebrek aan tact had voor Coster bovendien het nadeel, dat hij de mensen al snel tegen zich innam. Ik herin-

ner me nog goed, dat ik voor het eerst met hem te maken kreeg in de kwaliteit, waarin hij zichzelf langzaam aan gemanoeuvreerd had, namelijk in die van Cruijffs manager. Het ging over een boek, dat ik over Cruijff zou maken. Bij dat gesprek was Cruijff-zelf niet aanwezig, maar na vijf minuten had ik me al zo kwaad gemaakt over de blufferige en doorzichtige manier van praten, dat ik in Coster en het boek weinig trek meer had. Coster deed het voorkomen, alsof ik de uitverkorene was, die het boek van Held-Cruijff mocht gaan schrijven - dat was op zich al zo'n eer, dat ik over het geld maar niet eens meer mocht praten. In die dagen zag Coster zijn beroemde schoonzoon Cruijff als een afgod, vergeleken bij wie ieder ander maar een ‘piepeltje’ was. Hoezeer hij zijn eigen mogelijkheden óver- en die van anderen ónderschatte, blijkt wel uit reacties van geïnteresseerde uitgeverijen, die uiteindelijk de onderhandelingen over een Cruijff-boek afbraken ‘omdat de approach van de heer Coster niet de onze is’.

Zo was er wel meer. Coster introduceerde het ‘interview-tegen-betaling’, een nieuwigheidje in de Nederlandse sportjournalistiek wat de voetballerij betrof. Het maakte Cruijff bij de journalisten en fotografen niet getapter. Bovendien zorgde Rinus Michels er hoogstpersoonlijk voor, dat Coster in de ogen van sportminnend Nederland persona non grata werd, door vlak vóór de Europese bekerfinale tegen AC Milan (mei '69) de journalist Pierre Huyskens toe te laten tot het hotel, waar Ajax zich voorbereidde. Huyskens kreeg alle inside-information, die maar mogelijk was, en schreef in ruil daarvoor onder het pseudoniem Olympus een aantal briljante columns in het onder de Ajax-aanhang veel gelezen dagblad De Tijd, die zonder uitzondering de kwaadaardigheid van Coster en de ongerustheid van de Ajax-leiding tot onderwerp hadden. Toen Ajax ook nog met 4-1 verloor kon Coster wel inpakken. Zijn imago was voorgoed verpest. Ajax weigerde later zelfs met hem te onderhandelen, als hij namens Cruijff naar het bestuursverblijf toog. Er werd Coster gevraagd wie hij was, of hij Cruijffs advocaat was, zo niet, wat kwam hij dan doen? Coster, kortom, had zichzelf onmogelijk gemaakt, vooral ook na een interview met Joop Niezen in het voet-

balweekblad ‘Voetbal International’ (waarvan hij later overigens nooit de juistheid van het weergegeven woord heeft betwist - een karaktertrek, die hem bij intimi veel waardering heeft opgeleverd).

Het pleit óók voor Coster, dat hij zich nooit heeft laten afbluffen, hoe handig Ajax de publiciteitsmedia ook bespeelde en hoezeer hij zich in de ogen van de fans ook bespot wist. Toen vlak na Madrid Ajax Dick van Dijk aantrok, spitsten zich opnieuw de oren van Coster. Hem kwam ter ore, dat Van Dijk meer zou gaan verdienen dan zijn eigen Maëstro Cruijff. Een aantal telefoontjes (onder andere met FC Twente's bestuurslid Henk Olijve, die verantwoordelijk was geweest voor de transactie van Van Dijk naar Ajax; Olijve is bovendien al jarenlang een goede bekende van Cruijff) bevestigde, wat Coster betreft, dat bange vermoeden en vanaf dat moment ontketende Coster een actie met het doel het salaris van Cruijff aan te passen aan dat van Van Dijk. (Cruijffs vaste jaarsalaris werd toen opgetrokken van 35.000 naar 50.000 gulden, een bedrag waarop Van Dijk recht had, omdat in het profvoetbal het salaris gekoppeld wordt aan het transferbedrag, dat ongeveer een half miljoen bedroeg). Terzijde: de latere verhouding tussen Cruijff en Van Dijk heeft onder deze actie niet geleden. Van Dijk woont zelfs enkele huizen verder in de Waterhoenlaan van Vinkeveen.

Het laat zich indenken, dat Cor Coster zich niet erg getapt wist bij Ajax' leiders. Het was iets nieuws, dat een ervaren onderhandelaar zich inzette voor voetballers. In andere landen, met name in Engeland, is het gemeengoed, dat een prominente voetbalprof zijn zaken door een ‘manager’ laat waarnemen, in het onervaren milieu van het betaald voetbal in Nederland was dit een unicum (later, in de figuur van ex-voetballer en econoom Drs. Martin Snoeck, heeft Costers voorbeeld een gesublimeerd vervolg gekregen). Voetballers waren, ook krachtens de reglementen, onmondig en zij hadden zich tegenover de club en bondsleiders ook maar zo te gedragen. Coster was eigenlijk de eerste, die zich in deze ongelijke strijd ten voordele van de underdog mengde. Cruijff vond het allang goed: ‘Ik hoef alleen maar te voetballen, mijn schoonvader doet de zaken. En dat kan hij beter

dan ik. Hij heeft al meer dan dertig jaar ervaring.'

Wat eigenlijk bezielde Cor Coster zich zo nadrukkelijk voor zijn schoonzoon in te zetten? Was het de hang naar publiciteit, die zo vaak de drijfveer is voor ijdeltuiten, die in ruil een functie in een of ander bestuur ambiëren? Was het de kans een bepaald percentage te slaan uit de verdiensten van het fenomeen-Cruijff? Ik geloof, dat de reden voor Costers activiteiten eenvoudiger is. Hij wilde zich op de manier, die hem wel ligt voor zijn aanstaande schoonzoon inzetten. Hij zegt: 'Ik vond, dat iemand, die zo goed kan voetballen en zoveel mensen aangenaam verstrooit, daarvoor in ruil ook vorstelijk gehonoreerd moet worden. En ik heb mezelf bezworen, dat Johan Cruijff van zijn voetbalcapaciteiten miljonair moest worden. Al had ik daarvoor desnoods een of andere oliesjeik uit Perzië of Turkije moeten charteren. Ik vond, dat Johan zich te veel in de maling had laten nemen. Ik dacht: ik móet het voor hem regelen, want als ík er straks niet meer ben, dan komt me daar een stel haviken op hem af van heb ik jou daar. En omdat Johan nogal beïnvloedbaar is, zag ik daarin een gevaar. Toen ik eenmaal die taak op me genomen had, heb ik maar steeds gedacht: ik ga dóór, ten koste van alles.'

Er zijn buitenstaanders geweest, die Cruijffs houding gelaakt hebben. Zij verweten hem een verregaande ondergeschiktheid aan zijn schoonvader, een gebrek aan gezonde inspraak. Dat verwijt is onjuist. Cruijff besliste altijd zelf, uiteindelijk. En als hij het ergens volstrekt mee oneens was, weigerde hij pertinent, zonder dat de verhouding Cruijff-Coster daaronder leed. Want zij zijn bijzonder op elkaar gesteld. Coster zegt, in het ras-Amsterdams van de geboren Jordanees: 'Johan is een hele fijne kerel. Een in en in goed jochie. Hij is eigenlijk te goed. Als er 's nachts om twee uur ergens twee wagens op elkaar botsen, dan kijk ik hoogstens even het raam uit. Als ik dan zie, dat er andere mensen omheen staan, dan duik ik rap mijn bed weer in. Johan niet, die zou gaan helpen. Als hij op een terrasje zit en het is bloedwarm, dan laat ie zijn drankje voor wat het is en helpt iemand zijn wagen aanduwen als die niet start. Dat is Johan op en top. Al vriest het twintig graden, hij komt zijn huis uit om een wildvreemde te helpen.'

Die affectie voor de mens-Cruijff vertederde de als ‘keihard’ te boek staande Coster. Voor Cruijff deed hij alles. En zelfs toen hij de ene klap op zijn kop na de andere kreeg, gaf hij niet op. Hij werkte onverstoorbaar aan het financieel welzijn van Cruijff, hoewel hij nu zijn activiteiten verstandiger aanpakte en stilaan een wat meer geaccepteerde figuur geworden was. Coster verdiende ‘geen drie centen’ aan die moeite. Integendeel: terwijl hij zijn eigen bedrijf vaak verwaarloosde was geen vergadering, onderhandeling of telefoongesprek hem te veel, als het om Cruijff ging. Terwijl Cruijff zich in alle rust ontspande in Vinkeveen, liep zijn schoonvader zich de schoenen stuk om hem te laten verdienen. En het lukte! Cruijffs inkomsten uit publiciteitsstuntjes, reclame en andere nevenberoepen groeiden gestaag. Cruijff verkocht zijn naam bijvoorbeeld aan het dagblad De Telegraaf voor een zogenoemde ‘column’. Na de wedstrijden van Ajax moet hij dan een paar vragen van Telegraaf-verslaggevers beantwoorden, die uit zijn antwoorden een stukkie brouwen. Voor die minimale activiteiten streek Cruijff, aldus Coster, een kleine 20.000 gulden per seizoen op, alle faciliteiten inbegrepen. Cruijff opende niet langer voor een habbekrats winkels; voor uitgebreide interviews vroeg en kreeg hij geld; zijn huis kon hij fraai inrichten, omdat hij de leveranciers het recht verleende een of twee keer zijn naam te gebruiken. Cruijff sloeg op alle mogelijke manieren geld uit zijn naam, waarbij zelfs speciale Cruijff-ballen en -posters op de markt verschenen, alsmede een grammofoonplaatje. Coster: ‘Ik heb nooit in de krant gewild. Daar was het me niet om te doen. Toen ik eenmaal rondgekomen was met het contract met Ajax, wilde elke TV-omroep me wel hebben. Maar ik had geen trek. Ik was alleen maar verschrikkelijk blij, dat Johan voor de rest van zijn leven onder dak was. Geld? Ik kreeg rekeningen van vooraanstaande advocaten, voor die bedragen kun je een mooi autootje kopen. Maar ik heb dat nooit aan Johan verteld, dat zou ik niet eens kúnnen. En tenslotte hadden de fiscale adviezen van die advocaten veel geld opgebracht.’

Dat contract, dat Cruijff voor zeven jaar nog weer aan Ajax verbond, was de bekroning op Costers werk. Maar vraag niet hoeveel moeite hem dat gekost heeft. Weinigen hebben een idee,

hoe zenuwslopend het gevecht geweest is, dat Coster aanging tegen de voetbalwereld. Een maandenlange zenuwoorlog, waarbij clubs als Barcelona, Feijenoord, FC Basel en Ajax belangrijke rollen speelden. Coster wist, dat Cruijff in zijn hart het liefst bij Ajax bleef, de club waar hij als klein jochie gekomen was. Maar Cruijff bleek ook niet ongenegen te zijn naar het buitenland te vertrekken. Het jaar ervoor al, toen Ajax via een speciale overeenkomst had toegestemd in een eventueel eerder vertrek naar het buitenland tegen de som van 1,2 miljoen gulden, had Cruijff interessante contacten gehad met Barcelona, waar de vroegere Ajax-trainer Vic Buckingham werkte.

In het diepste geheim werkte Coster al die contacten af (met Feijenoord waren de eerste serieuze onderhandelingen al vanaf december 1970; in de week vóór Cruijff met Ajax rond kwam, was er nog een laatste bespreking met Feijenoord, dat Cruijff een prachtig bod deed - in een persoonlijk gesprek met de toen al demissionaire Michels raadde Michels Cruijff en Coster aan vooral niet naar Feijenoord te gaan. Michels vreesde een nationale opstand, wat feitelijk ook de reden was, dat Feijenoord zo lang aarzelde de knoop door te hakken). Steeds weer pratend, afwijzend, argumenterend, bluffend, wanhopend, zag Coster het op een gegeven moment niet meer zo scherp zitten: ‘Ik kreeg het er benauwd van. Als ik een zaak verknoei, dan is dat mijn eigen schuld, dan pak ikzelf de konsekwenties. Maar in dit geval waren de konsekwenties niet alleen voor mij, maar ook voor mijn dochter en schoonzoon. Die verantwoording ging zwaar wegen. Soms, als ik er geen gat meer inzag, dan zocht ik het zelfs in de drank. Mijn vrouw heeft dat goed voor me opgevangen. Ze had gelijk: ik kon me niet verstoppen achter de alcohol.’

Waar anderen allang de onmenselijk zware strijd om Het Grote Contract zouden hebben opgegeven, zette Coster door. Ondanks zijn eigen twijfels: ‘Het was in het begin net een grote brede weg, met veel zijstraten en veel verlichting. Maar het leek wel of op het laatst die weg almaar smaller werd. Er waren geen zijstraten meer, de verlichting werd minder. Ik dacht: doe ik er nou wel goed aan, zo lang te wachten? Ik werd er bang van.’ Uiteindelijk bleek Coster over de langste adem te beschik-

ken, nadat het bestuur van Ajax intern onder zware druk was geplaatst en de merkwaardige bemiddelingspoging van Ajax-supporter Jack de Vries het proces dusdanig versnelde, dat de beslissing zelfs nog sneller viel dan mocht worden verwacht. Maar de dans om de cijfers had Coster wel uitgeput. Hij gaf toe 'er gek van te worden,' maar zelfs de meest fanatieke aanhangers bij Ajax prezen Costers doorzettingsvermogen. Coster: 'Toen het eenmaal vaststond, dat Johan bij Ajax zou blijven was ik de Grote Piet. Maar als hij naar Feijenoord was gegaan, had ik beter meteen mijn huis kunnen verkopen. Dan was ik in Amsterdam niet veilig meer geweest.'

Ik heb allengs grote bewondering voor Coster gekregen. Voor de manier, waarop hij voor de rechten van Cruijff opkwam; voor zijn geestelijke conditie, die een voorwaarde is voor langdurig en moeizaam onderhandelen; voor de handigheid, waarmee hij zijn troeven uitspeelde en voor de onbaatzuchtigheid, waarmee hij de belangen van Cruijff verdedigde. Ondanks de kritiek, ondanks de tegenwerking, ondanks de twijfels. Coster was méér dan Cruijffs schoonvader - hij had, zo veronderstelt hij zelf, de plaats van 'Ome Manus' Cruijff ingenomen; 'Ome Manus', de populaire vader van Johan, eigenaar van een groentezaak in de Akkerstraat, Amsterdam Oost (Betondorp), overleden toen Johan zelf 12 jaar was.

Die gebeurtenis heeft waarschijnlijk het ventje-Cruijff voor de rest van zijn leven bepaald. Hoewel zijn moeder op bewonderenswaardige manier geprobeerd heeft het verlies van de zorgzame vader op te vangen, heeft Cruijff zich het overlijden van zijn vader sterk aangetrokken. Hij veronderstelt zelf 'dat hij daardoor al vrij jong een sterk eigen mening kreeg', psychologisch lijkt het meer verantwoord te geloven, dat Cruijff er vooral op uit geweest is zichzelf en zijn gezin voor later veilig te stellen. Hij zocht, geschokt door de mentale klap, een zekerheid en meende die in geld te moeten zoeken. Hij zegt dan: 'Ik ben niet eens zo gek op geld. Maar het blijkt, dat je in je leven niets kunt doen zonder geld.' Men kan zich afvragen of Cruijffs hang naar financiële waarborgen ooit verzadigd raakt, of er niet op een andere manier moet worden gezocht naar evenwicht. Over die wijze van bena-

deren is bij Ajax nóóit gesproken. Geld is niet altijd een compensatie voor een mentale schok.

De drang naar geborgenheid heeft Johan Cruijff tot een eerder ‘burgerlijke’ huisvader gemaakt. In tegenstelling tot zijn hippe outfit, zijn opvallende sportauto en zijn ster-zijn houdt Cruijff ervan thuis te zitten, een plaatje te draaien, wat TV te kijken of wat te lezen. Vreemd genoeg wil ook Danny niets anders. Coster verklaart de houding van zijn dochter als volgt: ‘Toen Danny twee was zat ze al in de cockpit van een vliegtuig. Ik heb haar altijd erg verwend. Ze had zowat alles al gezien toen ze nog maar een jaar of zestien was. Ze was uitgekeken op al die mooie jongetjes met die dure kleren en pronkende auto's. Ze wilde alleen maar rust. Daarom paste ze zo goed bij Johan. Het is een ideaal huwelijk. Ze heeft altijd tegen iedereen, ook tegen mij, beweerd, dat ze graag met Johan mee naar Spanje zou gaan. Maar in haar hart wilde ze veel liever in Amsterdam blijven, bij ons in de buurt. Dat heeft ze tegen een tante gezegd, die dat later aan mij heeft doorverteld. De waarheid was, dat ze de loopbaan van Johan niet in de weg wilde staan.’

Gevoegd bij Cruijffs neiging tot ‘gierigheid’ is het verklaarbaar, dat het echtpaar nauwelijks in het centrum van Amsterdam wordt gesignaleerd. Cruijff voelt zich wèl bij deze rustige manier van leven en kan zich bovendien volledig concentreren op zijn vak, dat van voetballer. Coster weer: ‘Er zijn twee soorten Johan Cruijffs. Een mét en een zónder bal. Als ie eenmaal een bal ziet of hoort wordt hij een ander mens. Ik heb eens met hem zitten praten over vrij belangrijke dingen. Op een gegeven moment ziet hij achterin de kamer drie jongens op de TV, die proberen een bal hoog te houden. Dan is ie verkocht. Dan kun je een uur tegen 'm aanpraten of schreeuwen, hij hoort je niet meer.’ Behalve zijn hoofdvak, dat van voetballer, is Cruijff ook zakenman. Samen met broer Henny is hij eigenaar van de sportzaak Smit-Cruijff aan de Elandsgracht, bovendien bezit hij een luxe schoenenboutique in de Kinkerstraat.

Maar Johan Cruijff is toch voornamelijk voetballer. En wat voor een! Hij is al van alles genoemd en met iedereen vergeleken, maar een van de knapste beschrijvingen is van de Engelse jour-

nalist Geoffry Green, die na de uitwedstrijd tegen Liverpool (december '66, uitslag 2-2) over Cruijff schreef: ‘Hij is als een inbreker, die zijn vak perfect verstaat. Hij gaat eerst enkele malen de kluis bestuderen, voor hij aan het werkelijke kraken toekomt. Maar als hij dan aan de kluis begint, kan hij niet meer missen. Of, om in voetbaltermen te spreken, dan is het een goal.’ Cruijff is inderdaad een van de beste voetballers ter wereld. Niet alleen om zijn gevoel voor het moment, om zijn slimmigheden of om zijn techniek. Cruijff is vooral zo'n grote, omdat hij zo moedig is.

Coster herinnert zich een gesprekje met Michels tijdens de opening van een of andere dancing, waarbij zij naast elkaar over Cruijff te praat kwamen. Op Costers vraag hoe Michels eigenlijk over Cruijff dacht antwoordde Michels, naar het tindunne kereltje wijzend: ‘Moet je 'm zien staan... Zó dik is ie, maar in het veld is ie voor de duivel nog niet bang. Ik bewonder Cruijff, ja. Hij is van wereldklasse.’ Die ijskoude moed van Cruijff, die is onvoorstelbaar. Toen Ajax tegen Liverpool geloot had, gaf niemand de Ajacieden ook maar een schijn van een kans. Bij aankomst op Schiphol gedroeg het gezelschap zich, onder leiding van de brallerige trainer Bill Shankly, ook uitermate arrogant. Op mijn vraag of Ron Yeats, de stopper van Liverpool, wel eens van het jonge talent Johan Cruijff gehoord had, antwoordde Yeats: ‘Ik ken hem niet. Maar hij zal toch óók wel één hoofd, twee benen en twee armen hebben, zoals ieder ander? Ik maak me geen zorgen.’

Men weet het: Ajax won die historische wedstrijd, in de dichte mist, met 5-1 en Cruijff was in dat feest een van de hoofdpersonen. En de trotse Ron Yeats probeerde in de return op zeer duidelijke manier het kereltje Cruijff op een minder nette manier uit te schakelen. Maar Cruyff, voor de duivel nog niet bang, meed de maaiende benen van de twee koppen grote Yeats, en was tweemaal op het goede moment voor de goal om identieke acties van Keizer af te ronden. Later, buiten de sjieke kleedkamers van dat stadion, zag ik Yeats terug. Hij leek opeens minder lang, minder groot, zoals hij daar stond. In ieder geval had hij veel van de arrogantie verloren, waarmee hij zich ruim twee weken ervoor ge-

presenteerd had, toen hij verzuchtte: ‘Cruijff? Die ken ik nu, ja.’

Als junior al beschikte Cruijff over het instinctieve vermogen zelfs de grofste charges te ontwijken. Als hij de bal heeft wácht hij op de tegenstander, pas als die tegenstander iets doet handelt Cruijff: snel, zeker, dodelijk effectief. Han Hoopman, schoonvader van Piet Keizer, eigenaar van bijvoorbeeld de Oester Bar en de naar hem genoemde Bodega op het Leidseplein herinnert zich Johan Cruijff nog goed als kereltje van zeventien jaar, die zijn debuut maakte: ‘Het was in de tijd, dat Michels op het punt stond Buckingham te vervangen. In een uitwedstrijd tegen DOS stond Johan reserve. Ik zat vlak bij Michels, toen die naar Cruijff wees en zei: Die zetten we er in als het hard wordt...’ Een week later reisde Ajax naar GVAV in Groningen. Ajax-fan Hoopman, zeer goed bevriend met Michels, reisde mee: ‘Daar speelde Cruijff voor het eerst mee. Het werd voor Ajax een complete afgang, we verloren met 3-1. Maar wat ik een plezier gehad heb met die Kleine... Hij was zo dun als een spijker, maar hij ging nog niet voor drie van die Groningers opzij...’

Juist wanneer de moed de spitsspeler Cruijff verlaat is hij een teleurstellende voetballer. Zo heeft Cruijff een uitgesproken angst voor verdedigers als Theo Laseroms en Rinus Israel, in mindere mate voor Kees Kornelis (NEC). In die wedstrijden blinkt Cruijff vrijwel nooit uit, te beducht als hij is voor een ernstige blessure. Dat heeft trouwens ook te maken met zijn positie. Een aanvaller staat in negen van de tien gevallen met zijn rug naar de tegenstander als hij een bal aanneemt; daardoor is hij aanzienlijk kwetsbaarder dan een verdediger, die altijd de tegenstander ziet ‘komen’. In oefenpartijtjes is Cruijff een superieure verdediger, die zelfs een perfecte sliding kan maken. Een tijdlang oefende Ajax vrij intensief op het een-tegen-een spelen. Met een doelman erachter moet één verdediger door één aanvaller omspeeld worden, waarna die aanvaller eventueel zijn poging moet afronden. Wanneer Cruijff verdedigt heeft de doelman een ‘makkie’.

Ook in het buitenland is eerder die angstfactor dan zijn eigen klasse doorslaggevend geweest voor Cruijffs prestaties. In de wedstrijd tegen Polen bijvoorbeeld speelde Cruijff een werkelijk meesterlijke eerste helft, maar hij werd vervolgens op een dusda-

nige wijze toegetakeld door een of twee Polen dat hij zich op de linkervleugel maar wat terugtrok. Sterker nog: de mentaal zo sterke Cruijff werd er de inleiding tot het winnende doelpunt van de Polen. Bij een uitgooi van Jan van Beveren reageerde hij schrikachtig, waardoor een Poolse verdediger aan de bal kon komen en de aanval inleiden, waaruit Lubanski het winnende doelpunt (2-1) maakte. Dit tot grote woede van zijn medespelers, die achteraf mopperden over de angst van de Grote Cruijff. Zo speelde Cruijff minder goed tegen bijvoorbeeld de Schotse schopper Jim Brogan, maar niet vergeten mag worden, dat zijn benen vaak inderdáád gevaar lopen. Zoals in de uitwedstrijd tegen Spartak Trnava, toen hij binnen tien minuten door de Tsjech Majernik werd uitgeschakeld. En ook na menige competitie-wedstrijd ziet Cruijff er toegetakeld uit. Hij zegt daarover: ‘Soms, als ik 's avonds na de wedstrijd tien minuten in dezelfde houding zit, kan ik niet eens meer opstaan. Als je me dan de trap ziet oplopen ben ik net een ouwe kerel. Dan kun je je niet voorstellen, dat ik diezelfde middag in de Eredivisie heb lopen voetballen.’

Wat ik ook in de voetballer Cruijff bewonder is zijn eenvoud. Zelden heb ik Cruijff in het openbaar over zijn prestaties horen opscheppen. Nooit zal hij later nog eens uitgebreid vertellen over hoe hij die solo maakte of dat doelpunt voorbereidde. Ook in interviews praat Cruijff het liefst niet over zichzelf, wél over het vak van voetballer in het algemeen. In dat opzicht heeft de praatgrage Cruijff veel baanbrekend werk verricht. Met een aangeboren gevoel voor rechtvaardigheid als basis protesteerde hij tegen de vele heilige huisjes, die ons voetbal rijk is. Met name rond het Nederlands elftal heeft hij de organisatie helpen verbeteren, bijvoorbeeld ten aanzien van de strafwetgeving, de verzekeringen, het premiestelsel en de sponsering.

Nare eigenschappen heeft Cruijff weinig. ‘Hij is makkelijk te beïnvloeden en hij kan wel eens liegen als het hem uitkomt. Maar wie van ons is volmaakt?’ weet Coster. Als voetballer heeft Cruijff zich te vaak schuldig gemaakt aan een overdreven egoïsme. Met Cruijff voetballen is geen gemakkelijke zaak. Hij combineert namelijk vrijwel nooit. Als een speler hem de bal aan-

speelt en zelf snel doorgaat, dan zal Cruijff hem de bal zelden terugspelen. Hij maakt dan gebruik van de opkomende speler door de tegenstander in de waan te laten, dat hij die richting op gaat spelen, maar kiest de andere richting voor een spectaculaire manier van passeren. Het gevolg is, dat Cruijffs collega's tenslotte gaan volstaan met het plichtmatig de bal in zijn voeten spelen, wat zijn taak aanzienlijk verzwaart. Bovendien probeert Cruijff al te vaak zelf een doelpunt te maken, wanneer anderen in een gunstiger positie staan: hij kan zijn medespelers negeren. Dick van Dijk heeft daar last van gehad, diens voorganger Inge Danielssen klaagde steen en been en in het Nederlands elftal waren bijvoorbeeld Jan Mulder, Willy Lippens en Coen Moulijn juist over die houding van Cruijff teleurgesteld.

Ook opvallend aan Cruijff is zijn voortdurend roepen naar medespelers. Cruijff ziet nu eenmaal meer dan het gros van hen, heeft ook vaak de bedoeling hen uit een moeilijke situatie te helpen. Maar anderszijds doodt hij ook vaak de zin tot avontuur van sommige spelers. Gerrit Mühren met name heeft daarvan in het begin bij Ajax veel last gehad. De aanmoedigingen van bijvoorbeeld Piet Keizer zijn nodig geweest om de schroom uit Mührens spel te halen. Mühren moest leren, als vele anderen, zich op bepaalde momenten ‘niets van Cruijffs roepen aan te trekken’.

Ik ben ervan overtuigd, dat Cruijff in de toekomst anders zal gaan spelen. Nu hij het begeerde contract binnen heeft, hoeft hij zich minder te ‘verkopen’, zoals hij dat bijvoorbeeld tegen Atletico in Madrid zo nadrukkelijk probeerde. Cruijff zal veel meer in dienst van het elftal gaan spelen en daardoor een nog grotere voetballer worden dan hij al is. De sociale zekerheid zal hem precies dat evenwicht bezorgen, dat elke voetballer nodig heeft om tot optimale prestaties te komen. Cruijff mag dan in het verleden voortdurend voor relletjes en pressie op het bestuur van Ajax hebben gezorgd, hij en Coster hebben ook afgesproken, dat die periode voorbij is. Met de kwalificatie-wedstrijden voor Duitsland '74 (het wereldtoernooi) voor ons, lijkt me dat een bijzonder prettige gedachte.

In veel opzichten is de gemakkelijk over ‘tonnen’ pratende zakenman Cruijff nog een speels manneke. Een dag voor de uit-

Uitgerekend tegen Feyenoord, in het Feyenoord-stadion, tegen Wim van Hanegem (midden) maakte Horst Blankenburg in december '70 zijn debuut in Ajax-1. Blankenburg (rechts) is in de buurt als Stuy een voorzet gaat pakken. Links Mühren.

De klasse van Cruijff. Zelfs Ton Thie, de doelman van FC Den Haag, is kansloos als Cruijff om hem heen draait. Links Theo van der Burch (FC Den Haag) en Johan Neeskens.

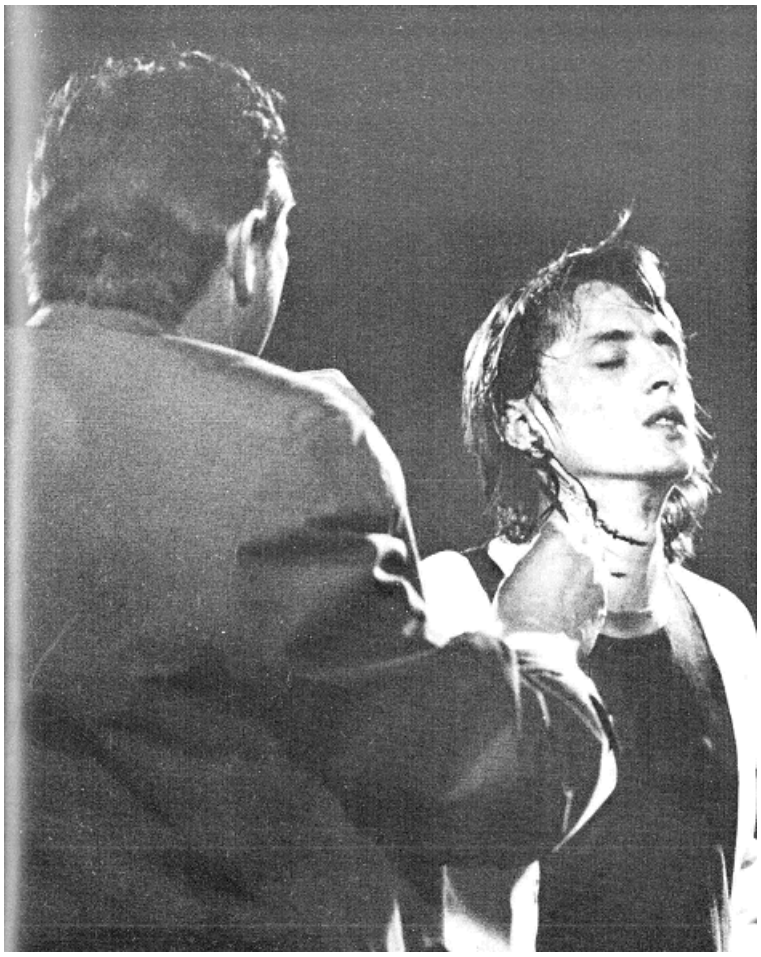

De moed van spitsspeler Cruijff. Na een charge van Rodri, de doelman van Atletico Madrid, is hij aan zijn oor geblesseerd geraakt. Duizelig van de pijn laat hij zich door clubarts John Rolink behandelen. Cruijff speelde de wedstrijd uit, hoewel zelfs voor een hersenschudding werd gevreesd.

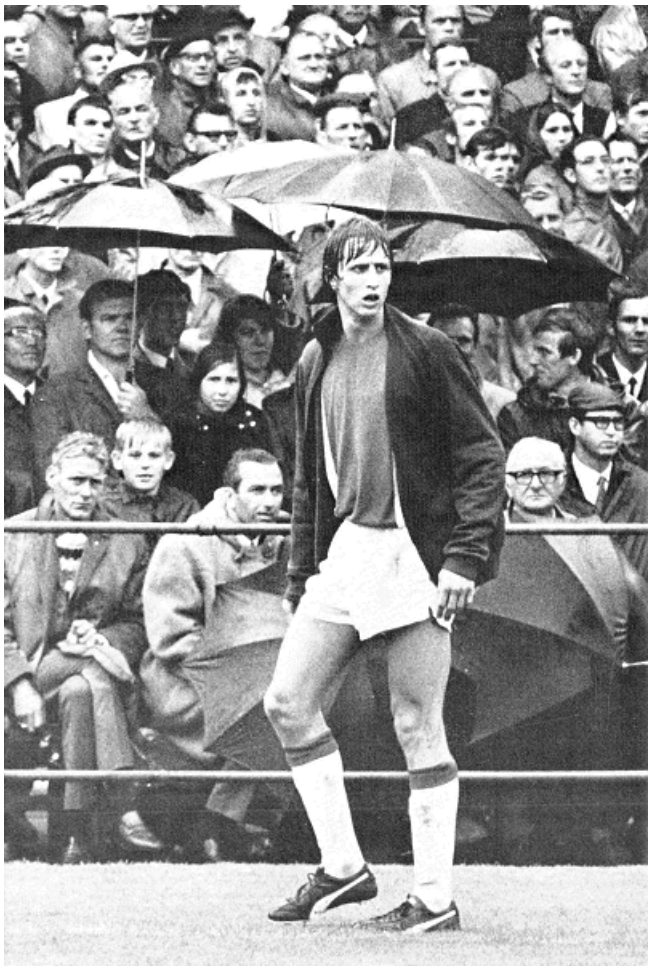

De kwetsbaarheid van Cruijff. Mikpunt van tackles, duwen en schoppen. Soms is dat ook voor Cruijff te veel. Als hij het veld moet verlaten blijft zijn aandacht bij de wedstrijd.

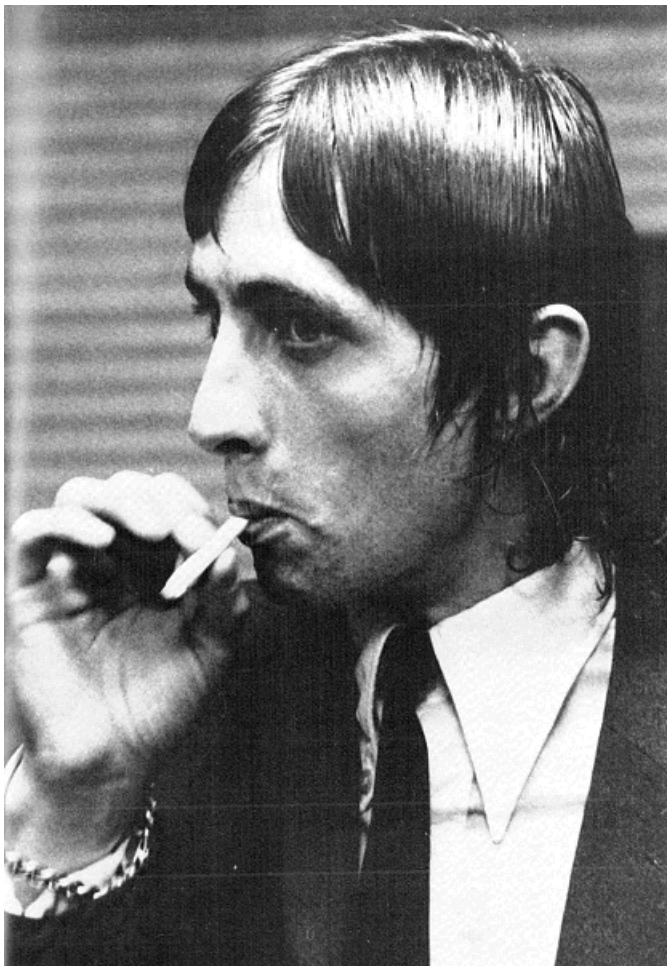

Cruijff na afloop. Zó vanonder de douche vandaan. Een sigaretje in de mond om de spanningen af te reageren staat hij verslaggevers te woord. Het smalle koppie lijkt nóg smaller dan normaal.

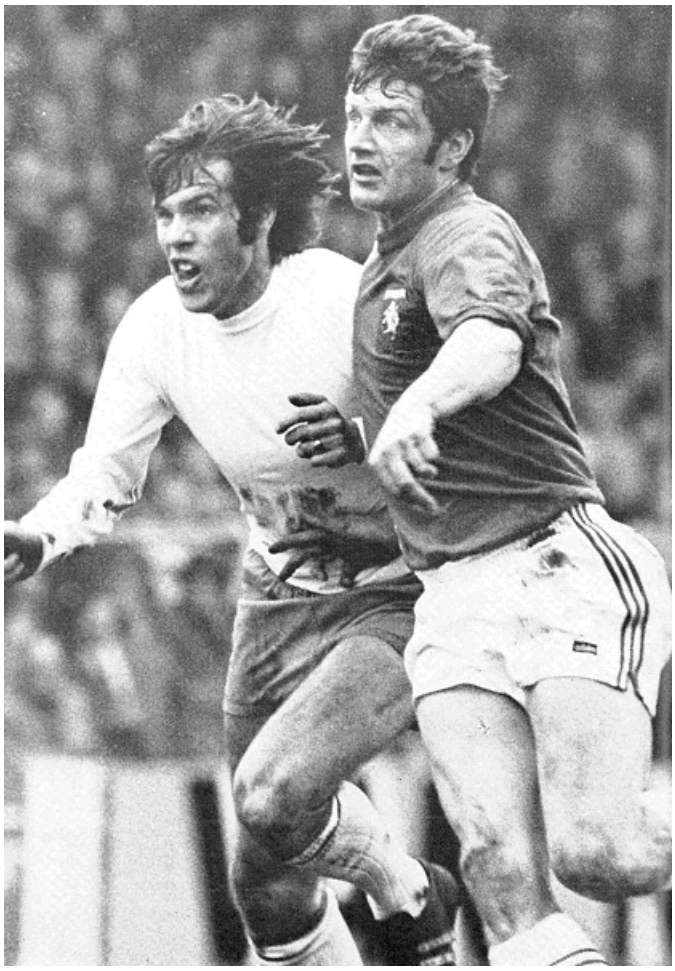

Twee seizoenen speelde Dick van Dijk in FC Twente mét Willem de Vries (rechts). Toen Van Dijk zich Ajacied mocht noemen werd diezelfde De Vries een van de felste tegenstanders van Van Dijk. Let op de 'handjes', specialiteit van vooral Van Dijk.

Lief zijn voor een scheidsrechter: Van Dijk verwent Arie van Gemert tijdens een oponthoud op een hete avond.

Schoolmeester Arie Haan weet nu wat bij wil aan de top komen FC Twente's Eddy Achterberg (links) ondervindt wat dát betekent Blankenburg ziet toe.

wedstrijd tegen Napoli, in het Runners Uptoernooi, was er op een nogal modderig terrein een training gepland. Vooraf, het was nogal frisjes die morgen, konden enkele van mijn collega's de verleiding niet weerstaan een balletje te trappen en ik sloot me bij hen aan. Het was een geanimeerd partijtje, dat werd afgebroken, toen de vedetten-zélf het veld opkwamen. Cruijff kwam, in trainingspak, op me af en nodigde me uit 'hem te passeren'. Wat doe je dan als journalist, die altijd zo nodig rotstukkies over die voetballers moet schrijven? Je kunt moeilijk zeggen: 'Dat kan ik niet,' want dan roept zo'n voetballer meteen terug: 'Maar je kunt het wel altijd zo mooi schrijven, he?'. Ik nam dus de uitdaging aan, toverde een van de meest ingewikkelde schijnbewegingen uit mijn trucendoos en, warempel, het lukte, ik liep Cruijff nog gemakkelijker voorbij dan ik had durven dromen. Triomfantelijk wilde ik al achterom kijken, hoe de rest van de zeer geïnteresseerde spelers mijn capaciteiten wel zou beoordelen of ik ontwaarde Cruijff vlak achter me, kennelijk met de bedoeling me de bal alsnog af te pakken. Ik zette me schrap, maar het was al te laat. Cruijff ondernam een tackle, die 'per ongeluk' wel de bal, maar niet mijn benen miste.

En daar lag ik dan, met mijn goeie pak in de modder, uitgelachen door de hele horde. Dat is nu óók typisch Cruijff. In zijn voortreffelijk portret, dat Cherry Duijns in de Haagse Post over Cruijff maakte, schrijft hij bijvoorbeeld over de grappen en grollen, die Cruijff bij voorkeur met Piet Keizer uithaalde: 'Er werden babymuisjes verstopt in de petjes van medespelers, zodat dezen zich constant op het hoofd krabden, er werden pillen in de douches verstopt, zodat collegae zich besproeid wisten door oranje of bruin water, er werd met slagroomtaarten gegooid en er werden verslaggevers gefopt,' en over de typisch Amsterdamse eigenschap mensen te 'voeren' weet Duijns: Op de lagere school dient zich een karaktertrek aan, die veel Amsterdammers eigen is: het voeren van mensen, het zogenaamde dollen. Vooral bij de catechisatie. Hij stelde de leerkracht lastige vragen: 'Ja meester, ik begrijp iets niet, want, ehhhh, Adam en Eva hadden twee kinderen. Kaïn en Abel, de een sloeg de ander dood. Waar komen nou die andere kinderen vandaan? Dat kan nooit. Ja zei die, d'r

waren nog meer kinderen. Nou, zei ik, waarom zegt u dat dan niet.'

Cruijff heeft humor, dat staat vast. Hij was ook degene, die 's morgens altijd met een of andere smoes (meestal om zijn portemonnee af te geven) naar het aparte kamertje van Michels ging. Doel: het peilen van de 's morgens doorgaans minder te spreken trainer, onder de spelers 'De Bul' genoemd. Cruijff kwam dan terug met een feilloos oordeel, zodat de spelers zich op een milde, normale of strenge Michels konden instellen. Maar heel weinigen kunnen op Cruijff boos worden. Zijn jongensachtige flair komt hem vooral van pas, als iemand op het punt staat hem uit te foeteren. Op een van de eerste centrale trainingen, die Georg Kessler op Zeist hield, liep ook Cruijff tussen de geselecteerden. Kessler, in die dagen nog de onvervalste Pruis, liet de spelers op een gegeven ogenblik schietoefeningen doen. 'Féúer,' riep hij over het sportcentrum heen, als hij 'schíéten' bedoelde. Stopt opeens de tengere gestalte van Cruijff abrupt, draait zich om en schreeuwt heel hard terug: 'Wat zegt u nou steeds? Ik versta u niet...'

Diezelfde Kessler was onderwerp van Cruijffs grote woede in de rel, die voorafging aan de belangrijke interland tegen Bulgarije, in Rotterdam, waar Oranje de laatste kans op Mexico zou behouden door een overwinning. Om twaalf uur zou de selectie zich voor die wedstrijd in een hotel in Holten melden. Iedereen verscheen, behalve Cruijff - de zoveelste nationale rel was een feit. Cruijff werd opnieuw een lakse houding ten opzichte van het nationale elftal verweten, toen bleek dat hij diezelfde dag op Schiphol arriveerde in het gezelschap van zijn vrouw. 'We hebben,' zo gaf Cruijff desgevraagd als commentaar, 'voor onze schoenenzaak een aantal inkopen gedaan.' Wat weinigen wisten was, dat Cruijff op verzoek van een aantal artsen zijn vrouw ter afleiding naar Italië had meegenomen. Hij had vooraf Kessler van die noodzakelijke 'revalidatie' ten aanzien van zijn vrouw op de hoogte gesteld en aangeboden zich wat later die dag alsnog bij de groep te melden. Toen puntje bij paaltje kwam reageerde Kessler zeer formeel, door 'de secretaris-penningmeester van de KNVB, de heer Burgwal, van het niet-verschijnen van Cruijff op

de hoogte te stellen.' Die houding heeft bij Cruijff véél kwaad bloed gezet, temeer omdat zijn verhouding met Kessler tot dan toe zonder meer goed te noemen was. Zelfs al was Cruijff in een van zijn eerste interlands van het veld gestuurd door de Oostduitse scheidsrechter Rudy Glöckner, die meende door Cruijff geslagen te zijn in de wedstrijd tegen Tsjecho Slowakije. Cruijff was in die ontmoeting geïrriteerd geraakt door de voortdurende overtredingen van de kalende stopper Jan Popluhar. Later, in een vriendschappelijke wedstrijd tegen Slovan Bratislava, nam Cruijff revanche door diezelfde Popluhar onophoudelijk en op alle manieren voor aap te zetten.

Cruijff kan namelijk merkwaardig koel acteren. Hij vertelde me eens van een of ander baantje, dat hij zonder veel succes had uitgeoefend in de periode, dat hij nog alleen maar een 'veelbelovende jeugdspeler' was. Door oudere collega's werd Cruijff toen wat hautain behandeld. Hij werd op onprettige manier gecorrigeerd bij het minste geringste foutje en op allerlei manieren gekleineerd. Cruijff stapte daar vlot op en herinnert zich nu: 'Een paar jaar later wilde iedereen zo nodig met me optrekken. Ik was met Danny in een dancing, toen we een paar jongens en meisjes zagen, die we kenden. We gingen aan de bar zitten en plotseling kwamen er ook die vroegere collega's van me bijzitten. Erg joviaal, en zo. Zo van, ha die Johan, hoe is het nou? Ik bestelde een rondje, maar zei er wel bij: de hele groep die hier zit, behalve die twee daar met hun meisjes. Ik geloof, dat er altijd een kans komt om iemand terug te pakken, zonder dat je het zoekt of dat je rancuneus hoeft te worden. Ze melden zichzelf wel.'

Cruijff is niet bijzonder intelligent, het is eerder een zakelijke slimheid, die hem leidt. Op een zaterdagmiddag waren we samen naar Haarlem gereden waar Ajax B tegen de reserves van Haarlem speelde. Er waren zo'n 2500 toeschouwers, die vooral rond de overdekte tribune zaten. Een man, die met 'koffie, limonade en gevulde koeken' rondliep ontdekte opeens Cruijff en gooide hem twee repen chocola toe. 'Dat is voor jou, Johan,' riep hij 'als je maar goed speelt in Madrid' (het was vóór de uitwedstrijd tegen Real, in '67). Cruijff pakte de repen aan, brak ze in stukken

en deelde ze uit aan tientallen jongetjes, die opeens overal vandaan kwamen. Het publiek genóót, de wedstrijd vergetend. Later gaf Cruijff toe opzettelijk gehandeld te hebben, wetend, dat dit soort handelingen de best denkbare vorm van public relations vormt.

Ik heb me altijd afgevraagd, hoe Cruijff het heeft klaargespeeld redelijk zichzelf te blijven onder de tot waanzin opgeschroefde reacties van het publiek. Hij heeft zichzelf leren pantseren en is daardoor voor veel van die loftuitingen of dreigementen immuun geworden. Zich normaal bewegen, zonder te worden lastig gevallen in het openbaar, is voor Cruijff al heel lang een praktische onmogelijkheid. Die publieke bezitsvorming heeft op bepaalde momenten tot enorme spanningen geleid, maar steeds weer overwon Cruijff de handicap. Hij leerde afstand te nemen, zich op te stellen in interviews voor radio, TV, dag- en weekbladen. Hele reeksen van cliché's heeft hij ter beschikking. Maar ook dient toegegeven, dat Cruijff zelden zeurt over onjuiste berichtgeving ten aanzien van hem. Cruijff beschouwt minder prettige uitvloeisels van de publiciteit rond hem heen als een minder prettig randverschijnsel - slechts heel zelden zal hij reageren, laat staan om een correctie verzoeken.

Hoewel de schijn soms anders deed vermoeden is de verhouding tussen Michels en Cruijff altijd bijzonder goed geweest. Cruijff had oprechte bewondering voor het vakmanschap van Michels en accepteerde de afstandelijke houding van de coach, ‘omdat dat juist bij Ajax wel eens de enig goeie houding kon zijn.’ Cruijff en Michels hebben elkaar door de jaren heen wederzijds bewonderd, al was Michels soms teleurgesteld in de houding van Cruijff op kritieke momenten. Michels wilde van elke speler zoveel mogelijk zekerheid omtrent een prestatie hebben, de risicofactor tot een minimum beperkend. Maar Cruijff is een avontuurlijke voetballer, die het risico niet mijdt, zoals zoveel anderen. Wat inhield, dat Cruijff soms aanzienlijk minder was dan mocht worden verwacht. En dat verdroot Michels dan, zoals hij ook weinig waardering kon opbrengen voor de voortdurende rellen over het financieel aspect van Cruijffs manier van voetballen. Michels, zelf puur zakelijk ingesteld, besefte overigens

zeer wel, dat de fout in deze financiële aangelegenheid niet alleen bij Cruijff alswel bij de gebrekkige zakelijke vorm van begeleiding gezocht moest worden.

Terwijl aan de ene kant Michels ooit Cruijff naar het bijveld verbande, om er voor straf 'alleen te trainen,' had hij aan de andere kant bewondering voor zijn spitsspeler. Niet zelden koos hij bij conflicten de kant van zijn speler. Bij diverse knooppunten tijdens de vele besprekingen tussen het duo Cruijff/Coster enerzijds en het bestuur van Ajax anderzijds was de aanwezige Michels de man, die, nuchter denkend en altijd de grote lijn volgend, vaak uitstekende oplossingen aan de hand deed. Michels, zelf een voortreffelijk zakenman, had waardering voor de zakenman Coster en de zakelijk ingestelde, maar ook ijskoude profvoetballer Cruijff. Waarschijnlijk heeft Michels het bovendien aan dit duo te danken, dat hij bij Barcelona terecht is gekomen. Bij een van de gesprekken met het bestuur van Barcelona werd Cruijff op de man af gevraagd, wie hij een betere trainer vond: Buckingham of Michels. Het was voor Cruijff moeilijk te antwoorden, want hij was tenslotte door Barcelona's toenmalige trainer Buckingham aanbevolen. Niettemin heeft hij toen zonder aarzelen de naam van Michels genoemd. Het laat zich indenken, dat er voor Michels nauwelijks een betere entree in Spanje te bedenken valt.

Cruijff verbergt bijvoorbeeld ook zijn twijfels goed. Het valt niet mee elke week weer voor een topprestatie te moeten zorgen, ook al beschikt hij nu eenmaal over een opmerkelijke aanleg. Voor die topprestaties (vaak speelt Ajax drie wedstrijden in één week) is het noodzakelijk, dat een beroepsvoetballer als een monnik leeft. Cruijff kán dat. Hoewel hij het liefst níet over voetbal praat als hij thuis is, leest hij wel veel over zijn vak. Bovendien concentreert hij zich uiterst zorgvuldig, zelfs voor wedstrijden tegen minder spectaculaire tegenstanders. Want wanneer hij even verslapt in de dagen voor zo'n duel is hij in veel gevallen al geklopt. Vooral in uitwedstrijden is er altijd wel iemand, die een week lang wakker heeft gelegen van de idee Johan Cruijff te moeten uitschakelen. En dat uitschakelen gaat vaak lang niet zachtzinnig.

Juist wanneer een speler als Cruijff zich niet vooraf al met de idee vertrouwd heeft gemaakt, dat hij het wel weer zwaar te verduren zal krijgen tegen zo'n overgeconcentreerde 'schaduw', zal hij in een wedstrijd geïrriteerd reageren, ingaan op provocaties of opmerkingen. Cruijff doet dat meestal niet. Zijn antwoord bestaat voornamelijk uit goede acties, waarover hij nooit veel ophef maakt, zoals hij ook nooit uitbundig feest als hij scoort, wat per seizoen zo'n 30 keer het geval is, gemiddeld. De man aan de top, in welk vak ook, is vaak eenzaam. Cruijff weet beter dan wie ook, dat wanneer Ajax of het Nederlands elftal faalt, het vooral zíjn schuld is.

Cruijff heeft veel kritiek moeten incasseren, de afgelopen jaren. Daarvan heeft hij uiterlijk nooit veel last gehad. Maar ook híj heeft zijn momenten van vertwijfeling gehad. Bijvoorbeeld in de periode van zijn geheimzinnige blessure, waarin hij maanden achtereen niet kon meespelen (tot aan de uitwedstrijd tegen FC Basel toe), toen hij eens ontboden werd bij clubarts Rolink, die hem toevoegde: 'Ik geloof maar, dat ik je invalide zal laten verklaren'. Die klap is voor de toen nog in het 'onzekere' stadium verkerende Cruijff heel, heel hard aangekomen. Of de maatregel, die Michels in Madrid nam door Cruijff tien minuten voor tijd uit het veld te halen - een unicum in de periode Cruijff-Michels. Ooit heeft Cruijff zich tegen mogelijke represailles van de zijde van Michels verweerd door tegen hem te zeggen: 'Als je mij er drie wedstrijden naast zet, in wedstrijden, waarin je denkt dat dat wel kan, bijvoorbeeld om mij disciplinair aan te pakken, dan kruis ik er óók drie aan, geloof dat van mij.'

Zo ver is het nooit gekomen. Maar altijd bleef Cruijff de angst door een of andere reden uit vorm of geblesseerd te raken. Altijd bleef er het gevaar, dat hij in marktwaarde daalde. Zoals die benefiet-wedstrijd in Lissabon, ter gelegenheid van het afscheid van Benfica's sympathieke aanvoerder Mario Coluna. Voor buitenstaanders lijkt het heel wat, zo'n selectie in een 'Europees elftal'. Maar de werkelijkheid valt zwaar tegen. Cruijff werd door een chauffeur van het vliegveld gehaald en in een eenvoudig hotel gestopt, waar het merendeel van de spelers al groepjes had gevormd, omdat het contact, voornamelijk door taalmoeilijkhe-

den, maar uitermate moeilijk tot stand kwam. Behalve met Uwe Seeler sprak Cruijff met vrijwel niemand; bovendien liet de coach van de selectie, de Spanjaard Ladislao Kubala, zeer duidelijk zijn voorkeur voor de Spaanse voetballers merken. Cruijff, als rechtsbuiten opgesteld terwijl hij links veruit prefereert, werd er al binnen een half uur uitgehaald.

Ik heb hem later gesproken. Hij bood me aan in de spelersbus mee te gaan naar het hotel, vroeg vervolgens of hij niet mee kon naar míjn hotel en bood tenslotte aan of hij mij moest introduceren op het grootse banket die avond, dat in de dure badplaats Estoril gehouden werd. Op die dag was Cruijff gewoon verschrikkelijk alléén. Zocht hij steun in een wereldje, waarin hij zich toch niet helemaal thuis voelde. Toen al bleek ook zijn innerlijke hang naar Ajax en Amsterdam, waar hij zich geborgen weet.

Als voetballer zal hij zijn loopbaan bij Ajax afsluiten, de man die vroeger niet eens een corner voor het doel kon krijgen, maar ze nu met het linker- en rechterbeen plaatst waar hij ze maar hebben wil. Cruijff, de slimme straatvoetballer, zal de komende jaren ongetwijfeld voor nieuwe hoogtepunten zorgen, zowel bij Ajax als het Nederlands elftal, dat hij nog altijd een en ander verschuldigd is. Want ook Cruijff heeft de handicap, die te veel topvoetballers in Nederland hebben: zij zijn zich te weinig bewust van hun verantwoordelijkheid ten opzichte van de voetballerij. De Cruijff-types zijn de katalysators van het voetbal. Hun voorbeeld doet wonderen. Voetbal in Nederland zou een geweldige stimulans krijgen, wanneer het nationale elftal eindelijk eens prestaties zou leveren in het toernooi om het wereldkampioenschap. Zakelijk gezien zouden de Nederlandse vedetten er aanzienlijk op vooruit gaan. Er is het buitenlandse voorbeeld (Engeland, West Duitsland, Italië en Brazilië) om dat aan te tonen.

Voor de goede orde tenslotte dit: toen Cruijff zijn eerste contract bij Ajax tekende (diezelfde middag brak hij een been) verdiende hij drie tientjes per week. Maar dat was vóór hij Cor Coster had leren kennen.

Een vedette leert sjouwen

Toen de talentvolle junior Dick van Dijk nog in de jeugd van het Goudse ONA voetbalde schreef hij een brief naar zijn idool Coen Moulijn om een handtekening, zoals Van Dijk zelf nu dagelijks zulk soort brieven ontvangt.

Een zelfs toen Van Dijk op nog maar net zestienjarige leeftijd een aanbieding kreeg om in de tweede divisieclub SVV te komen voetballen, was hij een van die typische voetbalfanaatjes, voor wie nauwelijks iets anders geldt. ‘Het ging niet om het geld,’ zegt Van Dijk nu, ‘je had bij wijze van spreken geld méégenomen om in het betaald voetbal mee te mogen doen.’

Negen jaar later is Van Dijk een vedette geworden, wiens naam in de hele wereld aanspreekt. Niet alleen omdat hij al seizoenen op rij een van de meest succesvolle schutters van Europa is, maar ook, omdat hij op Wembley de legendarische goal inkopte waarmee Ajax al snel afstand nam van Panathinaikos (toen Van Dijk een maand later met vakantie op Majorca was en ergens in het autochtone Inca een Spaans hapje wilde eten, herkende hem de eigenaar van dat restaurantje als de maker van die prachtige goal). Onder de zo nuchtere profs bij Ajax telt Van Dijk als een van de meest koele voetballers. Negen jaar betaald voetbal hebben het enthousiaste kereltje Van Dijk gerijpt tot een zelfbewuste vakman, die wéét wat hij kan en níet kan, die wéét wat er van hem gevraagd wordt en die tenslotte ook zeer goed weet wat er met al die moeite te verdienen is.

De loopbaan van Dick van Dijk kent een opwindende curve. Elke talentvolle junior bij een amateurclub hoopt ooit ontdekt te worden door de bonzen uit het betaald voetbal: de jonge trainer Hans Croon háálde Van Dijk van ONA naar SVV, waar hij in dat

eerste seizoen meteen topscorer werd en daarmee SVV hielp te promoveren. Elke talentvolle voetballer hoopt op een nationale selectie: Dick van Dijk speelde in het Nederlands jeugdelftal (bijvoorbeeld tegen West Duitsland, dat toen wereldklasse-mensen als Franz Beckenbauer en Berti Vogts kon opstellen), in het Nederlands militair elftal en, tenslotte, in het A-elftal, waarin hij met name twee uitstekende wedstrijden tegen Engeland speelde. Elke prominente voetballer hoopt op de sensatie van Europees bekervoetbal: na een lange aanloop in het toernooi om de Runners Up-beker sloot Van Dijk zijn tweede seizoen bij Ajax af met een flonkerende finale-wedstrijd, waarin hij al zijn critici de mond snoerde.

Die successen zijn niet als vanzelf gekomen. Ook Van Dijk heeft teleurstellingen gekend, hoewel hij niet het type is daarmee te koop te lopen. Van Dijk leek in zijn vierde en laatste seizoen bij SVV te mislukken: een gebrek aan interesse drukten zijn prestaties dusdanig, dat hij door de kenners als een ‘mislukt’ talent werd gekwalificeerd, zoals zoveel goeie voetballers door een of andere oorzaak nooit die top bereikten, die aanvankelijk bereikbaar léék. En bij FC Twente kwam na anderhalf jaar wonderbaarlijk goed voetbal de terugslag, die onvermijdelijk bleek. Van Dijks tweede seizoen bij Ajax, tenslotte, was wellicht het moeilijkste tot dan toe. Juist in die periode werd Van Dijk door zijn gezonde instelling gered - ánderen waren wellicht ten onder gegaan in de maalstroom van complicaties, die het uitvloeisel waren van Michels' bikkelharde regiem.

Van Dijk herinnert zich nog bijzonder scherp het moment, waarop hij zich voor het eerst zeer duidelijk realiseerde, dat voetballen niet alleen een prettige, maar ook bijzonder lucratieve bezigheid kon zijn. Dat was enkele maanden na zijn entree bij SVV, toen hij opeens werd uitgenodigd deel uit te maken van het Rotterdams elftal, dat de traditionele wedstrijd om de inmiddels verdwenen Onafhankelijkheidsbeker tegen een bondsteam speelde. Het ventje, dat nog niet zo lang ervóór Moulijn aanbad, zat opeens vlak naast hem, in dezelfde kleedkamer, voor dezelfde wedstrijd. Van Dijk weet nog: ‘Het was een vrij drassig veld, dus besloten de spelers van Feijenoord lange noppen onder de schoe-

nen te doen. Ik weet nog goed, dat Gerard Meijer, de masseur van Feijenoord, voor de wedstrijd naar ieder van die Feijenoorders een zakje met diverse noppen gooide. Ik wist niet wat ik zag, tóen. Ik had alleen maar korte noppen onder mijn schoenen, maar ik durfde mijn mond niet open te doen.'

'Ik zat een beetje hulpeloos rond te kijken, in de wetenschap, dat ik met deze noppen onmogelijk een goeie wedstrijd kon spelen, toen Moulijn me in de gaten kreeg en vroeg wat er aan de hand was. Ik zal nooit vergeten, dat Coentje me toen een stel andere noppen gaf en een tang om ze vast te zetten. We speelden 3-3, na strafschoppen wonnen we de beker. Toen gebeurde het: na afloop werd de overwinningspremie uitgereikt. Twee honderd en vijftig gulden, zo in het handje. Ik wist niet wat ik zag of wat me overkwam: zoveel geld voor één wedstrijdje voetbal. Ik denk, dat ik opeens overmoedig werd, want ik vroeg ook nog langs mijn neus weg: "Hoe zit het met mijn reiskosten?" Ik geloof, dat in die tijd een retourtje Gouda-Rotterdam iets meer dan twee gulden kostte, maar gewoon het idee, dat ik van mijn tientje zakgeld die dag ook nog meer dan twee gulden had moeten uitgeven aan de trein, gaf me de moed naar vergoeding te vragen. En ik kréég het nog óók.'

Voor Van Dijk is die gebeurtenis heel lang blijven doorwerken. De prof-in-spé wist opeens waar zijn toekomst lag: niet via de giro, niet via de bank of niet via een cheque, maar zo, cash in het handje, deden hem die 250 harde guldens de schellen van de ogen vallen. Voor hem, Dick van Dijk, lag er een goeie boterham klaar. Met die wetenschap liet hij zich gewillig leiden door de idealistische trainer Hans Croon, voor wie geen moeite te veel was zich uit te sloven voor zijn jonge, succesvolle ploeg (in die periode maakten, behalve Van Dijk, ook rechtsbuiten Eddy Koens en doelman Eddy van de Roer deel uit van de Nederlandse jeugdselectie). Croon begeleidde zijn 'SVV-baby's' naar alle evenementen, praatte veel met hen en schaafde aan de mogelijkheden. 'Ik heb veel van Croon opgestoken', bekent Van Dijk, 'ik onderhoud ook nog altijd zeer goeie contacten met hem.'

Bij SVV speelde Van Dijk iets achter de spitsen, zijn favoriete positie. Vooral wanneer hij vleugelgenoot Koens in het spel be-

trok ontstonden er voor SVV mogelijkheden. Van Dijks goede techniek, zijn lange trap en ‘oog’ voor de situatie maakten hem tot een voetballer, die te goed was voor de eerste divisie. En dus kwamen er aanbiedingen, uit binnen- en buitenland. SVV wilde Van Dijk behouden, bedong een hoog transferbedrag en dus schrok ook de voornaamste kandidaat, FC Twente, terug. Maar zelfs al verdiende Van Dijk voor SVV's begrippen verschrikkelijk veel, zijn prestaties werden steeds minder. Toen FC Twente een jaar later toch de gok waagde het schijnbaar uitgebluste talent onder contract te nemen was de transfersom tot de helft (70.000 gulden) gedaald - een typerend staaltje van wanbeleid zoals die in het betaald voetbal zo vaak te signaleren is.

Toen Dick van Dijk bij FC Twente arriveerde had men in de boezem van de club juist besloten via een nieuw beleid op langere termijn naar successen te streven. Kees Rijvers mocht zich belasten met het cultiveren van het merendeels jonge talent, dat de FC Twente vol verwachting had aangetrokken. Zijn eerste jaar bij FC Twente gebruikte Van Dijk, net als de anderen, als de aanloop naar een betere tijd. Dat lukte: FC Twente's jonge garde kwam in de publiciteit, de verdwenen belangstelling voor het topvoetbal werd in Enschede weer opgewekt en hoewel niemand ook maar iets van de naderende sensatie kón weten, waren de verwachtingen voor dat tweede seizoen aanzienlijk.

Dat tweede seizoen werd FC Twente dé sensatie, maandenlang in de absolute top meedraaiend. FC Twente maakte Enschede en omstreken compleet voetbalgek in een onstuitbare reeks van successen, waarin een overwinning met liefst 5-1 (!) op Ajax het hoogtepunt was. De abnormale spanning, die de heldenrol van het onervaren FC Twente als konsekwentie had, had vrijwel onmerkbaar de kracht van de spectaculaire ploeg ondermijnd. In de groeiende reeks van incidenten speelde Van Dijk een hoofdrol, samen met ex-Hagenaar Henk Houwaart en ex-Amsterdammer Flip Stapper: ‘Wij kregen de naam “lastige jongens uit het Westen” te zijn. Ik ben me daar nooit van bewust geweest. Ik dacht dat het ánders was: wij hadden persoonlijkheid genoeg om te zeggen, dat we het niet overal mee eens waren. Dat stak. Dat kon Rijvers maar moeilijk hebben.’

Zo ontstond de mythe, dat het trio ‘rebellen’ voornamelijk schuldig was aan de plotseling teruglopende prestaties van het over het geheel genomen toch sensationele FC Twente. Van Dijk: ‘Ik ga ervan uit, dat ook een serieuze voetbalprof nu en dan zijn afleiding moet hebben. Voor mij, en toevallig ook voor Houwaart en Stapper, was dat op maandag een lekker hapje eten en een borreltje pakken. Daar steekt toch niets kwaads in? In Amsterdam kijkt niemand daar vreemd van op. Zelfs in een profbedrijf als Ajax is dat een doodnormale zaak. Maar Rijvers vond dat vreselijk. Zelfs op zondag, na de wedstrijd, had hij het liever niet. Michels was anders. Die hield het niet tegen, integendeel: die vond zelfs dat een profvoetballer nu en dan best eens de spanning mag afreageren door eens goed door te zakken.’

De ontlading van al die latente spanning kwam in een trainingskamp in Duitsland, bedoeld om de winter goed door te komen en FC Twente op te laden voor een even grandioos vervolg van de competitie als waarmee de eerste helft afgesloten was: Van Dijk en Rijvers kregen daar een onbeduidende ruzie. De ban was gebroken, de resultaten navenant. De geweldige wedstrijden, die Van Dijk met FC Twente had gespeeld, hadden niet nagelaten overal in den lande diepe indruk te maken. Van Dijks hartewens: een absolute topclub, leek hem wel te realiseren. ‘Vergeleken bij SVV,’ weet hij, ‘was FC Twente een veel beter georganiseerde club. Maar er ontbrak toch nog te veel om het predikaat topclub te verdienen.’

Zo geviel het dat de slimme Van Dijk in de maanden van FC Twente's langzame verval eigenlijk nog maar één wedstrijd ouderwets vlamde: dat was in De Meer, tegen Ajax, in de wedstrijd waarin Eddy Achterberg zijn later beruchte misser liet aantekenen. Van Dijk heeft zich toen lopen ‘verkopen’, zoals hijzelf ronduit erkent. Maar juist, omdat nóg weer later zijn prestaties steeds meer wegzakten en bij FC Twente bekend werd, dat Ajax de onderhandelingen met Van Dijk al had aangeknoopt, terwijl de competitie nog in volle gang was, werd Van Dijk het etiket van de ‘Oostelijke verrader’ opgeplakt, temeer omdat zijn nuchtere instelling een deel van de fans eerder had tegengestaan. Later zijn die plooien voor een goed deel gladgestreken: de ver-

houding tussen Van Dijk en FC Twente is tot normale proporties teruggebracht. Niet ontkend kan worden, dat de tientallen doelpunten, die Van Dijk voor FC Twente gemaakt heeft de club nationale en internationale bekendheid hebben helpen verkrijgen (in het Franse voetbalweekblad France Football werd een grote reportage aan Van Dijk gewijd, omdat hij in het Adidas-klassement van de Europese topschutters steeds voorin te vinden was; Olympique Marseille, nu de Franse kampioen, had veel belangstelling voor hem). Bovendien bracht een speler als Van Dijk net dat beetje persoonlijkheid in de ploeg, die later zou ontbreken. De wederzijdse bewondering tussen Van Dijk en Rijvers is later ook duidelijk gebleken. Van Dijk zegt bijvoorbeeld: ‘Bij FC Twente was ik de vedette, die niet hoefde te werken, dat werd voor mij door anderen opgeknapt. Een jongen als Jan Jeuring was voor mij toen goud waard. Omdat er als het ware waterdragers voor me bezig waren hoefde ik alleen maar te wachten tot er een kans kwam. En dan prikte ík ze er wel in.’

‘Rijvers zag de ontwikkeling van het voetbal toen al heel sterk. Op een gegeven ogenblik zei hij tegen me: “Als zo'n centrale verdediger opkomt, moet je hem wel 's proberen af te stoppen.” Toen heb ik maar een beetje gelachen. Ik, Van Dijk, achter een mannetje aanrennen? Dat was toch te gek om los te lopen? Ik stond liever een beetje bruin te worden in de zon. Later, bij Ajax, heb ik vaak aan de woorden van Rijvers moeten denken. Die man was op dat gebied zijn tijd gewoon vooruit.’ Rijvers was sportief genoeg om de moeite te nemen Van Dijk in zijn huis in Vinkeveen op te bellen na zijn wedstrijd op Wembley. Toen het hem niet lukte stuurde hij de dag erop een hartelijk gelukstelegram, met welke geste Van Dijk bijzonder blij geweest is.

En toen kwam Ajax, de topclub die Van Dijk geambieerd had. Wat Rijvers had voorspeld (‘Dicky zal het moeilijk krijgen’) zou worden bewaarheid. Bij FC Twente was Dick van Dijk de uitgesproken vedette, bij Ajax was hij niet meer dan één van de zestien geselecteerden, en dan nog een peperdure ook, omdat met zijn transfer meer dan een half miljoen gulden gemoeid was. Van Dijk had veel tegen: de fans hadden verrukt geconstateerd, dat hij bij FC Twente gemiddeld zo'n 30 doelpunten per seizoen

gemaakt had en ‘dat zouden er naast Cruijff en Keizer op zijn minst zo'n veertig tot vijftig worden.’ Maar dat pakte even anders uit. Voor Michels was Van Dijk gewoon één van de zestien; voor zijn collega's was Van Dijk een prof, die nog heel veel moest leren; door de sportpers werd hij al snel herkend als een...ándere, minder spectaculaire Van Dijk.

De man, die bij Ajax alle records op topscorersgebied zou gaan breken, werd omgeturnd tot een noeste arbeider. Wat Jan Jeuring voor hem had opgeknapt moest Van Dijk nu zelf opknappen. Het was úit met het luie leventje, úit met de rol van vedette, úit met de bewondering van het publiek. Van Dijk leerde het laatste stapje nemen op de ladder, die naar het totale profschap leidde. Hij zegt: ‘Ik had de neiging bijvoorbeeld een bal onder mijn voet terug te halen. Ik durf gerust te zeggen, dat dat mijn specialiteit was. Meestal kreeg ik na zo'n beweging de kans een lange pass te geven of op doel te schieten. Ik zat al een tijd bij Ajax, toen ik tijdens de training twee keer in één actie een tegenstander kwijtraakte door de bal terug te halen. Ik vond mezelf net een hele Piet, toen het fluitje van Michels klonk, het spel werd stopgezet en ik verschrikkelijk op mijn donder kreeg door dit soort trucs uit te halen. Wat ik zelf als een van mijn favoriete wapens beschouwde werd me zomaar ontnomen.’

Het pleit voor Van Dijk, dat hij het omschakelen leerde. De mentaliteit van de selectieploeg, het vakmanschap van Michels brachten Van Dijk tot het besef, dat een profvoetballer tot doel had een karwei te klaren: ‘Net als in een meubelfabriek. Iedereen doet wat, maar uiteindelijk moet dat meubel netjes afgewerkt en op tijd worden afgeleverd. Zo wilde Michels ook voetballen. Er moest keihard gewerkt worden en als dat met succes gedaan was, dan wachtte er op het eind van de maand een knap bedrag als de prijs voor de genomen moeite. Die bedragen waren zo hoog, dat ik het waard vond concessies te doen ten aanzien van mijn eigen spel. Op het laatst vond ik het inderdáád gewoon fijn als ik veertig meter achter een opkomende back had aangelopen en hem had afgestopt. Dat gaf me het gevoel, dat ik wat voor de ploeg had gedaan.’

De Van Dijk, zoals die als een onderdeel van Ajax' machine

functioneerde, verschilde hemelsbreed met de verwende top-scorer uit zijn Twente-tijd. Hoewel hij intern (Michels, collega's bij Ajax) waardering oogstte, stond hij naar buiten bloot aan kritiek, vooral in zijn tweede seizoen, toen hij zelfs zijn vaste plaats kwijtraakte en alleen incidenteel werd ingezet. De kritiek werd vooral in de publiciteitsmedia geventileerd, wat een negatieve reactie van het publiek als secundaire bijkomstigheid tot gevolg had. Van Dijk leerde met die anti-houding leven, nadat hij voor zichzelf de oorzaken had bepaald. De nuchterheid van Van Dijk hielp hem door die periode heen. Intussen voltooide hij zijn evolutie in technisch en tactisch opzicht: ‘Ik werd door Michels constant gewezen op mijn taak: storen, de diepte ingaan, bij elk duel de lucht ingaan, de tegenstander uitputten. Bij FC Twente was het partijtje, na de training, een ontspanning. Dan kon je je uitleven door tussen de benen te spelen, balletje terug te halen en andere dingen te doen. Bij Ajax was het partijtje functioneel. Dat was een zwaar onderdeel van de training. Bij die partijtjes werd je voortdurend uitgefoeterd.’

De bezwaren, die er aan het spel van Van Dijk kleefden (te weinig moed in de duels, te gemakkelijk in zijn keuze van afspeelmogelijkheden, gebrek aan initiatief) haalde Michels er systematisch uit. Daarom speelde er afgelopen seizoen een totaal onherkenbare Van Dijk in de spits. Niettemin verloor hij na de uitwedstrijd tegen Basel zijn vaste plaats, omdat Michels voornamelijk koos voor Swart op de vleugel en Mühren op het middenveld. Van Dijk: ‘Ik wist niet, waaróm Michels dat deed. Ik heb er lang over nagedacht, maar ik kwam er niet uit, behalve dan dat ik het soms om tactische redenen wel kon begrijpen.’ Van Dijk had naar Michels toe kunnen stappen, hem naar de werkelijke redenen vragen, maar zijn trotse allure hield hem tegen: ‘Ik ging ervan uit, dat Michels degene was, die mij ernaast zette. Omdat híj het initiatief genomen had, vond ik dat híj mij maar het hoe en het waarom moest uitleggen.’

Van Dijk prefereerde daarmee het onzekere bestaan van de wisselspeler: soms mocht hij een korte periode voor iemand invallen, soms mocht hij een hele wedstrijd spelen. Het heette, dat Van Dijk uit vorm geraakt was, maar hij wist voor zichzelf wel

beter: ‘Ik heb nooit aan mezelf getwijfeld. Als ik werd opgesteld, speelde ik goed en, wat belangrijk was, maakte ik goals. Ik heb zelfs nog even bovenaan de lijst gestaan, al speelde ik lang niet altijd mee. Ik wist dat 't niet aan mijn vorm lag. Trouwens: wat is vorm? Ik dacht, dat vorm je het gevoel geeft, dat je een bal steeds goed kunt behandelen. Nou, dat gevoel hád ik. Ik bleef dus mentaal overeind, ook al prikte het, dat ik sommige grote wedstrijden niet kon meespelen. Als je dan na het inschieten niet, zoals de anderen, je trainingspak mocht uittrekken, maar terug kon stappen naar die bank, ja dan vond ik het wel erg. Als ik 65.000 mensen zie, dan heb ik het gevoel, dat ik niet kán falen. Dan wil ik als het ware iets laten zien. Toon Hermans kan ook niet falen als Carré vol zit, misschien wel in een halfbezet achterafzaaltje. Als ik wíst dat ik iets zou kunnen laten zien en ik kreeg de gelegenheid niet, omdat je maar reserve was, dan had ik de pest in. Anders niet.’

Zonder dat daarover contact geweest was onderkende Michels de geestelijke evenwichtigheid bij Van Dijk, anders had hij hem nooit de kans gegeven op Wembley te voetballen. Van Dijk herinnert zich dat nog zeer wel: ‘In alle belangrijke wedstrijden daarvoor had ik ernaast gestaan. Ik had dus geen idee, dat ik mee zou doen. Maar toch, als bij de tactische bespreking de opstelling bekend wordt gemaakt, is er spanning. Altijd weer telt de onzekerheid: wie speelt? Toen Michels de namen op een bord schreef, vanaf een papiertje, zoals altijd, meende ik D.v.D. te zien staan, maar ik geloofde het niet. Tot Sjakie Swart, die verderop zat, opeens naar me zat te gebaren. Ook híj had het gezien: ik zou spelen. Ik wachtte nog tot ik de naam van Blankenburg hoorde: als Blankenburg stond opgesteld betekende dat in zulke wedstrijden steeds, dat ik ernaast stond. Toen ik niets over Horst hoorde wist ik het helemaal zeker. Ook toen ben ik niet onzeker geweest. Ik dacht: nu gaat het gewoon gebéuren.’

Op Wembley scoorde Van Dijk, nog wel met het hoofd: de frequente koptraining had op een essentieel moment vruchten afgeworpen. Van Dijk: ‘Koppen kon ik nooit. Toen ik nog bij FC Twente speelde verloor ik een kopduel van een van de broertjes-Dullens, die was precies 1.56 lang. Toen dacht ik al: er moet iets

gebeuren.' Ook bij Ajax scoort Van Dijk zeer regelmatig. Opvallend aan hem is de rust, die op belangrijke momenten van hem uitstraalt. Van Dijk wordt koeler, naarmate hij dichter bij het doel komt. Sommigen menen, dat zijn doelpunten vaak gelukkig tot stand komen, wanneer hij de bal als het ware ónder de vallende doelman door schuift. Maar die laconieke voetbewegingen zijn doordachter dan het lijkt. Het oog van de klinische kansenbenutter Van Dijk meet haarscherp de komende reactie van de doelman. Anders dan Cruijff, wiens inzetten soms te gehaast volgen, wacht Van Dijk op een actie, om vervolgens te reageren. Ik herinner me zijn eerste interland, tegen Luxemburg, toen hij bij een trekbal van rechts een goeie kans kreeg, maar tóch nog wachtte om vervolgens de bal met een achterwaarts hakje over de lijn te werken. Dát kunnen alleen de koele meesters. En bij FC Twente geviel het ooit, dat Van Dijk een voorzet op zijn gemak behandelde, drie tegenstanders de gelegenheid gaf in te komen om tenslotte toch bedaard in te kogelen. Van Dijk: 'Ik ben gevoelig voor reacties van het publiek. Ik hoor alles. Toen ik wachtte met die bal, klonk er vanaf de tribunes al gefluit. Maar ik wist wat ik deed. Toen die bal er inging begon het publiek opeens te juichen. Ik heb dat altijd onderkend, die reacties. Misschien vóélde het publiek wel, dat ik er doorheen keek.'

Van Dijk gebruikt die rust aan de bal ook, als hij in moeilijke situaties terechtkomt: hij is zeer goed als het er op aankomt in balbezit te blijven: 'Bij die kansen neem je een onderdeel van een seconde de tijd. Dat is risico, soms gaat het fout. Maar de voordelen wegen daar ruim tegen op. Je moet tijd durven nemen op momenten, dat het lijkt alsof je geen tijd meer hébt.' Zo is Van Dijk buiten het veld ook. Hij gaat gemakkelijk met mensen om (hij is eerder gemakzuchtig dan werkelijk kritisch), is zeer flexibel, past zich daardoor altijd gemakkelijk aan en relativeert sterk: 'Ik ben geboren om te sterven. Dat is de enige zekerheid, die ik heb. Ik ga er dan van uit, dat ik de tijd, die ik leef zo prettig mogelijk voor mij, mijn vrouw en mijn dochtertje moet zien door te komen. Dat betekent, dat ik op zijn tijd een etentje wil, op zijn tijd een borreltje en op zijn tijd mijn rust. Ik ben dan bereid me volledig in te zetten voor mijn vak van voetballer.'

In die vrije tijd is Van Dijk vaak te vinden bij paardekoersen - hij heeft een manie ontwikkeld de ‘toto te spelen’. De levensgenieter Van Dijk is privé een weinig opvallende speler, in ieder geval niet iemand, die zich op de borst slaat, dat hij Ajacied is. Dat past ook niet bij Ajax, waar voetbal tot een strikt zakelijke bezigheid verheven is. Van Dijk maakte eens een zeer belangrijke goal in de thuiswedstrijd tegen ADO. In die zeldzame spannende slotfase was er Ajax alles aan gelegen dat belangrijke punt te pakken, maar de stand bleef 1-1. In die laatste minuut ontstond de ene spannende situatie na de andere, maar steeds was er wel een Hagenaar, die met heldenmoed tussenbeide kwam. Toen de bal met een verre trap werd uitverdedigd, leek ADO erin geslaagd Ajax op eigen veld te hebben bedwongen. Terwijl de scheidsrechter voor de zoveelste maal op zijn horloge en naar zijn grensrechters keek plofte de bal nog één keer in de buurt van het ADO-doel. Dick van Dijk schoot in, tegen een been; opnieuw kwam de bal voor de voeten van Van Dijk en toen was het wél raak (er zou niet eens meer worden afgetrapt). Van Dijk: ‘Ik was zo blij als een kind, ik maakte een koprol van vreugde. De jongens hebben me daar later mee gedold. Die zeiden: “Luister eens, Dicky, je speelt hier bij Ajax en hier doen we niet zo vreemd na een doelpunt.” Als je een jongen als René van de Kerkhof ziet, als die heeft gescoord, dan vinden ze dat bij Ajax maar heel vreemd.’

Die zakelijkheid in het voetbal heeft vooral Michels gepropageerd en Van Dijk heeft zich daaraan aangepast. Maar niet zodra was bekend dat de voor een goede techniek gevoelige Stefan Kovacs de opvolger van Michels zou worden of Van Dijk zocht de weg, die terug naar de techniek leidde, omdat ook voor hem speelvreugde wel degelijk telt. Hij zegt: ‘Ik ben bij Ajax dan wel nog nuchterder en zakelijker geworden, aan de andere kant ben ik ook weer niet zo gesteld op geld. Als ik het maar naar mijn zin heb. Op Majorca had ik een gesprek met de trainer van Majorca, dat in de tweede divisie in Spanje speelt. Daar zou ik best willen voetballen. Als zíj mij een fijn huis bezorgen en zorgen, dat ik een goed salarisje per maand heb, dan zou ik me verder op dat eiland helemaal gelukkig voelen. Is dat zakelijk?’

De keuze van schoolmeester Haan

Op het moment, dat Arie Haan definitief de kop liet zakken, na bijna vier jaar lang vruchteloos aan de poort van Ajax' eerste elftal te hebben geklopt, schaarde hij zich opeens bij de rij van volwaardige topspelers. Nadat hij voor de zoveelste maal, in zíjn ogen dan, zonder enige vorm van proces opzij gezet werd op het moment, dat hij een kans had moeten krijgen, gooide hij de handdoek in de ring. Op een bruiloft, de dag voor de wedstrijd tegen AZ '67, liet hij de plichten van een profvoetballer voor wat zij zijn en kwam om drie uur 's nachts enigszins vrolijk het huis weer in. Om later die morgen te vernemen dat hij, tot algemene verbazing, enkele uren later zou moeten aantreden. Haan was te bedremmeld om nerveus te zijn, gooide alle schroom van zich af en speelde een voortreffelijke wedstrijd, die Ajax won (3-0), en waarin híj scoorde.

Vreemd genoeg vormde díe wedstrijd aldus de langverbeide springplank voor het talent Haan, zoals die jaren achtereen in het B-elftal had lopen uitblinken. Sindsdien speelde hij vrij geregeld in de topelf en als extra-bewijs van vertrouwen zette Michels na de rust van de Europese bekerfinale tegen Panathinaikos Arie Haan in voor de niet geblesseerde, maar door Michels te licht bevonden Sjaak Swart en maakte Haan, zij het fortuinlijk, Ajax' tweede en verlossende doelpunt. Op het enorme, verlichte scorebord van Wembley heette het in neonletters: ‘Scorer: HAAN’, zodat de naam van de in Nederland tamelijk onbekende reserve opeens in miljoenen huiskamers over de hele wereld een familiaire klank kreeg. Weinigen zullen toen beseft hebben, hoe lang de weg naar erkenning geweest is voor de als Piet Keizer ogende Haan.

Arie Haan arriveerde bij Ajax tegelijk met een stuk of acht andere veelbelovende amateurs. Het is een beproefde politiek in het betaalde voetbal elk seizoen een handvol van die goedkope amateurvoetballers onder contract te nemen. Zij kosten slechts 3000 gulden (het handgeld voor de nationale uitblinkers, dat vaak in de vijf cijfers loopt, niet meegerekend) en dat soort bedragen staat in geen verhouding tot de transfersommen, zoals die voor een middelmatige semiprof moeten worden betaald en die minimaal het tienvoudige kosten. Haan had, toen hij in Amsterdam arriveerde, al een zekere faam, omdat hij zowel in het Nederlands jeugdelftal als in het amateurelftal had gespeeld. Bovendien had hij twee seizoenen in het eerste elftal van WVV achter de rug. WVV, de Winschoter voetbalvereniging, duikelde in die twee jaar van de eerste klasse naar de derde klasse, maar aan die opvallende degradatie had uitblinker Haan geen enkele schuld. De plotselinge terugval was eerder veroorzaakt door een onnatuurlijke gang van zaken in Winschoten, dat in een krankzinnig tempo spelers naar het betaald voetbal zag vertrekken.

Dat verloop kon niet worden goedgemaakt, omdat geen club, ook niet bij de amateurtop, het kan stellen zonder de ervaren rust van een stel oudere spelers. Ajax had al eerder een van WVV afkomstige speler van Groningen naar Amsterdam gehaald: Klaas Nuninga, die ook de contacten tussen Haan en Ajax tot stand bracht. Maar WVV verloor óók Sietze Veen (aan GVAV, later Heracles, PEC en De Graafschap), de doelman, Mellema (Heracles), en, óók aan GVAV, Wubbe Smeijns. En vóór Haan vertrok was er van een de meest spectaculaire transacties van de laatste jaren sprake geweest: die van amateur-international Jan Mulder naar Anderlecht, waar hij later tot een internationale vedette zou worden. Het laat zich enigszins begrijpen, dat in de boezem van WVV, het door al die verliezen naar de derde klasse terugzakte WVV, enige weerstand bestond, toen Ajax ook nog Arie Haan strikte. Haan, van wie al vaststond, dat hij een topper zou worden, toen hij als opstandig aspirantje in zijn eentje een elftal kampioen maakte. Er is zelfs ‘geknoeid’ met het overschrijvingsformulier, om op die flauwe manier de transfer van WVV naar Ajax reglementair onmogelijk te maken, maar na

korte tijd werd de ‘fraude’ (die lag bij WVV) ontdekt en was de weg voor Arie Haan vrij.

Onder leiding van trainer Cor Brom groeide dat B-elftal in twee seizoenen naar een goede eenheid, met een kampioenschap als beloning. Arie Haan maakte in dat jaar, als voortdurend opkomende middenvelder, meer dan twintig doelpunten en leek rijp voor het grote werk, zoals Ruud Krol, die een plaats bij de selectie kreeg. Maar er was één obstakel in de ogen van de Grote Baas Rinus Michels: Arie Haan was een student, die na vier jaar kweekschool zijn hoofdakte wilde halen, wat hem nog weer een jaar zou schelen, voor hij volprof zou kunnen worden. Michels had het niet zo op die voetballende studenten. Zijn bezwaren lagen niet op het persoonlijke vlak, zeker niet, maar in de ogen van Michels hadden studenten of mensen met een studie achter de rug vaak niet die mentaliteit die noodzakelijk is om in de absolute top te slagen. De zekerheid van de opleiding vormde, zo vond Michels niet ten onrechte, al te vaak een rem: dit soort voetballers verschilt van de echte ‘broodvoetballers’ die in alle opzichten bereid zijn tot het uiterste te gaan.

Toen Hanny Grijzenhout de naar Vitesse vertrekkende Brom als trainer opvolgde (Brom was zeer genegen Haan mee naar Arnhem te nemen, maar dat mislukte) trof hij een B-elftal zónder Krol, maar mét een stevig mopperende Haan-als-vedette aan. Arie Haan was zeer ontevreden over de gang van zaken en met name over de financiële aspecten van zijn contract. Hij weigerde zich in te spannen voor die vergoeding en voerde, ook op de training, geen klap uit. Grijzenhout, die het in die beginfase toch al niet makkelijk had als opvolger van de succesvolle Brom, nam het tenslotte voor Haan op, hoewel hij het standpunt van het bestuur wel begreep. De leiding van Ajax vond het stilaan welletjes: geld investeren in een speler, die al voor het derde jaar achter elkaar studie boven voetbal liet prevaleren, dat was geen aanlokkelijk perspectief.

Een nieuw gesprek tussen Haan en Ajax bracht de oplossing en zo begon student-voetballer Haan aan zijn derde seizoen bij Ajax-B, dat in een aanzienlijk sterkere afdeling terecht was gekomen en het zwaarder had dan het jaar ervoor. Grijzenhout

herinnert zich: ‘Ik sprak in het begin altijd klassikaal. Op- en aanmerkingen, aanwijzingen, tactische praatjes, dat gebeurde allemaal klassikaal. Dat viel bij Arie Haan niet zo goed. Hij zat er al twee jaar bij, had ten opzichte van de andere jongens tóch al meer persoonlijkheid en wilde méér individueel begeleid worden. Daaraan heb ik zoveel mogelijk gehoor gegeven, maar het kon niet altijd.’ Het B-elftal bij Ajax bestaat uit voetballers, die het best ‘grensvoetballers’ genoemd kunnen worden. De meesten redden het niet, moeten na een verloop van tijd terug naar de amateurs of worden verkocht aan een andere club in het betaald voetbal. Bovendien wordt dat B-elftal vaak ‘opgescheept’ met voor de topelf gepasseerde vedetten, voor wie het spelen in een B-elftal eerder een vernedering betekent. In zo'n B-elftal, tegen al die in het onzekere voetballende ‘mogelijken’, moet véél gesproken worden: B-elftallen zijn praatelftallen. Bij Ajax doen dat Grijzenhout en de hem assisterende Nol Boerkoel, en zij doen dat héél veel. Grijzenhout: ‘Ik geloof, dat in zo'n B-elftal praten even belangrijk is als het begeleiden op technisch en tactisch gebied. Je moet proberen die spelers van hun twijfels af te brengen, maar je kunt ze ook weinig concreets bieden.’

Arie Haan was zo'n ‘grensgeval’, bij wie het er wel inzat, maar van wie het niet zeker was, dat hij er ooit zou komen. Voor het eerste van Ajax is het begrip ‘goeie voetballer’ onvoldoende: hij moet een werkelijke topspeler zijn, die de verantwoording durft te dragen onderdeel van een machine te zijn, die geld voor zo'n twintig gezinnen moet opleveren. En juist aan dat gevoel voor verantwoordelijkheid ontbrak 't Haan wel eens. Deels omdat hij een vrolijke (‘optimistische’, zegt hij zelf) kijk op de zaken heeft en van nature al niet zwaar op de hand is. Deels, omdat hij zich gedekt wist, voor het geval hij als beroepsvoetballer niet helemaal zou slagen (‘Als ik voor de klas ga staan en ik speel in een middelmatige Eredivisievereniging, dan verdien ik waarschijnlijk evenveel als fullprof bij Ajax’.). En deels omdat hij, door twijfels overmand (‘Kom ik er nou wél, of kom ik er nooit?’), nooit echt helemaal voor voetbal durfde te kiezen. Grijzenhout: ‘Soms speelde hij in het B-elftal heel sterke wedstrijden. Hij was altijd al de figuur om wie het draaide. Maar in andere

wedstrijden had hij de neiging zich er wat te gemakkelijk van af te maken. Dan kon ik hem nóg zo voorhouden, dat hij de diepte moest ingaan, omdat hij voor het doel zo gevaarlijk is, maar dan was hij te statisch, te weinig in beweging.'

Arie Haan is wel bereid toe te geven, dat hij in het B-elftal maar matig geïnspireerd kon raken. Hij meende, dat zijn capaciteiten na drie seizoenen wel genoegzaam bekend moesten zijn. En hij maakte zich druk om de grillige curve van de bezoeken, die Michels bij het B-elftal aflegde. En steeds maar weer was er de knagende onzekerheid, die ook het duo Grijzenhout-Boerkoel niet helemaal kon wegsmoezen. Tot een wedstrijd tegen Sparta-B, op Spangen, die Ajax met 5-1 won, waar Michels was, waar Haan wist, dat Michels er was en Haan een sterke wedstrijd speelde. Na die wedstrijd is er een gesprek met Michels geweest, waarin De Bul hem duidelijk maakte wél vertrouwen te hebben in Haans capaciteiten, maar zijn twijfels uitsprak over hardheid, inkasseringsvermogen en dergelijke onderdelen van het voetbalvak, die de aspirantprof in zijn bagage met zich mee moet voeren. Haan: 'Ik heb toen gezegd, dat ik het wel aandurfde. En het vreemde was, dat ik, toen ik eenmaal zekerheid had, dat ik in het seizoen daarop als fullprof aan de A-selectie zou worden toegevoegd, met mijn studie óók opschoot. Ik wist, dat ik mijn hoofdakte móest halen. Die dwang hielp me en ik slaagde.'

Vanaf dat moment had Haan gekozen: hij werd profvoetballer, het vak van onderwijzer werd opzij geschoven: Het is waar, het is aan de ene kant een voordeel, aan de andere kant een geweldig nadeel, die zekerheid. Op momenten, dat een prof dóór-gaat, hou jíj in. En als het even tegenzit heb je eerder de neiging te denken: dan stop ik er gewoon mee, dan 'ik móet zien terug te komen.' Zo arriveerde Haan in de A-groep. De jaren ervoor startte hij ook daarin, maar als de school eenmaal begon moest hij terug naar de routine van het B-team. Maar Michels had geen haast met de naar successen hunkerende Haan. Er was de reservebank, incidenteel een wedstrijdje met het B-elftal (waarin Haan ook weer moeilijk te inspireren was, omdat bij Ajax geldt, dat een reserve bij het eerste in geval van een overwinningspremie, die premie wél en een eventuele overwinningspremie van

het B-elftal níet krijgt) en wéér de bank. En er was, vooral, de Mand.

Dat is een rieten, rijdend geval, waarin Ajax de attributen met zich meevoert. Het is onder Michels zo gegroeid, dat de 'laatste' wisselspelers die mand vervoeren. Van de bus naar de kleedkamers bijvoorbeeld en vice versa. Voor sommigen is zo'n karwei een nietszeggende klus, waarover zij zich niet warm of koud wensen te maken. Voor de trotse Haan werd die Mand een obsessie, samen met de reservebank en de onmogelijkheid in het eerste elftal te bewijzen wat hij kon: 'Als we dan aan het verkleden waren, en ik zag, dat er vier wisselspelers waren, van wie er hooguit twee zouden kunnen invallen, dan kreeg ik vaak de neiging te vragen, of het nog wel zin had om me überhaupt om te kleden. Je voelde je geen volwaardig lid van de selectie. Je verdiende goed, dat wel, maar je had niet het idee, dat je er iets voor gedaan had.'

Haan voelde zich te midden van zijn collega's eerder een profiteur van andermans inspanningen. Ook het B-elftal vermocht hem niet meer te inspireren, tot een van de vele gesprekken met Boerkoel en Grijzenhout hem ervan overtuigde, dat hij een alles-of-niets poging moest arrangeren, bijvoorbeeld voor de duur van twee maanden. Haan stemde toe, vergetend, dat hij had uitgeroepen, naar een andere vereniging te willen. En onverwacht kwam de kans, die eigenlijk geen reële kans was. In de bekerwedstrijd tegen Feijenoord, dat er zeer op gebrand was de beker te winnen, mocht Haan aantreden in een fantasie-elftal, waarmee Michels blijk gaf heel weinig waarde te hechten aan een eventuele voortzetting van het bekeravontuur, gezien de grote belasting van zijn selectie. Dat Ajax toch won (2-1) was een grote sensatie, temeer omdat Feijenoord in het eigen stadion speelde. Maar Arie Haan was content: hij speelde een weifelachtige eerste, maar een sterke tweede helft en hoewel Michels op geen enkele manier van zijn tevredenheid liet blijken, staken de Ajacieden het niet onder stoelen of banken, dat zij over de prestaties van Haan zéér tevreden waren. Haan: 'Dat was het belangrijkste, dat gevoel, dat ik er bij hoorde. Bij Ajax zijn de spelers niet zo scheutig met complimenten. Maar ik merkte aan

kleine dingen, dat ze me waardeerden. Soms was dat een por in je zij, soms een knipoog. Méér was niet nodig. Maar ik had iets voor die jongens teruggedaan. Ik had meegeholpen iets te verdienen. Ik had niet langer meer dat lege gevoel op momenten, dat iedereen blij was na een mooie overwinning.'

Maar ook na Feijenoord bleef het lang stil voor Haan. En toen Ajax in de eerste bekerfinale tegen Sparta, in Rotterdam, wanhopig de beslissing wilde forceren kreeg Ruud Suurendonk de kans als wisselspeler, omdat hij in het verleden vaak succes gehad heeft in de rol van pinchhitter. Maar voor Haan was het een bittere teleurstelling, aanleiding om zich later, op een bruiloft, te laten gaan. Erkenning van Michels heeft Haan nooit openlijk gehad. Wél weet hij: 'Voor de tweede bekerfinale, tegen Sparta, zei Michels bij de bespreking: "Ik zou alle vijftien spelers kunnen inzetten. Maar, omdat Sparta maar met elf spelers komt, moet ik er nu eenmaal elf uitkiezen." Dat was een soort bevestiging voor me. Op dat moment vond ik het ook niet erg op de bank te zitten of de mand te rijden. Ik hoorde erbij, dat gevoel had ik tenminste.'

Belangrijk in die periode was de militaire dienst. Hoewel dat militaire elftal in de tijd dat rekruut Haan arriveerde heel veel van de vroegere glamour had verloren, is de entourage rond dat militaire elftal voor hem vreselijk belangrijk geweest. Naast de strikt zakelijke benadering van Michels was die van Jan Zwartkruis, de trainer van de militaire ploeg, een verademing. Zwartkruis is een trainer, die een menselijke, individuele begeleiding voorstaat. In de jaren, dat hij militaire topvoetballers bij zich heeft gehad, heeft hij vreselijk veel bewondering gekend. De vedetten het hij vedetten, maar hij eiste van hen aanpassing aan die wonderlijke eenheid, die het militair elftal altijd heeft gevormd. En Zwartkruis verstond bovenal de kunst 'randfiguren' zoveel zelfvertrouwen te geven en ze zó op te peppen, dat ze als herboren bij hun club terug kwamen. En nu ook de overste Heiloo zich met de begeleiding is gaan bemoeien is de gang van zaken rond het militair elftal bijna ideaal te noemen. Haan: 'Eigenlijk was ik de enige, die zeker was van een plaats in het militair elftal. Maar op een of andere manier was ik op het laatst

helemaal niet meer zo zeker. Ik was tenslotte blij, dat ik tegen België zou spelen. Ik heb me leeggeknokt. Voor Zwartkruis en voor Heiloo. Je kúnt ook niet anders, zo word je opgepept. Soms word je in een hoek getrapt, zodat je je kwaad maakt en soms is er gewoon een prettig gesprek, als je dat nodig hebt.'

In die unieke entourage leefde Haan weer op. Grijzenhout: 'Je kon merken, dat het hem goed deed, dat militair elftal. Hij zag, dat anderen, Eredivisiespelers toch, niet beter waren dan hij, integendeel. En hij merkte, als hij tegen een Eredivisieclub speelde, dat hij voor niemand hoefde onder te doen. Als ie maar attent was, de diepte inging, en daardoor doelpunten maakte. Als ie maar bereid was een tegenstander af te stoppen, als dat nodig was.' Zo werd stilaan dat gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel, fnuikend voor een teamvoetballer, ondervangen. Bovendien zal het huwelijk, dat Haan deze zomer afsloot, er toe bijdragen dat hij 'serieuzer' wordt. De kwaliteiten heeft hij: Haan beweegt ogenschijnlijk wat moeilijk, maar wel veel, hij heeft een zeer goede techniek, een steenhard schot en hij maakt veel goals met het hoofd. Stefan Kovacs wist ook, dat Arie Haan een volwaardig lid van de selectie was geworden; die bovendien 's zaterdags om tien uur op bed ligt. Bruiloft of geen bruiloft.

De (on)zekerheid van Hulshoff

Barry Hulshoff speelde een redelijke partij voetbal als linkshalf van het jeugdteam van Zeeburgia, maar een ster was hij niet. En toen hij na een onenigheid bij zijn club op aanraden van familieleden probeerde bij Ajax te komen, had Hulshoff bepaald niet een grote loopbaan als profvoetballer voor ogen. Maar het al vrij lange ventje van 16 had toch iets ondefinierbaars in zijn spel, dat de kritische jeugdleiders bij Ajax ertoe verleidde Hulshoff een 'jaar op proef' bij Ajax te laten spelen. Zo werd Hulshoff Ajacied: in A-1 (daarboven was er nog het elftal dat aan de betaalde jeugdcompetitie deelnam) debuteerde hij als linksbinnen. Het begin van een droomcarrière? Vergeet 't maar.

Het werd geen succes. In recordtijd degradeerde junior Hulshoff. Hij werd eerst reserve bij A-1, vervolgens opgesteld in A-2, werd reserve bij A-2, vervolgens opgesteld in A-3, werd reserve bij A-3 en kwam uiteindelijk in A-4 terecht, waar hij bijna één seizoen volmaakte vóór hij de weg omhoog vond. Het deerde Hulshoff niet, die abrupte degradatie: 'Ik voetbalde verschrikkelijk graag. Ik was altijd het eerste op het veld als we een wedstrijd moesten spelen. Maar als ik zelf gevoetbald had was het gedaan met de interesse. Toen ik bij Zeeburgia speelde bleef ik nooit kijken naar het eerste elftal; toen ik in de jeugd van Ajax kwam wist ik niet eens wie er in het eerste elftal spéélden. Ik heb nooit gedacht dat ik dat ooit zou bereiken. Ik voetbalde, omdat ik dat gewoon een prettige ontspanning vond.'

Al in die beginperiode meenden veel kenners dat Hulshoff een uitgesproken anti-voetballer was. Spottend wordt hij wel eens 'Het Vraagteken' genoemd, omdat zijn lichaamshouding tijdens een wedstrijd inderdaad een dergelijke vorm aanneemt. Pas aan

het eind van het seizoen waarin Ajax de Europa Cup won, kreeg Hulshoff eindelijk de erkenning, waarvoor hij acht seizoenen heeft gewerkt. Niet langer werd opgemerkt dat Hulshoff niet als een 'Ajacied' oogt, dat hij de allure van een superieure technicus mist, dat zijn techniek allerminst volmaakt is of dat zijn bewegingen weinig gecoördineerd lijken. Hulshoff mist veel, vergeleken bij glamour-achtige voetballers als bijvoorbeeld Cor van der Hart, Wim Anderiessen en Ton Pronk, die eerder dan Hulshoff het hart van de verdediging afschermden.

Maar voetbal heeft zich gewijzigd. De tijd van de supervoetballer Cor van der Hart is voorbij. Voetbal-van-nu vraagt kracht en karakter naast techniek en inzicht, met welke beide laatste eigenschappen men vroeger kon volstaan. Het voetbal van nu heeft behoefte aan vechters, die zich volledig in dienst van het geheel stellen en hun eigen idee van 'mooi voetbal' laten varen. In een top-elftal kunnen de meesters minder dan ooit zonder de knechten. Bij Ajax hebben knechten als Hulshoff, Krol, Suurbier en Neeskens een uitermate belangrijke functie. Dankzij hun instelling kunnen individualisten als Cruijff en Keizer uitblinken. Hún opofferingsgezindheid is bepalend voor de eenheid, die een top-elftal moet vormen. Zij staan niet zoveel in de publiciteit; hun aandeel is minder spectaculair; zij zijn de underdogs, maar in hun nederigheid zijn zij groot.

Barry Hulshoff is een exponent van die lichting. Jarenlang is hij gehoond, meewarig beschouwd als een voetballer met onvoldoende kwaliteiten. Maar steeds duidelijker bewees hij tegenstanders van naam uit te kunnen schakelen. Steeds meer bleek hij in staat belangrijke doelpunten te kunnen maken, ook in Europese bekerwedstrijden, zoals tegen FC Basel en Celtic, nadat hij eerder, tegen Spartak Trnava, zowel uit als thuis, een beslissende rol had gespeeld. Dit seizoen onder Kovacs blijkt vooral Hulshoff degene, die autoriteit in de zo gehavende verdediging brengt. Wie Barry Hulshoff zó ziet spelen ontwaart een overtuigende klasse-voetballer, die niet gemakkelijk uit zijn evenwicht te brengen is.

Dat is wel eens anders geweest. Hulshoff weet: 'Vooral tussen mijn 20ste en 22ste jaar heb ik het moeilijk gehad. Ik was erg beïnvloedbaar. Ik dacht altijd dat anderen gelijk hadden.' Die

innerlijke onzekerheid, dat zoeken naar de eigen identiteit is een normaal onderdeel van het proces dat naar volwassenheid leidt. Voor Barry Hulshoff gold dat in het bijzonder. Hij is niet iemand, die zich ‘uit’. Hij vreet al zijn twijfels op, bang als hij is anderen met zaken lastig te vallen, die in zíjn ogen dan wel belangrijk lijken, maar in de ogen van ánderen futiliteiten zouden kunnen zijn. Hulshoff praat vrijwel nooit over zichzelf, maar is bij Ajax wel degene, die als een natuurlijke praatpaal voor anderen fungeert. Hulshoff kan luisteren en van die kwaliteit maken de Ajacieden veelvuldig gebruik: ‘Soms zien de spelers dat iemand met mij een hele tijd aan het praten is. Dan komt er later een ander, die ook begint. Daarom weet ik erg veel van de spelers. Dat maakt me wel 's angstig. Ik ben bang dat ik die kennis een keer zal misbruiken door een opmerking te maken. En dat wil ik niet.’

Hulshoff luistert, maar praat zelf nooit. Hij is wel veel met problemen bezig. Problemen van anderen interesseren hem, niet zelden is hij dagenlang bezig om voor anderen een oplossing te zoeken. Hulshoff is een intelligent gevoelsmens: ‘Soms zet ik de koptelefoon van mijn pick up op en dan ga ik urenlang zitten. Luisteren doe ik niet meer, op het laatst, je zit alleen maar te denken.’ Echtgenote Wilda vertelt over de introverte Hulshoff óók: ‘Soms schrijft-ie sommige dingen op. Dat gebeurt in sommige periodes per jaar. Op díé manier uit hij zich.’

Weinigen merken het op, wanneer Hulshoff met zichzelf worstelt. Ook niet in zijn ‘moeilijke’ periode, toen Hulshoff incidenteel in Ajax-1 speelde, maar van alle kanten te horen kreeg dat hij daar eigenlijk helemaal niet thuishoorde. Er waren de reacties van de fans, die hem nauwelijks zagen ‘staan’, ofwel zich laatdunkend uitlieten in de stijl van: ‘Nou, Barry, dat was zondag weer niet best, hè?’ Bovendien voelde Hulshoff zich niet op zijn gemak, wanneer hij thuis nog eens de wind van voren kreeg: ‘Als ze over een slechte prestatie praatten, brak het angstzweet me uit. Ik wist het zelf ook wel. Maar ik kon op die momenten niets zeggen. Meestal vluchtte ik dan 's zondagsavonds de deur uit. Een keer liet ik mijn vrouw zelfs zo zitten. Daar kon ik niet tegen op.’

Ook de sportpers heeft Hulshoff lange tijd onderschat: Hulshoff was vrijwel altijd de zondebok. Hij trok zich dat aan: ‘Als er in de kranten stond dat ik slecht gespeeld had, dan liep ik de wedstrijd erop eerder tegen mezelf dan tegen de tegenstander te voetballen. Ik werd er steeds onzekerder van.’ Daaraan werkte eigenlijk ook Rinus Michels mee. Jaren achtereen deed Michels met Hulshoff zo op het oog de vreemdste dingen, hoewel Michels vaak met opzet een maatregel nam om Hulshoff te prikkelen: Het mag bekend worden verondersteld, dat Michels niet bang was zichzelf minder populair te maken als de prestaties maar omhoog gingen. Niettemin was er tussen Hulshoff en Michels weinig contact: ‘Ik heb nooit een gesprek gehad dat langer dan drie minuten duurde. En dan ging het verzoek altijd van Michels uit.’

De afknapper tussen Michels en Hulshoff vond zijn oorzaak, volgens Hulshoff, in een gesprek aan de vooravond van een competitie-wedstrijd tegen GVAV, een week voor het kampioensduel tegen Fortuna '54. Hulshoff: ‘Michels riep me voor die wedstrijd tegen GVAV bij zich en vertelde me toen dat ik tegen GVAV wel en tegen Fortuna '54 niet zou meespelen. Toen ik vroeg “waarom” zei hij zoiets van “dat het zo het beste was.” Dat gevoel had ik altijd als ik met Michels sprak: hij vertelde nooit de ware reden. Dat is Michels in optima forma. Er was altijd wel een of ander mooi cliché. Toen hij gezegd had: “Ik acht 't beter” klapte ik helemaal dicht. Ik heb 'm geloof ik twee à drie minuten niet begrijpend zitten aan te staren. Toen vroeg Michels: “Heb je nog wat te vragen?” Ik zei vervolgens: “Nee” en liep de deur uit.’

Vanaf dát moment had Hulshoff geen enkele behoefte aan gesprekken: ‘Als ik om opheldering zou vragen, zou ik toch niets wijzer worden. Michels zei nooit echt waarom hij iets deed. En het was gek, maar ik merkte aan alles als hij van plan was iets te doen waarvan ik de dupe zou worden.’ Michels zou later opnieuw een dergelijke maatregel nemen, toen hij in mei '70 Hulshoff (samen met Bals en Mühren) niet opstelde voor de kampioenswedstrijd tegen SVV. Toen is Hulshoff bijzonder kwaad geweest: ‘Ik heb dat nooit kunnen begrijpen. Als het een manier was om

mij te prikkelen, dan was het wel een hele gevaarlijke manier. Als ik gekund had was ik weggegaan. Maar ik stond nog onder contract.'

Michels prikkelde Hulshoff ook nog op een andere manier. Tot drie keer toe kleedde hij het tactische praatje voor een belangrijke wedstrijd zó in, dat het zwaartepunt kwam te liggen op Hulshoff. Met als voornaamste thema: zou Hulshoff in staat zijn de directe tegenstander volkomen aan banden te leggen, ten koste van alles? Michels keek dan langs Hulshoff naar Vasovic, de vrije verdediger, die vaak áchter Hulshoff speelde. 'Vasco,' sprak Michels dan, 'ik zou je deze wedstrijd wel iets meer aanvallend willen laten spelen, maar dat kan nou eenmaal niet. Want als Barry één-tegen-één komt te staan is hij in staat zijn man te laten lopen. Dan zal hij hem niet koste-wat-het-kost afstoppen. Dat is zijn natuur nu eenmaal niet. Dat weet je.' Zo'n opmerking van Michels had tot doel Hulshoff tot een optimale prestatie te prikkelen. En dat lukte.

Maar Hulshoff relativeert in dat opzicht: 'Ik wist verrekte goed wat Michels bedoelde. Het interesseerde me niet wat híj zei. Ik deed het voor de jongens. Ik dacht: Ik zal de andere jongens laten zien dat ze op mij wel kunnen vertrouwen. Ik voelde me verantwoordelijk voor de andere spelers op zulke ogenblikken' (wat volgens mij inhoudt, dat die prikkels van Michels wel degelijk effectief bleken; al deed Hulshoff het dan niet voor Michels, hij deed toch maar wat van hem verlangd werd). Vooral dat laatste incident, na SVV, brak merkwaardigerwijs het laatste restje onzekerheid in Hulshoff. Terwijl Michels Suurendonk de opengevallen plaats van Hulshoff beloofde moest Hulshoff zich schikken in de ondankbare rol van 'stoorzender' in de spits van de aanval. Michels wilde op die verrassende manier het gemis van Cruijff opvangen. En opnieuw ging Hulshoff door de hel. Met het shirt met rugnummer negen spelend werd hij prompt vergeleken met Cruijff, wat een voor hem (Hulshoff) zeer pijnlijke golf van kritiek tot gevolg had.

Maar dit keer stond Hulshoff, inmiddels getrouwd, sterker in de schoenen. Ver weg van de kritiek van fans en bekenden, in zijn gezellige huis in een van Zaandams nieuwbouwwijken, wist hij

waaraan hij toe was. De kritiek in de kranten deed hem niet zoveel meer: ‘Ik was er wel achter gekomen dat journalisten twee categorieën onderscheidden. De ene categorie wordt als volgt behandeld: goed of niet noemen; de andere categorie heet: niet noemen of slecht.’ In die redenering steekt veel waars: voetballers werden vaak in een bepaald hokje geplaatst en zijn gedoemd daarin gedurende hun hele loopbaan te blijven. Hulshoffs onzekerheid maakte plaats voor zekerheid: ‘Dacht ik vroeger: misschien hebben ze wel gelijk, nadat ik er heel goed had over nagedacht dacht ik: het interesseert me eigenlijk weinig wat anderen zeggen.’

Toen Hulshoff het na enige wedstrijden weer op de stopperplaats mocht proberen, stond het voor hem vast dat hij op zijn eigen manier wilde spelen: ‘Ik had niets te verliezen. Als ik deed zoals Michels het almaar zei, dan stond ik er toch iedere keer weer naast. Toen dacht ik: waarom ga je dan niet spelen zoals je zèlf wilt? Toen ik dat deed heb ik eigenlijk nooit moeilijkheden meer gehad. Misschien merkte Michels wel dat ik mijn eigen gang ging. Of vond hij de voordelen van mijn spel voldoende tegen de nadelen opwegen.’

Hulshoff heeft tot taak de spitsspeler van de tegenpartij af te stoppen. Sinds Michels verzot raakte op de meedogenloze manier waarop met name Italiaanse verdedigers hun tegenstanders konsekwent uitschakelden, eiste hij alles van zijn eigen verdedigers. Die mandekking is een slopend werk. Ook als de bal er niet is, als een verdediger van de tegenstander met de bal aan de voet opkomt, moet Hulshoff met een naar de hoeken van het veld sprintende spits mee. Terwijl de bal er vaak niet eens komt. Nooit mag Hulshoff zijn directe tegenstander ook maar een meter vrijheid gunnen of een seconde uit het oog verliezen. In het topvoetbal maken die metertjes en die onderdelen van een seconde vaak het verschil tussen verlies en winst uit, wat soms een verlies of winst van vele duizenden guldens kan impliceren. Negentig minuten lang moet Hulshoff zich op die ene man concentreren - mee voetballen is er voor hem niet bij (corners en vrije trappen uitgezonderd, omdat Hulshoff dan vooral zijn lengte zeer knap uitbuit): een vaak onderschatte, maar slopende taak.

Het is vreemd dat de zo gevoelige en clevere Hulshoff die beulstaak kan volbrengen. Want over het algemeen posteren trainers op die plaats een meedogenloze beul, voor wie voetbalwetten er zijn om ze te overtreden. Hulshoff zal zelden over de schreef gaan. Hoogstens trekt hij een tegenstander aan het shirt terug of is hij in sommige wedstrijden genadeloos hard in de persoonlijke duels: ‘Als ik mijn plaats alleen maar zou kunnen behouden door een tegenstander almaar beuken te geven, dan vroeg ik bij Ajax om een shirt met het rugnummer vier, hing dat boven in mijn slaapkamer op en leverde mijn contract in.’

Tóch hamerde Michels almaar op die hardheid van Hulshoff. Niet dat hij Hulshoff tot schoppen naar de tegenstanders wilde verleiden, maar hij verwachtte van Hulshoff een brok onverzettelijkheid, een oneindig vermogen de trucs en provocaties te incasseren en een nooit te verslappen concentratie. Juist omdat de spelers die met de mandekking belast worden zo'n grote verantwoordelijkheid hebben. Hún man mag niet vrijkomen - als één van de verdedigers zich niet aan zijn taak houdt is het concept op slag waardeloos. Dus gaat het erom dat Hulshoff zijn directe man te allen tijde in bedwang houdt. Of dat nou een klein, handig kereltje als Kowalik is, een giftige sneltrein als Kindvall of een inktvis als de Griek Antoniadis, Hulshoff moet onbuigzaam zijn. Hoe? Dat was Michels een zorg. Als het maar gebeurde. ‘Daar,’ zegt Hulshoff, ‘begon de narigheid. Als Michels me zei: zó en zó moet je spelen, ging het vaak fout. Elke wedstrijd ben je anders. Voor elke wedstrijd is de geestelijke en lichamelijke situatie verschillend en afhankelijk van veel factoren. Zo speel je ook: eigenlijk elke week anders. Dat deed ik op het laatst ook.’

Voor een buitenstaander lijkt het werk, zoals Hulshoff dat elke wedstrijd moet opknappen, weinig interessant: het voortdurend schaduwen van een bepaalde man lijkt weinig met topsport van doen te hebben. Maar door de tactische ontwikkeling is Hulshoffs taak wel heel erg belangrijk. En daarin schuilt voor Hulshoff ook de voldoening: ‘Mijn taak moet vervuld worden. Het hangt er voor een gedeelte van af hoe ík het doe, of Ajax goed of slecht, gemakkelijk of moeilijk voetbalt. Tegenover mijn medespelers voel ik me erg verantwoordelijk.’

Eigenlijk is Hulshoff toevallig op de stopperplaats terecht gekomen. En als met zoveel anderen (Suurbier, Van Duivenbode bijvoorbeeld) was het trainer Jany van der Veen, die Hulshoff plotseling op een ándere plaats posteerde, waarna er een fraaie loopbaan klaar lag. Toen Hulshoff weggedeemsterd was in de A-4, een omstandigheid die Hulshoff weinig dééd, werd er door een groot aantal blessures een proef met hem genomen als stopper. En in hetzelfde seizoen waarin hij van de A-1 naar de A-4 zakte, maakte hij in vijf weken tijd de sprong omhoog tot naar het regionale jeugdelftal als stopper: 'Ik weet niet hoe het komt, misschien is het aanleg, misschien is het een psychische zaak, maar achterin voel ik me veel meer op mijn gemak dan voorin. Misschien door het idee dat er voorin een beslissing moest worden genomen in bepaalde situaties. Ik heb er vaak over nagedacht, maar ik ben er niet uitgekomen.'

In dat regionale jeugdelftal (waarin bijvoorbeeld ook Cruijff en Suurbier uitkwamen) speelde Hulshoff voor het eerst tegen Volendammer Gerrit Mühren, met wie hij later bij Ajax een hechte vriendschap zou opbouwen. Hulshoff en Mühren komen door hun bescheidenheid in karakter erg goed overeen. Toen er bij de familie Mühren achter een plaatsje moest worden gebouwd heeft Hulshoff de hele middag lopen meesjouwen, net zo lang stenen aandragend tot de job gedaan was. Hulshoff is zo bescheiden dat hij ook zakelijk niet het onderste uit de kan wil halen: in de regionaal bekende krant De Typhoon schrijft Hulshoff zelf geregeld stukkies tegen een uniek honorarium: Hij krijgt in ruil daarvoor een gratis abonnement.

In zijn tweede jaar als Ajacied speelde topjunior Hulshoff zo voortreffelijk, dat hij uiteindelijk gekozen werd als aanvoerder van het Nederlands jeugdelftal, dat in die tijd (Georg Kessler maakte zijn debuut als assistent-bondscoach) bijzonder sterk was en dat in spelers als Johan Cruijff, Willy van der Kuijlen en Wim Jansen een uniek binnentrio had. Hulshoff speelde niet slecht, maar als aanvoerder voelde hij zich geen succes: 'Ik was er nog niet rijp voor. Ik kan nou eenmaal niet tegen iemand zeggen: "Zo en zo moet het en daarmee uit." Bovendien had ik vaak de indruk, dat Kessler de sfeer bij de jongens niet aanvoelde.

De man was te autoritair. Dat hoefde helemaal niet, want er heerste onder die jongens toen een fantastische stemming. Kessler had alleen maar hoeven zeggen: “We kunnen 't maken” of zoiets. Hij wilde dat ik bepaalde dingen deed als aanvoerder, maar ik was het daar niet mee eens, omdat de sfeer zich voor bepaalde opdrachten niet leende.’

Die sfeer was er wel in het militaire elftal, waar Hulshoff, zoals vrijwel alle voetballers, een heerlijke tijd had, samen met de drie koppen kleinere Aty Graaumans het centrum van de verdediging bezettend. Daarvóór had semi-prof Hulshoff nog een jaartje op kantoor gewerkt. ‘In dat militaire elftal was er precies de entourage die ik nodig had. De sfeer was enorm, je stond niet zo onder druk en misschien daarom was je wel bereid je leeg te vechten. Als er een doelpunt viel, dan had je niet het idee, zoals bij Ajax, dat de hele wereld in elkaar stortte. Integendeel: je zei een keer godverdomme, zette je schrap en probeerde werkelijk van alles. Door dat militaire elftal is mijn zelfvertrouwen groter geworden. Dat kwam me bij Ajax goed van pas, want daar wist je nooit waar je aan toe was.’

Pas na het drama bij Dukla (maart '67), nadat Hulshoff tot veler verrassing al een uitstekende partij had gevoetbald in de uitwedstrijd tegen Liverpool, kreeg Hulshoff een min of meer vaste plaats naast Velibor Vasovic, de man van wie hij zo veel heeft geleerd: ‘Ik ben nog nooit bij hem op visite geweest en hij niet bij mij. Maar we begrepen elkaar volkomen, zonder dat we veel hoefden te zeggen. Ook in het veld: als ik het moeilijk had bleef Vasco in mijn rug ter bescherming, als ik goed draaide wist Vasco dat ook, dan nam hij meer risico's dan anders. Maar dat kón dan ook.’ Niettemin verloor Hulshoff incidenteel weer zijn plaatsje naast en voor Vasovic. Die politiek leidde er toe dat Hulshoff voortdurend op de transferlijst verscheen. Niet omdat hij zijn marktwaarde wilde vastgesteld zien, maar gewoon omdat hij genoeg had gekregen van alle voor hemzelf onbegrijpelijke manipulaties. Over Michels als coach zegt Hulshoff: ‘Vooropgesteld dat de man zijn vak als geen ander verstond en erg intelligent was, maar hij had twee gezichten, dat zei-ie tenminste altijd zélf. Er was een trainer Michels en er was een mens Michels. De

mens heb ik pas in het laatste jaar een klein beetje leren kennen, tijdens feestjes. De trainer Michels heb ik veel intensiever meegemaakt. Ik had soms wel 'ns het idee dat-ie bepaalde beslissingen alleen maar nam om te bewijzen hoe hard hij wel was.' (Michels deed dat inderdaad: altijd op de momenten dat hij meende dat de groep een injectie nodig had, omdat verslapping dreigde. Dat enkele spelers in die groep zo'n maatregel niet 'nodig hadden' calculeerde Michels in. Een speler als Hulshoff is te serieus en te zelfstandig om voortdurend gecorrigeerd te hoeven worden. Michels liet dan het groepsbelang, zijn stokpaardje, prevaleren boven het individuele).

Hulshoff signaleert ook het duidelijke verschil tussen Michels en Kovacs kernachtig: 'Michels ging uit van een bepaald elftal, dat volgens strakke lijnen voetbalde. En iedereen moest zich daaraan ondergeschikt maken. Kovacs gaat uit van het beschikbare spelersmateriaal en gaat daarmee de mogelijkheden na. Dat vind ik redelijker.'

Barry Hulshoff is een profvoetballer-moderne-stijl. Hij laat zijn haar lang groeien als hij daar zin in heeft, hij kleedt en gedraagt zich privé zoals hij dat wil en gaat er vanuit, dat weinig dingen belangrijker zijn dan zijn vrouw, zijn dochtertje en zijn verrukkelijke Duitse dog 'Boeddha', die zich op zijn eigen stretcher in al zijn grootheid aan den volke toont. Hulshoff gaat ervan uit dat hij, zolang hij voetbalt, zakelijk maar weinig kan ondernemen: 'Je kunt maar één ding tegelijk doen. Twee dingen doen kan falikant mis gaan. Ik vind het leven als profvoetballer wel prettig zo.' Hulshoff, die een enorme hoeveelheid langspeelplaten uit het superpopwezen heeft, inventariseerde zijn in de loop der jaren opgedane mensenkennis ten aanzien van de Ajacieden als volgt, door zijn medespelers in 't kort te karakteriseren:

Heinz Stuij: 'Hij probeert 't nog steeds'
Wim Suurbier: 'Impulsief'
Velibor Vasovic: 'Denker'
Ruud Krol: 'Harde prater'
Johan Neeskens: 'Nog een jonge jongen'
Gerrit Mühren: 'De Barry Hulshoff uit een klein dorp'
Sjaak Swart: 'Andere generatie' (Hulshoff heeft jarenlang aan

de overkant bij Swart gewoond)
Johan Cruijff: ‘Bluf’
Piet Keizer: ‘Tóch voor 't elftal’
Horst Blankenburg: ‘Storm in een glas water’
Arie Haan: ‘Tóch wel een Klaas Nuninga’
Ruud Suurendonk: ‘Eenling’

Keizer

Ik zag Piet Keizer voor het eerst voetballen op een zaterdagmorgen (zomer 1960) tijdens het beroemde internationale jeugdtoernooi van ADO. Op een van de bijvelden demonstreerde de slungelachtige, nonchalante junior een fabelachtige aanleg, die vooral de kenners aansprak. Ikzelf had twee keer daarvoor met het eigen jeugdelftal van ADO aan het toernooi deelgenomen en tegen in die tijd al beroemde spelers als de Engelsen Jimmy Greaves en Bobby Tambling (Chelsea) en Hoppy Kurrat (Borussia Dortmund) gespeeld. Maar ik stond stijf van bewondering voor dat Amsterdamse kereltje Keizer, die nog veel meer indruk maakte dan die 'grootgeschreven' voorgangers.

Ik stond aan de lijn tussen een aantal Ajax-fans en informeerde naar die zo gemakkelijk schietende en passerende linksbuiten. 'Oh, díé,' werd er zeer laatdunkend geantwoord, 'dat is Pietje Keizer. Een geweldige voetballer, maar een etter van een goser. Geen mentaliteit. Die komt er nooit. Hij heeft een straflijst, dat hou je niet voor mogelijk.' Het was duidelijk dat die fans Keizer niet lustten, hoewel ook zij wel hadden geconstateerd dat hij een meer dan middelmatige aanleg had. Piet Keizer zelf zegt, terugkijkend naar die periode: 'Achteraf heb ik gehoord dat een bepaalde groep bij Ajax me eigenlijk wel kwijt wilde. Maar een andere groep had wel vertrouwen.'

Toen al was Piet Keizer een voetballer over wie de meningen waanzinnig ver uiteenliepen. En dat is eigenlijk altijd zo gebleven, ook al werden zijn prestaties evenwichtiger en zijn gedrag beheerster. Keizer is een speler die ofwel fervente aanhangers, ofwel fanatieke critici heeft. Een tussenweg is er niet. Het meest typerende is wel dat vooral mensen die Keizer níét kennen hem een

vervelende, hautaine, uitsloverige en gemene voetballer vinden. Nog typerender is het dat iedereen die Keizer wat beter heeft leren kennen waardering voor hem heeft. Keizer: ‘Ik heb het altijd veel belangrijker gevonden dat ik goed kon opschieten met mensen met wie ik samen heb gewerkt. Als het over een wat langere periode ging heb ik haast altijd prettig met de mensen omgegaan.’

Het is goed even stil te staan bij dat prille begin van sterspeler-in-spé Piet Keizer. In tegenstelling tot hardnekkig circulerende geruchten heeft Keizer al vrij jong het idee gehad dat hij een goede toekomst had als betaalde voetballer, ook al in de periode rond 1960, toen betaald voetbal in Nederland nog een lachertje was: ‘Een onderontwikkeld gebied,’ zegt Keizer. Zou betaald voetbal op niveau in Nederland een niet haalbare kaart blijken, dan zag Keizer nog altijd het buitenland als een mogelijkheid veel geld te slaan uit zijn opvallende kwaliteiten: ‘Ik was pas 17 toen ik voor het eerst in Ajax-1 speelde. Ik kon makkelijk meekomen, het ging allemaal vanzelf. Ik had er vertrouwen in dat ik iets kon bereiken, want ik hoefde er eigenlijk maar heel weinig voor te doen en te laten.’

In dat begin was Keizer inderdáád een ‘moeilijke jongen’, wat nauwelijks impliceert dat hij later zo'n gemakkelijke voetballer is geworden. Hij was pas vijftien toen hij al mee mocht doen aan een toernooi in Enschede, waar Ajax' hoogste jeugdelftal was ingeschreven. Keizer was een virtuoos, nauwelijks te stoppen in zijn acties en zijn leeftijdgenoten ver vooruit. In vergelijking met bijvoorbeeld Cruijff was Keizer al veel verder. Misschien daardoor ontwikkelde hij zich in een voor de buitenwacht ongunstige richting. Zichzelf analyserend weet Keizer: ‘Ik was een jongen die wel kon voetballen, maar die moeilijk te hanteren was. Ik dacht namelijk: omdat ik goed kan voetballen mag ik niet door anderen geschopt worden. Dat maakte me natuurlijk erg kwetsbaar. Want als ik geschopt werd en ik vond dat de tegenstander de bal nooit meer kon raken, dan reageerde ik door terug te schoppen. Ik vond dat onrechtvaardig.’

Zo kreeg de kwalijke reputatie van het eigenzinnig talent Keizer stilaan gestalte. Een belangrijke rol speelde ook zijn optreden

in het Nederlands jeugdelftal (16-18 jaar). In totaal speelde Keizer vier wedstrijden mee, maar aan die reeks hield hij een officieuze schorsing van de KNVB over: hij zou wegens wangedrag voorlopig niet meer voor nationale elftallen in aanmerking komen. Aanleiding daartoe was een wedstrijd in het Europees toernooi in Lissabon tegen België die uiteindelijk in een gelijkspel (1-1) eindigde. Het radioverslag van Dick van Rijn liet er geen twijfel over bestaan dat de Nederlandse jeugd het aanzien van de natie ernstige schade had berokkend en dat dit optreden voornamelijk werd geïnspireerd door de linksbinnen van Ajax, Piet Keizer. 'Een jaar of wat later,' zegt Keizer, 'is Van Rijn eens naar me toegekomen. Hij vertelde dat hem die vrij sensationele reportage van destijds niet erg lekker zat. Ik heb dat radioverslag zelf nooit gehoord, maar ik weet wel dat mijn ouders knap overstuur waren, toen ik thuiskwam.'

Wat nóóit vermeld werd is de voorgeschiedenis tot die beruchte wedstrijd tegen de Belgische junioren. Keizer vertelt: 'Een maand daarvóór hadden wij in Antwerpen vriendschappelijk tegen België gespeeld. We wonnen daar met 3-2 en ik had in die overwinning geloof ik nogal een duidelijk aandeel. Ik speelde toen tussen Corrie Adelaar en Eddy van der Graaf in. Dat waren de Belgen niet vergeten. Toen we in Portugal weer tegen de Belgen kwamen te staan hadden zij een tactisch snufje in petto. Met nummer 9 op de rug trapte de spil af en meteen daarna is hij bij mij gaan lopen. Het was een beul van een kerel, die maar liep te schoppen. En dat leidde weer tot duidelijk revanches. Op het laatst is Willem de Vries maar naar voren gegaan - die was lichamelijk veel sterker dan ik - en ben ik maar achter gaan spelen. Ik heb me laten vertellen dat de toenmalige voorzitter van de KNVB, ik meen dat het Schröder was, een reprimande heeft gekregen van Sir Stanley Rous, die ook in Portugal was. Terwijl de scheidsrechter in die wedstrijd niet was opgetreden.'

In ieder geval: vooral sinds dat toernooi stond Keizer méér dan ooit te boek als een hoogst vervelend mannetje. In de publiciteitsmedia werd zijn talent hoog geprezen, want in het voorjaar van 1961 voetbalde amateur Keizer (17) voor de eerste maal mee in Ajax-1, uitgerekend tegen Feijenoord. Keizer: 'Van die wed-

strijd kan ik me drie dingen herinneren. In de eerste tien minuten kreeg ik een goede kans, maar ik schoot in het zijnet. Dat vond ik vrij stom. Daarna heb ik een bal van mijn eigen doellijn getrapt en in de laatste vijf minuten ging ik langs een paar tegenstanders, gaf een voorzet die een van de gebroeders Groot gemakkelijk had kunnen inkoppen, maar de andere wist niet hoe de situatie achter hem was, kon er net niet bij en maakte toen hands.' Daarna maakte Keizer twee doelpunten tegen Rapiditas (bekerwedstrijd) en scoorde hij tegen PSV in een uitwedstrijd, die met 3-1 werd gewonnen. (Het is misschien aardig om de opstelling van dat elftal te geven: Hoogerman; Ouderland, Pronk, Smit; Schaaphok, Muller; Swart, Henk Groot, Westra, Prins en Keizer. Trainer was de Engelsman Vic Buckingham, die later nog een belangrijke rol in Keizers leven zou spelen).

Maar de sportpers bemerkte óók vrij snel dat Keizer weinig waarde hechtte aan publiciteit. Hij liet zich niets gelegen liggen aan journalisten en dat bezorgde hem een kwalijk imago, want vooral in die tijd was het een doodzonde om een journalist te negeren. Keizer ergerde zich vaak aan de eenzijdige berichtgeving. Hij noemt ook een voorbeeld: 'In een wedstrijd tegen Zwitserland met Jong Oranje werd Adelaar nogal hardhandig tegen de grond gewerkt, maar er werd niet gefloten. Adelaar reageerde zijn teleurstelling af door de modder onder zijn schoen weg te vegen en die tegen de grond te gooien. Toen schreef Jan Blankers in De Telegraaf dat Adelaar met modder naar de tegenstanders had gegooid.'

Toch was er veel vraag naar Keizer, waarschijnlijk omdat hij zo 'exclusief' was: 'Ik was iets nieuws voor de sportpers, een jonge speler. Maar ik had al vrij snel een bepaald oordeel over wat ik niet en wel wilde. Tegenover de sportpers was er geen mogelijkheid tot communicatie. Het was altijd in het nadeel van de spelers. Ik dacht: ik voldoe bij Ajax aan mijn contractuele verplichtingen. Als de mensen me willen zien voetballen komen ze naar het stadion. Ik begreep wel dat het publiek recht had op informatie, maar dat hoeft niet te betekenen dat ik mijn zieltje hoef bloot te leggen.'

Ervaringen met oudere journalisten als Van Rijn en Blankers

maakten Keizer ten aanzien van de publiciteit nog schuwer dan hij al was. En juist dat ontbreken van enige positieve publiciteit over de mèns-Keizer deed zijn impopulariteit bij de massa toenemen: ‘Als er geschreven of gezegd werd dat ik een rotjongen was, dan reageerde ik daar nooit op, al was ik het er oneens mee. Ik vond dat diegene die dat schreef dat voor eigen verantwoording deed. Als hij dat wilde zeggen, dan moest hij dat maar doen. Er was toch geen ruimte voor tegenspel.’

De vóétballer Keizer was niet te stuiten in zijn opmars naar de internationale klasse. Keizer was net 19 bijvoorbeeld, toen hij tegen de Nederlandse Antillen (8-0) zijn debuut in het Nederlands elftal maakte en meteen scoorde. Drie weken later kwam de grote teleurstelling: in Kopenhagen werd van het nietige Denemarken met liefst 4-1 verloren. Die wedstrijd werd op de TV life uitgezonden en de fenomenale ‘belofte-Keizer’ liep zich de hele avond te pletter op zijn directe tegenstander, die hij uitsluitend via persoonlijke duels probeerde uit te spelen - later is Keizer gerijpt tot een speler die vooral in de combinaties uitblinkt. Langer dan een jaar werd Keizer uit de nationale ploeg gehouden, maar tegen de Belgen maakte hij een fantastische rentree in een ontmoeting, waarin hij de enige treffer maakte (1-1). Anderhalve week later maakte Keizer deel uit van het Oranje-elftal dat in Rotterdam een van de treurigste wedstrijden uit de geschiedenis speelde en door Luxemburg met 2-1 werd verslagen. Bijna twee jaar later kreeg Keizer weer eens een kans, maar pas onder leiding van Kessler startte de merkwaardige interlandloopbaan van Keizer voorgoed in de ontmoetingen tegen België en Schotland, die beide werden gewonnen (3-1 en 3-0).

Juist in het seizoen, waarin Keizer voor Ajax stilaan goud waard werd (1963/64), gebeurde er iets verschrikkelijks, dat het leven van Piet Keizer nadien duidelijk heeft beïnvloed. Het gebeurde een week voor hij uit de luchtmacht zou afzwaaien, op 25 maart 1964 in het Olympisch stadion, in de periode dat DWS een zeer sterke ploeg had. Keizer verhaalt: ‘Het was een keiharde wedstrijd, er waren soms botsingen bij, dat was niet te geloven. Op een gegeven moment sprintten Pijlman en ik naar een stuiterende bal. Ik was iets meer op snelheid dan Pijlman en kopte de

bal weg op het moment dat Pijlman ook kopte. Die kopte niet de bal, maar mijn hoofd.' Die klap was tot in de nok van het stadion te horen - opeens was het muisstil, alsof het publiek aanvoelde dat er iets ernstigs was gebeurd. Keizer weer: 'Ik ben eruit gegaan, ik liep te duizelen, maar ik moest dóórvoetballen. Ik voelde me misselijk worden, ging weer naar de bank en toen hoorde ik wéér dat ik door moest spelen. Ik heb toen gescholden en geschreeuwd, ik verdómde 't. Ik ben met de ziekenauto naar huis gereden, waar de dokter een hersenschudding constateerde. Ik heb aanvankelijk een paar dagen thuis gelegen en poeders gekregen, maar helemaal goed was het niet. Op een gegeven ogenblik dacht iedereen dat ik maar wat lag te ijlen, maar dat was allemaal een misverstand. Ik wist erg goed wat ik deed en zei, maar ik denk dat het grapje dat ik maakte verkeerd overkwam. Wel heb ik op een gegeven moment om sterkere poeders gevraagd, maar dat is, waarschijnlijk door het weekend, een beetje misgelopen. In ieder geval moest ik voor een dagje naar het militair hospitaal Oog in Al in Utrecht, ter observatie. Toen hoorde ik opeens dat ik moest worden geopereerd omdat het niet best was.'

'Ik vroeg toen meteen of mijn ouders wel toestemming hadden gegeven, want ik dacht dat die van niets wisten. De artsen vertelden me dat mijn ouders geen bezwaar hadden gemaakt, maar ik geloof het nog steeds niet. Dat kwam ook wel omdat ik een stel prikken had gehad, die me nogal versuft hadden gemaakt. In allerijl is toen de clubarts van Ajax, dokter Posthuma, opgetrommeld en die heeft me dingen verteld die wel zwaar wogen. Die zei zoiets van: "Laat het nou maar doen, anders ga je hardstikke dood. Het is heel dringend." Het bleek dat er een barst in mijn schedel zat en dat er een bloedstolsel tussen schedel en hersenvlies zat. Dat moest worden verwijderd.'

Die operatie slaagde wonderwel. Keizer lag vijf weken in het ziekenhuis en genas naar zijn idee erg snel. Hoewel hij zich 'prima' voelde, keurden de artsen hem voorlopig af voor de voetballerij. Insiders meenden dat er aan de loopbaan van het wereldtalent Keizer een dramatisch einde gekomen was. Keizer zelf was minder pessimistisch, omdat hij zich lichamelijk en gees-

telijk in orde waande. Keizer voelde zich opgelucht dat hij de gevolgen van die ernstige blessure onverwacht goed doorstaan had. Uit pure blijdschap reageerde hij zich af door te doen wat hij wilde. Keizer was losgeslagen. Hij leidde een onregelmatig leven, rookte en dronk meer dan voor een sportman goed is, werkte niet en gedroeg zich in alles als iemand die een loopbaan als voetbalprof had opgegeven.

Als zo vaak was dat schijn: Keizer is wat zijn gevoelens betreft een introverte figuur, die zich eerder schaamt om zich bloot te geven, hoewel hij au fond bijzonder gevoelig is. En die ‘gedwongen vakantie’ was voor hem niet meer dan de aanloop tot wat de werkelijke voetballer Keizer zou gaan worden. Onder leiding van jeugdtrainer Jany van der Veen (Keizer: ‘Die kwam elke morgen om me te trainen, anders had ik toch maar tot 2 uur 's middags op mijn bed gelegen’) en met steun van trainer Vic Buckingham, die weer bij Ajax terug was (Keizer: ‘Buckingham nam de angst voor een groot gedeelte weg door te vertellen dat mijn blessure in Engeland zeer vaak voorkwam. Dat heeft me geholpen’), begon Keizer stilaan weer te trainen om het weelderige, maar wel overtollige vet weg te werken.

Wat méér was: de operatie, met alle sores eromheen, heeft Piet Keizer voor de rest van zijn leven beïnvloed. Met het einde van een zo veelbelovende loopbaan zo duidelijk voor ogen leerde Keizer méér dan ooit relativeren. Hij realiseerde zich hoe kortstondig en vluchtig de roem wel was. Keizer kreeg oog voor ándere dingen: voor een beetje persoonlijk geluk. Het is dan ook erg logisch dat Keizer zich voornamelijk in beperkte kring ophoudt, het liefst bij hemzelf thuis, met echtgenote Jenny (dochter van Han Hoopman) en hun zoontjes Pietje en Rinze. Voor Keizer is het niet erg relevant wat de buitenwereld zegt of denkt. Hij beoefent zijn vak, dat van voetballer, erg serieus en houdt daarnaast van ‘alle dingen die het leven prettig maken’. Keizer leerde bijzonder goed wat ‘afstand nemen’ betekent. Misschien ook daardoor komt hij bij de buitenwacht minder sympathiek over dan hij in werkelijkheid is.

Want één ding staat vast: Piet Keizer is voor mij in Nederland de voetballer met de sterkste persoonlijkheid. Ik heb hem de afge-

lopen jaren privé vrij intensief meegemaakt en ik heb herhaaldelijk vastgesteld dat Keizer vooral veel gevóéliger is dan hij wil doen voorkomen. Keizer is intelligent: als geen ander is hij met zijn vak bezig. Keizer is ook een vaderfiguur: ‘Ik heb bijna overal waar ik was iets meegemaakt dat problemen schiep. Als ik ergens bij betrokken ben, of ik dat nou alleen ben of als onderdeel van een groep, en ik vind iets niet rechtvaardig, dan ga ik daar over 't algemeen tegen in, ja.’ Keizer is ook erg zakelijk: zowel privé in het zakendoen als in zijn manier van voetballen is hij direct, zonder franje, op de man af.

De voetballer Keizer is als geen ander veranderd naarmate het voetbal zelf anders werd. Keizer zélf onderscheidt eigenlijk twee fases in zijn voetballeven: dat van semiprof en dat van fullprof, dat ongeveer gelijk werd ingevoerd met het in dienst komen van Michels, aanvang '65. Keizer: ‘Eigenlijk moet je dat verschil nader omschrijven als amateur- en betaald voetbal. Als betaald voetballer ben je tegenover het publiek, de club en je medespelers meer verplicht. Vooral als je ziet welke bedragen er omgaan. Toen ik 20, 21 was had ik nog geen idee dat het publiek zo'n belangrijke factor is. In die tijd kwam er toch wel voldoende publiek om de zaak rond te krijgen.’

Aanvankelijk was Keizer een speler die voornamelijk voor zichzelf voetbalde. Soms deed hij kwartieren lang niets om er dan met drie of vier grandioze acties voor te zorgen dat hij toch de meestbesproken voetballer was. Dat kón ook nog, in de begintijd. Keizer had toen bovendien in het veld nog weinig zelfdiscipline: ‘Als iemand mij schopte en er werd niet tegen opgetreden, dan kreeg ik het idee dat ik vogelvrij verklaard was. En dat ik dan zelf maar iets terug moest doen. Het kwam wel voor, als iemand mij een schop gaf, dat ik meteen terugschopte.’ Stilaan is daarin verandering gekomen, al werd Keizer in november '67 van het veld gestuurd toen hij in de interland tegen Joego-Slavië een trappende beweging naar Holcer maakte, nadat die Keizer in een secondenlange onopgemerkte houdgreep had gehouden. Voor het overige heeft Keizer zich aangepast aan de kwalijke trend, zoals die het huidige topvoetbal beheerst. In het voornamelijk via de mandekking gereguleerde voetbal-van-nu ontstaan

overal op het veld tweemans-oorlogjes, waarbij de bal vrijwel nooit in de buurt is. Keizer weert zich in die oorlogjes naar ‘behoren’. Hijzelf spreekt van een ‘wat gecontroleerder vorm van overtredingen.’

Keizer heeft bovendien zijn zelfzuchtigheid afgelegd. Hij is voornamelijk een speler geworden die zich in dienst van het elftal stelt. Door ervaringen wijs geworden heeft hij zich minder kwetsbaar gemaakt door de bal snel te leren spelen. Er zullen maar weinig voetballers ter wereld zijn die dat beter kunnen dan hij. Keizer heeft namelijk een zuiver ‘oog’ voor de situatie, zoals Cassius Clay ‘oog’ heeft voor de bewegingen van zijn tegenstander. In de voetballerij heet die zo belangrijke, maar schaarse eigenschap ‘overzicht’. Voordat Keizer de bal in bezit krijgt weet hij vaak al wat hij gaat doen. Het gros van de voetballers is zo met de bál bezig, dat ze pas daarná kijken waar de bal vervolgens heen moet. Die kostbare seconde tijdverlies maakt het voor de meeste voetballers moeilijker dan nodig is. Keizer daarentegen heeft het vaak makkelijker dan de rest, omdat bij als het ware een extra-dimensie in zijn spel heeft ontwikkeld. Daardoor is het voor Keizer ook gemakkelijker de bal direct te spelen. Het publiek onderkent maar zelden het knappe van Keizers spel, omdat het zo simpel líjkt. Keizer zelf zegt zeer terecht: ‘Simpel is 't moeilijkst.’

Dat oog voor de situatie maakt hem ook in de directe duels zo razend gevaarlijk. Geen ander dan Keizer kan een tegenstander op een zo simpel lijkende manier passeren. Keizer neemt in die persoonlijke duels ook vaak risico's. Als hij passeert, dan doet hij dat door messcherp langs een tegenstander te gaan om zo weinig mogelijk tijd te verliezen en zo gunstig mogelijk uit te komen, wat niet zelden mislukt. Keizer calculeert dat risico in - juist omdat hij niet bang is voor mislukkingen maakt hij soms de prachtigste openingen. Risico's neemt hij bijvoorbeeld ook met vrije trappen. Het heeft er veel van weg dat een vrije trap van Keizer ofwel het stadion uitvliegt of in de bovenhoek terechtkomt. In zijn eerste jaren bij Ajax schreef Keizer geschiedenis door in een topper tegen PSV een vrije schop over het muurtje langs Bals te schieten op een manier, die wekenlang stof tot

gesprek in voetbalkringen tot gevolg had. Later draaide hij een vrije trap langs de maaiende armen van Jean Trappeniers, de doelman van het Belgische elftal, die waarschijnlijk nog nooit in zijn leven een zó met effect geladen bal te verwerken heeft gekregen. En wie vergeet die formidabele trap, waarmee hij het eerste doelpunt maakte in de thuiswedstrijd tegen Atletico Madrid en waarin hij al zijn venijn legde, nadat hij seconden daarvóór door Eusebio was neergehaald? Over die traptechniek zegt Keizer: ‘Het is niet zo moeilijk een vrije trap op doel te mikken, ook al staat er een muurtje. Maar ik ben er door de jaren heen van uitgegaan dat een doelman weinig moeite heeft met zo'n bal. Dan heeft het dus weinig zin een vrije trap op die manier te nemen. De kunst is de bal dáár te krijgen, waar de keeper er net niet bij kan. Dat is verschrikkelijk moeilijk. Daarvoor moet je de bal precies zó raken, dat-ie langs of over het muurtje in de onbeschermde hoek komt.’

Ik geloof dat Keizer vaak nog wordt ondergewaardeerd, omdat zo weinig mensen beseffen hoe moeilijk het is om een bal direct te spelen in plaats van de bal eerst aan te nemen en vervolgens een of twee man voorbij te dribbelen. Keizer is, zou je kunnen zeggen, té goed voor de massa. Dat neemt niet weg dat hij in de loop der jaren bij tal van grote buitenlandse kenners enorme indruk heeft gemaakt. Zij hebben hem hoger aangeslagen dan de meer populaire Johan Cruijff, al zijn er ook zeer veel, die menen dat Cruijff-Keizer als duo op zijn sterkst is. In zijn rubriek in Voetbal International heeft Nico Scheepmaker treffend geschreven: ‘Een opmerkelijk punt daarbij is, dat Keizer als de aangever fungeert en Cruijff als de afmaker. Je zou ze kunnen vergelijken met Johnny (Cruijff) en Rijk (Keizer), of met Walden (Cruijff) en Muyselaar (Keizer); de een bereidt de grap voor, de ander scoort het doelpunt: applaus voor beide artiesten! Piet Keizer is onzelfzuchtig.’

Dat klopt. Keizer eist voor zichzelf vrijwel nooit willens en wetens de hoofdrol op. Maar als prof is bij hem steeds sterker het idee van het teambelang centraal komen staan: vreemd is het níét dat hij na Vasovic als aanvoerder werd gekozen. Keizer is binnen en buiten het veld de ware leider van de Ajacieden. In het

veld bepaalt hij het ritme, buiten het veld bepaalt hij de instelling. Daarbij strijdt hij voortdurend voor de rechten van de profvoetballer, al wordt hij in dat streven vaak in de steek gelaten door collega's die minder konsekwent handelen dan hijzelf gewend is. Keizer is namelijk een man van principes, die hij vrijwel niet wil prijsgeven.

Keizer verschilt dan ook hemelsbreed van Cruijff. De relatie tussen Nederlands meestbeschreven duo is van losser aard dan menigeen geneigd is aan te nemen. Aanvankelijk aanbad Cruijff de vier jaar oudere Keizer. Toen Keizer al een vedette was in Ajax-1 was Cruijff een talentvol ventje in een elftal met op die leeftijd veel betere voetballers dan hijzelf. Keizer was Cruijffs voorbeeld toen hij in het eerste kwam. Keizer: ‘Zijn manier van doen, in de wedstrijd en daarbuiten, sprak mij wel aan. Door het voetballen ontstond een band.’ Toen ook ontstond het ‘onafscheidelijke’ duo Cruijff-Keizer. Maar dat duurde niet zo lang. Keizer zegt: ‘Ik merkte dat Cruijff zijn eigen weg wilde gaan en op sommige gebieden heel andere ideeën had dan ik.’ Daarbij kwam dat zowel Cruijff als Keizer vrij snel achter elkaar trouwden, zodat er ook een natuurlijke verwijdering plaatsvond.

Toch geeft Keizer wel toe dat de steeds groeiende publiciteit rond Cruijff hem wel 'ns dwars zat: ‘Ik vond dat de publiciteit rond Cruijff soms in geen verhouding stond tot de rest, inclusief mijzelf. Aan de andere kant heeft mij dat persoonlijk wel geholpen. Niet dat het me dwars zat dat iedereen over Cruijff sprak of schreef, want door die gezonde rivaliteit ging ik ook beter voetballen.’ Keizer, lange tijd de onbetwist meestbesproken voetballer van Nederland, accepteerde het toch niet dat hij zowat naar het tweede plan werd geschoven. Dat was bovendien niet in overeenstemming met zijn kwaliteiten, die ánders zijn dan Cruijff, maar daarom niet minder. Nu Cruijff zich door het contract van zeven jaar voorgoed aan Ajax gebonden heeft voorspelt Keizer: ‘Johan en ik hebben nu dezelfde belangen. Daarom is de band weer wat strakker.’

Vooral op het gebied van de publiciteit en reclame verschillen Cruijff en Keizer hemelsbreed. Cruijff kwam in de belangstelling op het moment dat een nieuwe generatie sportjournalisten een

Alwéér een doelpunt in De Meer. Barry Hulshoff feliciteert Nico Rijnders (6), Johan Neeskens (7), Johan Cruijff (14) en Gerrit Mühren (9).

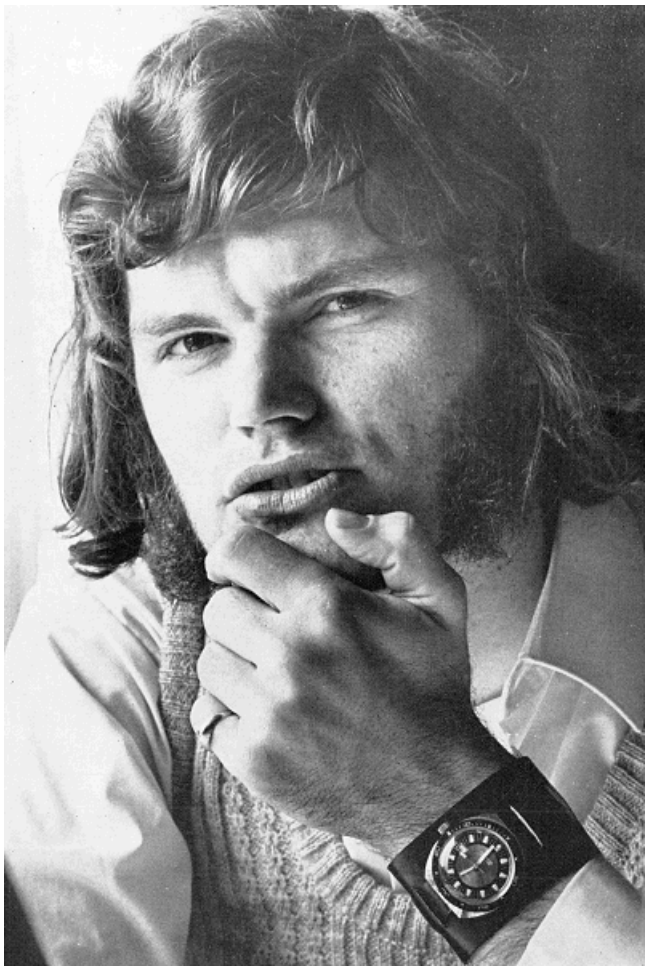

Barry Hulshoff privé: eigentijdse outfit, eerder luisteren dan praten.

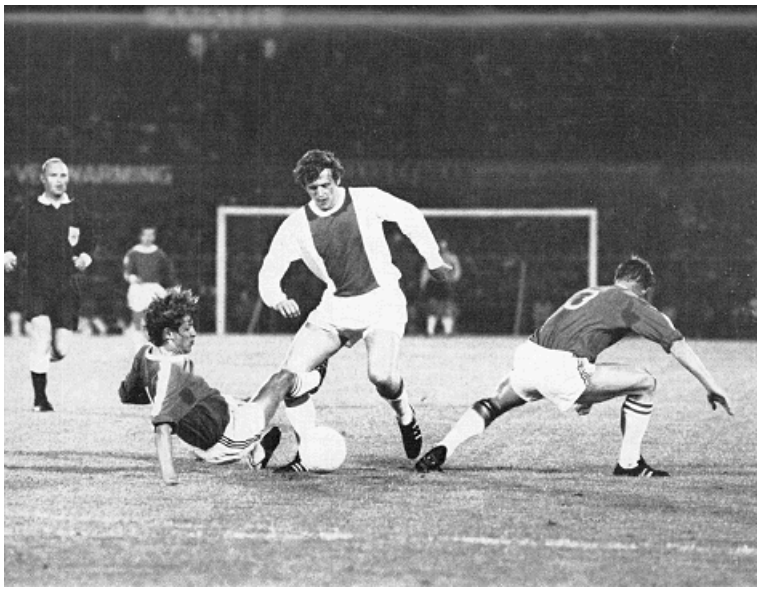

De eenvoud van Piet Keizer: Sparta's Gerrit ter Horst(rechts) is de weg kwijt, clubgenoot Jan van der Veen raakt het been, niet de bal. Scheidsrechter Lau van Ravens staat uiteraard in de buurt.

Pief Keizer in een 'totale' val, veroorzaakt door een bewonderaar: Van Hanegem ligt al op de grond. Op een rijtje: Johan Cruijff, Nico Rijnders, Wim Suurbier.

Aanvoerder Piet Keizer in debat met de grimmig kijkende scheidsrechter Jef Dorpmans tijdens de geruchtmakende wedstrijd Ajax-FC Den Haag (1-0) waarin met name Cruijff en Dick Advocaat met elkaar overhoop kwamen te liggen. Op de rug Simon van Vliet (15), juist zichtbaar FC Den Haags aanvoerder Aad Mansveld, rechts Van Dijk. De meeste voetballers praten even goed als ze voetballen.

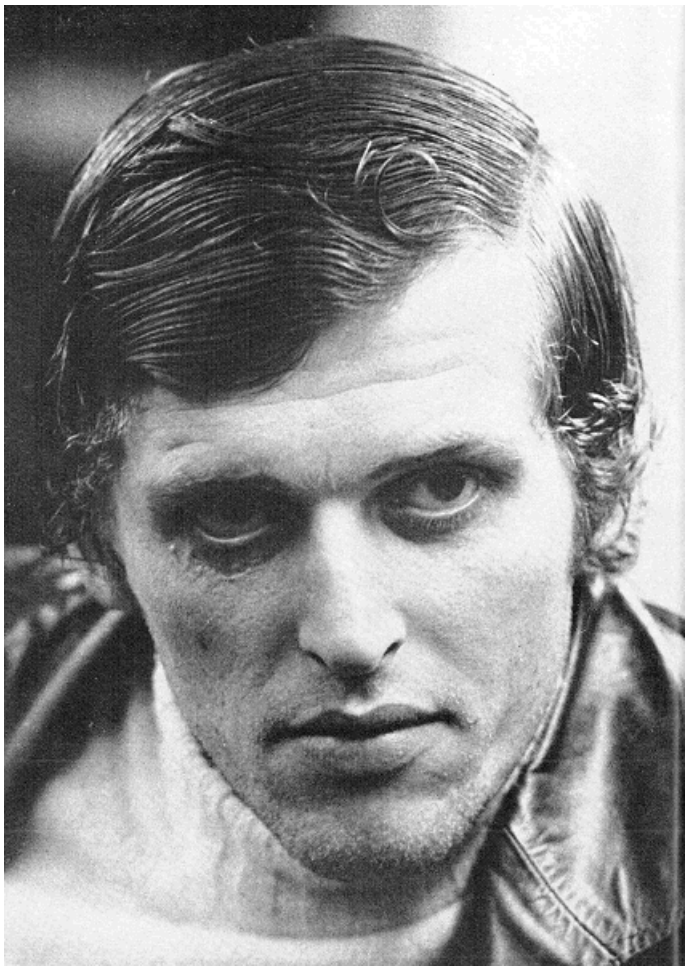

Keizers kritische oogopslag.

Ruud Krol drinkt wat, Gerrit Mühren kijkt even vies als hij eruit ziet.

Een kwintet Mührens. Links Jacky en Peter. Daarboven Arnold, Gerrit en Jan, poserend in een boot op de dijk.

greep naar de macht deed. Dat kwam de populariteit van Cruijff ten goede, wat weer tot gevolg had dat de jonge garde van de sportpers de greep naar de macht in de meeste gevallen met succes kon voltooien. In die ontwikkeling had het ook voor Keizer wat meer zin samen te werken met een aantal sportjournalisten. Hij werd tegenover hen veel minder stug, al zorgde Keizer er, in tegenstelling tot Cruijff, wel voor dat zijn privé-leven zoveel mogelijk beschermd werd.

Terwijl Cruijff voor elke TV-uitzending, foto of reclame te vangen was, wanneer daar een redelijke vergoeding tegenover stond, had Keizer andere principes: 'Ik deed iets wanneer ik dat leuk vond of wanneer ik er zóveel geld voor kreeg, dat het niet meer verantwoord was "nee" te zeggen.' Keizer had de gewoonte een naar zijn gunsten dingende firma dermate hoge bedragen te noemen, dat zij geschrokken elk volgend contract meden. Maar langzamerhand werden Ajax (en daarmee Keizer) zo 'in', dat de reclamebureaus ook aan de hoogste financiële eisen voldeden. Zó verscheen Keizer in de beroemde advertenties, waarin hij te kennen gaf 'vier à vijf koppen thee te drinken' na afloop van de wedstrijd; zó verscheen Keizer in sommige TV-uitzendingen: altijd stond er een adekwate vergoeding tegenover. 'Cruijff,' weet Keizer, 'is bovendien veel geschikter voor de publiciteit dan ik ben.'

Keizer is ook iemand met een onvoorstelbaar fijn gevoel voor humor, uitmondend in een nauwelijks op te tellen aantal practical jokes. Die droge humor is vaak te gèk. Kenmerkend voor Keizer is bijvoorbeeld het verhaal van een andere Amsterdammer, Jopie Butter, jarenlang een gevreesd rechtsachter bij Go Ahead en in vele wedstrijden een verbitterd tegenstander van Keizer. In de belangrijkste wedstrijd tussen Go Ahead en Ajax, voor de halve finales van het bekertoernooi in Deventer, moest er worden verlengd. Butter: 'Het was een vreselijke slijtageslag geweest en omdat het zo warm was, was iedereen zowat uitgeput. Na de eerste verlenging liepen Piet en ik samen weer het veld op, meer dood dan levend. "Op mij hoefje niet meer te letten, Jopie, ik kan geen stap meer verzetten," zei Piet tegen me. Ik was daar wel blij om en dacht: dan hoef ik me dat laatste kwartier ten-

minste geen zorgen meer te maken. We hadden nog maar net afgetrapt of Piet krijgt die bal, gaat me daar drie à vier man voorbij en maakt het winnende doelpunt. Ik heb nog iets geroepen als “wat flik je me nou”, maar later moest ik er tóch om lachen, of ik wilde of niet.’

Dat soort verhalen kunnen voetballers in Nederland volop vertellen als Keizer ter sprake komt. Onder voetballers geldt vooral Keizer, meer dan Cruijff, als de beste voetballer: juist de insiders waarderen zijn manier van spelen. Ik heb Wim van Hanegem eens voor de TV mogen interviewen en toen zei ie over Keizer: ‘Als ikzelf niet voetbalde ging ik elke wedstrijd naar Ajax kijken. Alleen om Keizer te zien.’ Andersom heeft Keizer ook waardering voor Van Hanegem, die buiten het veld ook voor elk geintje ‘in’ is. Keizer zelf over die humor: Ik kan soms verschrikkelijk lachen om iets. We speelden tegen FC Den Haag en ik had gehoord dat mijn tegenstander, Thijs Wijngaarde, maagklachten had. Na een kwartier moest hij worden vervangen. Toen vroeg ik: ‘Werken je pillen niet?’ Keizers voornaamste hobby's (hij is een meester in allerlei behendigheidsspelletjes als kaarten, pokeren, biljarten) zijn vissen en Herman van Veen. Ik heb het vaak meegemaakt, dat wij ergens waren en dat hij iemand tegenkwam die ook een liefde had voor de vissport. Dan ben je Keizer op zijn minst een half uur kwijt. Dan gaat het over een ‘fijne stek’, over ‘vergunningen’, over ‘hengels’ en over ‘ruisvoorns’. Keizer: ‘Daar moet je oog voor hebben, voor dat vissen. Lekker in je bootje, of het nou mooi weer is of dat het regent, 's Morgens vroeg er al uit met je thermosflesje koffie. Die stilte, die rust. Je krijgt alle gelegenheid om over alle grote of kleine problemen na te denken. Maar als er een visje aankomt, ben je al die problemen op slag vergeten. Dan moet je eerst dat visje even vangen. Ik heb doelpunten gemaakt voor 65.000 toeschouwers, maar weet je wel wat 't betekent, als je zo'n snoekbaars aan je lijntje hebt?’

Keizer is een uitstekend sportvisser. Vorig seizoen bijvoorbeeld won hij bij Ajax de jaarlijkse viswedstrijd, die het seizoen op een prettige manier afsluit (alleen dreigde de gezellige stemming na afloop in de Oester-bar even verstoord te worden door de mededeling van Michels dat hij Ajax zou verlaten - het was de avond

vóór dat de volgende morgen wereldkundig werd gemaakt). Ajax' supporters Hoopman en Blankert peuteren dan bij bemiddelde fans een schat aan cadeaus los. Keizer had de eerste prijs met een totaal van 33 vissen ('Het is een kunst een vis op het juiste moment vast te slaan) en won een draagbaar TV-toestel, tastbaar bewijs van een hobby waarover hij van tijd tot tijd lyrisch kan worden.

Dat geldt ook voor Herman van Veen. De man die zelf vanaf zijn zeventiende als een idool behandeld is, heeft in Van Veen een eigen idool gevonden. Keizer: ‘Die jongen is uniek. Dat raakt me. Het komt allemaal op me af alsof het echt is. Van Veen is direct, er komt geen komedie bij. Sommige dingen die hij doet of zingt mogen deprimerend werken, het is allemaal wel erg duidelijk.’

Ook over voetballen is het goed praten met Keizer. Nóg minder dan Cruijff zal hij opscheppen over een goede actie of een geslaagd doelpunt. Integendeel: als ik Keizer en zijn vrouw 's zondagsavonds na de wedstrijd spreek, dan zal hij het nooit over de wedstrijd zélf hebben. Vaak relativeert hij zelf een doelpunt. Als hij een bal steenhard heeft ingeschoten zegt hij tegen verslaggevers wel 'ns: ‘Ik moest toch die kant op’; als je hem vraagt hoe hij een bepaalde bal nou raakte, met binnen- of buitenkant, met of zonder effect, vol of half, is alles wat hij zegt: ‘Hoe ik 'm raakte? Goed!’ Keizer heb ik nog nooit horen opscheppen, ook al heeft hij dingen gedaan die de besten ter wereld hem niet kunnen verbeteren. Die bescheidenheid is niet vals, het is te verklaren uit de nuchtere zakelijkheid waarmee Keizer het voetballen ervaart. Wel wordt hij fel als er gesproken wordt over het ‘aanvallende Braziliaanse voetbal’ bijvoorbeeld. Dan zegt hij: ‘Wát aanvallend voetbal? Het meest aanvallende voetbal ter wereld wordt in De Meer gespeeld. Ik zou best naar Brazilië willen om er eens rond te kijken. Als ik daar zou voetballen zou ik zeventig kunnen worden.’

Keizer denkt ook veel over zijn vak na: behalve over het voetbal zelf ook over de randverschijnselen. Hij is een van de voetballers die het hardst gewerkt hebben aan het verbeteren van het aanzien van het jonge vak ‘voetballer’. Keizer vindt voetballen

ook nog altijd boeiend: ‘Omdat in detail nooit twee keer exact hetzelfde voorkomt. Ik verbaas me wel 'ns over sommige spelmomenten. Dan denk ik vaak: ik wist niet dat zoiets ook nog mogelijk was in de voetballerij. Dat merk je steeds weer.’ Wat hem ook intrigeert: ‘Als je nadenkt over bepaalde situaties of wedstrijden, dan zijn er altijd dingen die je niet kunt verklaren. Tegen FC Twente uit bijvoorbeeld, de eerste competitie-wedstrijd onder Kovacs, speelde ik een eerste helft, die was verschrikkelijk slecht. Niks lukte me. Terwijl het in de tweede helft opeens allemaal veel beter ging. Dan ga je dat analyseren. Je gaat na of je wel geconcentreerd was, of je wel genoeg steun had van je medespelers en zelfs als alles in orde blijkt te zijn vind je géén verklaring voor wat er misgegaan is.’

Juist in de periode-Kovacs is gebleken hoeveel Keizer voor het geheel over heeft. Als aanvoerder is hij er op uit geweest Kovacs te helpen waar hij kon. Harder dan ooit heeft hij in het competitie-begin gewerkt, verantwoordelijk als hij zich voelde voor het wel en wee van Ajax (wat trouwens ook Keizer zelf in zijn verdiensten ten goede kwam - een omstandigheid die de zakenman Keizer belangrijk genoeg oordeelt). Bovendien was er een andere reden voor Keizers plotselinge dadenkracht búíten het veld: het installeren van een spelersraad, het zoeken naar een manier inspraak te krijgen en nog veel meer kleinere zaken. Keizer heeft zich onder Michels vooral de laatste seizoenen noodzakelijkerwijs ingehouden. Het is niet te veel gezegd wanneer ik beweer: Keizer en Michels lagen elkaar niet.

Als Keizer het afstandelijk formuleert zegt hij: ‘Michels had het idee dat je in profvoetbal keihard moet zijn en dat je alle menselijke factoren moet uitschakelen. Omdat ik in wezen niet ongevoelig ben had ik daar vaak een andere mening over. Volgens mij heb je die menselijke gevoelens juist hard nodig, omdat je met een team werkt. Je kunt het wel enigszins scheiden, maar je kunt het niet helemaal wegcijferen, zoals Michels het deed. Tenminste in een heleboel dingen niet, nee.’

Michels ergerde zich vaak aan Keizer, omdat Keizer weigerde zijn persoonlijkheid weg te moffelen. Keizer had vaak kritiek en aarzelde niet daarmee voor de dag te komen. Michels zag in

Keizer een doorlopend en ondermijnend gevaar voor zijn gezag, vooral omdat hij de invloed van Keizer op de rest van de spelers kende. Eigenlijk vanaf het begin is de verhouding allerminst ideaal geweest, al waren er korte periodes dat alles normaal functioneerde. Maar vooral na de uitwedstrijd tegen Arsenal, in het voorjaar van 1970, toen Ajax met 3-0 werd geklopt in het toernooi om de Runners Upbeker, is de relatie Michels-Keizer verschrikkelijk gespannen geweest. Ik ken zowel Michels als Keizer vrij goed en ik heb me altijd afgevraagd: hoe was die verwijdering tussen twee zulke intelligente mensen mogelijk? Vooral omdat het duidelijk was, dat zowel Keizer als Michels onder de spanningen leden.

Keizer is veel te trots om zich als een onpersoonlijk nummer te laten behandelen. Keizer is een vedette, en nog een verstandige ook. Michels wenste geen onderscheid te maken. Hij kankerde eerder op Cruijff en Keizer dan op de rest. Bovendien ergerde hij zich eraan dat Keizer niet altijd deed wat er van hem verwacht wordt. Michels kan er niet tegen als de onzekerheidsfactor te groot wordt. Al vrij kort na Michels' entree ontstond er een ernstig verschil van mening tijdens een trip naar Spanje, waar Ajax, zojuist kampioen geworden, als sparringpartner van het Spaanse nationale elftal zou fungeren. Door het slechte weer werden enkele vluchten naar La Coruna, waar de wedstrijd zou worden gespeeld, afgelast en Keizer durfde niet meer met een in allerijl te voorschijn getoverd toestel te vliegen. Dus huurde hij een auto en reed de 600 kilometer naar La Coruna in zijn eentje. Keizer: ‘'s Avonds in een hotel belde ik naar Ajax om te vragen of het nog zin had door te rijden. Het antwoord was ja, ik zou de tweede helft meedoen. Dat gebeurde niet, ik bléef reserve. Ik mocht ook de auto niet terugrijden, al hadden sommige spelers aangeboden dat ze met me mee wilden rijden om af te wisselen. In plaats daarvan reed het bestuur die wagen terug...’

Keizer bleef, zoals gepland, voor vakantie in Spanje achter, maar aan het begin van het seizoen stond hij er de eerste wedstrijden wéér naast. De spanning was begonnen. Keizer kende, vanuit de horeca-bedrijven van zijn schoonvader, Michels vrij goed: Michels en Hoopman waren goede vrienden. Keizer her-

innert zich zelfs nog gekaart te hebben met Michels, toen die op het vakantieverblijf van Hoopman, in het Noordhollandse Oudendijk, te gast was. Dat nam niet weg dat de ruzietjes steeds talrijker werden, de incidenten vinniger en de verwijdering groter. Hoewel het intern bleef was het in de boezem van Ajax langzamerhand geen geheim meer dat Michels en Keizer als twee kemphanen tegenover elkaar stonden. Het bestuur van Ajax zat in een lastig parket, omdat sterspeler Keizer net zo moeilijk gemist kon worden als de bewierookte trainer Michels.

Keizer ergerde zich het meest aan wat hij een ‘gebrek aan openheid’ van Michels noemde: ‘Als een trainer zegt: we gaan het zo en zo doen, dan hebben we de meeste kans op succes, waardoor ikzelf zoveel mogelijk geld verdien en ook jullie geld verdienen, dan vind ik dat eerlijk. Maar Michels deed het voorkomen alsof hij alles voor ons deed in plaats van voor zichzelf. Daar kon ik niet tegen.’ Er waren tijden dat Michels en Keizer geen woord met elkaar wisselden: Keizer speelde voor wat-ie waard was en Michels liet hem in ruil daarvoor met rust. Er waren ook tijden dat de communicatie weer langzaam op gang kwam, maar dat duurde nooit erg lang, omdat de vrede er een van kunstmatige aard was. In ieder geval bleek nà Arsenal, toen Keizer zich ten opzichte van de spelers duidelijk uitsprak en alle bestaande misverstanden wegwerkte, dat de spelers de kant van Keizer kozen, toen Michels hen voorstelde Keizer uit de selectie te stoten.

De voortdurende conflictsfeer maakte zowel Keizer als Michels rijp voor het vertrek bij Ajax. Keizer wilde best bij Ajax weg, al had hij een contract tot '73 en dus nog drie jaar voor de boeg; Michels kwam pas tijdens het wereldtoernooi in Mexico enigszins tot bezinning. Vooral het incident na de wedstrijd tegen SVV, toen de spelers zich onder aanvoering van Keizer beraadden over eventuele stappen tegen de maatregel Bals, Mühren en Hulshoff te passeren, zat Michels hoog.

De zakelijke tegenstelling die er bestond tussen Keizer en Michels was ongemerkt uit de zakelijke sfeer getrokken.

Het pleit wel voor de instelling van Keizer dat hij aan het begin van het seizoen, waarin Ajax tenslotte de Europa Cup zou winnen, naar Michels is toegestapt om hem een compromis-

voorstel te doen.

Het was voor Keizer een geweldige concessie, die hij pas deed nadat hij zijn eigen belang ten opzichte van dat van zijn gezin had afgewogen.

Ook voor Michels was de stap niet gemakkelijk: naar buiten zou het lijken alsof zijn macht tanende was. Het resultaat was dat Keizer zijn beste seizoen ooit speelde, omdat hij wist dat juist híj harder moest werken dan alle anderen om zijn uitzonderingspositie waar te maken. Zelfs in dat laatste seizoen nog kwam het tijdens een drukbezochte training tot een openlijk conflict, als teken van de ongezonde verhoudingen. Ik geloof dat ook door de factor-Keizer Michels het uiteindelijk beter oordeelde te vertrekken: de situatie was voor beiden onhoudbaar geworden, hoewel Keizer realist genoeg is om Michels na te geven dat hij 'verschrikkelijk hard gewerkt heeft en veel goede dingen bij Ajax heeft ingevoerd, die we ook onder Kovacs moeten proberen vast te houden.'

Keizer is opgelucht nu Michels weg is bij Ajax. In de zeseneenhalf jaar dat zij 'samen' hebben gewerkt heeft Keizer veel moeten wegslikken. Want ook over de manier waarop er gevoetbald moest worden verschilden Keizer en Michels in belangrijke mate van mening, anders nog dan de verschillen in de persoonlijke sfeer die tot steeds meer pesterijtjes over en weer gingen leiden. Ik herhaal het, op mij zijn die ruzies altijd wat vreemd overgekomen, al had ik zowel voor het standpunt van Keizer als voor dat van Michels begrip. Voor Michels was Keizer een vervelend buitenbeentje (hij sliep niet voor niets samen met de andere rebel, Vasovic), voor Keizer was Michels niet altijd aanvaardbaar, omdat hij bijvoorbeeld niet geloofde in de oprechtheid van diens methode. Niettemin heeft Keizer Michels altijd geaccepteerd als trainer van Ajax, met alle konsekwenties van dien.

Afgezien van de vreemde relatie Michels-Keizer is Keizer tóch al de meest intrigerende van de Ajacieden. Waarschijnlijk zal Ajax proberen het contract te verlengen, zodat Keizer langer dan tot zijn dertigste aan Ajax verbonden zal blijven. Die kans zit er wel in: Keizer heeft ingeschreven voor een trainerscursus die tot 1975 duurt. Het meest voor de hand liggend is dat Keizer

na afloop van zijn loopbaan als voetballer in zaken gaat. Hij heeft inmiddels zelf een eind gemaakt aan een zaak in Perzische tapijten in Alkmaar, die hij met een compagnon dreef. Keizer heeft wel gevoel voor zaken doen en zal zijn geld niet aan onbenullige dingen besteden. Naast het grachtenhuis aan de Prinsengracht, waar hij gewoond heeft, is hij nu eigenaar van een fraaie woning in Buitenveldert, tegen het Amsterdamse Bos aan. Voornaamste motief: geschikter voor zijn kinderen.

Keizer is ook zeer geïnteresseerd in de journalistiek. Hij formuleert bijzonder raak en helder en heeft enige tijd een eigen rubriek in het Parool gehad. Ik heb met Keizer ook herhaaldelijk in de clinch gelegen over bepaalde artikelen of koppen boven een interview of verslag. In die gevallen doet Piet Keizer zich kennen als een Pietje Precies, die over de kleinste details kan vallen, omdat hij, zoals gezegd, erg principieel is. Dat kwam ook tot uiting na de straf die hem werd opgelegd naar aanleiding van de maatregel die de Westduitse scheidsrechter Tschenscher nam door hem in november '67 in de interland tegen de Joegoslaven uit het veld te sturen. Keizer werd toen voor zijn club, Ajax, gestraft met een schorsing van liefst vijf wedstrijden. Keizer weigerde vervolgens principieel voor het nationale elftal te spelen, totdat het reglement was aangepast in die zin, dat een speler die een overtreding maakt in het nationale team, ook alléén voor het nationale team gestraft kan worden. Twee jaar later was dat zover en kon Keizer voor de zoveelste maal na een lange onderbreking het Oranje-shirt aantrekken tegen de Engelsen, die in januari '70 op Wembley werden bedwongen.

Piet Keizer is zonder meer een fenomeen: qua persoonlijkheid en qua voetballer. Hij lijkt stug, maar is dat niet. Hij heeft alleen nooit zin om naar de praatjes van wildvreemden te luisteren, maar voor mensen die hij kent is hij erg hartelijk. Keizer koketteert ook nooit met zijn bekendheid, tegen vreemden is hij erg gesloten. Hij heeft veel belangstelling voor anderen, voor de mensen in zijn omgeving die het moeilijk hebben, al zegt hij: ‘Ik ben niet zo iemand die me aan anderen opdring.’ Het is maar goed dat Keizer gretiger is dan hij wil doen voorkomen, anders had hij het eind '64 nooit kunnen opbrengen terug te komen tegen

de verwachtingen van de buitenwereld in. Keizer: ‘Ik weet nog goed hoe dat ging, toen ik voor de eerste maal moest koppen. Eerst heel voorzichtig, heel zachtjes. Toen dat goed ging was de angst weg.’

Het duurde nog een maand of drie vóór Keizer weer de vorm terugvond en juist zijn klasse hielp Ajax toen in de Eredivisie te blijven. Zijn dankbaarheid tegenover de mensen die hem in die moeilijke periode hielpen was groot, al loopt Keizer nooit met zijn attenties te koop. Jany van der Veen, die bij Ajax heel veel gedaan heeft herinnert zich: Het was een of ander avondje, ik weet niet meer precies waar het om ging, maar na afloop werden mijn vrouw en ik aan de bar uitgenodigd door Piet Keizer. Ik had vlak daarvoor 100 gulden van 'm geleend, omdat ik een stel kaarten moest betalen en geen geld bij me had. Ik wilde Piet dat geld terugbetalen, maar toen zei ie: ‘Gaat u van dat geld maar eens lekker de stad in om een etentje te pakken met uw vrouw.’

Dát nu is Piet Keizer ten voeten uit.

Het karakter van Krol

Wanneer er ooit een of ander NIPO-onderzoek zou worden gehouden over de vraag wie Nederlands meest begeerde vrijgezel is, dan zou Ruud Krol zeker een vooraanstaande plaats op die hitparade innemen. Krol, die nog bij zijn ouders op het Europaplein woont, zou met die kwalificatie waarschijnlijk erg tevreden zijn; aan de andere kant schuilt daarin ook een duidelijk gevaar. Sterker nog: niet zelden meende Michels, dat het terugvallen in vorm te wijten was aan de manier waarop de voor vrouwen aantrekkelijke Krol zich in Amsterdams bar-, dancing- en discotheekwezen had gestort.

In ieder geval had Krol zélf soms het idee, dat het niet om tactische redenen was, dat hij werd gepasseerd voor de basis-opstelling. In thuiswedstrijden, wanneer Ajax voor eigen publiek een super-aanvallende show moet opvoeren, is het niet onlogisch, dat bijvoorbeeld Dick van Dijk als extra-aanvaller voor Krol speelt. Maar toen afgelopen seizoen Krol er ook in de toch altijd moeilijke uitwedstrijd bij MVV naast kwam te staan, toen is Krol voor de eerste maal in vier seizoenen zélf naar Michels gestapt om hem de werkelijke redenen van zijn maatregelen te vragen. Hoewel Michels ontkende wat Krol vermoedde (‘Ik had via via te horen gekregen, dat er over mij de meest opwindende verhalen werden verteld. Dat was in die periode zeker niet waar’), heeft Krol sindsdien zijn plaats als linksachter niet meer verloren.

Tot aan die beenbreuk, in de wedstrijd tegen NEC, toen kenners meenden dat Krol op het hoogtepunt van zijn prestatievermogen stond. Vóór de grote confrontaties met Atletico Madrid en Feyenoord in het Olympisch stadion; vóór de bekerfinale(s) tegen Sparta en, tenslotte, vóór de finale op Wembley. Dáár

strompelde Ruud Krol moeizaam in het rond, het in gips gestoken been door een stok ondersteunend. Het was een psychologisch juiste zet van het bestuur geweest Krol de hele voorbereiding mee te laten maken. Het vergrootte de onderlinge band in die spannende dagen, bovendien maakte Krol zich op zíjn manier nog verdienstelijk door in de rust het publiek tot grotere aanmoedigingen aan te sporen.

Die periode is voor Krol bijzonder moeilijk geweest. Hij vertelde me later over de beroemde tunnel op Wembley. De beide kleedkamers in dat stadion komen uit op een brede tunnel, die naar het stadion leidt. Aan het eind van die tunnel moeten de spelers altijd wachten, voor de ceremonie van start kan gaan. Dan bekruipt zelfs de meest ervaren voetballer een eng gevoel. Vanuit de tunnel komt dan het geluid van de massa, die, zwanger van opgewonden hoop, zingt, schreeuwt en toetert. Die orgie van geluiden komt nergens ter wereld zo duidelijk over als vanuit die tunnel op Wembley. Ruud Krol stond daar, te midden van de spelers en beleefde het moeilijkste moment uit zijn loopbaan als voetballer. Typerend voor hem was toen de opmerking: ‘Als we om de wereldbeker spelen is het míjn beurt’, en: ‘Als ik met vakantie ga, dan gaat mijn fiets mee. Want ik móét klaar zijn, als het nieuwe seizoen begint.’

Ik geloof, dat Krols belangrijkste eigenschap gevormd wordt door zijn doorzettingsvermogen. Want om in enkele seizoenen de stap te maken van een talentvol juniortje bij de amateur-vierde-klasser Rood Wit naar die van een internationaal erkende verdediger, daarvoor is méér nodig dan een aantal eigenschappen van huis-uit. Toen Krol van Rood Wit kwam was hij één van de vele talentvolle amateurs, die Ajax voor een habbekrats inlijfde. Krols eerste contract leverde hem een vast jaarsalaris van 2500 gulden op plus een winstpremie van 60 gulden per wedstrijd. In het kampioenselftal van Rood Wit viel hij op als een stijlvolle en voor zijn leeftijd erg zelfverzekerde stopper. Hij kreeg aanbiedingen van zowat alle Amsterdamse profclubs, maar uiteindelijk koos hij voor Ajax: ‘Ik wist wel, dat het moeilijk zou worden in een topclub als Ajax, maar ik wist ook dat ik dáár uiteindelijk het meest zou kunnen bereiken. Als ik zou slagen’. (Bovendien was

er de wetenschap, dat het B-elftal van Ajax onder leiding stond van Cor Brom, die in het eerste elftal van VVA nog met Krols vader had gespeeld. ‘Kuki’ Krol, zoals Ruuds vader werd genoemd, genoot regionale faam als een uitgekookte binnenspeler. De band met Ajax was dus ook logisch).

Stel u van zo'n B-elftal niet veel voor. Een B-elftal, zeker bij een topclub als Ajax, hangt er maar zo'n beetje bij. Het traint niet met de selectie mee, de faciliteiten zijn, integendeel, niet met die van de fullprofs te vergelijken. De reserves van Ajax spelen voor enkele honderden toeschouwers. De entourage is er vaak aanzienlijk minder aantrekkelijk dan bij eerste of tweede klassers bij de amateurs. Belangstelling van hoofdtrainer of bestuur is er nauwelijks. Ik kan me nog goed herinneren hóé verontwaardigd de spelers van Ajax' B-elftal (mét Krol) waren, toen zij in '69 het kampioenschap hadden behaald en zij niet eens werden gefeliciteerd.

Maar altijd is er de hoop óóit de aandacht te trekken van de bonzen. Altijd is er de kans in de prijzen van de topelf te vallen. Daarom blijven de meesten nog wel enige tijd hangen. Oók al, omdat de sprong naar andere betaalde clubs vanuit bijvoorbeeld Ajax-B zeer wel mogelijk is. Maar voor veel van die spelers werkt de depressieve sfeer rond zo'n B-elftal verlammend. Bij de junioren of de amateurclubs waren zij dè middelpuntfiguren, de uitblinkers; in zo'n bijeengeraapt B-elftal zijn zij een van de naamlozen, die naar een vet contract hunkeren. Het vergt heel veel kracht om die sprong te kunnen maken. Ruud Krol lukte het. Na zijn tweede seizoen bij Ajax kreeg hij het A-contract, waaraan hij zo vaak had gedacht. Als vrije verdediger en organisator (achter tamelijk onbekende verdedigers als stopper Bruinewoud, rechtsback Van Eyden en linksback Heineman, allemaal al weer bij Ajax verdwenen) besloot hij een jaar, waarin hij zelfs de kritische Michels van zijn klasse had kunnen overtuigen. Met een aantal voetballende vrienden (bijvoorbeeld met George Bockel en Hansie Driessen) toog hij naar de Spaanse badplaats Lloret de Mar om er zich voor te bereiden op zijn eerste seizoen in de hoogste selectie.

Het toeval wilde, dat Michels juist de transactie met de van

Go Ahead afkomstige Nico Rijnders had rondgekregen. Michels adviseerde Rijnders ook naar Lloret de Mar met vakantie te gaan, omdat hij wist dat daar ook een aantal andere Ajacieden verbleven. Later benutte Michels die toevallige vriendschap door Rijnders en Krol altijd samen op een kamer te laten slapen. 'Nico praatte me maar steeds moed in,' herinnert zich Krol, en toen ik later, in de eerste trainingsweek bijna liep te sterven, dan zei hij op de kamer steeds: 'Ruud, we gaan gewoon heel vroeg slapen, dan zijn we morgen wel weer fit genoeg.' Het was niet vreemd, die verbondenheid met Rijnders. Beide spelers waren onzeker. Krol, omdat hij tenslotte geen idee had hoe hij zou worden opgevangen, of hij een vaste plaats kreeg, of zijn kwaliteiten ook op het allerhoogste niveau toereikend zouden zijn.

Vooral bij een man als Michels is het moeilijk zekerheid te krijgen. Als Michels ooit een 'sfinx' genoemd mag worden, dan betreft dat de houding, die hij ten opzichte van zijn spelers altijd heeft ingenomen. Krol vertelt bijvoorbeeld: 'Ik had er bijna twee seizoenen in het B-elftal opzitten, toen ik een telefoontje kreeg, dat ik me bij de selectie moest melden. Ajax moest een aantal internationals afstaan, terwijl er een vriendschappelijke wedstrijd tegen Schalke zou worden gespeeld. Zonder veel poespas werd bekendgemaakt, dat ik zou spelen. Het was mijn debuut. Alles wat Michels tegen me zei was: "Maak er maar wat van." Dat is Michels. Hij gaat er van uit, dat de speler zijn eigen weg maar moet vinden. Pas als het fout gaat, helemaal fout, grijpt Michels in.'

Met Krol ging het in die eerste wedstrijd (Ajax won met 4-2, Franz Hasil scoorde tweemaal, vlak vóór hij door Happel naar Feyenoord zou worden gehaald) bepaald niet mis, hoewel hij daarna niets meer hoorde. Pas na die eerste, voor nieuwelingen verschrikkelijk zware trainingsweek verkreeg Krol enige zekerheid. Michels gaf hem vanaf de eerste oefenwedstrijd (Manchester City, 3-3) de kans. En ook in die periode bleek, hoe Krol kan 'afzien', zoals het in wielertermen zo mooi wordt genoemd, wanneer iemand alle ellende, vermoeidheid en pijn kan wegbijten. Zijn greep naar de sterren lukte. In de competitie-wedstrijd tegen Sparta scoorde hij zelfs uitgesproken mooi, toen hij Jan van Be-

veren met een 25 meter schot verraste. Vlak daarop schoot Michels uit zijn slof. Krol: ‘Op de training liep hij langs me en zei, dat het goed ging.’

Michels stond daarin niet alleen. De opvolger van de naar Feyenoord getransfereerde Theo van Duivenbode volgde hem ook op in het nationale elftal. Notabene tegen Engeland maakte Ruud Krol zijn zeer geslaagde debuut in de wedstrijd, die een bij vlagen grandioos Oranje tegen de verhouding in met 1-0 verloor. Twee maanden later schakelde Krol op Wembley Engelands veelgeroemde international Francis Lee uit. Nederland gaf de Engelsen een lesje in modern voetbal en bereikte een gelijk spel van 0-0. Later, in Mexico, sprak Lee zeer bewonderend over Krol: ‘In geen enkel Brits elftal zou Krol misstaan.’ Vlak erop, na de uitwedstrijd in Tel Aviv (januari 1970), ging het opeens mis met Krol. Hij geeft dat zelf toe: ‘Ik weet niet waaraan het lag. Misschien was het allemaal wel te snel gegaan. Er lukte me niets meer.’

En ook tóén kwam Krol terug. Wat voor een gevierde jongeman in een aan geneugten zo verleidelijke wereldstad als Amsterdam niet meevalt. Krol kreeg de reactie van de geweldige ommekeer in zijn leven. Hij was opeens alléén maar voetballer geworden. En een jongen van een jaar of twintig wil wel eens een pilsje pakken, een meisje versieren of, zo maar, de spanningen afreageren door eens lekker uit de band te springen. Een jonge profvoetballer kan dat niet doen. Hij loopt op de toppen van zijn zenuwen. Altijd weer. Hij mag niet verslappen. En dus moet hij aantrekkelijke meisjes afzeggen, als die hem voorstellen op vrijdag of zaterdag de stad in te gaan. Hij kan niet drinken, hij moet opstappen als het gezellig gaat worden. De dagen werden lang voor Ruud Krol. Met trainen alléén werden die niet opgevuld.

Dit soort spanningen zijn in de prestaties van een voetballer merkwaardig snel terug te vinden. Het pleit voor de profbewuste Krol, dat hij zelf ook inzag, dat er iets moest gebeuren. En dus werd zijn finish sterk. Michels experimenteerde zelfs door hem op de plaats van Vasovic te zetten. Natuurlijk om zich voor de toekomst veilig te stellen, maar ook omdat hij Vasco wilde prikkelen. Het werd geen succes voor Krol: ‘In het B-elftal luisterde

iedereen naar me. Als ik riep: eruít, dan wérd er ook naar voren gesprint. Maar oudere spelers als Pronk en Vasovic namen, en dat begreep ik wel, niet zoveel van me aan. Daardoor durfde ik ook niet zo te reageren als ik soms wel van plan was.'

Die plaats van de vrije verdediger, de organiserende corrector, is in een elftal vreselijk belangrijk. Bij die man begint het voetbal; bij die man begint orde of chaos. Vasovic zei openlijk, toen de spelers in de bus van Wembley naar het feestje in Hotel Brittania terugreden, tegen de andere spelers, wijzend op Krol: 'Daar zit mijn opvolger.' Krol zelf erkent, dat hij in de wedstrijden, die hij noodgedwongen vanaf de tribune moest volgen: 'Ik betrapte me erop, dat ik het meest naar Vasco zat te kijken. Wat hij deed, hoe hij het deed. Behalve op Wembley, toen ie nerveus was, speelde hij foutloos. Ik bewonder zijn persoonlijkheid. Hij dirigeerde de hele achterhoede. Ik heb van Vasovic heel veel geleerd.'

Op de ontwikkeling van Krol heeft behalve Vasovic met name ook Piet Keizer een aanzienlijke invloed uitgeoefend. Krol heeft vanaf het begin veel ontzag voor Keizer gehad: 'Wat Vasovic achter deed, doet Pietje voorin. Hij geeft aanwijzingen, hij neemt je plaats over. Soms roept ie tegen me: "Passeer toch buitenom, je kán het toch." En dan doe ik het prompt. En als Pietje het heeft gezegd, dan lukt het nog ook.' Juist om dat brutale, dat offensieve element in het spel van de vleugelverdediger Krol te brengen was de steun van Keizer nodig. Volgens Michels moeten spelers als Krol en Suurbier, opkomend, per seizoen elk ongeveer zes doelpunten kunnen maken. Met de wedstrijd leerde Krol dat 'opkomen' uitgekookter toepassen. Hij leerde op tijd te versnellen, zijn linkerbeen beter te gebruiken. Niet voor niets wilde Keizer al vrij snel na Krols debuut in het eerste met mij de weddenschap aangaan 'dat Krol binnen een jaar in het Nederlands elftal zou staan.' Ik weigerde en dat leverde me in feite twee maanden later vijfentwintig gulden op.

Ik vertelde al over dat karakter van Krol. Soms is dat in wedstrijden te merken. Ik weet nog goed, hoe Jürgen Jendrossek van de onervaren Krol ooit een hulpeloze verdediger maakte. Zijn korte wendingen en slim vrijlopen maakten Krol onzeker. Hij wist dat zelf ook. In de wedstrijden erna prepareerde Krol zich

extra en maakte Jendrossek geen kans. Ik denk dan ook terug aan Europa Cupwedstrijden als die tegen Celtic en Atletico Madrid. In het Hampden Park dartelde Jimmy Johnstone aanvankelijk op alle mogelijke manieren langs hem. Krol moest overtredingen maken, die soms kritieke situaties voor het doel van Ajax veroorzaakten. Johnstone maakte zelfs een doelpunt. Maar kijk dan na rust. Hoe Krol aan Johnstone klit, hoe hij steeds fanatieker gaat tackelen en hoe hij tenslotte het gevaar-Johnstone neutraliseert. Zo was het ook het geval met de lepe Madrileen Ufarte, die zich blindelings verstaat met de meesterlijke voetballer Luis. In Madrid werd Krol een helft lang dolgedraaid. Een fout van hem leidde Atletico's enige doelpunt in. Maar opnieuw zou Krol zich na rust herstellen, zijn twijfels wegbannend. Krol zegt heel rustig: ‘Een prof moet niet te beïnvloeden zijn. In ieder geval moet hij zich niet druk maken om wat er mis gegaan is. Er telt maar één ding: dat is de prestatie. Dat ik zo ben gaan denken komt door de instelling bij Ajax. En ook door Michels. Hij heeft me nooit veel gezegd, maar op de juiste momenten waarschuwde hij me door me ernaast te zetten.’

Dat waren de momenten waarop Krol dreigde te verslappen. Wanneer hij zich liet verrassen door tegenstanders, die hij normaliter gemakkelijk de baas kon. Wanneer hij er zich te gemakkelijk van afmaakte en te weinig de lange sprint naar voren maakte. Want alleen door opkomende verdedigers is het in het moderne voetbal voor een aanvaller mogelijk iets met succes te ondernemen. Het onverbiddellijke ‘niet verslappen’-principe van Michels leidde er dan toe, dat Krol niet in de basis-opstelling voorkwam. Het leidde er ook toe, dat Krol van elke inzinking leerde. Zo speelde hij, door bondscoach Fadrhonc gepasseerd voor het Nederlands elftal, in Jong Oranje een schitterende partij. Zo goed was hij in Mostar, dat zijn aanwezigheid een dag later, in Split waar de A-ploeg met 2-0 verloor, pijnlijk werd gemist. En privé heeft Krol geleerd. Hij drinkt niet of nauwelijks wanneer hij uitgaat; na woensdag is uitgaan zelfs taboe, gedurende het seizoen.

De uitstekende prestaties verleidden Michels ertoe het bestuur gunstig te adviseren op een verzoek van Krol om financiële steun

om een onderneming in papier en plastic op te zetten. Krol is nu ook zijn vader in de handel gevolgd - zijn vader is zijn trouwste supporter. Ruud zelf: ‘Ik praat nooit veel over voetbal met hem, als ik thuis ben. Dan gebeurt het wel 's dat ie thuiskomt en zegt: wat heb ik nou gehoord? Dan zeg ik: dat klopt. Dan is ie wel 's gepikeerd, omdat ik 'm dat niet verteld heb. Dat is nou eenmaal mijn principe. Alleen als iemand me over mijn vak vraagt, wil ik er wel over praten, anders niet. Zelfs niet met die ouwe.’

Krol is een verdediger met een grote toekomst. Hij is atletisch, hard, goed in de lucht en snel. ‘Op Wim Suurbier na zal niemand me er gemakkelijk uitlopen. Wimpie gaat steeds sneller lopen. En als Vasco zin had, ging ie óók hard.’ Krol is de laatste seizoenen voor het merendeel gebruikt in de mandekking. Als liefhebber van boksen zegt Krol: ‘Mandekking, dat is net een oorlog. Het is jij of ik.’

Volendammers in Mokum

Jacky Mühren is tien jaar en de jongste uit een Volendammer gezin van negen. Hij heeft twee oudere broers, die het intussen tot de Europese topclub Ajax gebracht hebben: Gerrie (25) en Arnold (20), en twee anderen, die net als hij in de jeugd van Volendam voetballen: Peter (13) en Jan (16). Maar Jacky steelt in huize Mühren de show, geobsedeerd als hij is door de duizelingwekkende successen, die idool Gerrie in al die vreemde landen aan de lopende band behaalt. Jacky dróómt van óók zo'n loopbaan. Niet zelden noemt hij zichzelf in één adem met zijn beroemde broer: 'Ik en Gerrie' heet dat dan.

Over Jac kunnen de Mührens (er zijn nog vier meisjes, van wie drie getrouwd) vertederd vertellen. Een greep uit die anekdotes:

> Op een zaterdag wandelt hij zonder wat te zeggen de Dirkslandstraat uit, de voetbaltas stevig in de hand. Moeder erachter aan. 'Wat ga je doen, Jac?', vraagt ze bezorgd. 'Ik ga voetballen in Marken, mam,' zegt Jac parmantig. Moeder: 'Ja, maar Jac, Marken is toch niet naast de deur, dat had je je moeder toch wel even kunnen vertellen?' Jac, licht verontwaardigd: 'Ach mam, als Gerrie naar het voetballen gaat, zegt ie toch niet van tevoren waar of ie heen gaat?'
> Jac mag soms met Gerrie mee naar de training van Ajax. De meeste Ajacieden kennen hem natuurlijk. Dan staat ie achter het doel om eventueel de ballen terug in het veld te brengen. Op een zo'n training roept Piet Keizer hem toe: 'Schop die bal 's terug, Jacky.' 's Avonds, als vader Jan Mühren thuiskomt, zegt Jac losjesweg: 'Ben vandaag bij Ajax geweest. Pietje Keizer kent me ook al.'

> Na een van die trainingen waren er, zoals gewoonlijk, een heleboel handtekeningenjagertjes. Toen Gerrie van de kleedkamer terugkwam constateerde hij, dat een groot gedeelte van die jonge fans zich rond zijn eigen auto had verzameld. In het midden zat Jac, kwistig ‘handtekeningen’ uitdelend. Toen Gerrie aankwam zei ie verontschuldigend: ‘Ze wilden weten wie ik was. Toen heb ik ze maar verteld, dat ik jouw broer was.’

Zó gaat dat, bij de Mührens, waar letterlijk alles in het teken van de voetballerij staat. Achter het kleine huisje is een stenen plaatsje, dat vrijgemaakt is om te voetballen. Het is misschien hooguit zeven meter lang en drie meter breed en het wordt afgesloten door een vrij hoge groene schutting. Méér hebben zij niet nodig, die Mührens. Daar geeft Gerrie les aan de jeugd, iedere dag, dat hij zich even vrij kan maken. Daar wordt het balletje onder de voet gehouden (een Volendammer specialiteit), daar wordt het balletje hoog gehouden met de kop, daar wordt het balletje gestopt en daar wordt tussen de benen gespeeld, wat in huize Mühren iets plastischer ‘tussen 't kruis’ spelen heet. Het is aan die dagelijkse oefeningen, dat de Mührens hun werkelijk fabelachtige techniek te danken hebben. In het veld vindt men dat ‘plaatsje’ terug. Geen bal kan er hard genoeg op Gerrie Mühren worden gespeeld of hij heeft die bal aan de voet - of hij nou effectvol en over de grond of dat ie hard en door de lucht is. En elke tegenstander van Arnold Mühren moet uitkijken, dat hij de benen sluit als hij hem aanvalt: Arnold is een meester in het tussen de benen spelen (wat voor sommige fijnproevers nog altijd een van de schitterendste manieren van passeren is. Bij Ajax kan Keizer dat bijvoorbeeld goed, Feijenoords Wim van Hanegem is er een meester in - vaak worden spelers, die het slachtoffer van zo'n manoeuvre geworden zijn, geprikkeld of geïntimideerd).

De Mührens zijn de meest sprekende exponenten van het stilaan uitgestorven type ‘straatvoetballers’. Bekend is bijvoorbeeld, dat Abe Lenstra een groot meesterschap over de bal had. Die kon urenlang een tennisballetje tegen een blinde muur tikken, links en rechts. Als die naar school ging of van school terugkwam, dan legde hij die afstand ‘per bal’ af. Alleen al in dat

opzicht is Abe een legendarische figuur. Straatvoetbal is zowat verleden tijd. Er zijn nu vaak de ‘trapveldjes’, soms met heuse doelen, waar de jeugd zich bezig kan houden met voetbal. Maar het op straat voetballen, met de ruimte tussen de twee putten (of de ruimte tussen de muur en de lantaarnpaal) als doel, dat zie je haast nergens meer. Het afschuwelijke leger automobielen heeft de straatvoetballertjes hun domein afgepikt. Maar bij Jan Mühren achter hebben ze er wat op gevonden. En Gerrie is de superieure leermeester, wiens hartelijkheid en liefde voor het voetbal de pijlers zijn, waarop die dynastie van de voetbalfamilie Mühren rust. Herinnert zich Arnold: ‘We namen de bal mee naar onze kamer als we gingen slapen. We stopten 'm onder 't kussen.’

Gerrie heeft voor hem en zijn vrouw Grietje een huis in Volendam laten bouwen, Arnold woont nog altijd bij zijn ouders. En niets wijst erop, dat ze iets anders in hun hoofd krijgen. Zij zijn Volendammers en dat zullen zij altijd blijven. Vader Jan Mühren, een van de leidinggevende figuren in het dorp, ziet dat wel graag. ‘Want,’ zegt hij, ‘dan krijgen ze ook niet de kans kapsones te krijgen. Hier op het dorp lopen ze die jongens niet achterna om handtekeningen. Daar zijn Volendammers te nuchter voor. Al zijn ze in hun hart trots op hun uitblinkers.’

Sociologisch gezien zijn Gerrie en Arnold Mühren de symbolen van nieuw-Volendam. Nieuw-Volendam, dat wil zeggen: het Volendam dat zich uit het isolement heeft bevrijd, dat in een verbijsterend tempo moderniseert, terwijl het oudere deel nog in de vorige eeuw leeft. Nog maar vrij kort geleden voelde een Volendammer zich onbehaaglijk, als hij zich buiten de veilige beschutting van de dijk dorst te wagen. Maar nu met dat spookbeeld afgerekend is, laat Volendam zich gelden. Niet voor niets heeft Volendam de faam ‘Het Amerika van Europa’ te zijn. In Volendam kan alles, in het goede en in het kwade; in Volendam heeft iedereen geld, omdat zij kwaliteiten hebben en omdat zij bereid zijn verschrikkelijk hard te werken. En in Volendam is de eerzucht onvoorstelbaar groot. De Volendammer wil de top bereiken - merkt hij dat het niet lukt, dan haakt hij af. Een bewijs daarvan: de voetbalvereniging Volendam heeft wellicht de grootste jeugdafdeling van Nederland, maar bij de senioren zijn

er maar zes elftallen. Als de junior merkt, dat er bij de senioren geen top te bereiken is, dan zoekt hij wat anders.

Die nieuwe lichting Volendammers is uitermate talentvol. Nergens in Nederland wordt met zoveel kennis van zaken over popmuziek gesproken als in de cafeetjes op de dijk; popgroepen als The Cats, Left Side en BZN hebben internationale bekendheid gekregen; toen de Volendammers gingen turnen reikte Mauritius in recordtijd naar de nationale top; toen de Volendammers gingen tafeltennissen promoveerde The Victory jaren achtereen. In Volendam zijn er kunstschilders, die oorspronkelijke doeken over voetbal en schaatsen maken. Nergens zijn de hotpants strakker, de mini's korter en het haar van de jongens langer. Wie zaterdags de jeugd van Volendam ziet voetballen wrijft zich de ogen uit: niet langer aanschouwt hij meer de boeren- of visserszonen, hij ontwaart voetballers, die bandjes in hun haar hebben, volgens de laatste mode, om er in de wedstrijd geen last van te hebben.

En in dat licht moeten Gerrie en Arnold Mühren gezien worden. Tussen hen is er vijf jaar verschil, die vader Mühren als volgt uitdrukt: ‘Toen Gerrie 20 was, had ie minder lef dan Arnold.’ Terwijl Gerrie nog gedeeltelijk de sporen draagt van de ‘ouderwetse’ Volendammer is Arnold zeer duidelijk een produkt van de jonge generatie, die qua mentaliteit steeds meer op de Amsterdammer gaat lijken: een tikje arrogant ten opzichte van de buitenwereld, maar een arrogantie, die niet storend werkt. Vóór Arnold bijvoorbeeld de eerste trainingen bij Ajax meemaakte kon hij thuis losjesweg wat spottend zeggen: ‘Ik zal ze wel 's leren wat voetballen is, die lui daar in Amsterdam.’ Toen Gerrie voor het eerst bij Ajax kwam trainen (hij was toen 22 jaar) bekende hij: ‘Ik was erg onzeker. Ik dacht, hoe zullen die sterren me nu gaan opvangen?’

Men moet de humor en de mentaliteit van dat wonderlijke Volendam eigenlijk kennen, wil men een indruk van de Mührens krijgen. Ik kom op geregelde tijden wel 'ns een glaasje drinken in mijn favoriete café De Molen en zelden heb ik meer plezier wanneer dáár de anekdotes worden verteld. Dat verhaal bijvoorbeeld van Dick Tol, alias De Knoest, van wie er alleen al tiental-

len verhalen de ronde doen. De story wilde dat De Knoest voor een wedstrijd tegen Hollandia in Hoorn wat te laat in zijn bed beland was en daardoor bij de aftrap nog niet helemaal fris was. Volendam was kansloos en nog voor rust stond Hollandia met 3-0 voor, wat een van de supporters zo verdroot, dat hij naar Volendam terugreed en met zijn fiets iedereen alarmeerde: 'Volendam staat met 3-0 achter, Volendam staat met 3-0 achter.' Toen enkele nieuwsgierigen het opgebracht hadden naar Hoorn te gaan wachtte hen een verrassing. Dick Tol was, wellicht door de thee, wat 'bijgekomen' en had er in die tweede helft in zijn eentje 25 ingeschopt. Volendam won die wedstrijd met 33-3, de scheidsrechter liet op het laatst Volendam bij de aftrap niet eens meer naar de eigen helft teruglopen.

Of het flegma van Volendams jongste ontdekking, Dick de Boer, die zo van het derde elftal naar de Eredivisie stapte, in een van die eerste wedstrijden de in die dagen ongrijpbare Kristensen tegenover zich zou krijgen en langs zijn neus weg voorspelde: 'Morgen kan ik aanvallend spelen. Ik krijg Kristensen tegen...'

Met dit soort verhalen zou op zich al een boek te schrijven zijn. Maar laat ik mij beperken tot de Mührens. Of liever eerst tot vader Jan Mühren, die zich de vroegere Volendammers nog herinnert: 'Een voetballer, die werkelijk alles kon was bij ons Not Koning. Die passeerde 25 tegenstanders op één vierkante meter. Maar in die tijd geloofden de Volendammers niet zo in zichzelf. Dat was nog in de tijd van het derde schut. Tussen Volendam en Edam had je toen drie hekken, zodat de koeien niet konden overlopen. Alles wat achter dat derde schut vandaan kwam was vreemd. Mijn vader, die onderwijzer was, hield de jongens altijd voor: jullie zijn helegaar niet minder dan die lui van achter het derde schut. Jullie zijn beter. In een van die wedstrijden was Not Koning zo geïmponeerd, dat hij geen bal goed raakte. In de rust is de meester toen naar Not toegegaan en heeft tegen 'm gezegd: "Not, ik wil dat je er vijf inschopt" en toen was Not er meteen over heen. Volendam won met 9-2, Not Koning maakte er zeven.'

Die tijd is voorgoed voorbij. En Ger Mühren, die op Wembley een van de uitblinkers in de Europese bekerfinale was, is daar om

dat heel duidelijk aan te tonen. Mühren is tussen de Amsterdamse profs van Ajax een gewaardeerde schakel. Zijn techniek, inzicht, ijver en uithoudingsvermogen hebben hem een vaste plaats, links op het middenveld, bezorgd. Zelden vertrekt een onzuivere pass van de voeten van Mühren, zijn meesterschap over de bal is in Nederland volkomen erkend. Na ruim drie seizoenen bij Ajax heeft Mühren ook alle schroom van zich afgezet, die zijn spel voordien ontsierde. Mühren is goed in de lucht, schuwt het duel niet langer en kent zowat alle gangbare proftrucs op zijn duimpje.

Voor de buitenstaander is Mühren een niet zo spectaculaire speler. Hij heeft niet de allure van Keizer, het spectaculaire van Cruijff of de verrassing van Swart. Mühren is een voetballer, die onopgemerkt coördineert. Gerrie Mühren past in alle combinaties, zonder dat hij werkelijk opvalt. Misschien heeft dat te maken met zijn karakter (‘Gerrie is te nederig,’ zegt zijn moeder), dat weer verband houdt met zijn afkomst uit het grote gezin, waarin ieder rekening met de ander heeft te houden en waarin voor pure individualisten nauwelijks plaats is. Gerrie zelf zegt: ‘Ik vind het niet erg om te sprinten, zonder dat ik de bal krijg. Ik heb dan de aandacht van verdedigers getrokken, waardoor andere spelers uit mijn elftal zich kunnen vrijspelen. En vroeger al vond ik het leuker iemand een doelpunt te láten maken, dan die bal er zelf in te schieten.’ Juist daarin is Arnold anders, eerzuchtiger.

Als iémand, dan stelt de bescheiden Gerrie Mühren zich in dienst van het Ajax-elftal. Dat deed hij ook al in Volendam, waar hij Dick Tol in de spits vóór zich wist. Tol was een unieke voetballer: hij was sterk, kon vreselijk snel sprinten en schoot, zeggen ze in Volendam, ‘michelhard’. De jonge schakelspeler Mühren had weinig anders te doen dan de bal op gezette tijden de diepte in te sturen, dan schoot de legendarische Knoest negen van de tien keer in. En omdat die beresterke Knoest ook nog wel een beetje koppen kon zette Mühren vanaf de zijlijn voor, telkens als de blonde kop van Tol voor het ‘hok’ opdook. Vader Mühren herinnert zich: ‘Die Knoest zei altijd tegen me, Jan zei-d-ie, als ik aan jouw Gerrit vraag of ie de bal op mijn derde wenkbrauw-

haar aan de linkerkant legt, dan dóét ie dat.'

Ook daarom miste Mühren, toen hij bij Ajax kwam, de durf zich door te zetten. Bovendien werd hij dat seizoen als enige nieuwe aankoop aan de selectie toegevoegd, wat het acclimatiseren ook al niet bevorderde. Dat seizoen (68-69) bereikte Ajax in het Europees bekertoernooi de finale tegen AC Milan. Michels hield, dat is begrijpelijk, aan zijn basiselftal vast en voor Mühren waren er niet meer dan de kruimeltjes van wedstrijden, meestal vlak voor of na een Europa Cupwedstrijd. Mühren treurde niet lang en schaafde dat eerste seizoen vooral aan 'wat Michels de zwakke punten noemde'. Op de training had Michels alle aandacht voor het gewillige klasse-ventje Mühren. Hij liet hem sprinten tot ie er bij neerviel om de snelheid op te voeren. Michels gebood Mühren de bal sneller te spelen. Mühren had wat dat betreft een van de Volendammer ziektes, hij wilde graag de bal nog eens aaien of een mannetje pakken. Michels leerde hem, dat zoiets in profvoetbal niet past. En Michels leerde Mühren vooral ook koppen. Mühren herinnert zich: 'Soms als ik de lucht inging, dan riep Michels: "Gerrit, je lijkt wel een schroevedraaier..." Wanneer Mühren tijdens een trainingspartijtje meer dan wie dan ook liep te rennen, dan zei Michels niets: hij wist, dat Mühren over een ongelooflijk uithoudingsvermogen beschikt; wanneer Mühren een moeilijke bal moeiteloos doodmaakte, zei Michels niets: hij kende de technische kwaliteiten van Mühren voldoende. Pas als Mühren goed de lucht inging of zich pittig teweerstelde in een persoonlijk duel, pas dan kon Michels stentoren: Zo ís 't, Gerrit'.

Dat seizoen erop, toen de selectie bij Ajax door de aankopen van Soendergaard, Van Dijk en Rijnders en het inbrengen van Krol een aanzienlijke facelift onderging, voelde Gerrit Mühren zich niet langer meer de mindere van wie dan ook. Al eerder trouwens hadden spelers als Cruijff en Keizer mij attent gemaakt op Mührens kwaliteiten. Met name de manier, waarop hij strafschoppen kan inschieten, heeft alom verbazing gewekt. Op die trainingen gaat Mühren bij een strafschop gewoon naast de bal staan, zet zijn rechterbeen links van de bal en zwaait dan bliksemsnel zijn linkerbeen achter dat rechterbeen om. Zó snel gaat

dat, zo onverwacht en toch zo krachtig zijn die schoten, dat vrijwel elke strafschop raak is. De prof Mühren neemt in wedstrijden de strafschoppen soberder, omdat dan de risico-factor moet worden verkleind.

Tussen de Mühren zoals die op de dagelijkse trainingen (behalve maandag, wanneer er verzorging is en soms woensdag, als er een vrije dag wordt uitgeschreven, traint de selectie van Ajax elke dag) schitterde en de Mühren, zoals die voetbalde, lag aanvankelijk een aanmerkelijk verschil. Juist, omdat Michels na Madrid het risico wilde vermijden ging Mühren steeds meer als een robot spelen. De technische foefjes, waarmee hij zich bij Volendam en later op de trainingen bij Ajax faam verwierf, bleven achterwege. De scherpe, maar avontuurlijke dieptepass (zoals vroeger op Tol, later werd dat moeilijk, omdat er een extraverdediger achter de stopper geposteerd is, die libero (Italiaans), ausputzer (Duits) of gewoon vrije verdediger wordt genoemd) bleef uit. Mühren speelde veel op zeker, durfde het risico niet aan, durfde niet te passeren en nog altijd had hij niet de vereiste hardheid in de directe duels.

Niettemin, de keiharde training op Volendam, die hij samen met boezemvriend Barry Hulshoff al voor het seizoen afwerkte, had succes, want Gerrie Mühren speelde dat hele seizoen. Tot aan de kampioenswedstrijd, tegen SVV. De week ervoor had Ajax bij Telstar verzuimd kampioen te worden en als straf dacht Michels uit, dat Gert Bals, Hulshoff en Mühren naast het elftal stonden. Die maatregel, genomen in een periode vol spanningen tussen Michels en de spelers, veroorzaakte zeer grote consternatie bij de spelers. Na de wedstrijd (Ajax won met 8-0 en was daarmee kampioen) was er van feestvreugde überhaupt geen sprake. De spelers trokken zich ter discussie terug; Michels werd daarbij niet toegelaten. Als blijk van afkeuring werd overwogen de receptie die avond te boycotten. Bij de stemming bleek de meerderheid wel voor, maar omdat niet alle spelers vóórstemden werd het plan uiteindelijk verworpen.

Wat wel gebeurde: Hulshoff en Mühren waren die avond in Kras afwezig, een omstandigheid, waarover Michels in het openbaar zei dat te betreuren (algemeen bekend is, dat zowel Huls-

hoff als Mühren tot Michels' favorieten behoorden. Hij had met het bescheiden tweetal nooit enige last, bovendien waren zij beiden vrij constant in hun prestaties, een feit, dat bij rekenmeester Michels zwaar woog). Voor Hulshoff was het de tweede maal, dat hem zoiets was overkomen, Mühren besloot uit solidariteit tegenover zijn vriend het voorbeeld te volgen. Pas aan het begin van het seizoen is er tussen Michels en zijn spelers over het incident gesproken. Michels bracht begrip op voor de provocerende uiting van teleurstelling en zei tegen Mühren: 'Gerrit, je bent een volwaardige kracht.'

De werkelijkheid gebiedt te zeggen, dat Michels Mühren ook wilde prikkelen. Het ligt niet in de karakterstructuur van Mühren opgesloten, dat hij er bij duels inklatst als bijvoorbeeld Neeskens en Rijnders dat kunnen. Niettemin had Michels zich als ideaalbeeld gevormd, dat zijn elftal moest bestaan uit elf schakeltjes, die geen van elf ooit mochten breken, omdat anders de ketting van het elftal niet meer zou functioneren. Michels wist, dat er in een elftal niemand, op wat voor manier dan ook, uit de boot mocht vallen, omdat dan aan zijn gevechtseenheid onherstelbare schade was toegebracht. Dus was hij erop gebrand 'lieve' spelers als Mühren (maar ook Hulshoff) om te turnen. Niet, zoals zo vaak gesteld is, door hen te vertellen dat ze de tegenstander invalide moesten schoppen. Maar wel op zó'n manier, dat de directe tegenstander van Mühren op geen enkele wijze de overmacht kreeg. Want dat betekende een overbezetting voor de achter Mühren spelende collega's als bijvoorbeeld Krol en Rijnders, wat weer méér werk voor Vasovic met zich meebracht en ga zo maar door. En omdat Michels had gemerkt, dat de vriendelijke Mühren wel degelijk was te prikkelen (bijvoorbeeld als hij Mühren een weekje rust gaf in de wedstrijd erna) had hij besloten juist Hulshoff en Mühren te passeren. Het ligt voor de hand, dat Michels een slecht psycholoog geweest zou zijn, als hij Mühren de werkelijke reden had vermeld.

In ieder geval had Michels ook dit keer succes. De Mühren die na een aarzelend begin vorig seizoen een vaste plaats kreeg (toen Mühren op de reservebank zat werd er enkele malen vanaf de tribune om hem geroepen) was een volwassen voetbalkrijger,

die zich zelfs door de potigste tegenstander niet meer opzij liet zetten. Mühren gelooft zelf ook wel, dat Michels een goede greep op hem had: ‘Behalve dan het feit, dat ik goed met hem kon opschieten en een prettig contact met hem had, wist hij precies hoe hij me aan moest pakken. Voor een wedstrijd, in de kleedkamer, als wij ons gingen aankleden, dan stond ie maar te kijken. Michels nam iedereen op. Dan zag hij al of er iets niet goed was. Volgens mij kon hij dán al zien of iemand goed of slecht zou gaan spelen.’

Michels heeft op Mühren dus bijzonder veel invloed gehad. Toen Mühren nog bij Volendam speelde droeg hij alle kenmerken van een toekomstige international, maar toen ontbraken hem toch die hardheid, die persoonlijkheid, die hem gemaakt hebben tot een van Nederlands meest constante voetballers. Toen hij bijvoorbeeld in militaire dienst zat heeft hij nooit een officiële interland met dat militaire elftal gespeeld! In die periode beschikte trainer Jan Zwartkruis over een zeer gerenommeerd elftal met bijvoorbeeld Wim Jansen, Henk Houwaart, Jan Mulder en Willy van der Kuylen. Dat was een redelijk ingespeelde ploeg, die Zwartkruis begrijpelijkerwijs niet uit elkaar wilde halen. Zo speelde Mühren (bijvoorbeeld als linksback) wel mee in een aantal vriendschappelijke partijtjes, maar Zwartkruis had toch niet zoveel vertrouwen in de Volendammer (en toen nog geen Ajacied) dat hij hem het Oranje-shirt gunde.

In militaire dienst bleek overigens bij diverse keuringen al zonneklaar, hoe kerngezond Mühren is. Het gevolg daarvan was bijvoorbeeld het winnen van de landmachtcross, een in militaire kringen befaamd jaarlijks evenement. Mühren herinnert zich: ‘Ik geloof, dat iedereen zich er verschrikkelijk goed op had voorbereid. Ze hadden zelfs kanshebbers uit Duitse legerplaatsen laten overkomen. Bij de start kwam ik met gewone voetbalschoenen, dus met noppen, opdraven. Die “echte” atleten keken me een beetje meewarig aan. Ze hadden van die mooie spikes aan, lieten zich uitgebreid masseren, liepen zich uitgebreid warm. Om kort te gaan: ik won. Met 28 seconden voorsprong op nummer twee. De prijs was een paar dure spikes. Ik heb toen gevraagd of ik die in mocht ruilen voor voetbalschoenen.’

De transfer van Gerrie Mühren leverde Volendam destijds wel 225.000 aan transfersom op, maar het verlies van de in het dorp zeer sympathieke Mühren woog zwaar. Na Dick Bond (Telstar) en daarvoor Janny Schilder (Sparta) was hij eigenlijk de derde bekende Volendammer, die voor een sensationele transfer zorgde. Een verrassing was dat niet, want toen Gerrie als junior bijvoorbeeld tot de beste aanvaller op PSV's Frans Otten-toernooi werd uitgeroepen, kon hij al naar andere clubs. Maar vader Mühren hield zijn oudste zoon koest, liet hem ervaring opdoen en wachtte hét bod af. Dat bod deed Ajax (dat hemzelf drie jaar later opnieuw een contract voor drie jaar aanbood en bovendien bijna een half miljoen betaalde voor Arnold).

Twee Volendammers dus in Mokum, wat in het dorp zeer wel te merken is. Ajax is in Volendam favoriet. Veel Volendammers komen naar de thuiswedstrijden van Ajax kijken, bovendien volgden zij Ajax tot in Glasgow, Madrid en vooral Londen toe. Gerrie zelf veronderstelt: ‘Ajax was altijd al zo'n beetje de favoriete ploeg, omdat een Volendammer houdt van op techniek geschoold voetbal. Ik wil niet zeggen, dat er bij Feijenoord geen techniek in het elftal zit, maar over het algemeen doet het voetbal van Feijenoord meer aan kracht dan aan techniek denken.’ Het snel groeiend legertje Ajax-fans in Volendam is het bewijs van die aanhankelijkheid. Als er twee dameselftallen tegen elkaar voetballen (en dat gebeurt daar nogal eens) en er komt een of andere verzorger het veld op, dan heet zo'n man prompt ‘Salo Muller’ en geen ‘Gerard Meijer’. En Arnold zegt: ‘Als wij op de trainingen iets uitprobeerden dan was Ajax altijd ons voorbeeld. Of we nou de corner bij de eerste paal bedoelden of een bepaalde schijnbeweging. Bij Volendam werd altijd Ajax of een van de Ajacieden genoemd.’

Voor wie het nog niet duidelijk mag zijn: Gerrie Mühren kan zich niet herinneren ooit met iemand echte ruzie te hebben gehad (net zo min als ík me kan voorstellen, wie ooit ruzie met hem zou kunnen krijgen). Puck, de barkeeper van De Molen, weet bijvoorbeeld te melden: ‘Na Wembley werd Ajax in Amsterdam gehuldigd, wat voor de spelers een vreselijk vermoeiende bezigheid moet zijn geweest. Diezelfde avond reed Gerrie bij zijn

schoonouders langs, het zal een uur of elf geweest zijn. Er zaten daar wat jongere jongens bij elkaar te praten, onder wie mijn broer. Die jongens wilden nog wel 't een en ander weten. Ik kan me niet goed voorstellen dat veel ánderen het na al die spanningen van de wedstrijd en al die huldigingstoestanden daarna, nog zouden hebben opgebracht om die jongens uitgebreid te woord te staan. Gerrie Mühren deed het. Hij zette zijn voetbaltas neer, ging op zijn gemak zitten en heeft heel vriendschappelijk een dik half uur zitten praten.'

Zo is Gerrie ook thuis tegenover zijn jongere broers: tactvol, behulpzaam en geduldig. Hij heeft Arnold zowat alle details van het wel en wee bij Ajax uitgelegd, hij heeft aandacht voor Peter ('Die heb ik in Purmerend, op een hard veld, in volle ren een bal over een keeper heen zien tikken, dat is ongelooflijk, die techniek'), voor Jan ('Dat is een ander type voetballer. Maakt veel doelpunten, maar praat er nooit zo veel over. Is gek van muziek en speelt zelf in een bandje') en, vooral, voor Jacky, het favorietje, die net als Gerrie ook in het Nederlands elftal wil spelen. En bij Ajax. 'Hoewel,' stelt hij bloedserieus, 'dat wel veel geld moet opleveren.' Heerlijke mensen, die Mührens.

Een moment dat Neeskens ging twijfelen

Nico Rijnders bracht in de zomer van '70 zijn vakantie door in Mexico, waar hij als enige Nederlandse voetballer het festijn om het wereldkampioenschap van dichtbij meemaakte. In die hete weken heb ik veel met hem gesproken: Rijnders is zeer geïnteresseerd in het hoe en het waarom van de sportjournalistiek en bezocht regelmatig de perszaal om zich wat nader te oriënteren over de problematiek van het schrijversvak. Laat op de avond plachten wij zeer geregeld een pilske te vatten, en ik kon nooit nalaten de naam van Johan Neeskens te noemen. Het was juist definitief geworden dat de toen 18-jarige middenvelder van RCH naar Ajax zou komen.

Ik ken Nico Rijnders als een zeer serieuze en felreagerende prof en wist dat hij zich met de komst van die onbekende Neeskens bezig zou houden. ‘Die Neeskens, dat is een hele goeie. Joúw type. Zou dat je je plaats kosten dit seizoen?’, zo probeerde ik Rijnders steevast uit zijn tent te lokken. Op het laatst lukte dat. Terwijl wij in een hoekje van een eivolle, speciaal ingerichte Engelse pub in het Fenix-hotel zaten weggedoken, zette hij zijn glas bier neer, keek me eens goed aan en zei toen: ‘Wacht jíj nou maar af, komend seizoen. Let maar goed op Nico Rijnders.’

Johan Neeskens slaagde niettemin op grandioze wijze voor zijn examen bij Ajax. Al in de eerste belangrijke oefenwedstrijd veroverde hij een vaste plaats op het middenveld bij Ajax, want zijn verrichtingen tegen Chelsea waren voortreffelijk. Maar Neeskens won zijn plaats niet ten koste van Rijnders, integendeel, want van meet af aan speelden zij zeer eendrachtig naast elkaar, in een vrijwel identieke stijl, met dezelfde lange manen langs een wat hoekig gezicht. Zij waren ‘De Brekers’, zeer succesvol, en voor Ajax

letterlijk goud waard. De Ajacieden noemden hen ‘De Broertjes’ en, later, naar het gelijknamige boek, ‘Beekman en Beekman’, omdat zij ook op de trainingen altijd samen te vinden waren.

Nico Rijnders heeft inmiddels voor FC Brugge gekozen, omdat hij daar aanzienlijk meer kon gaan verdienen en hij in het verleden al vaker heeft bewezen behalve een goed voetballer vooral ook een goed zakenman te zijn. Johan Neeskens mist zijn broertje naast zich. Het duo Neeskens-Rijnders was een tandem zoals Michels die zich altijd heeft gewenst. Zij brachten het element hardheid in zijn machine; zij beschikten over de actie-radius, het karakter en het incasseringsvermogen, waarover een verdedigende middenvelder moet beschikken, wil een naar de top hakend elftal niet te kwetsbaar zijn. Rijnders was bij Ajax de nummer zes, Neeskens de nummer zeven: op foto's werden zij niet zelden met elkaar verward. Naast elkaar waren zij sterk genoeg om ook de meest getructe tegenstanders af te stoppen. Was het seizoen daarvóór duidelijk gebleken dat Rijnders samen met Mühren numeriek tekortkwam tegen veelal met drie of zelfs vier tegenstanders op dat middenveld spelende clubs, de komst van Neeskens kwam vooral het spel van Mühren en Rijnders ten goede.

En tóch, tóch was Johan Neeskens pas achttien jaar, toen hij bij Ajax in de selectie kwam. Een stevig kereltje, wiens ‘grotemannenvoetbal’ hem twee jaar daarvoor al een plaats in het eerste elftal van RCH had opgeleverd en, wat later, ook een plaats in het Nederlands jeugdelftal, dat in het Europees toernooi later pas in de finale zou worden bedwongen door Oost-Duitsland. Een jongen met mogelijkheden, dat zeker, maar toch géén jongen die zó tussen de vedetten kon worden opgesteld. Neeskens vond dat ook niet erg: Ajax was altijd zijn favoriete club geweest, hij mocht trainen bij een vakman als Michels, elke dag als een échte prof, en hij zou ongetwijfeld wat leren van superieure voetballers als Keizer, Cruijff of Vasovic. Dat hij nog veel tekort kwam bleek wel in de eerste trainingsweek, toen hij achter elkaar het veld op en neer moest sprinten en het toch fysiek zo sterk ogende ventje brakend in de sloot terechtkwam, gewend als hij was aan twee keer trainen per week, zoals dat bij RCH het geval was. En wanneer er oefeningen met een bal werden gedaan, dan

ging Neeskens liever even aan de kant staan: zoals die Ajacieden een meesterlijke baltechniek hadden, daar had de in dat opzicht niet met talent verwende zwoeger niet van terug.

Johan Neeskens greep zijn kans door frank en vrij te debuteren en stal de harten van de fans door zijn hartverwarmende energie, die hij in dienst stelde van het elftal. Als een frisse dynamo injecteerde hij de Ajax-elf, altijd bereid het 'vuile werk' op te knappen, waarvoor sommige sterren zich niet geroepen voelen. Neeskens voetbalde, eerder verrast, in de waan dat hij niets te verliezen had: elke wedstrijd dat hij níét met het B-elftal hoefde te spelen was winst. Dus maakte Neeskens in één keer de stap van tweede divisie naar de Eredivisie-top; dus debuteerde hij een maand later in het Europese bekertoernooi; en weer een (ruime) maand later keurde bondscoach Fadrhonc hem het Oranje-shirt waardig in de zware uitwedstrijd tegen Oost-Duitsland. De loopbaan van de introverte, zeer bescheiden Johan Neeskens geleek op die uit een sprookjesachtig jongensboek.

Uiterlijk onbewogen verwerkte Neeskens zijn successen in Ajax' Wonderland. Hij bracht het iedere wedstrijd opnieuw op zich leeg te knokken in bikkelharde tweegevechten: zijn onstuimige stijl van tackelen vrijwaarde hem op wonderbaarlijke wijze voor blessures. De kritieken waren lovend, de Ajacieden accepteerden hem als vanzelfsprekend en het applaus bracht 'Nees', zoals hij ook wel wordt genoemd, niet van de kook. Tenminste, zo léék het. Neeskens, dat was zo'n ijskouwe, zo'n bikkelharde en zo'n onverschillige prof, die had geen last van al die spanningen, zoals de meer gevoelige voetballers, zéí men. Maar het was de slimme Michels niet ontgaan dat de machinale bewegingen van de jonge Neeskens stokten. Dat was in april, op het moment dat de competitie in een beslissend stadium was gekomen en Ajax op alle fronten meedeed. Het was één van de complicaties waarmee Michels te maken had.

Maar Michels was niet de eerste die aan zag komen, dat Johan Neeskens de reactie kreeg die hij wel móést krijgen. Omdat Michels nou niet bepaald een liefhebber was van het persoonlijk gesprek, ventileren de Ajacieden niet zelden hun nood bij Salo Muller, de bezige fysio-therapeut, die bij de spelers geen kwaad

Wat de doorsneesupporters vaak niet zíén: Gerrit Mühren is zijn directe tegenstander Wim Jansen te snel af, maar Jansen onderzoekt de kwaliteit van het Ajax-shirt: tegenwoordig heet dat spelbederf en wordt het gehonoreerd met een officiële waarschuwing. Tenminste, als de scheidsrechter het ziet.

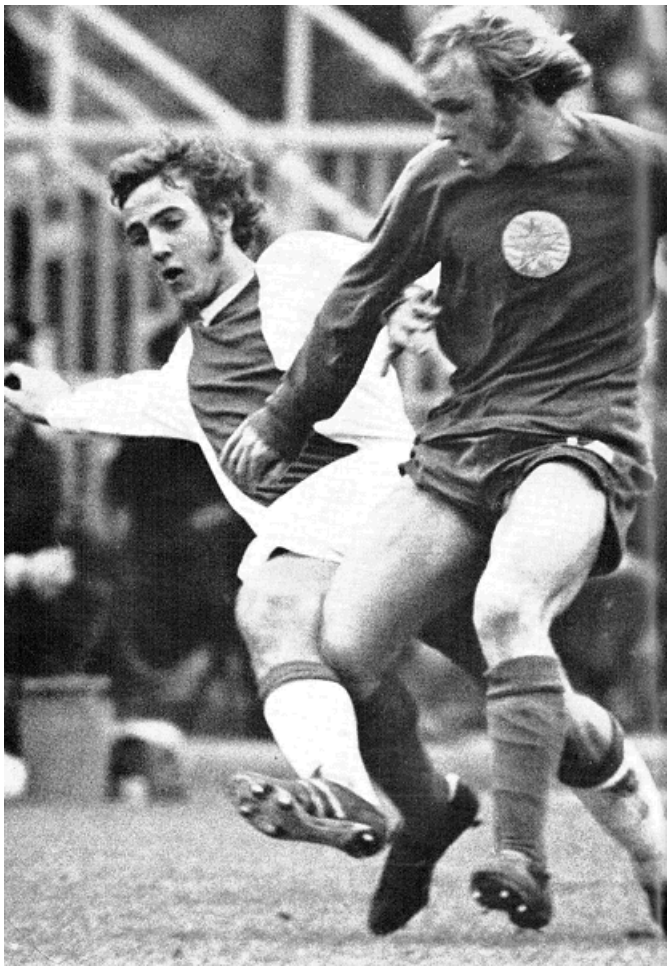

Als Johan Neeskens tackelt gaat de tegenstander in een houdgreep. Het grote Limburgse talent Willy Brokamp (MVV) merkt dat.

Johan Neeskens én bal in het doel van Go Ahead, tot verbijstering van Bartje Kolkman (rechts).

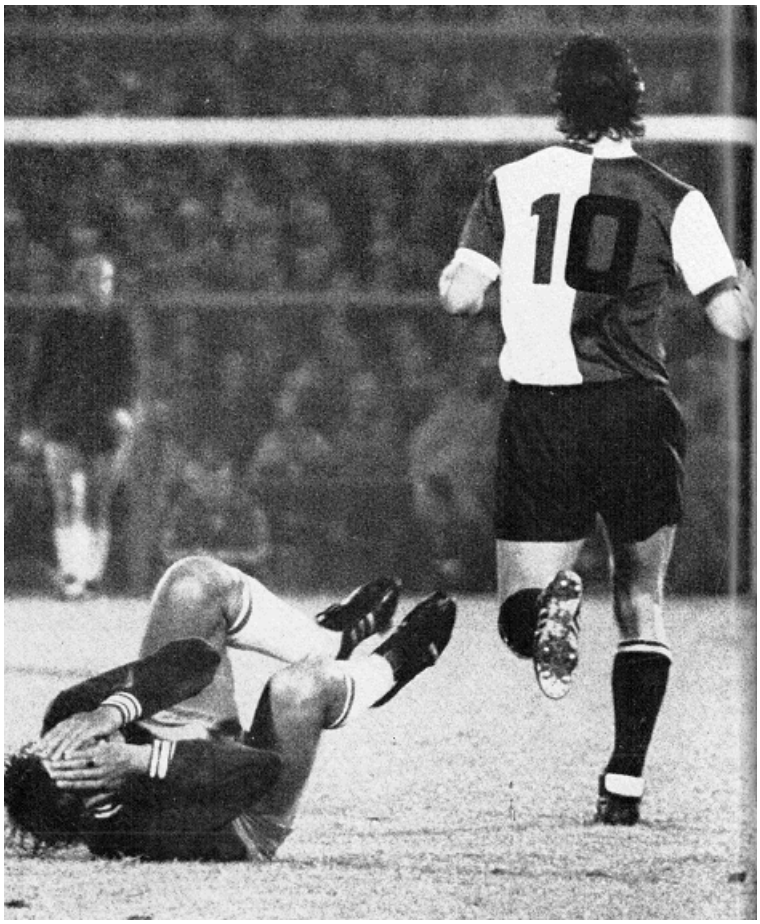

Een beroemd incident. In de belangrijke wedstrijd Ajax-Feyenoord (mei 1971, Olympisch stadion) heeft De Kromme uitgehaald. Terwijl hij rustig wegloopt krimpt Johan Neeskens van de pijn. Hij is knock out, scheidsrechter Ad Boogaerts heeft niets gezien. Voetbal als oorlog.

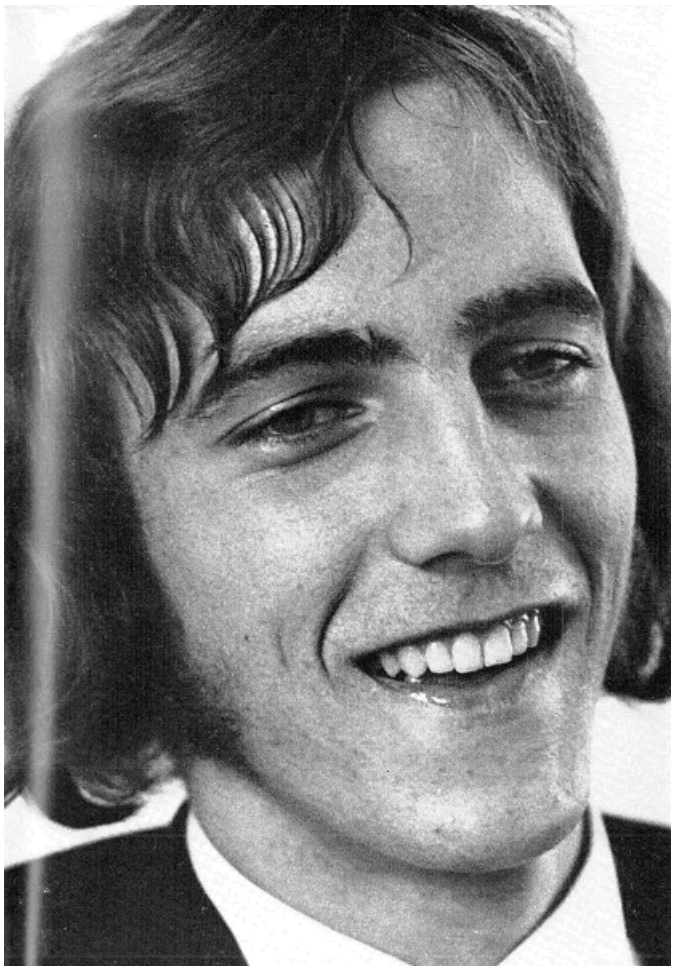

Johan Neeskens: favoriet bij de meisjes: 'Spetter, geen regendruppeltje.'

Heinz Stuy in Albanië, tegen Nendori: gewoon een bal pakken.

De snelheid van Wim Suurbier straalt van dit gestroomlijnde beeld af.

Wim en Maya Suurbier: veel aan elkaar te danken.

kan doen. Muller vormt de praatpaal, zonder wie een groep topsporters niet kan bestaan. Hij weet als geen ander wat er onder de spelers leeft, wat hun moeilijkheden, eigenaardigheden en twijfels zijn. Als een speler in Mullers handen is gekomen, op de massagetafel, in een of ander bad of bij een van zijn apparaten ter genezing van al die grote en kleine blessures, dan gaan zij praten. Dan vertellen zij alles, zelfs die zaken die zij de meest intieme bekenden niet zouden vertellen. Dat is niet alleen zo bij Ajax, dat is bij vrijwel álle clubs het geval. Salo Muller verstaat als geen ander dat zo belangrijke aspect van zijn werk: hij is een gepassioneerd luisteraar.

Zo ontstond ten slotte een vaste gewoonte, volgens welke Johan Neeskens de avond voor belangrijke wedstrijden, wanneer Ajax vrijwel altijd in een of ander verblijfsoord bivakkeert, de kamer van Salo Muller opzocht. Salo Muller, óók de vaste koppelgenoot van Neeskens tijdens de zeer veelvuldige kaartsessions waarmee voetballers de spanning voor de wedstrijden proberen te verdrijven. Neeskens had behoefte aan de overtuigingskracht van Salo Muller. Die praatte hem de grote nervositeit uit zijn hoofd, die prentte hem in dat hij 't ook déze wedstrijd weer kon opbrengen. En dan pas ging Johan Neeskens naar bed, gesterkt en gerustgesteld. En het gíng ook steeds. Tot april, toen Neeskens Muller bekende dat hij zich minder voelde: ‘Als ik goed draai, kan het me niet schelen als de andere spelers op- of aanmerkingen hebben. Dat stimuleert me alleen maar. Maar zodra ik het gevoel heb dat het mis is met me, klap ik dicht als andere spelers wat zeggen. Dan raak ik helemáál geen bal meer goed.’

Neeskens praatte er ook over met Sjaak Swart, zijn vriend in een soort vaderrol. Als Nees wilde, dan kon hij op elk gewenst moment van de dag bij Swart aankloppen; als hij niet naar het ouderlijk huis in Heemstede kon terugrijden, dan sliep hij bij Swart, met wie hij vanaf het begin op zeer vertrouwelijke voet heeft gestaan. Swart en Muller adviseerden Neeskens eens met Michels over zijn problemen te praten, maar dat deed hij (nog) niet. Maar nadat Michels zélf telefonisch contact had gezocht met Neeskens' ouders (‘Of er wat mis was met Johan privé, of er andere problemen waren of zo?’) kwam dan toch het gesprek,

waarin Neeskens alles eerlijk opbiechtte. Michels toonde alle begrip, zo weet Neeskens: Hij zei dat hij had verwacht dat ik al vóór de helft van het seizoen in elkaar zou klappen en dat hij er niet van stond te kijken dat het toch gebeurd was. Hij vertelde dat hijzelf dat probleem ook elk seizoen had. Soms, zei Michels, was dat halverwege het seizoen, soms aan het eind. Dan zag hij 't niet meer. En dan ging ie er een tijdje uit. Om alles even te vergeten. Dat moest ik ook doen. Michels zei: 'Johan, jij moet alles even opzijzetten. Het helpt niet als je steeds vroeger naar bed gaat, of steeds harder gaat trainen. Jij moet 's goed aan de zwier, een stevig glas gaan drinken en vergeten dat je profvoetballer bent. Niet één, maar twee of drie dagen. Je zult zien dat het helpt. En als je de komende dagen geen zin hebt om te trainen, dan doe je 't niet. Je belt even af en het is in orde.'

Hoewel Neeskens de door Michels gesuggereerde oplossing voor zijn probleem allerminst verwacht had volgde hij de raad wel op. Neeskens wist ten minste aan wie hij zich vast moest houden op het moment waarop hij meende af te knappen. En dus gíng Neeskens aan de zwier, twee dagen lang, tot zeer grote verbazing, eerst, en ergernis, later, van hem signalerende Ajax-fans. Neeskens: 'Wat zeiden die mensen tegen elkaar? Die zeiden: Logisch dat die Neeskens niet goed draait. Die leeft er maar wat op los.' Niettemin zou die legale uitspatting voor Neeskens grote gevolgen krijgen. Supporters zijn soms rare wezens. Hun bezorgdheid voor de favoriete club leidt niet zelden tot zeer grappige situaties. Als een lopend vuurtje ging het door de rijen van het Ajax-legioen, dat Neeskens een notoir uitgaanstype was, dat er bij Ajax beter op hem gelet moest worden en dat Míchels dat ventje maar eens moest gaan corrigeren.

Johan Neeskens merkte wel iets van die stemming en van zijn razendsnel verspreide 'faam', maar hij maakte zich niet bezorgd. Hij wist Michels achter zich - wat de rest vond liet hem koud. Wel koos Neeskens in het vervolg andere steden uit dan Amsterdam, wanneer hij een avondje ging dansen. Maar zelfs wanneer hij in Hoorn, Purmerend of Alkmaar was geweest konden ánderen hem dat een dag later al vertellen. Het werd een angstig makende toestand voor Neeskens, die stilaan ging besef-

fen dat zijn snel gestegen bekendheid ook grote nadelen had. Maar de grote klap kreeg hij pas toen hij bemerkte dat zelfs Michels besmet was met het virus van de supporters: ‘We waren naar Carré geweest, naar Herman van Veen. Na afloop vroeg Sjakie aan me of ik nog even mee uit ging, dat deed ik wel vaker, met Sjakie en zijn vrouw. Ik zei uit mezelf al dat ik direct naar huis ging, maar Michels liep langs en riep naar me: “Hé kleine, jij gaat zeker meteen naar huis, hè? Ik hoor te veel, de laatste tijd.” Ik was woedend. Niet alleen omdat er veel mensen omheen stonden, die om handtekeningen vroegen, maar omdat ik juist van Michels begrip had verwacht. Híj had me geadviseerd. Híj wist toch dat er altijd gepraat wordt? Als je een seven uppie staat te drinken weten de mensen al te vertellen dat het een gin-tonic is. Drink je twee glazen bier dan ben je stomdronken. Toen Michels later, na een avondwedstrijd tegen NAC, nog eens zo'n opmerking maakte, hád ik het niet meer.’

Nees raakte steeds verder van de wijs. In de wedstrijden speelde hij vaak in de achterste vier, omdat Krol geblesseerd was geraakt en de angst in die verantwoordelijke positie een fout te maken verlamde hem. In de uitwedstrijd bij PSV raakte hij geen bal goed, wat Michels ertoe bracht hem vanaf de bank uit te foeteren. Neeskens wilde in de rust worden vervangen, maar dat gebeurde niet. Hij moest dóórploeteren, hoewel hij bekent: ‘Het waren in die tijd nogal harde velden, waardoor de bal zo springerig deed. Dat maakte me gewoon bang. Het liefst verschool ik me: ik wilde die bal niet hebben, ik was bang om fouten te maken. En ik was boos op Michels. Sjakie en Salo adviseerden me naar hem toe te gaan, maar ik deed het niet. Ik ken mezelf. Ik kan niet tegen onrecht. Dan ga ik alles zeggen. En omdat ik wist dat Michels het ook al zo moeilijk had, vermoedde ik dat ik een fikse ruzie riskeerde wanneer ik naar hem toe zou stappen. Dan had ik misschien de finale gemist. En dát was het enige wat ik nog wilde. Dus hield ik mijn mond maar.’

Neeskens haalde die finale en speelde als rechtsachter een degelijke en onopvallende wedstrijd, wat, gezien zijn gebrek aan vorm en vertrouwen, een schitterende prestatie mag worden genoemd. Alleen al door die wedstrijd heeft Neeskens bewezen in-

nerlijk sterker te zijn geworden. En na de vakantie (die hij altijd in Zweden doorbrengt, als gast van de voormalige doelman van het Zweeds jeugdelftal) wist hij wat hem te doen stond: ‘Ik moet er rekening mee houden dat ik niet langer meer op mijn gemakkie ergens kan zitten, zoals vroeger. Dat is dan kennelijk de andere kant van het bekend zijn.’

Bekend ís ie, Johan Neeskens. Dagelijks ontvangt hij brieven van op hem verliefde meisjes, die erg goed weten dat híj en Krol (en soms ook werd Gerrit Mühren genoemd, hoewel hij al voor de wet getrouwd was) nog ‘vrije’ jongens zijn. Elke bekende voetballer krijgt wel brieven, vaak via de club aan hem toegezonden. Meestal hebben zij dezelfde strekking. Maar de brieven aan Johan Neeskens hebben niet zelden een pikant toontje. Zo van: ‘Lieve Johan, je zult ons wel brutaal vinden, maar wij moeten bekennen dat we verliefd op je zijn’, of: ‘Wat mij betreft ben je een echte spetter (geen regendruppeltje)’. En een brief van drie meisjes van dertien jaar, met een uitgesproken voorliefde voor Neeskens, Mühren en Krol, die verklappen dat zij op school dan ook respectievelijk ‘Inge-Neusje’, ‘Petra-Muurtje’ en ‘Marijke-Krollie’ genoemd worden.

Toen in de publiciteitsmedia destijds breed werd uitgemeten dat Neeskens door Van Hanegem zou zijn geslagen, schreef een meisje hem als volgt: ‘Lieve Johan, laat ik voorop stellen dat ik tot voor kort eigenlijk geen uitgesproken voorkeur had en Ajax en Feijenoord mij even sympathiek waren. Tot die laatste wedstrijd, dat Van Hanegem jou sloeg. Ik had zo'n medelijden met je toen je op de grond lag. Want ík wist hoeveel pijn je moest hebben. Dat zit zo: laatst liep ik in Rotterdam, keek even achterom en botste tegen iemand op, waardoor die man tegen mijn schouder kwam. Toen ik omkeek zag ik dat 't Van Hanegem was. Nou, ik heb twee weken pijn in mijn schouder gehad. Kun je nagaan hoe sterk die Van Hanegem is. En dan te bedenken dat ik niet eens een klap kreeg.’

Johan Neeskens is overigens niet kleinzielig. Hij deelt veel uit in het veld, maar hij incasseert ook veel, al wil hij nooit laten merken dat hij flink geraakt is. Neeskens kán er niet tegen als iemand hem twee of drie keer voorbijloopt. Op zo'n moment

wordt hij een brok onverzettelijkheid, die alle beschikbare kracht en energie bundelt voor een genadeloos 'Hij of ik'. Neeskens beweert zelf nooit iets te ondernemen als de bal niet in de buurt is: 'Zelf word je veel gesard. In Joegoslavië stond ik tegen Bukal, de midvoor. Die kreeg uiteindelijk een officiële waarschuwing, maar daarvoor had ie al wel tien keer naar me getrapt als de bal aan de andere kant was. Dat kan ik niet. Vaak wordt er ook tegen me gepraat. Om me te sarren. Van Hanegem doet dat veel, maar Michels zei altijd: trap er niet in. Laat je niet uit je spel halen. Hij had gelijk. Want als je dat doet ben je tegen Van Hanegem verkocht.'

Tot nu toe heeft Neeskens twee keer het neusbeen gebroken. Een keer gebeurde dat bij RCH, de tweede keer bij Ajax na een ongelukkige manoeuvre van de sportieve Telstar-speler Cees de Vries. Joop Heineman, ex-Ajacied, nu spelend bij Vitesse, herinnert zich de eerste keer nog goed: 'We speelden met Vitesse tegen RCH en we dachten dat Neeskens niet zou meedoen, omdat hij vlak daarvoor zijn neus gebroken had. Hij stond in de centrale verdediging en dus werden er hoge ballen gespeeld, omdat wij dachten dat Neeskens niet zou koppen. Maar hij kopte elke bal weg, hoe hard ook. We kwamen zelfs achter. Ik ging een keer naar voren en in een duel met Neeskens ging ik heel hard door. Hij lag op de grond, moest worden verzorgd en moet op dat moment veel pijn gehad hebben. Maar hij lachte maar wat naar me en zei alleen maar: "Straks is het míjn beurt." En ja hoor, later in de wedstrijd pákte hij me terug. Toen kwam ie heel rustig bij me staan, terwijl ik verzorgd werd. En nog steeds stond ie een beetje te lachen. Een bikkelharde, die Neeskens.'

De krachten opslurpende manier van voetballen doet veel kenners twijfelen aan de toekomst van Neeskens. Zij menen dat Neeskens het op deze manier niet tot zijn dertigste in de top kan volhouden. Neeskens weet: 'Ik heb in mijn eerste seizoen al veel geleerd. Ik weet dat ik vaak te veel doe. Onnodige dingen. Ik moet rustiger aan de bal worden, maar daarvoor heb je óók een bepaalde techniek nodig. Die moet je ontwikkelen. Dat kost wel even tijd. Maar ik heb al sterk het gevoel dat ik door de ervaring krachten spaar. Dat zal de komende jaren nog méér groeien.'

Die laatste mededeling zal een meisje als ‘Inge-Neusje’ minder interesseren. Zij ziet Johan liever in zijn gele sportwagen van het merk Opel GT. Maar zij heeft een ernstige concurrente in Zeeland, die schreef: ‘Lieve Johan, ik ben verliefd op je, maar ik moet je tot mijn spijt meedelen dat ik niet altijd bij de wedstrijden kan zijn, omdat de afstand naar Amsterdam te groot is, en omdat ik daar bovendien de weg niet weet. Ik neem aan dat jij mij wel advies zult kunnen geven hoe ik het gemakkelijkst deze problemen kan oplossen. Het is tenslotte ook in jouw belang.’

In de voetsporen van Bals

Als Heinz Stuy medio '67 bij Telstar was gebleven en niet gekozen had voor Ajax, dan was hij nu waarschijnlijk een van Nederlands populairste voetbalprofs geweest. Terwijl Stuy's opvolger, Paul van der Meeren, enkele seizoenen later zeer hoog eindigde op de nationale hitparade van doelverdedigers, was Stuy nog altijd niet meer dan een ‘onopvallende doelman van een bijzonder sterk Ajax.’

Het waarom is niet moeilijk op te sporen. Van der Meeren is een talentvolle keeper in een middelmatige ploeg. Als Telstar met 1-0 wint is dat niet zelden voor een belangrijk deel zíjn verdienste. Hij kan, spectaculair als hij is, duikelen, stompen, springen, gewond raken en weer opstaan. Vaak heet het dan in de kranten dat ‘Van der Meeren Telstars gelijke spel redde’. Zoals Jan van Beveren bij het defensief ingestelde Sparta vaker de kans kreeg een hoofdrol te spelen dan in het avontuurlijk en veel vaker aanvallende PSV.

De positie van Stuy bij Ajax is enigszins te vergelijken met die van Treijtel bij Feyenoord en verschilt aanzienlijk met die van Van der Meeren. Soms lijkt het alsof ze er niet bij horen, omdat zij in een wedstrijd, pak weg, drie ballen te verwerken krijgen. Niet zelden wordt er bij Ajax gegrapt: ‘Moet jij ook onder de douche, Heinz? Heb je meegedaan dan?’ De doelman van een topclub is vaak een minder opvallende figuur dan de doelman bij een middelmatige club. Niet voor niets was Michels er destijds niet zo verschrikkelijk happig op om Jan van Beveren van Sparta naar Ajax te laten overkomen. ‘Ik heb al lastige vedettes genoeg,’ verzuchtte Michels toen.

Niet dat Michels de capaciteiten van Van Beveren niet genoeg

waardeerde. Maar Michels zag wel scherp dat in een topteam de doelman eerder ‘één van de elf’, of ‘één van de zestien’ moest zijn dan ‘de doelman’. Juist omdat in een ploeg als Ajax, die tot de absolute wereldtop behoort, de taak van de doelman hemelsbreed verschilt met die van een doelman in een zwakker team. Voor de doelman in een middelmatig elftal is er een heldenrol weggelegd, hij kan week-in-week-uit schitteren, desnoods een keer falen, hij blijft een ‘middelpuntfiguur’, die op een bepaalde manier moet worden behandeld. Zulke keepers zijn kasplantjes, anders dan veldspelers. Het verschil ligt ongeveer in de sfeer van het onderscheid tussen wielrenners van de baan en de weg. De baanrenners worden het liefst verwend of apart behandeld, voor de wegrenners is die noodzaak minder.

Bij Ajax is dat verschil helemáál weggevallen. Bij de conditietraining lopen Stuy en reservedoelman Wever normaal mee - Stuy zelfs vaak voorop, omdat hij een enorme conditie heeft. Bij veel andere clubs hoeft de doelman lang niet zo hard te werken: hij krijgt meestal een aparte ‘keeperstraining’. Met het voorbeeld van Gerrit Bals voor ogen is Stuy geworden tot een onderdeeltje van de voetbalmachine Ajax, die zijn werk zó probeert uit te voeren, dat de selectiegroep daarvan profiteert. Voor Stuy geldt als rechtgeaarde prof maar één ding: hoe moet ik me gedragen om voor Ajax zo'n hoog mogelijk rendement te bereiken?

Drie jaar lang heeft Stuy daarover kunnen nadenken. Drie seizoenen, waarin hij uit de publiciteit verdween, omdat hij slechts de schaduw achter Bals was. Een periode waarin hij veel leerde, hard werkte, vaak twijfelde, maar tenslotte overeind bleef. Pas aan het eind van zijn derde seizoen gaf Michels hem de eerste, échte kans. Stuy slaagde en maakte vorig seizoen maar meteen het hoogtepunt van de Europa Cup mee. Stuy is, onopvallend, de niet meer weg te denken doelman van Ajax geworden. Zó onopvallend, dat een groot deel van de fans hem nog altijd niet ‘ziet zitten’, al bewees hij bijvoorbeeld zijn karakter en klasse aan de start van dit seizoen door zich van een slecht debuut (tegen Borussia Mönchengladbach) knap te herstellen.

In het doel staan bij Ajax is een vak apart. De fullprof Stuy is daar dag en nacht mee bezig. Steeds weer vraagt hij zich af hoe

het misschien nog weer beter zal kunnen. Stuy is voetbalbezeten, gaat ook naar andere wedstrijden toe en is zeer consciëntieus. Hij weet dat van hém bij Ajax soberheid wordt geëist; dat hij, in tegenstelling tot de doorsnee-doelman, niet kan en mag opvallen; dat hij zich ondergeschikt moet maken aan het geheel, desnoods dan maar ten koste van de publieke opinie. Stuy heeft die moeilijke opgave kunnen volbrengen. In plaats van het applaus van de tribune is er het vertrouwen van de collega's - dat is voor de profs bij Ajax vaak veel belangrijker.

Stuy (ongecompliceerd, zuinig, recht-toe-recht-aan, zeer serieus in zijn vak) gold als een van de beste keepers van Nederland toen hij van Telstar naar Ajax ging. Hij had deel uitgemaakt van diverse nationale selecties, stond bekend om een spectaculaire stijl en razendsnelle reflexen. Met hem was Telstar (de fusie van Stormvogels en VSV, de club waar Stuy vandaan komt) naar de Eredivisie gepromoveerd bijvoorbeeld. Omdat in die periode ook Bals nog altijd een omstreden figuur in de kring der Ajaxfans was, leek het erop alsof Stuy maar meteen Bals zou verdringen. Maar het pakte anders uit. Michels had de talentvolle Stuy nodig om Bals te prikkelen, bovendien was het verschil in leeftijd zó groot, dat Stuy voorbestemd was de natuurlijke opvolger te worden. Vanaf het begin stond ‘Heinsie’ achter ‘Balsie’.

Aanvankelijk tilde Stuy daar niet zo zwaar aan. Hij leerde veel, zag veel en groeide onopgemerkt naar het niveau van de volledige beroepsvoetballer. Stuy kon rustig zijn kans afwachten. Dat duurde één seizoen, dat duurde twee seizoenen. Incidenteel mocht Stuy een keer keepen, maar het was nooit bedoeld als een echte kans. En Stuy wist dat. Met de militante instelling van een dwangarbeider trainde Stuy harder dan het merendeel van zijn collega's. Zijn sobere manier van leven hield zijn toch al imponerende fysiek intact. Maar toch: de Grote Kans bleef uit. Ook al kende Bals inzinkingen, Michels bleef achter hem staan. Er kwamen moeilijke ogenblikken voor Stuy, vooral ook in het derde seizoen, toen hij stilaan op ‘springen’ stond. Na Europa Cupsuccessen was er dat lege gevoel, dat maar weinigen kennen. Dat gevoel er niet bij te horen, eer te genieten die je niet toekomt. Dat is o zo frustrerend.

Natuurlijk wist Michels dat. Natuurlijk kende de psycholoog Michels de ‘randfiguur’ Stuy en bestudeerde hij diens gretigheid. Dus was Michels bereid tot gesprekken met Stuy. ‘Op 't laatst,’ zegt Stuy, ‘zag ik 't niet meer zo goed. Ik dacht: je kunt hem nooit verdringen. De top is niet voor je weggelegd. Oké, dan maar genoegen nemen met een iets mindere club.’ Michels had bewondering voor Stuy. Hij reageerde zijn teleurstelling nooit op negatieve manier uit in de groep, tijdens of na de training of op de reservebank tijdens de wedstrijden. Stuy bleef zich gedragen als ‘een van de zestien’, hoewel hijzelf vaak vond dat hij dat niet wás: ‘Er waren bepaalde dingen rond het elftal, in de organisatie, die vond ik niet goed. Daar dacht ik veel over na. Maar ik durfde dat niet te zeggen. Ik was maar een reserve. Wat moet je dan met kritiek?’

Michels ging van het principe uit dat hij met maar één vaste doelman moest werken. Hij vond dat hij niet de ene week Stuy en de andere week Bals kon opstellen. En terecht. Want een doelman maakt een wezenlijk deel uit van de organisatie in de verdediging. Zijn verdedigers kennen zijn reacties, zijn sterke en zwakke punten. Er ontstaat een vorm van samenwerking die absoluut noodzakelijk is, maar die de gewone toeschouwer ontgaat. Waarom stappen de verdedigers de ene keer terug om een doelman een bal te laten pakken en is het bij de volgende voorzet precies andersom? Het is de wederzijdse kennis. Hoe gooit een doelman uit? Hoe snel kan hij zijn doel uitkomen, zodat je wat meer risico's kunt nemen, omdat dieptepasses een prooi van een doelman zijn? Het zijn allemaal kleinigheden die van het grootste belang zijn. Michels overwoog dat allemaal. En hij liet het eventuele verschil in kwaliteit tussen Bals en Stuy minder zwaar wegen dan de eventuele onrust, die een wisseling van doelman met zich mee zou brengen.

Stuy had begrip voor Michels, al bleef hij voortdurend spelen met de gedachte dat hij de plaats van de ‘heilige’ Bals eens moest innemen. In een periode bijvoorbeeld, dat Bals een vrij ernstige blessure had, vlak voor een Europa Cupwedstrijd, werd die theoretische mogelijkheid opeens zeer groot. Stuy dacht zich de situatie in, hij wilde die vervanging zo ‘geruisloos’ mogelijk

laten verlopen om de onzekerheid tot een minimum te beperken. Zó ver ging Stuy, dat hij een gele trui kocht, zoals Bals die altijd droeg: ‘Dan zouden de jongens het verschil nog minder merken.’ Profvoetballers zijn vaak wreed tegen elkaar. Zij schamen zich niet zelden voor emoties. Dat uit zich dan in het jennen en voeren, zoals dat in Amsterdam erger is dan waar ook in Nederland. ‘Moet je Bals zo nodig imiteren?’, heette het dan. Stuy voelde zich onbegrepen en dus teleurgesteld.

Centraal in de loopbaan van Stuy staat zijn wilskracht. Om aan de top te komen was Stuy niets te veel. Hij dwong Michels door zijn bewonderenswaardige houding eigenlijk de kans af. Dat hij die kans kreeg onder minder prettige omstandigheden doet daaraan niets af. Vóór de kampioenswedstrijd tegen SVV werd Bals plotsklaps gepasseerd. Stuy: ‘Volgens mij wist Michels op dat moment nog altijd niet wat hij doen moest: mij nemen of Bals houden. Had hij dat wel geweten, dat had hij Bals ook die kampioenswedstrijd laten keepen.’

Daarna is Stuy niet meer uit de top-elf verdwenen. En het bleek dat hij de wijze lessen van Bals goed ter harte had genomen: ‘Toch heeft het nog een half seizoen geduurd voor ik die angst kwijtraakte. Als we met 1-0 voorstonden dacht ik steeds: nou zal je net zien dat ik er nog één achter mijn oren krijg. Terwijl het verloop van de wedstrijd eigenlijk helemaal geen aanleiding gaf tot zo'n doelpunt.’

Angst. Stuy heeft bijna drie jaar angst gehad voor Michels: ‘Als je zag hoeveel macht die man bij Ajax had, dan werd je wel 'ns benauwd. Dan dacht je: hij kan je van de ene op de andere minuut niet meer nodig hebben. Michels wist zo vreselijk veel. Hij lette overal op. Als niemand bezwaar maakte dat de spelers een flesje sinas namen, zei hij: “Niks ervan, Spa-water.” Zo was het eigenlijk altijd. Die man máákte Ajax, ook op organisatorisch gebied. Later heb ik hem dat ook gezegd, dat ik dacht dat hij mij als een veertje zou wegblazen. “Dat was helemaal niet waar,” zei Michels toen.’

Angst. Dat had Stuy inwendig ook in zijn eerste periode als doelman van Ajax-1. Naar buiten liet Stuy dat niet merken, daar is hij te veel prof voor. Hij weet dat de spelers er misschien onrus-

tig van zouden worden, als hij liet merken dat hij nerveus was. Maar na drie jaar wachten was het niet gemakkelijk de plaats van Bals in te nemen. Alles moest nog groeien. Bovendien had Stuy de pech dat zijn eerste periode in het doel samenviel met bijvoorbeeld de blessure van Johan Cruijff. Ajax draaide niet en Michels zocht naarstig naar de oorzaken. Na een van die eerste wedstrijden zei Michels na de training tegen Stuy: ‘Jij blijft nog even.’ In een extra-training werd Stuy door Michels hoogst persoonlijk afgebeuld. Michels joeg de niets vermoedende Stuy door een hel, vloekend en tierend: ‘Er moet nog heel wat verbeterd worden aan jou.’

Stuy was het daarmee niet eens. Hij mopperde, al duikelend en springend, terug: ‘Daar zal ik dan nog wel 'ns over praten.’ Stuy zelf had namelijk de indruk dat het wat hem betreft allemaal zo slecht niet was en dat het puntenverlies van Ajax in ieder geval niet op zíjn naam kon worden geschreven. Dus vond hij het niet terecht dat Michels hem bij wijze van symbolische strafmaatregel een extra-training gaf. Stuy: ‘Een dag later had ik dat gesprek met hem. En toen heeft Michels met me gepraat over het team. Over dat geheel. Hij vond dat ik te veel praatte over het geringe aantal doelpunten tegen of dat ik weer de Nul had gehouden. “Het kan me niet schelen,” zei Michels, “of je er 0 of 3 tegen hebt. Het gaat erom dat we winnen. Als jij er drie doorlaat, maar je bent zó'n onderdeel van het elftal dat de rest er vier inschopt hebben we ook gewonnen. Het gaat niet om jóú of om die nul, het gaat om het elftal en de overwinning”.’ Stuy begreep Michels. En meer dan ooit probeerde hij zich in dienst van het elftal te stellen. Bijvoorbeeld door een werkzaam aandeel te hebben in de opbouw. Er zijn weinig keepers die de bal, als het moet, zo snel terug in het spel brengen als Stuy. Vaak betekent een snelle doeltrap, een verre gooi of een lange uittrap de inleiding tot een gevaarlijke aanval. In de thuiswedstrijd tegen Celtic ontstond op die manier bijvoorbeeld het eerste doelpunt. Stuy schoot razendsnel uit op een moment dat de verdediging van Celtic nog niet helemaal georganiseerd was. Neeskens verlengde die uittrap en Cruijff scoorde. Op zo'n moment is er voldoening voor de teamkeeper Stuy.

Stuy ging ook steeds meer de tegenstander bestuderen. Hij trekt voor zichzelf een denkbeeldige lijn, die parallel loopt aan de achterlijn. Tegen zwakkere tegenstanders, wanneer Ajax ver opgedrongen speelt en de kans op een flitsende counter gering is, loopt Stuy voortdurend op de zestienmeterlijn, klaar om met een snelle sprint een verdwaalde dieptepass op te pikken. Tegen sterkere ploegen loopt Stuy over de lijn van het doelgebied, een meter of zes voor zijn doel, om de kans te vermijden door een plotselinge lob te worden verrast. Om zich warm te houden maakt Stuy dan vaak sprintjes langs die denkbeeldige lijn. Vaak denken de toeschouwers dat zoiets show is. Voor Stuy is dat beslist niet zo. Op die manier probeert hij zich gereed te houden. ‘Het publiek,’ zegt Stuy, ‘wil van een doelman een spectaculaire actie zien. Dat wat ik doe is in hun ogen niet spectaculair. Maar het móét. Ik kan, ten gerieve van het publiek, moeilijk op mijn hoofd gaan staan.’

In ploegen als Ajax (en ook Feijenoord) is er in negen van de tien wedstrijden voor de doelman het gevaar dat hij ‘in slaap wordt gesust’. Hij krijgt weinig te doen, het gebeuren speelt zich meestal een meter of zestig van hem vandaan af. Stuy volgt elke actie nauwkeurig. Of de bal nu bij de cornervlag aan de overkant is of dat Cruijff een kansje krijgt, Stuy is geconcentreerd. ‘Als wij een vrije schop mogen nemen op de rand van het strafschopgebied,’ zegt hij, ‘dan betrap ik me erop dat ik vanuit mijn positie sta te bekijken of er ergens een gat in de muur is of dat de bal er langs een van de kanten in kan.’ En: ‘Na zo'n wedstrijd als die tegen Celtic thuis, toen ik haast niets te doen kreeg, was ik na afloop kapot. Van de concentratie.’

Voor een serieuze prof als Stuy is het vaak vervelend dat hij de hele week traint en leeft voor een wedstrijd, waarin hij net zo goed niet in het doel had hoeven staan. Stuy legt uit: ‘Voor mij is dan de eerstkomende training de wedstrijd. Meestal is dat op maandag, wanneer er verzorging is. Dan worden de blessures geteld en wordt er gekeken of iedereen nog alles heeft. Vaak wordt er dan een beetje voetbaltennis gespeeld. De meeste jongens dollen dan maar wat, ze proberen met hun kont die bal over het net te krijgen en meer van die dingen. Dan word ik altijd

kwaad. Want ik wil zo'n wedstrijdje winnen. Goed doen. Omdat ik nog niet aan m'n tax ben. Die andere jongens zijn vaak nog moe van de dag ervoor.' Ook op dinsdag staat Stuy nog op scherp. Onder Michels werden de trainers meestal ingeschakeld bij typische voetbaloefeningen, die op de praktijk gericht zijn. Vier aanvallers tegen twee verdedigers die de actie moeten afronden, voorzetten op de rand van het strafschopgebied, een aanvaller tegen een verdediger. Michels zelf deed vrijwel nooit de 'keeperstraining': een keeper in recordtijd afbeulen.

Stuy veroordeelt dat beulswerk: 'Iedere trainer kan een keeper binnen vijf minuten zoek spelen. Maar dat is onzin. In een wedstrijd krijg je ook niet tien schoten binnen een minuut. Het is een kwestie van reflex en feeling. En de conditie die je bij Ajax opdoet helpt je ook om fit te blijven in wedstrijden waarin je maar weinig te doen krijgt.' Wanneer de hulptrainers Grijzenhout en Haarms Stuy apart nemen ontstaat er een typische wedstrijdsfeer. Stuy: 'Als iemand er drie ballen inschopt raak je geprikkeld. Dan denk je: die stop ik, koste wat kost. En als je elke bal stopt, probeert de trainer juist je te verslaan.'

Hoewel Stuy bij Ajax geen speciale vriend heeft ('Ik kan met alle jongens opschieten') had hij in het veld een hechte relatie met ausputzer Vasovic, die vaak vlak voor hem speelde en die hij na zijn vertrek zeer gemist heeft. Stuy: 'Vasco, dat was een grote. Die wilde nooit praten over al die kleine dingen. Die zag het goed, hield de grote lijn aan. Ik luisterde altijd graag naar 'm. En in het veld was er een enorm onderling begrip. Vasco stond altijd óf vlak naast me óf vlak vóór me. We leken wel broertjes.' Met Vasco samen regelde Stuy ook het tempo. Soms, als Ajax onder druk stond, en Stuy snel een uittrap wilde nemen, kwam Vasovic aangedribbeld: 'Tijd, tijd, rust.' En dan werden kostbare seconden gepikt. Andersom was het óók: als Vasco snel een uittrap wilde nemen omdat hij iemand vrij zag staan, was het Stuy die Vasco tot rust maande. Nooit was er een meningsverschil over die zaken.

Stuy leerde méér. Zo weet hij over een uitwedstrijd tegen ADO: 'Couperus en Hestad liepen toen geweldig te storen, zodat die bal haast niet uit onze achterhoede kwam. Maar steeds probeerde

ik weer een van onze backs te bereiken. Later dacht ik: die bal moet met een verre trap naar hún verdediging. Laten zij die sores met die bal maar hebben en niet wij. Dat soort dingen ging je inzien.'

In zijn door Ger Bestebreurtje geschreven boek geeft Coen Moulijn Stuy de schuld van een gebroken kuitbeen. Stuy: 'Dat is nonsens. Ik heb Moulijn nooit willen blesseren. Ik kwam toen toevallig met mijn voet op zijn been terecht, maar dat kan altijd gebeuren. Over het algemeen ben ik onder de keepers eerder te lief dan te hard.'

Stuy heeft body genoeg om te imponeren: 'Soms helpt het wel, als ik bij een hoge voorzet aankom. Dan schreeuw ik er óók nog bij en dan gaat de kop van zo'n aanvaller al omlaag. Dan kan ik de bal makkelijker pakken. Over het algemeen pak ik de bal meestal in mijn doelgebied. Dan word je door scheidsrechters ook beschermd. Komt de bal verder weg van je doel dan wordt het moeilijker. Ten eerste zijn er veel spelers tussen jou en de bal, ten tweede moet je een heel eind lopen vóór je kunt springen, zodat je minder fit bent en ten derde fluit een scheidsrechter bijna nooit als je buiten je doelgebied bent. Dat zijn trouwens algemene regels.'

De nervositeit vóór een wedstrijd wordt voor een belangrijk deel weggenomen door het vaste ritueel, zoals dat aan elke wedstrijd van Ajax voorafgaat. Stuy is erg zuinig op zijn spullen en geldt onder de Ajacieden zo'n beetje als de 'spullenbaas'. Hij begint zorgvuldig zijn schoenen te poetsen en de witte band van Puma schoon te maken. Dan doet hij de juiste noppen onder zijn schoenen enzovoort. Als hij daarmee klaar is gaat de tas van Stuy de kleedkamer rond. Iedereen gebruikt de spullen van Stuy: 'Ik heb altijd een heel stel ouwe noppen bij me. Alles bewaar ik en vaak komen die dingen van pas ook. Op een gegeven moment neem ik een extra broekje mee en prompt is er iemand die zijn broekje is vergeten. Dan weten ze het al: "Heinzie, heb jij dit of dat bij je?" vragen ze dan. Alles wordt van mij geleend. Sjaak Swart bijvoorbeeld heeft zolang ik 'm ken nog nooit een stukkie zeep meegenomen, al heeft-ie bij wijze van spreken thuis hele stapels zeep liggen. Hij gebruikt dat altijd van

mij. Voor de warming-up gebruik ik altijd een andere trui dan voor de wedstrijd. In de warming-up ben ik vaak nogal pittig bezig en dan vind ik het niet prettig met een bezwete trui het veld in te gaan.'

In elke voetbalploeg, ook in de allerlaagste van de onderafdelingen, bestaan wel zulke gewoonten. Bij Ajax is één daarvan het beschikbaar zijn van de tas van Stuy, waarin schoensmeer, noppen, tang en wat al niet meer te vinden zijn. Ook op die manier maakt Stuy zich verdienstelijk voor het team. Stuy, die in IJmuiden vlak naast het terrein van Stormvogels met vrouw en kind in een 4-kamerflat woont, heeft het dan uiteindelijk toch gemáákt. Het springertje van Telstar is volwassen geworden. Hij is dan wellicht niet een van de populairste keepers van Nederland, voor wie verstand van voetbal heeft is hij wel een van de besten. Een teamspeler van het oersterke merk-Michels.

Suurbier: gevoelloos?

Ooit, het was winter en de wegen waren spiegelglad, moest Wim Suurbier, op weg naar zijn huis in het verre Noordhollandse Bergen, uitwijken voor een hem tegemoetkomende Eend. Hij remde en wist op datzelfde moment dat hij een fout maakte. Slippend, onherroepelijk afglijdend, met een steeds hogere snelheid raakte de BMW 1600 in een dolle rondedans. 'Maya,' sprak Suurbier, 'Maya, je moet je goed vasthouden. Er gaat iets ergs gebeuren.'

Er gebéúrde iets ergs. Met een doffe klap sloeg de BMW tegen een boom. Suurbier zelf voelde niet veel, hooguit wat pijn in zijn snel in omvang groeiende neus. Maya was er erger aan toe. Zij had een flink gat boven haar hoofd, waaruit het bloed vrijelijk stroomde; zij had op veel plaatsen pijnlijke kneuzingen en was verdoofd, als in een shocktoestand. Zelfs op dat verschrikkelijke moment, toen Wim Suurbier niet wist wat zijn vrouw eigenlijk mankeerde, bleef hij ijskoud. Stoïcijns doorzag hij de situatie: zij moesten uit de auto (die later total loss zou worden verklaard) komen, en wel zo snel mogelijk. 'Is het echt gebeurd, Wim? Is het echt gebeurd?', vroeg Maya, toen haar man vroeg of zij haar benen kon bewegen. Suurbier, nog steeds superkalm, zei toen: 'Ja, Maya, het is gebeurd. Er is echt niets meer aan te doen. We moeten zo snel mogelijk bij een dokter zien te komen. Probeer of je je armen en benen kunt bewegen. Dat is het belangrijkste.'

Vlak daarop kwamen de omstanders. Hun paniekerige gilletjes staken schril af bij Suurbiers kalme aanwijzingen. 'Ik wist', zo herinnert hij zich, 'dat Maya als de dood is voor dokters. Omdat zij een behoorlijk gat in haar hoofd had seinde ik de dokter, het was in Purmerend, dat hij tegen haar moest zeggen: "Oh, dat valt wel mee. Een paar hechtinkies en het is voor elkaar." Want

ik weet óók dat, als Maya eenmaal behandeld wordt, ze de ergste pijn kan verdragen. Toen ik met haar binnenkwam zei ie tóch: "Tsjongejonge, dat ziet er niet best uit." Toen ben ik die avond voor het éérst heel erg nijdig geworden.' Maya Suurbier hield zich erna, zoals haar man dat had verwacht, bijzonder flink, hoewel de artsen drie uur met haar bezig zijn geweest. En onder al die spanningen, temidden van al die paniekerige emotie, stond daar Wim Suurbier, onaangedaan. Hij had de tegenwoordigheid van geest om terug te gaan naar zijn auto en er zijn persoonlijke bezittingen uit te halen, nam vervolgens een taxi en beurde onderweg zijn vrouw op, zo goed en zo kwaad als dat ging.

Dát nu is Wim Suurbier, een van de snelste en beste verdedigers ter wereld, ten voeten uit. 'Gevoelloos', noemt hij zichzelf, hoewel hij met name een uitzondering maakt voor diezelfde Maya Suurbier en hun dochtertje: 'Wat Maya voor me doet, dat is ongelooflijk. Ik geloof niet dat veel vrouwen zó goed voor een man zijn als zij voor mij is.' Als Wim Suurbier dat zegt, dan kunt u van mij aannemen dat hij het méént. Hij kent namelijk nauwelijks emoties, zal nooit iemand een compliment maken als hij dat niet echt vindt. Suurbier is zeer ongecompliceerd: hij mag iemand of hij mag iemand niet. Zó recht-toe-recht-aan denkt en doet Suurbier, dat hij zegt: 'Als ik later merk dat ik me in iemand heb vergist, dat iemand aardiger is dan ik gedacht heb, dan zou ik dat toch niet openlijk toegeven.'

Gevoelloos. Het zou kunnen duiden op een nare mentaliteit. Maar dat zou Suurbier onrecht aandoen. Want men ziet hem zijn 'gevoelloosheid' niet aan. Suurbier oogt als een vrolijke lachebek, die probleemloos door het leven gaat. Hij is altijd 'in' voor de gein, zoals die in het milieu van de profvoetballerij volop te vinden is. Hij zit niet snel in de put als de resultaten van Ajax tegenvallen of als hij zelf (en dat is een uitzondering) slecht heeft gespeeld. Hij maakt er geen probleem van als hij weer eens belast wordt met het uitschakelen van de gevaarlijkste tegenstander. Suurbier is de ideale prof, voor wie het niets uitmaakt of hij rechts, links of in het midden gezet wordt. Hij voetbalt, doet dat zo goed mogelijk en houdt zijn commentaar vóór zich.

Hoe ver gaat dat 'gevoelloze'? Gelijkt Suurbier dan op een

gangster, voor wie scrupules taboe zijn? Ik heb persoonlijk heel andere ervaringen met hem. Toen ik in heel korte tijd twee zware slagen privé moest proberen te verwerken en Suurbier dat te weten gekomen was, nam hij mij apart na afloop van een wedstrijd tegen Volendam. Een beetje onhandig, omdat hij niet zo'n gladde prater is, maar wel ontroerend-oprecht sprak Suurbier me moed in, nodigde me uit om weer eens langs te komen. Ik moet bekennen dat, juist omdat de ruwe bonk Suurbier mij op die manier probeerde op te beuren, ik hem nog altijd dankbaar ben. En het is voor mij bepaald niet zo'n uitgemaakte zaak als het voor hemzelf schijnt te zijn: die gevoelloosheid. Ik ben zo vrij er een vraagteken bij te plaatsen.

Suurbier zélf weet: ‘Ik weet niet of dat een slecht teken is, maar ik heb nog nooit van mijn leven gehuild. Zelfs niet toen mijn moeder overleed. En om mijn moeder gaf ik het meest.’ Om Wim Suurbier te begrijpen is het goed terug te gaan naar zijn jeugd. Ze hadden het niet erg breed, de Suurbiers. Vader werkte hard, maar verdiende niet veel. Moeder moest er bij werken om net dat beetje extra te doen wat de beide kinderen nu eenmaal verlangden: ‘Andere jongens kregen een fiets, dan moest ik ook een fiets hebben. Dan ging je zeuren. Je besefte niet dat je je ouders in moeilijkheden bracht, omdat er eigenlijk geen geld was. Dat fietsje kwám er, al moest het op afbetaling. En later dat brommertje, óók op afbetaling. Het was niet gemakkelijk toen, thuis. Je kent het wel: de was in de keuken ophangen en dat werk. Maar aan de andere kant was het ook niet ongezellig. Nu ik het beter heb gekregen door dat voetballen ben ik blij voor mijn vrouw en mijn kind, maar ook die tijd vroeger thuis had zijn bekoring.’

Die struggle for life heeft Suurbier gehard. Al zegt hij óók: ‘Toen mijn moeder overleed had ik datzelfde als bij dat ongeluk. Ik dacht: het is gebéúrd, mijn moeder heeft er niks aan als ik ga staan huilen, het is beter om te proberen er het beste van te maken. Soms zou ik wel willen dat ik 'r weer terughad. Bijvoorbeeld om 'r mijn kind te laten zien. Of om 'r eens mee uit eten te nemen. Ik zou 'r naar het buitenland met vakantie willen sturen. Omdat je achteraf pas beseft wat ze allemaal voor jou gedaan heeft. Dat

gevoel heb ik wél, ja.’ Suurbier heeft niettemin steeds beter geleerd zijn emoties te onderdrukken. Als voetballer had hij niet van nature de begaafdheid om de top te halen: vele jaren harde leerschool zijn daarvoor nodig geweest. En terwijl andere voetballers door de ouders in de watten werden gelegd, waste Wim Suurbier zélf zijn voetbalspulletjes, toen hij al een vaste plaats in Ajax-1 had bereikt.

Suurbier maakt niet snel problemen voor zichzelf. Als hij slecht speelt, calculeert hij dat in als iets dat bij voetbal hoort; als een tegenstander beter is geweest dan hij, dan heeft hij in zijn hart nog bewondering óók, al wil hij dan 's nachts nog wel eens piekeren of er niet een ándere mogelijkheid geweest was om die tegenstander tegenspel te bieden. Als Ajax scoort is Suurbier zelden te vinden onder het groepje vrijende, kussende spelers, zoals die hun intense vreugde ventileren. Suurbier loopt meestal rustig naar zijn eigen stekkie op de rechtsbackplaats terug. Alleen bij heel mooie doelpunten klapt hij nu en dan in de handen, als teken van bewondering. Als Suurbier zelf scoort, vindt hij dat prettig, méégenomen: hij zal niet het halve veld gaan rondrennen om iedereen te laten zien dat híj het was die scoorde. Op die momenten is er de emotieloze profvoetballer Suurbier, die de gelijkmatigheid en het meedogenloze van een feilloos geprogrammeerde machine aardig benadert - juist die eigenschappen maakten hem in de ogen van Michels tot een onvervangbare schakel.

Het is wél een feit, dat Suurbier niet kinderachtig is. Hij zal nooit excuses aanvoeren, laat staan bij ánderen de schuld zoeken. In een uitwedstrijd bij NAC werd hij door buitenspeler Addy Brouwers eens ‘alle kanten opgestuurd’, maar dat erkende hij later ook bijzonder gemakkelijk. Want Suurbier is vooral eerlijk. Hij zegt precies waar het op staat: ook in interviews. Vorig seizoen werd Ajax in een van de eerste wedstrijden bij ADO zowat van het veld gespeeld, hoewel de nederlaag beperkt bleef tot 1-0. Na afloop kwam Vrije Volkverslaggever Wim Jesse met Suurbier in gesprek, waarbij deze zeer duidelijk liet blijken dat hij het voetbal van Ajax maar bijzonder matig vond. Dat stukje uit het Vrije Volk werd later aanleiding tot een felle discussie, tijdens een bespreking waarbij Michels het onderwerp

aansneed. Sommige Ajacieden namen het Suurbier kwalijk dat hij openlijk kritiek had durven geven. Suurbier: ‘Ik ben toen verschrikkelijk boos geworden. Sommigen zeiden dat Ajax toch ook heel goeie wedstrijden had gespeeld. Ik kan dat niet hebben. Ik vind dat je moet erkennen dat het slecht gaat en niet moet proberen het allemaal goed te praten. In dat opzicht was Michels het geloof ik wel met me eens. Ook die keer.’

Ook bij andere gelegenheden heeft Suurbier nooit een blad voor de mond genomen. Toen Ajax bij Arsenal met 3-0 had verloren zei hij me: ‘Ik geloof dat er bij ons zó veel over geld gesproken wordt, dat ze vergeten dat je er ook voor moet voetballen.’ En nadat Ajax de Europa Cup had gewonnen zei hij: ‘Ik heb het idee dat er straks op een of andere manier iets mis gaat bij Ajax. Dat wij dit succes niet zo goed kunnen opvangen als Feijenoord dat heeft gedaan.’

In Nederland staat Suurbier bij voetballers te boek als een boeman. Wee degene die Suurbier als een schaduw bij zich krijgt. Ik kan me nog herinneren dat Lex Schoenmaker, toen hij nog bij ADO speelde, na afloop van een wedstrijd zei: ‘Een bal in de diepte spelen is tegen Ajax onmogelijk, zolang er nog een Suurbier rondloopt.’ Suurbiers belangrijkste wapen is inderdaad zijn snelheid. Hij is veruit de snelste voetballer van Nederland en ik kan me moeilijk indenken, dat er in het internationale topvoetbal überhaupt vijf spelers te noemen zijn die zijn speed kunnen evenaren. En wat opmerkelijk is: Suurbier heeft niet alleen een zeer explosieve start, hij gaat steeds sneller lopen. Zijn ijzersterke fysiek stelt hem in staat bijvoorbeeld ook de 400 meter in een tijd af te leggen waarop menige atleet jaloers kan zijn. Dat was ook de reden waarom hij in zijn eerste jaren als rechtsback zo verschrikkelijk váák de lange sprint naar voren kon trekken.

U moet zich daarin niet vergissen: de vleugelverdedigers, zoals die tegenwoordig van tijd tot tijd aanvallend moeten ‘opkomen’, zijn zwaar belast. De sprint moet niet zelden over vijftig tot zestig meter worden gemaakt en na die geweldige krachtsinspanning komt dan pas het ‘eigenlijke’ werk, wanneer de bal in het bezit komt. Suurbier heeft zo'n verbluffende kracht, dat hij gemakkelijk twee tot drie keer zo vaak die lange sprints maakt

als andere backs. Dat verschafte hem ook de image de ‘eerste moderne back in Nederland’ te zijn. Zelf zegt hij: ‘Op een gegeven moment zette Janny van der Veen, de trainer van het Ajax-jeugdelftal, me rechtsback, nadat ik op zowat alle plaatsen in het elftal had gespeeld. Het ging eigenlijk allemaal vanzelf. Ik had niet het idee dat ik met iets opzienbarends bezig was.’

Een jaar ervóór was Suurbier ontdekt als een razendsnelle en gemakkelijk scorende linksbuiten(!) van Amstel, een club uit de Amsterdamse onderafdeling. Suurbier benutte in de junioren zijn snelheid om binnendoor te komen op de talrijke dieptepasses. Zó snel was hij vergeleken bij zijn tegenstanders, dat hij vaak alle tijd had, wanneer hij alleen voor de doelman kwam en de ballen op zijn gemak langs de keeper schoof. Zo belandde hij in de selectie-molen, die moest leiden tot een zo sterk mogelijk Amsterdams jeugdelftal.

Suurbier: ‘In de eerste wedstrijd - we speelden toen met bijvoorbeeld Tonny Fens en Piet van de Berg - wonnen we met 5-0. Ik had al twee goals gemaakt toen Fens een corner op rechts moest nemen. De bal kwam bij de tweede paal, ik kon er net niet meer bij en toen besloot ik een wanhoopspoging te wagen. In de lucht hangend haalde ik de bal om en het was nog raak ook. Nou, toen was mijn kostje gekocht. Daarna zeiden ze steeds: “O ja, dat is die jongen van dat mooie doelpunt”.’

Zeven jaar had Suurbier bij Amstel gespeeld, de club waar hij begonnen was op voorstel van Piet Keizer, met wie hij ook op de Oranje Vrijstaatschool ging. Suurbier: ‘Ik was vergeleken bij al die straatvoetballertjes een echte rausdauer als we op straat liepen te voetballen. Pietje kon toen al echt goed voetballen. Maar hij kreeg altijd vreselijk de pest in als ik hem onderuit haalde of een rotschop gaf. Dat was tóén al.’ Later, toen het tweetal elkaar bij Ajax weer terugzag en zij elkaar in honderden felbetwiste trainingspartijtjes naar het leven stonden is dat hetzelfde gebleven. De niet bepaald zachtzinnige charges van Suurbier bevallen Keizer niet. Suurbier: ‘Dan gaat ie soms op je poten staan of hij geeft je een elleboog in je maag. Maar vlak erop krijgt ie er altijd een terug van me. En dan zie je hem kijken naar je, maar hij zegt niks.’

De verhouding tussen Suurbier en Keizer is door de jaren heen altijd bijzonder goed gebleven, met als hoogtepunt Keizers verjaardag in juni, die door Suurbier traditioneel wordt bezocht. Suurbier schetst Keizer als een 'vaderlijk' type: 'Vroeger was dat al zo. Piet vroeg me of ik ook bij Amstel kwam spelen, maar ik had geen geld om aan een speciaal Amstel-shirt te komen. Dan stelde Piet voor dat ik zíjn shirtje mocht aantrekken. Ik speelde in de pupillen 2, Piet in de pupillen 1 en die speelden later.' Keizer is ook een van de weinigen die het voor het elftal zo belangrijke, maar vaak minder spectaculaire werk van Suurbier openlijk waardeert. 'Soms, na een wedstrijd,' zegt Suurbier, 'dan zegt Piet wel eens: "Nou die tegenstander van jou hebben we vandaag ook niet gezien, hè?"'

De Wim Suurbier zoals die in het jongste seizoen tot een constante uitblinker uitgroeide, verschilt hemelsbreed van het ventje dat voor zegge en schrijve 3000 gulden naar Ajax kwam (Suurbier besefte toen niet eens dat hij had kunnen proberen een bepaald handgeld te krijgen, bijvoorbeeld wanneer hij uiteindelijk in het eerste elftal zou komen. In dat opzicht is de latere generatie er beter aan toe. Een jong talent als Gerrie Kleton is door de andere Ajacieden geadviseerd, voor hij zijn handtekening onder het contract zette). Suurbier werd voor zowat alle posten gebruikt, het deerde hem niet: 'Ik had toen nog echt plezier in het voetballen. Ik trainde graag. Als er een dik pak sneeuw lag en de training ging niet door, dan organiseerden we zelf wat. Als er maar gevoetbald kon worden.'

Uiteindelijk koos Buckingham - voor wie Suurbier niet zo'n grote bewondering heeft - hem in de top-elf, waar Suurbier zich weldra ontpopte als een avontuurlijk ingestelde draver, met in zijn onervarenheid reeksen van tekortkomingen. In dat eerste seizoen, een van Ajax' slechtste ooit, werd Ajax bijvoorbeeld door Feijenoord volledig weggespeeld en deed Moulijn met Suurbier wat hij wilde. In het jeugdelftal van Ajax, waarin ook Barry Hulshoff speelde en Johan Cruijff een onderdeurtje van een rechtsbuiten was (Suurbier: 'Hij was een klein kereltje, ik kan het me niet zo goed meer herinneren. Ze zeiden toen al dat ie zo goed was, maar ik zag dat niet. Al maakte ie al wel veel doel-

punten'), werd gemakkelijk het kampioenschap van Nederland behaald, in de Eredivisie reikten Suurbiers capaciteiten aanvankelijk niet ver genoeg.

Tot Michels kwam. Michels analyseerde het spel van Ajax scherp en kwam na enige tijd tot de conclusie dat er met een ruwe edelsteen als de voetballer Suurbier meer rendement te bereiken moest zijn. Naar buiten kenden de fans Wim Suurbier als een zeer spectaculaire vleugelverdediger, die de stijl van de in die dagen beroemde Italiaanse linksback van Inter, Giacinto Facchetti, aardig benaderde. Onder de trainers in Nederland ontstond het idee ook een 'Suurbier' in het elftal te hebben. Suurbier verdiende een vaste plaats in het militair elftal ('Ik kon goed met Zwartkruis opschieten, die kerel lag me gewoon'), een vaste plaats in het Nederlands elftal en leek, kortom, een ideale verdediger. Tot Michels hem eens apart nam en zei: 'Wimpie, ik heb je nou 'ns een paar jaar laten anrommelen, maar erg tevreden ben ik niet. We doen, wat jou betreft, een stapje terug.'

Het betekende niet dat Suurbier zijn plaats in het eerste elftal verloor - integendeel. Het betekende wel de inleiding tot een grootscheepse Micheliaanse campagne, waarbij de arme Suurbier het lijdend voorwerp werd. Willem werd omgeturnd en hij heeft dat geweten. Michels had voor zichzelf het spel van Suurbier nauwkeurig geanalyseerd en geconstateerd dat Suurbier dan wel heel hard kon lopen, maar dat hij zijn snelheid niet slim genoeg uitbuitte. Michels vond dat Suurbier gerust wat minder vaak kon opkomen, maar dat hij het dan wel op de juiste momenten moest doen. Dat zou de verrassing aanvallend vergroten en bovendien tot gevolg hebben dat Suurbier zijn directe tegenstander beter in de gaten kon houden. Bovendien maakte Suurbier zich veelvuldig schuldig aan balverlies - een in topvoetbal onaanvaardbare kwaal. Dus moest hij zijn traptechniek gaan verbeteren, waardoor aan het eind van zo'n lange ren de bal niet acht van de tien keer áchter het doel, maar vóór het doel terechtkwam. Dus hij moest 'zuiniger' zijn met de bal en niet proberen met een aantal passes over veertig meter een andere Ajacied te bereiken, wanneer die door drie tegenstanders omgeven werd. Suurbier moest leren kíjken wat hij deed, rustiger

worden en liever de bal met korte passjes in de ploeg houden, vaak was dat mogelijk met een passje terug op de wachtende libero.

Verdedigend had Suurbier de kwaal te gemakkelijk te ‘happen’: in te stappen wanneer een tegenstander hem uitdaagde. Daardoor werd hij onnodig vaak gepasseerd. Na een wilde, mislukte charge of sliding is het soms voor de allersnelsten niet meer mogelijk zich nog tijdig te herstellen en dat kost doelpunten. Suurbier moest gewoon zorgen de tegenstander voor zich te houden, hem uit te laten razen en hem dan, wanneer het hém uitkwam, aanvallen. Al die punten nam Michels met Suurbier door. En op elke training, tijdens elk partijtje en na elke wedstrijd was er de stem van Michels. ‘Soms dacht ik wel 'ns: Man hou je bek. Moet je alleen mij hebben? Maar ik moet zeggen, dat dát de grote kracht van Michels was. Hij ging net zo lang door met kankeren tot hij verbetering zag.’

Wanneer Suurbier toch weer een van die fouten maakte klonk het geluid over De Meer: ‘Wimpie, éíkel’, of ‘Wimpie, koekebakker’, of later ‘Wimpie, 't is weer net als vroeger, hè?’. Iedere keer weer, tot Suurbier inderdaad minder spectaculair voetbalde, maar wel veel nuttiger, constanter, uitgekookter. Suurbier heeft dat voor een zeer groot deel aan Michels te danken. Hij is door Michels gemaakt en is graag bereid dat toe te geven. Suurbier: ‘Contact hadden we eigenlijk niet met elkaar. Ik had daar geen behoefte aan en ik geloof híj ook niet. Op het laatst was het bij de besprekingen zó, dat Michels zei: Wimpie, we weten het zo langzamerhand wel van elkaar, niet?’

Michels gebruikte de elastische sneltrein Suurbier steevast om de gevaarlijkste tegenstander te schaduwen, of die nu Schmidt Hansen of Garate heette. Slechts zelden faalde de sobere Suurbier. Efficiënt hield hij zich aan de opdracht, al had hij soms de neiging méér te doen: ‘Ik had dan het idee dat ik behalve het schaduwen van zo'n speler meer zou kunnen doen, vooral aanvallend. Maar dat mocht ik niet. Mijn enige taak was: die kerel uitschakelen. Dan deed je dat, in dienst van het elftal.’ Suurbier deinst er, wanneer zijn opdracht hem nu en dan uit de hand dreigt te lopen, ook niet voor terug naar de grove charge te grij-

pen, hoewel hij zich verdedigt: ‘Ik erken altijd meteen schuld en steek mijn hand op naar de scheidsrechter om dat duidelijk te maken. Maar het móét nu eenmaal: het gaat om veel geld, je kunt niet zomaar iemand even een doelpunt laten maken. Ik zou niet iemand kunnen schoppen of slaan als de bal er niet is. Dat vind ik minderwaardig.’

Dat heeft Michels ook nooit gepropageerd, als hij het over ‘grotere hardheid’ had. Michels heeft er wel naar gestreefd van Suurbier een betrouwbare verdediger te maken. Hij is daarin geslaagd. Ten slotte was de verhouding zo goed (dat was in Michels' laatste jaar, het seizoen dat alle spelers een grote vrijheid van handelen hadden, Michels hen volwassen profs achtte en nu en dan alleen nog corrigerend optrad, wat alle spelers bijzonder gewaardeerd hebben), dat er zelfs tijd was voor de gein op de trainingen. Suurbier rijmde dan vaak simpelweg op Michels' opmerkingen (zoals ook Feijenoords Wim van Hanegem dat altijd doet). Zei Michels als Suurbier de bal had: ‘Rustig aan’, dan riep Suurbier hardop terug: ‘Ga staan als een banaan’. Het is een weinig spits soort humor, maar men moet dat zien in de context van al die spanningen, vlak na weer een uitputtende Europese bekerwedstrijd en vlak voor een belangrijke competitiewedstrijd bijvoorbeeld, wanneer de accu wéér moest worden opgeladen, wanneer door blessures het gevaar bestond niet met het sterkste elftal te kunnen spelen. Op die momenten hebben voetballers, net als kleine kinderen, een beetje gein nodig om die spanning wat af te reageren. En dan was met name Suurbier zo'n beetje de clown: altijd lachend (wat hem in militaire dienst de naam Swiebertje opleverde). Suurbier: Michels moest altijd vooral Johan Neeskens en mij hebben. Dan liepen we op de training langs elkaar en dan zeiden we tegen elkaar: ‘Hoeveel keer heeft ie jou nou al gehad? Mij vandaag pas één keer.’

Door zijn schitterende prestaties met Ajax heeft Wim Suurbier een redelijke mate van welstand bereikt. Hij woont in een fijn huis in Bergen en hoeft zich voorlopig geen zorgen te maken over zijn toekomst, al speelt hij (samen met zijn vrouw) met het idee ooit eens iets te beginnen voor later: bijvoorbeeld een modern ingerichte coffeeshop. Een eerder zakelijk experiment heeft Suur-

bier daarentegen opgebroken. Zijn vrouw runde een dameskapperszaak, die ten slotte niet werd wat zij ervan verwachtte, ook al omdat de zaak midden in de DWS-buurt lag. Bovendien werd Suurbier de dupe van een aantal minder fraaie praktijken van een 'compagnon'. Zo ontstond de situatie, dat topvoetballer Wim Suurbier in weinig florissante omstandigheden terechtgekomen was. 'In die tijd had ik problemen,' zo geeft hij toe. Het was uitgerekend ook de tijd dat hij in een uitwedstrijd bij MVV een gebroken ellepijp opliep (naast de goed geslaagde operatie aan de linkermeniscus zijn enige ernstige blessure). Toen zat Wim Suurbier, destijds pas getrouwd, erg in de put. Het dient gezegd dat met name penningmeester Henk Timman er toen veel aan gedaan heeft verbetering in de situatie te brengen. In overleg met Timman werkte Suurbier aan een bepaalde spaarsom, waardoor Suurbier stilaan uit de sores raakte. Juist in die periode bewees Suurbier andermaal hoe eerlijk hij is.

Ik ging hem toen in Bergen interviewen voor De Tijd en trof hem in een agressieve stemming aan. Suurbier had in die periode veel kritiek op Michels, die hem nogal links had laten liggen en op Rolink, die hem in zijn eentje van Amsterdam naar Bergen had laten rijden, terwijl hij dat door de pijn in zijn arm nauwelijks kon (bij onderzoek in Alkmaar bleek de arm inderdáád gebroken) . Dat stukkie viel niet best. Suurbier werd door het bestuur ontboden, het gewraakte stukkie vóór de heren op de tafel, zoals gewoonlijk. Of het waar was dat Suurbier dat allemaal gezegd had? Of hij zich wel realiseerde wat voor gevolgen dat zou kunnen hebben? Suurbier: 'Michels en Rolink zijn twee mensen voor wie ik bewondering heb. Maar toen zij voorstelden dat ik zou moeten zeggen dat ik die dingen niet gezegd had, maar dat de verslaggever mij dat had laten zeggen, ben ik kwaad geworden.'

Het is een vrij vaak voorkomende truc van regenten in de voetbalwereld: wanneer een journalist bepaalde misstanden signaleert, dan is híj de gebeten hond, zonder dat men zich realiseert dat hij slechts signaléért en dat de misstand het gevolg is van een gebrekkige gang van zaken binnen het voetbalbedrijf. Zo proberen die bestuurders ook altijd de journalist te beschuldigen, ze

noemen hem bijvoorbeeld een ‘gevaarlijk mannetje’ of, nog sterker, de ‘riooljournalist’, die, zeggen ze, ‘de vuile was niet mag buiten hangen’. Maar Suurbier zwichtte niet voor dat verleidelijke voorstel, dat hem van alle moeilijkheden had kunnen afhelpen. Hij zei alleen: ‘Heren, alles wat daarin staat is juist. Ik heb het allemaal gezegd en het is precies zo weergegeven. Wanneer u kunt bewijzen dat er iets niet waar is, zal ik zorgen dat ik het beweerde terugtrek.’ Suurbier heeft nooit meer iets gehoord.

Ook dat is typisch Suurbier: hij neemt geen blad voor de mond, staat achter wat hij gezegd heeft en accepteert de mogelijke konsekwenties. Dat was in die periode héél wat, gezien de weinig florissante toestand waarin hij verkeerde, en dat verleent zijn houding een extra-dimensie. Ook op die momenten bewijst hij trouwens dat hij bepaald niet is wat hij zo graag voorwendt: namelijk gevoelloos te zijn. Degene die hem het best kent, echtgenote Maya, zegt dat heel kort en bondig: ‘Wim doet zich zo vaak veel harder voor dan hij werkelijk is.’

Zonder twijfel heeft Maya een grote invloed op de voordien erg verlegen Suurbier gehad. Zij leerde hem zakelijk te zijn, al zal Suurbier later nooit een kei in de business worden: hij voelt zich al gegeneerd als hij bij het kopen van bijvoorbeeld een auto om korting moet vragen. Dankzij Maya heeft Suurbier aan gevoel voor eigenwaarde gewonnen: voordien onderschatte hij zichzelf en overschatte hij anderen. En het was Maya die doodnuchter constateerde dat wanneer een vakman als Michels Suurbier zo hogelijk waardeert, die kwaliteiten dan ook maar in geld tot uitdrukking moeten worden gebracht. Nog altijd vindt Suurbier dat hij bij Ajax niet krijgt wat hij eigenlijk zou moeten hebben. De pech is dat er zoveel spelers al zoveel eerder bij Ajax' financiële bonzen om loonsverhogingen hebben aangeklopt.

Als Suurbier zich dan tóch met alle geweld gevoelloos wil noemen, dan heeft dat alleen betrekking op zijn existentie als profvoetballer, niet als mens. Daarvoor heeft hij te veel probleempjes, waarmee hij vaak geen raad weet; daarvoor loopt hij te vaak piekerend rond, wanneer hij ziet dat andere mensen het moeilijk hebben en hij vaak daadwerkelijk wil helpen. Op die

momenten is Wim Suurbier eerder week dan hard. De voetballer is inderdáád moeilijk van zijn stuk te brengen: ‘Al zit er een heel stadion vol me uit te fluiten: dat doet me niets. Al gooien ze me bierblikjes naar mijn kop, het doet me niets.’

Zo heeft hij al tientallen tegenstanders van grote naam uitgeschakeld. Vaak zijn het juist de directe tegenstanders van Suurbier die door de trainer uit het veld worden gehaald om door een nieuwe kracht te worden vervangen. Zulke ingrepen zijn voor Suurbier het bewijs dat hij het goed doet, al zegt hij bijvoorbeeld over de periode dat hij bij Ajax kwam: ‘Als voetballer was ik niets bijzonders.’ Misschien is dát wel het bijzondere aan Wim Suurbier. Gevoelloos? Vergeet het maar.

Buitenbeentje Suurendonk

Ruud Suurendonk was een amateur-voetballer met mogelijkheden, die het bij JOS al snel tot het eerste bracht. Dat was in 1961 en de trainer bij JOS was Rinus Michels, in die dagen eerder een ‘gymnastiekleraar en ex-international’, dan een ‘trainer met het B-diploma.’ Onder Michels werkte JOS zich omhoog tot een van Nederlands beste amateurelftallen, met Suurendonk als een fysiek sterke rechtsbuiten. In drie seizoenen leerde Suurendonk Michels kennen als een geinige, gezellige oefenmeester, door sommige spelers van JOS ‘Ome Rinus’ genoemd. Herinnert zich Suurendonk: ‘Na afloop van de wedstrijd hadden we altijd lol. Michels deed mee: Een pilsje drinken en een beetje gezelligheid.’

Maar ook als parttimer was de voor het hoogste (A-) diploma studerende Michels een trainer met opmerkelijke eigenschappen, zo weet Suurendonk: ‘Hij gaf toen al een circuittraining, dat was niet te geloven. En veel partijtjes, met kleine doeltjes, op een klein veldje, zodat je vlug moest leren beslissen en spelen. En we mochten veel op doel schieten. Dat was later bij Ajax taboe.’

Later..., dat was in 1965, een half jaar nadat Michels bij Ajax de leiding van Buckingham had overgenomen en hij de club nog juist van degradatie redde. Michels herinnerde zich Suurendonk nog goed en trok hem aan. De relatie tussen Michels en Suurendonk was de Ajacieden niet ontgaan. Suurendonk was het lievelingetje van Michels, zo werd er gesteld in de sfeer van elkaar beconcurrerende voetballers, die voortdurend proberen die concurrentiestrijd ten koste van alles te winnen. Vooral in die begintijd, toen het principe van zestien gelijkbetaalde voetballers nog niet aan de orde was, leek de race om een plaats in Ajax-1 méér op een doodsstrijd. Suurendonk werd argwanend nagewezen,

omdat Michels zijn ‘tweede vader’ zou zijn. Eigenlijk is dat altijd zo gebleven: Suurendonk is bij de meeste spelers niet getapt. Terugkijkend zegt Suurendonk: ‘Zoals Michels met mij omging was het voor hem een ideale situatie, voor mij een soort noodlot.’ Michels had Suurendonk graag. Hij kende hem als een zeer nuchtere, gewillige voetballer met veelzijdige kwaliteiten. Michels heeft Suurendonk zes seizoenen lang zo'n beetje aan het lijntje gehouden. Nóóit kreeg Suurendonk een vaste plaats, nooit wist hij waar hij aan toe was. Maar Suurendonk bléef wel: ‘Ik ging afwegen. Ten eerste is het spelen in de topselectie van een club als Ajax een sportief hoogtepunt. En bovendien verdiende ik heel goed, zodat ik toch al moeilijk naar een andere club had gekund. Ajax kon veel voor me vragen. En dan dacht ik: voetballen is leuk, maar tijdelijk. Het is eigenlijk gevonden geld, dat je met je hobby verdient. Waar krijg ik het beter? Dan spéél ik in het eerste van een of andere club, maar verdíéen ik minder. Is dat zo fijn? Aan het eind van mijn loopbaan wil ik kijken wat ik verdiend heb. Dat is punt één geweest. Ik ben geen voetbalfanaticus, misschien ligt het daaraan.’

Ruud Suurendonk is altijd het buitenbeentje van Ajax' selectie geweest. Hij onderhield (met uitzondering van Keizer, die hij graag mag: ‘Piet begrijpt je. Hij is een jongen met weinig poespas, daar hou ik van. En hij brengt waardering voor een ander op. Dat is bij Ajax ook wel anders’) geen speciale relaties met zijn medespelers. Suurendonk staat alleen. Zes seizoenen lang heeft Michels met Suurendonk gemanipuleerd. Al maakte hij in een wedstrijd tegen Feijenoord het enige (winnende) doelpunt, al had hij als ausputzer een belangrijke rol in een overwinning van 5-0, die Ajax op Feijenoord behaalde, al maakte hij in de verlenging van de Runners Upwedstrijd tegen AC Napoli zelfs drie treffers binnen recordtijd, nooit was, ondanks die fantastische prestaties, een vaste plaats zijn beloning. ‘Tweede vader’ Michels deed met Suurendonk wat hij met maar heel weinig andere voetballers zou kunnen doen. Als Keizer faalde en Suurendonk voor hem moest invallen, kon Suurendonk in dat laatste half uur nog zo knap ofwel de voorsprong consolideren of de winnende goals maken, de volgende wedstrijd zat Suurendonk

weer op de bank. Suurendonk mocht dan in zware uitwedstrijden om de Europa Cup zeer verdienstelijk spelen, de week erop was er weer ruimte voor anderen. De band die er tussen Michels en Suurendonk bestond functioneerde heel anders dan sommige Ajacieden dachten. Het was alsof Michels met Suurendonk kon doen wat hij wilde. Suurendonk: Dan zei hij halverwege de tweede helft: 'Ruud, ga-d'er maar in en stop die kerels af,' of: 'Ruud, probeer er maar een in te prikken.'

En altijd was Suurendonk geprepareerd. Op elk moment van de wedstrijd, voor de moeilijkste karweien; Suurendonk maakte nooit ergens een probleem van. Zo zijn er in de voetbalwereld maar heel weinig. Suurendonk voelt zich redelijk happy bij Ajax, omdat hij in Amsterdam kan blijven, een zowat symbolische baan bij een Ajax-bestuurslid heeft en vrij veel geld verdient. In ruil daarvoor doet hij wat hem opgedragen wordt, of dat nou de Mand wegrijden is of dat het de ballen meesjouwen betekent. En juist als Suurendonk ('Ik ben de nuchterste van alle Ajacieden, geloof ik') dergelijke dingen deed, zonder enige complexen, dan mompelden sommige spelers bij Ajax over 'het ventje van Michels'. Suurendonk: 'In het begin was er eens een incidentje tijdens de training met Ko Prins. Die gaf me een schop omdat ik er nogal hard in ging, wat ik altijd doe op de training. Toen gaf ik 'm een schop terug. Maar Michels had gezien wat er gebeurde en stuurde Prins van de training. Dat was opvallend: hij beschermde mij tegen een vedette.'

Toen Suurendonk aanvankelijk niet in Ajax' top-elf werd opgenomen had hij nog geen idee dat hem de meest merkwaardige rol in de Nederlandse voetbalwereld zou worden toebedeeld. Suurendonk vertrouwde op Michels, die hem zowat alles had bijgebracht. Hij meende dat Michels hem langzaam klaarstoomde voor het grotere werk. 'Niet,' zegt Suurendonk, 'omdat ik een sterspeler ben. Integendeel. Ik moet het hebben van mijn instelling. Ik moet keihard werken voor het team. Maar als ik meespeelde, gebéúrde dat ook. Michels deed nooit vergeefs een beroep op me. Ik kreeg de indruk dat hij dat wel prettig vond, zo'n type achter de hand.' Allengs manoevreerde Suurendonk zichzelf in de merkwaardige positie zoals die in de honkballerij be-

staat wanneer een ‘pinchhitter’ in de strijd wordt geworpen: een speler die niet in de basisopstelling staat, maar van wie bekend is dat hij aan slag voor het nodige vuurwerk kan zorgen. Suurendonk werd, zowel aanvallend als verdedigend, als pinchhitter beschouwd. Suurendonk: ‘Ik had eigenlijk de pech dat ik overal kon spelen. Van ausputzer, links- of rechtsback tot spits. Dat heeft me de das om gedaan. Ik was nooit zeker van een specifieke plaats. En het leek wel of Kovacs dat overnam. Die heeft me ook al van alles laten spelen en me bijvoorbeeld na een goeie wedstrijd tegen Eintracht Frankfurt een week later weer gepasseerd.’

De veelzijdigheid van Suurendonk, plus zijn niet te onderschatten vermogen op elk moment dát te doen wat van hem verlangd werd, benutte Michels om hem constant achter de hand te houden. Zes jaar lang speelde Suurendonk incidenteel wedstrijden mee; zes jaar lang viel hij in, met een opdracht naar gelang de wedstrijd die eiste. ‘Als ik ooit gedacht heb: Ik zit bij Michels gebeiteld,’ zo bekent Suurendonk, ‘dan heb ik me wel vergist. Dat ik zelfs op de finale op Wembley niet mee mocht doen was voor mij een grote teleurstelling, al wil ik geen kwaad woord over Michels horen. Ik sprak soms wel met hem en dan kwam het me voor alsof we dezelfde karakters hadden. Michels hield ook niet van komedie. Er moest gewerkt worden, méér niet. Al heb ik hem bij Ajax elk jaar zien veranderen. Hij ging steeds méér eisen. Dat was al het verschil tussen de Michels van JOS en de Michels van Ajax. Toen hij bij JOS kwam moest hij zelf nog even wennen aan dat trainersvak. En bij Ajax is hij in vijf jaar zelf ook sterk meegegroeid.’

Vooral na zijn ongelooflijke krachttoer tegen Napoli (januari '70) kwamen er veel aanbiedingen van andere clubs binnen om Suurendonk in te lijven. Maar Suurendonk had pas één jaar van een tweejarig contract achter de rug; bovendien zei Michels: ‘Ruud, blijf nou maar. Ik zie het helemaal zitten. Je krijgt de taak de spits van de tegenstander af te stoppen. Je hoeft niks anders te doen, niet mooi te voetballen, niet aan te vallen. Niks. Je moet er alleen voor zorgen dat je tegenstander geen bal aanraakt. Blijf nou maar.’

En opnieuw zwichtte Suurendonk, hoewel hij in die periode een van de spaarzame momenten kende dat hij het geld opeens minder belangrijk vond en de sportieve eer primair stelde. Suurendonk: ‘Ik ben bereid heel veel te accepteren, ik maak me nooit zo druk. Maar als de grens bereikt is heb ik een eigen willetje.’ Suurendonk speelde dat seizoen, het laatste onder Michels, alle oefenwedstrijden mee, ook de eerste competitie-wedstrijd tegen NEC, hoewel hem toen al een blessure aan beide scheenbenen hinderde. In de ogen van Michels voldeed Suurendonk minder goed dan hij had verwacht: ‘Je bent te nerveus, Ruud,’ zei hij, ‘misschien wel door die blessures.’ En wéér stond Suurendonk ernaast. Hij kreeg zelfs later de pech dat hij tijdens een training een nog ernstiger blessure opliep na een duel met Van Dijk, waardoor het seizoen voor hem zowat verloren ging, al viel hij later bijvoorbeeld wel in tijdens de bekerfinale tegen Sparta. Niet tegen Panathinaikos, zoals hijzelf gehoopt had: ‘Michels heeft in een interview in De Telegraaf gezegd, dat als hij het één gegund had, dan was het wel Suurendonk geweest. Nou, daar moet je het dan maar mee doen.’

Suurendonk is een voetballer met een verschrikkelijke conditie, die hem in staat stelt ‘uren achter elkaar door te gaan.’ Hij is een fanatiekeling op de trainingen: ‘Als ik train heb ik zin om er tegen aan te gaan. Waar train je anders voor? Maar altijd zijn er wel een paar spelers die dan beginnen te ouwehoeren. Dat je te hard loopt, dat je je uitslooft en weet ik al niet meer. Ik vind dat zo'n flauwe kul. Ik let niet eens op wat ik doe. Als ik naast de trainer loop met de trainingsballen op mijn rug, dan heb je er al een paar die roepen: “Heb je boter op je hoofd?”. Zo gaat dat nou eenmaal met Amsterdamse jongens.’ Suurendonk heeft ook nooit veel waardering ondervonden van de rest, die hem vanaf het begin als een ‘indringer’ beschouwde. Later, toen Suurendonk belangrijke doelpunten maakte en meehielp de verdiensten tot zeer grote hoogte op te schroeven, werd die animositeit minder, al zegt hij: ‘Ik heb altijd het idee dat ze denken: “Prettig dat-ie er in zit, maar ik had 'm toch liever zelf gemaakt.” Behalve dan natuurlijk een aantal, onder wie vooral Keizer. Die zei na de thuiswedstrijd tegen Basel: “Bedankt Ruud.” In die wedstrijd

had ik me volkomen opgeofferd, waardoor Piet een meesterlijke wedstrijd kon spelen.'

Het is onvoorstelbaar, waartoe Suurendonk allemaal in staat is als het er om gaat zich voor het team op te offeren. Als hij in de spits staat, loopt hij anderhalf uur lang van de ene hoek van het veld naar de andere. Door zijn conditie kan hij een hele verdediging bezighouden, tot heil van naast hem spelende collega's. De ijskoude mentaliteit van Suurendonk was Michels welkom, op de momenten die híj uitkoos. Juist voor Michels was het een geweldige triomf dat Suurendonk op de beslissende momenten zijn waarde bewees, zoals Stefan Kovacs nauwelijks besefte van hoeveel belang de rol van Suurendonk was in het eerste competitie-duel tegen FC Twente, toen hijzelf een fabelachtige goal maakte en de tweede voorbereidde. Door die overwinning werd het vertrouwen in Ajax en Kovacs belangrijk versterkt op een moment dat een aantal basisspelers in de ziekenboeg lag (Gerrit Mühren, Suurbier en Krol).

Door die spelersnood heeft Suurendonk waarschijnlijk ook na heel veel touwtrekken het contract gekregen dat hij hebben wilde, al tekende hij maar voor één jaar, omdat hij nog best een aantal jaren voor een goede eredivisieclub zou willen spelen: 'Ik voel me totaal geen Ajacied. Daar ben ik te nuchter voor. Als ik zondags vrij ben ga ik eerder zeilen dan naar het voetballen. Ik neem gemakkelijk afstand. Ik vind het allemaal maar zo tijdelijk. In een wedstrijd kan ik me uitleven. Maar in de week is het bestaan van een volprof vaak een sleur. Iedere dag die trainingen, dat stompt af. Hoewel je veel fijne dingen meemaakt. Het is net als met militaire dienst. De fijne dingen onthou je, de minder prettige niet.'

Sprak Kovacs ook al over Suurendonk als zijn 'geheime wapen', Michels kende als geen ander de kwaliteiten en tekortkomingen van Suurendonk. Hij wist dat Suurendonk technisch en tactisch geen vedette is, maar hij wist ook dat Suurendonk de echte profmentaliteit had, een geboren wisselspeler was en in het moderne voetbal vooral sterk is als de 'opkomende man'. Topvoetbal ontwikkelt zich steeds meer als de zaalsporten basketbal en zaalhandbal. Vanuit een gesloten verdediging moet bliksem-

snel gecounterd worden. Daarvoor is gevoel, conditie en moed nodig. Die eigenschappen heeft Suurendonk: ‘Ik geloof niet dat er veel mensen zijn die weten wat het betekent, dat voortdurende opkomen. Zelfs je medespelers zien dat lang niet altijd. Ze denken dat zoiets bij mij zo gemakkelijk gaat.’

Hoewel de indruk mag worden gewekt dat Suurendonk een bescheiden en pretentieloze voetballer is, moet ook worden gesteld dat Suurendonk sterk relativeert. Werkte hij, vóór hij volprof werd, als inspecteur bij het Algemeen Handelsblad, hij gelooft nu dat hij straks een zaak gaat beginnen: ‘Dat afscheid zal me niet zoveel moeite kosten. Als Ajax me niet betaald zou hebben zoals ik dat de laatste keer wilde, dan was ik gestopt. Ik heb mijn vrouw mee. Die zegt gewoon: “Als jij geen zin hebt, doen we het wat rustiger aan.” Als ik 's avonds thuiskom van een wedstrijd en ik heb bijvoorbeeld twee doelpunten gemaakt, dan weet ze dat vaak niet eens. Ik vind het wel prettig zo. Ze weet dat ik er wel voor zal zorgen dat er geld genoeg binnenkomt om te leven en ze laat mij m'n gang gaan.’

‘Ik heb weinig kapsones omdat ik nou toevallig bij Ajax voetbal. De enige die nog wel 'ns wat zegt is m'n moeder. Vroeger zei ik altijd, als het niet zo goed op school ging: “Geeft niet, want ik word toch voetballer.” Nu zegt ze wel 'ns: “Dat is toch maar uitgekomen, hè?” Maar voor de rest: iedereen is je al weer zo snel vergeten. En er zijn nog zoveel andere dingen, die minstens even belangrijk zijn als voetbal.’

Blijft het feit dat Suurendonk het zo lang als een ‘tweede keus’ heeft kunnen volhouden. Psychologisch gezien pleit dat niet voor zijn persoonlijkheid. Suurendonk: ‘Ik heb je al uitgelegd waarom ik die keus gemaakt heb. Iedere keer als je weer zo'n klapper maakte kon je er een tijdje tegen. En ik speelde in een club, waar anderen zó graag in willen spelen dat ze geld tóé geven. Ik verdiende goed en ik kan nog altijd weg. Ik geloof dat ik voor mezelf geen enkel probleem in dat opzicht heb. Dat verbaast me wel 'ns, want iedereen vraagt dat altijd aan me. Anderen zitten daar méér mee dan ik zelf.’

Suurendonk, het buitenbeentje van Ajax, het oogappeltje van Michels, al betwijfelt de stug lijkende Suurendonk of die laatste

kwalificatie hem niet eerder heeft benadeeld: ‘Ik merkte aan hem dat ie dacht: “Ik kan Ruud er gemakkelijker naast zetten dan een ander. Omdat we elkaar al zo lang kennen.” Dezelfde Michels van wie Suurendonk zich uit zijn JOS-tijd nog herinnert: Michels trainde altijd, weer of geen weer. En hij speelde altijd mee. Als er wel 'ns een bordje hing: “Trainen afgekeurd in verband met de toestand van de terreinen” hing hij er een doek over en ging toch trainen, net zolang tot we er afgeschopt werden.’ Zo duidelijk is de overeenkomst qua instelling tussen Suurendonk en Michels, dat Suurendonk zegt: ‘De spelers van Ajax? Ik geloof niet dat er één is die me werkelijk kent.’ Zei niet Michels ook eens zoiets?

Sjakie is Ajax - Ajax is Sjakie

Op 20 november 1957 speelde een door precies vijftien supporters begeleid Ajax een Europa Cupwedstrijd in het Oostduitse Aue tegen kampioen Wismuth. In die tijd dácht Ajax er niet eens aan een speciaal vliegtuig te charteren - de treinreis duurde meer dan 16 uur. In die tijd begeleidde de sportpers het nog onbekende fenomeen van het Europees Cupvoetbal zeer summier - wedstrijden van dit kaliber waren eerder een curieus soort schoolreisjes. In die tijd was er geen Cruijff of Keizer - in het elftal van Ajax speelden doelman Eddy Pieters Graafland, de backs Ger van Maurik en Piet Ouderland; in de middenlinie opereerden Van Ham, Andriessen en Wim Feldmann en voorin zorgden Piet van der Kuil, Loek den Edel, Wim Bleijenburg en Willy Smidt voor het nodige vuurwerk.

Ajax schakelde Wismuth toen weliswaar uit, maar werd in de volgende ronde kansloos gewipt door het toentertijd sterke Vasas uit Boedapest. Die wedstrijd in Aue heeft dus schijnbaar alleen waarde voor de statistici, ware het niet, dat op die dag een talentvolle aanvaller zijn debuut in het Europees bekervoetbal maakte: amper negentien jaar was Jacques Swart toen hij het Europees bekertoernooi leerde kennen. Bijna veertien jaar later (!) stapte diezelfde Swart de heilige grasmat van Wembley op voor zijn twééde en ditmaal voor Ajax succesvolle Europese bekerfinale. Meer dan veertien jaar heeft Sjaak Swart zich als rechtsbuiten van Ajax in de absolute top kunnen handhaven. Was het wonder, dat Rinus Michels bij zijn afscheidsinterview in Het Parool ‘Swart de beste rechtsbuiten van Nederland’ noemde?

Swart is voor Ajax, wat Coen Moulijn voor Feijenoord is. Sjakie is in Amsterdam even populair als Coentje in Rotterdam.

De buitenspeler Swart is tot 21 keer toe uit het Nederlands elftal verdreven, vóór hij herkozen werd door de diverse bondscoaches, die ons land in het tijdperk-Swart heeft gekend - de ups en downs van Moulijn zijn voer voor de knapste psychologen geworden. Maar nog altijd is veteraan ‘Paco’ Swart (de Ajacieden hebben hem dezelfde bijnaam gegeven als Real Madrids legendarische linksbuiten Francesco Gento) niet weg te denken van zijn eigen ‘stek’, aan de zijlijn; nog altijd brengt hij de fans in verrukking met zijn wervelende dribbels, zijn scherpe voorzetten en zijn spectaculaire doelpunten. Sjaak Swart is zonder twijfel een van de populairste spelers, die Ajax ooit gekend heeft. Zelfs Cruijff en Keizer krijgen na succesvolle wedstrijden niet zoveel blijken van waardering van de supporters als Swart, die zeer gevarieerde cadeaus pleegt te ontvangen: behalve de traditionele bloemstukken werd hem ooit zelfs een flesje slagroom in handen gestopt.

Swart en Ajax vormen een nooit meer te verwoesten tweeëenheid. Wie Ajax zegt, denkt aan Swart; wie Swart noemt denkt aan het prototype van de Ajacied. Swart stond met zijn vader op de staantribune Ajax te bewonderen, toen hij amper acht jaar oud was. En als pupilletje van OVVO blonk hij juist in de wedstrijdjes tegen Ajax uit. Met Ko Prins en Rob van Heeswijk in één elftal klopte OVVO Ajax 's met 7-0, Sjakie scoorde viermaal (‘Ik was toen al een moordenaar,’ zegt hij zelf, ‘ik schoot de keepertjes van mijn leeftijd met bal en al het doel in’). Toen ie elf was werd hij met nog iemand geselecteerd uit een groep van 80 ambitieuze voetballertjes, die Ajacied wilden worden. Sindsdien is hij niet meer uit de top van Ajax weg te denken geweest.

Meen niet, dat het Swart allemaal voor de wind gegaan is. Behalve de nervositeit, die hem na al die jaren nog hindert, heeft Swart ándere handicaps moeten overwinnen. Ruim veertien jaar topvoetbal vereist veel karakter, omdat talent alleen geen waarborg voor een langdurige carrière is. Het uitzonderlijke vleugeltalent Swart heeft behalve zijn eigen moeilijkheden ook de evolutie van het moderne voetbal moeten overwinnen. Toen Sjaak Swart furore maakte als explosieve aanvaller stond hij vijf kwartier stil aan de lijn en was hij hooguit één kwartier actief. En

als hij dan vijf soli maakte en, pak weg, tien snijdende voorzetten gaf, dan speelde Swart een goeie wedstrijd. Voetbal in de vijftiger jaren vróeg niet meer. Bezie dan de taak van de moderne vleugelspeler, die zijn directe tegenstander moet afstoppen, wanneer die tien, vijftien keer per wedstrijd offensief wordt; die zwaarder dan ooit wordt getackeld en minder afspeelmogelijkheden dan vroeger heeft; van wie verwacht wordt dat hij een zeer duidelijk aandeel heeft in de doelpuntenproduktie; van wie, tenslotte, een actieradius wordt geëist, die alleen de allersterksten kunnen opbrengen.

Temidden van al die veranderingen is Sjaak Swart overeind gebleven dankzij een onverwoestbaar fanatisme en een voorbeeldige manier van leven. Wie aan het begin van het seizoen Ajax' geselecteerden aan het opvoeren van de conditionele vaardigheid bezig ziet, ontdekt temidden van dodelijk vermoeide voetballers één brokje absolute wanhoop. Méér dan wie ook loopt Swart ‘op zijn wenkbrauwen’. Langzamer dan bij wie ook tekent zich de vorm af aan het begin van het voetbalseizoen. En ieder jaar weer vragen zich de fans van slow-starter Swart af, of dít jaar niet zijn láátste jaar is. Maar de eerzucht van de donkere modelatleet Swart is onvoorstelbaar. Misschien is dat ook wel een van de meest opmerkelijke verschillen met Rotterdams nerveuze raspaardje Moulijn: als Coentje eenmaal uit vorm is of héét te zijn, dan duurt het enige tijd, vóór hij terug is; als Swart twee wedstrijden slecht speelt volgt er gegarandeerd een derde, waarin hij uitblinkt.

Sjaak Swart is maatschappelijk nú al een geslaagd zakenman. Behalve de inkomsten van een topvoetballer, toucheert hij ook de winsten van een zeer florerend bedrijf aan de Pontanusstraat 54, in het hartje van Amsterdam Oost, waar hij begon met sigaren en sigaretten te verkopen, maar waar hij nu zowat alles verkoopt, van sexblaadjes tot Ajax-stickers. Bovendien heeft hij samen met zijn vriend Bram Haverkamp (zelf een ex-profvoetballer) het restaurant aan de Jaap Edenbaan gepacht. Dáár viert de uitgebreide Ajax-aanhang 's zondagsavonds de successen nog eens dunnetjes over; dáár is stilaan een sportieve enclave aan het ontstaan en dáár verzamelt zich op de maandagavond, vreemd

genoeg, een gedeelte van de hoofdstedelijke jet-set: Haverkamp memoreert niet zonder trots een gemêleerd gezelschap, onder wie prominente trendsetters als kapper Loek Limburg en tabaksmagnaat Orlov figureren. Bovendien ziet het ernaar uit, dat de voortvarende tandem Haverkamp-Swart binnenkort in het Italiaanse Cattolica een originele oer-Nederlandse 'patat- en krokettenzaak' kan beginnen.

Sjaak Swart, kortom, zal zich, financieel gezien, voor de rest van zijn leven weinig zorgen hoeven maken. Juist daarom is mij aan hem altijd een onvoorstelbare naïviteit opgevallen. In die keihard werkende zakenman, in die serieuze en zorgzame huisvader van twee dochtertjes schuilt soms nog Het Kind. Ik bedoel daar ten opzichte van Swart niets beledigends mee - integendeel, dat naïeve in Swart heeft me altijd op een of andere manier ontroerd. Zoals Sjaak Swart zich ook na vijftien jaar werkelijk topvoetbal en vele honderden doelpunten nog oprecht kan verheugen, wanneer hij in een of andere competitiewedstrijd scoort, dat is iets verrukkelijks. Zoals Swart nog altijd, voor elke wedstrijd, zowat kapot gaat aan die nervositeit; zoals hij nog altijd hypergevoelig is voor een goed woord van een collega, trainer, journalist of zomaar een fan; zoals hij na afloop van de wedstrijd kan genieten van elk detail, waarin hij, Sjakie, een rol heeft gespeeld: daar gaat iets van uit, dat iedereen die hem kent, vóelt. Op die momenten is Sjaak Sjakie, dan weegt die mislukte manoeuvre 'buitenom' zwaarder dan welke zakelijke problemen ook en dan is hem die feilloze een-twee combinatie méér waard dan de dubbele omzet in een van zijn bedrijven.

Weinig voetballers beleven zo intens hun vak als Swart. Van hem straalt pure vreugde af, wanneer hij, na een doelpunt of geslaagde actie, het applaus van de tribunes inhaleert. Hij kan als geen ander verontwaardigd reageren, wanneer hem door buitenstaanders niet díe eer wordt gegund, die hij denkt, dat hem toekomt. Als je hem confronteert met drie gemiste kansen, somt hij je onmiddellijk zeven andere acties op, waaruit moet blijken, dat hij ook nog ándere dingen heeft gedaan. Op die momenten is Swart nog even fel als vijftien jaar geleden. Dan blijkt ook, dat hij zijn eigen prestaties niet altijd even realistisch beoordeelt.

Vandaar ook zijn voortdurende conflicten met de sportjournalisten, van wie het merendeel Swart overigens bijzonder waardeert. Swart vindt die sportpers ten opzichte van hem al te negatief. Hij acht de belangstelling voor spelers als Cruijff en Keizer niet in overeenstemming met die voor anderen, onder wie hijzelf. En dat verdriet hem zo nu en dan. Niet, dat hij Cruijff en Keizer niet bewondert, natuurlijk wel, maar hij stelt fel: 'Als die spelers drie goeie dingen in een wedstrijd doen, dan spelen ze goed. Als ik van de tien acties er acht goed en twee slecht doe, staat er de volgende dag in de krant, dat ik te oud word. Dat is niet eerlijk. Als ik vijf wedstrijden goed speel, lees je niks, speel ik er één slecht, dan zijn de vetste koppen nog niet vet genoeg.'

In dat opzicht voelt zich de immer opgewekte Swart duidelijk miskend, al geeft hij toe, dat hij 'niet tegen kritiek kan.' Dat is ook zo: van alle Ajacieden is Swart het minst genegen toe te geven, dat hij wel 'ns minder goed heeft gespeeld: 'Ik weet in mijn hart heus wel of ik goed of slecht was. Maar ik kan er niet tegen als mensen het me dan komen zeggen. En ik vind het helemáál verschrikkelijk als ik dan de volgende dag nog moet lézen óók, dat ik slecht was.' Zó ver gaat Swart op in die materie, dat hij in allerlei interviews niet schroomt bijvoorbeeld de hem minder genegen sportverslaggevers van De Volkskrant te bedreigen - een keer heeft hij een van hen zelfs zonder pardon uit zijn restaurant op de Jaap Eden baan gezet, op het moment dat die verslaggever de schaatser Ard Schenk aan het ondervragen was. Bij die gelegenheid manifesteerde zich ook een ándere karaktertrek van de als 'zachtmoedig' te boek staande Swart: hij kan verschrikkelijk driftig (en dus onredelijk) zijn.

Die driftbuien zijn, zo gelooft hijzelf, het gevolg van een bijzonder druk bezet leven. De laatste vijf, zes jaar is Swart overbelast geweest. Aan de ene kant moest de ouder wordende voetballer zich volledig concentreren op de steeds méér eisende topsport, aan de andere kant kon hij niet verslappen in zijn zaak. De grote kracht van Swarts 'sigarenwinkel' is wel, dat hij er zélf regelmatig te vinden is om zijn supporters te woord te staan (dat gaat er soms zeer vermakelijk aan toe, Sjakie is vooral op sportgebied fel en reageert met name op alles wat Feijenoord is als een stier op

een rode doek; ikzelf hoef bijvoorbeeld alleen maar het woord ‘Van Hanegem’ te laten vallen om Swart te doen ontploffen. Die discussies blijven overigens altijd schertsend). Maar dat impliceerde tevens, dat Swart zich op twee fronten volledig moest inzetten. Terwijl hij aan de ene kant zijn handen vol had aan het organiseren van busreizen naar de uitwedstrijden van Ajax of hij stilaan gek dreigde te worden van de verzoeken om kaartjes bij belangrijke wedstrijden, diende hij zich óók adequaat voor te bereiden op de wedstrijden. Zelf zegt hij: ‘Toen ik betaald voetballer was, had ik nog geen idee wat dat zou gaan worden. Toen ben ik die zaak begonnen, om me veilig te stellen voor later. Toen het voetballen zich zo ontwikkelde kon ik niet meer kiezen, ik was er te oud voor. Ik kon mijn zaak niet opgeven en het voetballen werd almaar zwaarder. Ook daardoor ben ik wat nerveus.’

Die nervositeit uit zich, behalve in de incidentele driftbuien, ook vaak in een zenuwontsteking aan de schouder, die Swart met name in de laatste weken voor de finale van Wembley dwars heeft gezeten. Die nervositeit was, volgens Michels, ook zijn grootste tegenstander in de wedstrijden. Als pas beginnend spelertje in het eerste elftal (‘Ik kwam de kleedkamer in en werd voorgesteld aan oudere spelers als Gé van Dijk en Klaas Bakker en dan was het van mijn kant nog mijnhéér Van Dijk en mijnhéér Bakker’) heeft Swart de voetballer Rinus Michels nog naast zich gehad. Michels, wiens loopbaan door een rugblessure werd bekort, speelde in die periode iets achter de voorhoede. Swart over de voetballer Michels: ‘Hij kon vreselijk goed koppen, had een aardige techniek, maar een hekel aan trainen. Dan liep ie geen meter te veel.’

Swart heeft ook als geen ander het verschil tussen de voetballer Michels en de coach Michels leren kennen: Michels was erg getapt onder de spelers. Het was in die tijd toch vaak lachen, gieren, brullen geblazen. Ik herinner me nog, dat we in Sittard moesten spelen en we in een restaurant zaten. Toen kwam Michels opeens dat restaurant in met een bontmuts op en een bontmantel aan. En een vrouw maar achter 'm aan lopen gillen: ‘Dat zijn míjn spullen, hij heeft míjn spullen van de kapstok gepikt...’

Michels als coach was voor Swart onherkenbaar, hoewel hij toegeeft heel veel van Michels te hebben geleerd. Michels heeft ook altijd een zwak voor Swart gehad, later, hoewel dat hem nooit heeft verhinderd steeds maar weer op hem te mopperen. Michels vond, dat Swart nog te veel 'liep te dromen'. En Swart geeft toe: 'Als de bal aan de linkerkant was, dacht ik vaak, dat er toch geen voorzet zou komen. Dan bleef ik wat hangen en als dan die voorzet wél kwam, was ik niet voor het doel.'

Michels heeft Swart dat gebrek aan actie systematisch ingepeperd: tijdens de trainingen, tijdens de besprekingen en tijdens de wedstrijd, tot Swart wel eens dacht: 'Man, hou je smoel.' Als rechtsbuiten speelde Swart tenminste één helft vlak voor het reservebankje, waarop ook de trainer gewoonlijk plaatsneemt. Dan schalden Michels' bevelen als zweepslagen over het veld. De enorme produktie, die Swart vooral de jongste vijf, zes seizoenen op zijn naam schreef kan voor een niet onbelangrijk deel worden toegeschreven aan Michels' coaching. Vaak dook Swart op het juiste moment naar binnen als Keizer of de naar links uitgeweken Cruijff hun voorzetten naar het doel draaiden. En omdat Michels zijn eigen specialiteit, het koppen, gedeeltelijk ook op de hoogspringende Swart had overgebracht scoorde Swart regelmatig met kopballen na voorzetten van links. Bij die doelpunten, wanneer Michels het nut van zijn voortdurende mopperpartijen had aangetoond, keek Swart als een trotse pauw richting bank en hij herinnert zich: 'Als ik dan op mijn wenk terugkwam stak ie altijd één duim omhoog. Dat was vaste prik.'

Pas in de laatste maanden van de periode-Michels verslechterde de relatie Michels-Swart enigszins. In Glasgow passeerde Michels Swart voor het eerst in zijn specialiteit, de Europa Cup. Na die wedstrijd tegen Celtic was Swart des duivels uit teleurstelling, maar Michels loste dat meesterlijk op door, tegen zijn gewoonte in, bij het banket na afloop losjesweg op Swart af te stappen met de woorden: 'Sjakie, ook jíj gefeliciteerd, al hoor ik dat je boos op me bent.' Maar wérkelijk woedend is Swart pas geworden op Wembley, tijdens de rust, toen hij de tong van zijn schoen wat goed deed, met de andere hand een kopje thee vasthield en Michels droogweg annonceerde, dat Arie Haan Swart

zou vervangen. Die beslissing moet voor Michels verschrikkelijk zwaar zijn geweest, wetend, dat hij Sjaak Swart de grootste vernedering in zijn carrière aandeed. Misschien dáárom gaf hij achteraf ‘een blessure’ als reden op en verzweeg hij wat hij werkelijk vond: dat Swart te zeer door zenuwen overmand was om goed te spelen in zíjn ogen. Swart zélf had de wedstrijd als bewijs van Michels' ongelijk: waar Ajax voor rust bij vlagen schitterend voetbalde, zakte het erna volkomen weg. Swart, nóg altijd verbitterd: ‘Ik heb ergens gelezen, dat Michels voor rust het angstzweet in zijn handen had. Dan heeft ie na rust zeker met ijszakken gezeten...’

Wat Swart óók verdroot was Michels' uitspraak, dat hij alleen als rechtsbuiten een succes bleek. Swart wijst dan op de talloze toppers, waarin hij met name als verdedigende schakelspeler of zelfs als rechtsachter schitterende partijen vertolkte. Swart zegt: ‘Michels is niet het type, dat me voor de lol vijfeneenhalf jaar achter elkaar in uitwedstrijden verdedigend laat spelen, niet? Waarom me dan zo'n trap nageven? Als ik hem nog 'ns spreek krijgt ie dát op zijn boterham.’ Voor het overige was Swart als was in de handen van maëstro Michels. In besprekingen zei Michels vaak: ‘Er staat een verschrikkelijk goeie linksback bij de tegenstander, maar beter dan Sjakie is ie natuurlijk niet.’ Michels krikte daarmee het zelfvertrouwen van Swart aanzienlijk op, wat nodig was, omdat Swart niet altijd even overtuigd was van zijn eigen kwaliteiten. Michels ging zelfs, voor de thuiswedstrijd tegen Carl Zeiss Jena, zó ver, dat hij op het ‘tactiek-bord’ de initialen ‘J.S. 1’ en ‘J.S. 2’ neerzette. Het eerste stond voor de Jacques Swart, die vlak vóór de reservebank speelde: geconcentreerd, attent reagerend, voortdurend in beweging. Het tweede stond voor de Jacques Swart ‘aan de overkant’, die afweziger reageerde, doof als hij dáár was voor Michels' dwingende stem. Het hielp: na rust scoorde ‘J.S. 2’ op werkelijk magistrale wijze, wat zíjn tweede en Ajax' vierde treffer betekende. Swart: ‘Die wedstrijd tegen Jena, die tegen Liverpool en die kampioenswedstrijd tegen Feijenoord beschouw ik als de hoogtepunten van mijn loopbaan.’

Alle drie de wedstrijden eindigden in overwinningen voor Ajax

met de cijfers 5-1. De wedstrijd tegen Feijenoord, zo weet Swart uit het hoofd, werd gespeeld op 26 mei 1960. Ajax stond met 1-0 achter bij de rust en won tenslotte met 5-1, waarmee het kampioen van Nederland werd. In die wedstrijd meent Swart ook zijn allermooiste ('Ik heb er wat mooie gemaakt, soms van wel veertig meter in de bovenhoek') doelpunt te hebben gemaakt: die beroemde dribbel vanaf het middenveld, langs drie Feijenoorders, met nét dat beslissende tikje langs Pieters Graafland, waardoor de bal nét langs de paal in het doel rolde. Of Swarts heldenrol in de 'mistwedstrijd' tegen Liverpool, toen hij door het wegvallen van Suurbier zowel rechtsback als rechtsbuiten tegelijk speelde, hem alles lukte en hij vier van de vijf doelpunten hielp voorbereiden: 'Op een gegeven ogenblik dacht ik dat het rust was en liep ik het veld af. Toen kwam Jaap Hordijk op me afrennen om te zeggen, dat ik dóór moest spelen. Ik ging het veld weer op, kreeg meteen de bal, gaf voor en het was 4-1. Zo ging dat, in die wedstrijd.'

Dat Swart als rechtsbuiten de laatste seizoenen zo hoog op de topscorerslijst is geëindigd dankt hij aan de ene kant aan de concentratie van aanvallers op links (Cruijff, Mühren, Keizer), anderzijds heeft dat ook tot gevolg, dat hij een vaak geïsoleerde positie op rechts inneemt, wat de mogelijkheden tot combineren beperkt, hoewel zijn onderling begrip met de razendsnel opkomende Suurbier uitstekend is. Nog niet zolang geleden stond Swart er in dat opzicht beter vóór: behoudens een korte onderbreking van twee seizoenen, toen hij voor Feijenoord uitkwam, is Henk Groot de vaste partner van Swart op de rechtervleugel geweest. De combinaties tussen Swart en Groot zijn een begrip: 'Als Henk en ik twee tegen twee speelden op de training waren we niet te kloppen. En toch deden we geen stap te veel,' weet Swart, die al in het militair elftal naast Groot triomfen vierde.

Henk Groot wist precies wat Swart deed en andersom voelde Swart intuïtief aan of Groot de bal in de voeten of in de diepte ging spelen. Swart: 'Toen we in 1960 kampioen werden maakte Henk er geloof ik 40 en ik 28. Het liefst had Henk van die strakke voorzetten, dan knikte het nekkie even en dan was het raak.'

Swart en Groot hebben 10 seizoenen achter elkaar samen opge-

trokken - zij deelden steevast ook een kamer tijdens buitenlandse trips. En tóch, ook wanneer Henk Groot naast Swart speelde, was Sjakie een ándere voetballer, wanneer hij in het Nederlands elftal stond opgesteld. Dan miste hij de flair om te doen wat hij bij Ajax wèl deed; dan miste hij te vaak de steun van zíjn publiek. Terwijl hij met Ajax juist in de belangrijke wedstrijden schitterde vielen zijn prestaties over het geheel genomen tegen, wanneer hij het Oranje-shirt droeg. Swart was timide, minder betrokken dan anders. Zegt hij enigszins berustend: ‘Noem mij één speler op, die constant goed heeft gespeeld in het Nederlands elftal. Het was toch altijd een ongeorganiseerde toestand met een gebrekkige voorbereiding en steeds een ander elftal? Geloof míj nou: het wordt nooit wat op die manier.’

Swart heeft de meeste waardering voor Elek Schwartz, die hij vooral om zijn menselijke methode van coachen en zijn werklust prijst. Onder Dennis Neville, Schwartz' opvolger, raakte Swart ooit weer eens zijn plaats kwijt aan... linkermiddenvelder Ko Prins, Swarts clubgenoot. Het foefje van Neville moest gelden als een tactische meesterzet, zo weet Swart nog: ‘Kootje,’ zei Dennis tegen Prins, ‘na de wedstrijd zal de voetbalwereld je vergelijken met Stanley Matthews. Ze zullen je Stanley Prins noemen.’ Kootje raakte die wedstrijd geen bal... Ook onder Georg Kessler was het een zaak van vriezen of dooien, wat Swart betreft. In een van de slechtste wedstrijden, die Oranje onder Kessler speelde, in Rotterdam, tegen de Denen, redde Swart het hoofd van Kessler door vijf minuten voor tijd eerst zelf te scoren en een minuut later tegen de paal te schieten, waarna Willy van der Kuylen gemakkelijk 2-0 kon maken. Swart: ‘Ik weet nog goed, dat Kessler na Joegoslavië tegen me zei: Sjaak, dit was je beste wedstrijd in het Nederlands elftal. Je krijgt van mij bij uitzondering het cijfer 8½. Daar was ik lekker mee...’

Sjaak Swart is om zijn eenvoud geliefd, heeft veel gevoel voor humor en is altijd bereid iedereen te helpen. Bij de supporters staat de klassieke rechtsbuiten te boek als een speler, van wie je elk moment iets spectaculairs kan verwachten. Swart heeft een voor de topsport absoluut noodzakelijke instelling: hij kan niet tegen zijn verlies, hij wil koste wat kost winnen. Ik had ooit het

genoegen een klein partijtje tégen hem te spelen op een stukje zand bij zijn caravan in Nieuw Loosdrecht. Op de momenten dat het niet naar wens ging foeterde hij een aanzienlijk minder getalenteerde, toevallig op bezoek zijnde vriend uit, die voor zijn lol een balletje meetrapte. Dat is Sjakie ten voeten uit. Dan moet ie winnen, koste wat kost. Behalve dat fanatieke in hem is hij uitgesproken sympathiek. Hoewel hij door reeksen tegenstanders allesbehalve zachtzinnig is behandeld heeft hij zich in het veld vrijwel altijd kunnen beheersen. Zijn naam komt één keer in het strafdossier van de KNVB voor. Swart herinnert zich dat nog precies: ‘Ik ga, als ik effe kan, altijd naar het voetballen kijken. Als ik om half twaalf moet verzamelen, ga ik om half tien de deur uit om naar de jeugd te kijken. Toen Johan Cruijff nog een aspirantje van een jaar of twaalf was moest Ajax op het NFC terrein 's een beslissingswedstrijd tegen Blauw Wit spelen. De stand was 1-1, toen vlak voor tijd een van de spelers van Ajax een bal wegkopte. Wat denk je? Geeft die scheidsrechter een strafschop, wint Blauw Wit met 2-1. Al die mensen na afloop het veld op, zodat het nogal lang duurde voor de scheidsrechter in de kleedkamer kwam. Intussen waren Ger van Maurik en ik het veld schuin over gestoken en liepen we vlak achter die scheidsrechter, toen iemand riep: “Pas op, klootzak, anders trappen we je in elkaar,” waarop die scheidsrechter omkijkt, míj ziet en aan de bond rapporteert, dat ík dat gezegd zou hebben. Bij de zitting heeft de man die dat gezegd heeft, nog aangeboden te getuigen, maar dat mocht niet. Ze dachten zeker, dat die man mij vrij wou pleiten. Ik kreeg acht weken voorwaardelijk met een proeftijd van een jaar. Vlak ervoor werd ik bij een oefenwedstrijd in Alkmaar uit het veld gestuurd, toen ik tegen de scheidsrechter zei, dat een doelpunt ongeveer vijftien meter buitenspel was. De week erop moest ik met het Nederlands elftal spelen. Lo Brunt heeft dat toen nog gesust.’

Swart heeft het zeker ook aan zijn vrouw Andrea te danken dat hij zich zo lang heeft kunnen handhaven aan de top. Zij heeft altijd hard gewerkt in de zaak, waardoor Sjakie op tijd kon trainen, op tijd kon vissen en op tijd naar bed kon gaan. Die voorbeeldige manier van leven (rookt niet, drinkt niet; ‘als ik op zaterdag met

Buitenbeentje Suurendonk met het rugnummer 12 van de eeuwige wisselspeler.

De volmaakte passeertechniek van Sjaak Swart is ook Jan van der Veen te machtig. Paco gaat binnendoor.

Niemand kan blijer kijken met een beker dan Sjaak Swart (rechts naast Cruijff): vreugde na het winnen van de Nederlandse beker in een prachtige finale tegen Sparta.

Een glorieus einde van een weergaloze loopbaan: Ajax' ex-aanvoerder Velibor Vasovic houdt de Europa Cup zo ver mogelijk van opdringerige fans.

De vrolijke supporter op het vroegere veld van Fortuna SC in Geleen, vlak voor de kampioenswedstrijd van Ajax (4-1, drie doelpunten van Inge Danielsson). Vasovic heeft de arm om hem heengeslaven en argumenteert de aangeschoten fan tot diens kennelijke tevredenheid weer ván het veld.

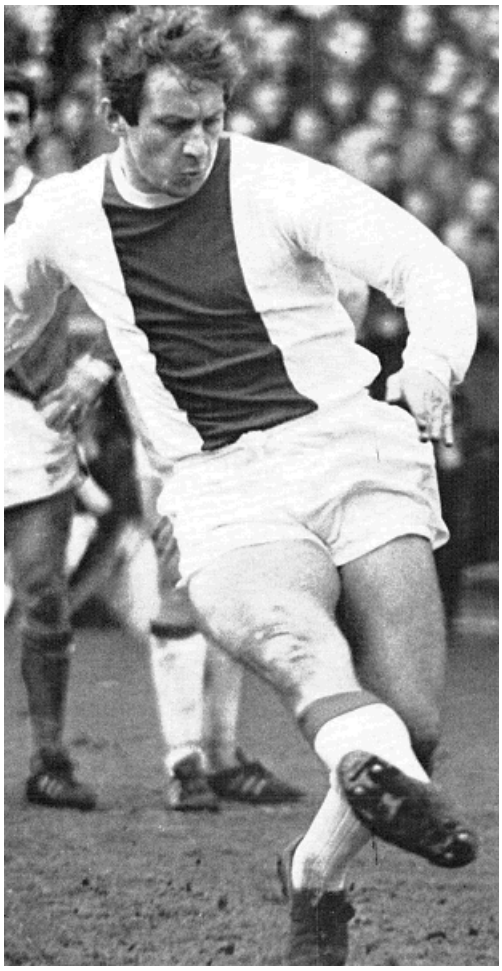

Eén van de twee strafschoppen, die Vasovic in zijn 'zwakke' seizoen ('69-'70) bij en tegen PSV raakschoot. Links staat Wimke van den Dungen er wat sceptisch bij - als Vasco zó geconcentreerd was, viel er weinig eer te behalen.

Een vertrouwd beeld: doelman Sies Wever (tweede van rechts) op de reservebank. Verder herkent men de sigaretten-etende trainer Stefan Kovacs, assistent-trainer Han Grijzenhout en Arnold Mühren.

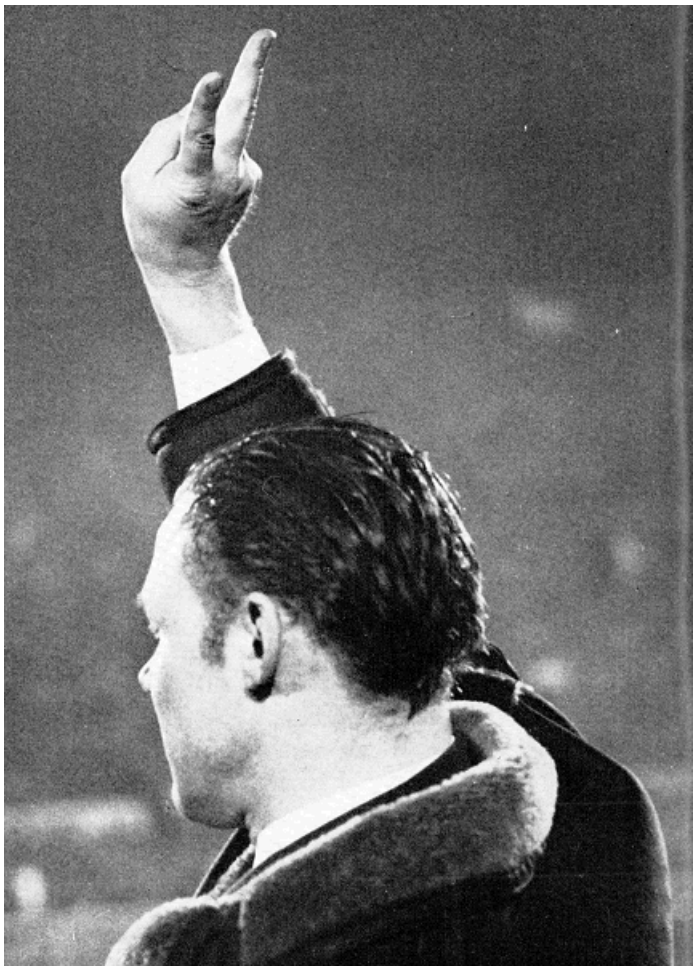

Nog twee minuten: maestro Rinus Michels, de man, die het gezicht van Ajax zeseneenhalf jaar lang zo duidelijk heeft bepaald.

een zalmslaatje aankom, kan ik beter meteen weggaan, want dan roept ie altijd, dat hij geen mayonaise mag,' vertelt Andrea) heeft de lichamelijke sterke en nog altijd mét de bal razendsnelle Swart in staat gesteld tot zo'n schitterende loopbaan, waarvan ook Swart-zélf weet dat het einde langzaam nadert: 'Ik zal de sfeer missen, natuurlijk, ik kán nog niet zonder dat publiek en die entourage, maar het afscheid zal minder moeilijk zijn dan ik vroeger dacht. Toen maakte ik me druk om mijn toekomst, dacht ik: zal ik ook na het voetballen nog wel goed kunnen leven? Nu is die onzekerheid van me afgevallen. Als ik stop met voetballen zal ik geen armoe hebben.'

Niettemin spéélt Swart wel met dat naderend afscheid, waarbij het huidige seizoen maatgevend is: 'Als blijkt, dat ik meer op de bank zou zitten dan spelen, dan hou ik liever de eer aan mezelf en stop ik. Daar ben ik te eerzuchtig voor. Ik hoop op één ding, dat is op een grootse benefiet. Ik heb daar met het bestuur van Ajax lang over gepraat en dat heeft me dat zo'n beetje toegezegd.' Opnieuw dringt zich de vergelijking met Moulijn op, die óók een benefiet als voornaamste afscheidswens op het programma heeft staan. Míjn suggestie: misschien kan dat eerbetoon aan twee van de beste vleugelspelers, die Nederland ooit heeft gehad, gecombineerd worden tot één feest, waarbij Ajax en Feijenoord de handen inéén slaan.

Als Swart stopt dan heeft hij een schitterende loopbaan achter de rug. Swart was als voetballer een knockouter (hij heeft trouwens veel belangstelling voor boksen; eigenlijk interesseert hem álles op sportgebied, wanneer je 'm 's maandags vraagt hoe BPC 9 tegen RKAVIC 10 heeft gespeeld is de kans niet denkbeeldig, dat Swart die uitslag wéét): weinig buitenspelers zullen zo veel internationaal tellende treffers hebben gemaakt en voorbereid. Zijn grote voorbeeld was de beroemde Braziliaan Garrincha, die zowat in zijn eentje zijn land het wereldkampioenschap in '58 en '62 bezorgde. Swart heeft niet alleen zeer intensief en langdurig de beweging- 'buitenom' van Garrincha uitgeprobeerd, hij voelt zich ook in ander opzicht verwant aan Garrincha: 'Ik vond, dat Garrincha lang niet altijd de waardering kreeg die hij verdiende. Als Pele één bal goed raakte, had díe de wedstrijd al gemaakt.'

Misschien heeft Sjaak Swart wél gelijk, als hij stelt, dat hij niet altijd op de juiste waarde is geschat. Er zullen weinig buitenspelers zijn, die zoveel techniek en tegelijk zóveel kracht hebben als Swart, die er in één wedstrijd (tegen MVV, 9-3) liefst vijf inschopte, toen Michels als trainer voor het eerst kwam kijken. Misschien is, eerder nog dan de rauwe Italiaanse krachtmens Gigi Riva, Garrincha's opvolger, Jairzinho, met Swart het best te vergelijken. Swarts grootste kracht ligt in die kleine vijftien jaar, die hij bléef. Hij herinnert zich nog een wedstrijd met Ajax in Wuppertal, toen de spelers na afloop een uurtje de stad in mochten en de jonge Swart als enige naar zijn hotel terug moest omdat nachtclubs voor hem nog taboe waren. Die vijftien jaar hebben hém en Ajax aaneengesmeed. Als Ajaxhaters iets hebben, dan schrijven of bellen ze Swart. Dan is Sjakie opeens weer een ‘pleuris jood’. Dáaraan is hij gewend geraakt, de handige koopman Swart (‘al brengen ze toiletpapier met het Ajax-embleem op de markt, dan nog kopen de mensen het’), die na Garrincha nog vooral Sir Stanley Matthews en in mindere mate de Italiaan Bruno Mora en de Engelsman Terry Paine bewondert. Maar als hij achteromkijkt zegt hij, en ik vind dat zéér typerend voor die unieke Ajacied: ‘Garrincha was de beste rechtsbuiten aller tijden..., dan komt Matthews, en dan, ja, dan komt Sjakie Swart...’ En dat méént hij, Sjaak Swart. En wie durft dat te bestrijden?

De trots van Vasovic

Wanneer ik aan Velibor Vasovic denk, dan gaan mijn gedachten terug naar een zomerse avond in oktober, toen Ajax in het schitterende Estadio de Bernabeu van Madrid tegen het toen nog onaantastbaar lijkende Real voetbalde. De eerste ontmoeting, in Amsterdam, was in een gelijkspel van 1-1 geëindigd - weinigen slechts gaven Ajax voor die return ook maar een schijn van een kans. Real Madrid, dat was bekend, geleek voor eigen publiek een onweerstaanbare furie. Hun fantastische start, gedragen door de fanatieke fans; de razendsnelle balverwisselingen en soli; de beinvloeding van scheidsrechters en tegenstander en een aanzienlijke hoeveelheid theater, al die factoren maakten van het toenmalige Real Madrid een brok werkelijke voetbalhistorie, waartegen het talentvolle, maar nog onervaren Ajax zonder enige kans op succes zou moeten optornen.

In dat elftal van Ajax, tegen dit Real, maakte Vasco, zoals zijn roepnaam luidt, zich eigenlijk voor het eerst sinds hij bij Ajax was gekomen, in al zijn grootheid waar. Het geviel, dat hij na ongeveer een kwartier in duel raakte met Amaro Amancio, zijn directe tegenstander (Ton Pronk speelde in die wedstrijd als vrije verdediger achter Vasovic). Amancio, lieveling van de fans, behalve een groot voetballer een even grote komediant, probeerde de bal van Vasco af te pakken. Dat lukte niet; vandaar dat Amancio de achterbenen van Vasovic begon te bewerken. Terwijl Amancio woedend in de richting van scheidsrechter Davidson keek, floot de Schot. Het publiek reageerde verrukt: Amancio had weer eens een vrije schop ‘versierd’. Maar Velibor Vasovic had de beweging van Davidson scherp geobserveerd. Hij wist, dat Davidson de juiste beslissing had genomen en Amancio voor

zijn foutieve tackle had bestraft. En dus wandelde Vasco na het fluitsignaal rustig naar de wegspringende bal, raapte die op en kwam in kleine dribbelpassjes op de wild gebarende Amancio af. Juist op het moment, dat Vasco de bal in de handen van zijn tegenstander zou gaan deponeren, floot Davidson opnieuw. Niet Amancio moest die vrije trap nemen, maar die speler van Ajax, Vasovic. Het was opeens stil in dat prachtige stadion, een jaar of vier geleden. En Amancio werd tegenover die merkwaardige Joegoslaaf opeens een heel nietig kereltje. De enige, die glimlachte was Vasco zélf. En degenen, die van die plotselinge, psychologisch diep doorwerkende meevaller profiteerden waren de Ajacieden.

Toegegeven: uiteindelijk won Real Madrid het in de verlenging toch van Ajax. Maar die nederlaag van 2-1 is wellicht de belangrijkste ruggesteun geweest voor de greep naar de macht, die Ajax jaren later met succes zou afsluiten. Ajax was in de Madrileense heksenketel níet weggespeeld, zoals gevreesd. En juist in dit soort chaotische veldslagen (belangrijke, vooral internationale voetbalwedstrijden ontaarden immers steeds meer in veldslagen) was de waarde van de veelvoudige Joegoslavische international overduidelijk bewezen. Zoals in Istanboel, waar de aanhangers van Fenerbahce fanatieker zijn dan waar ook in Europa. Ajax speelde pas een dag later in het Mithad Passa-stadion, omdat de Turken in een soort zenuwenoorlog de scheidsrechter ertoe hadden verleid de wedstrijd uit te stellen. Maar op die donderdag dan moest Ajax aantreden tegen de Turken, die zich gesteund wisten door tot waanzin gebrachte fans (een half uur voor de wedstrijd werden er bijvoorbeeld platen gedraaid, waarop fragmenten van voor Fenerbahce succesvolle wedstrijden, eindigend in een langgerekt ‘goooaal’). Terwijl een spectaculaire vuurwerkshow zelfs nu en dan de spelers op het veld bedreigde en er op het onbespeelbare terrein nauwelijks voetbal mogelijk was, stortten zich de Turkse spelers ten aanval, waarbij zij voortdurend allerlei kreten uitstootten, ongeveer ter imitatie van Japanse oorlogsstrijders.

Het lijkt, achteraf, allemaal wat lachwekkend. Maar in dat lugubere decor stonden de zenuwen van de Ajacieden op sprin-

gen. Met name die van de doorgaans ijskoude doelman Gert Bals die juist een paar minder gelukkige wedstrijden had gespeeld. En in die ambiance was daar opeens weer die onbetaalbare rust van Velibor Vasovic, die in chaos schijnt te gedijen. Hij ging zelf, als de bal achter was geweest, de uittrappen nemen. En wat deed hij? Hij ging óók zo schreeuwen als de Turken. Oorlogskreten uitstotend speelde hij de bal dan rustig even buiten het strafschopgebied naar een medespeler, die de bal dan weer rustig in de handen van Bals deponeerde. De Turken waren eerst verbaasd, vervolgens voelden zij zich op eigen wapens verslagen. Terwijl de fanatieke supporters nog probeerden rotjes, eigengemaakte mini-bommen en Bengaals vuur in de omgeving van het Ajax-doel te laten neerkomen, liep Vasovic kirrend van plezier rond. Bij elke uittrap maakte hij opmerkingen tegen de Nederlandse fotografen, die daar zaten. Vasovic was volkomen in zijn element en leidde Ajax naar een even onverwachte als knappe overwinning van 2-0.

Vasovic mag dan Ajacied-af zijn, wat mij betreft heeft hij er in zeer belangrijke mate toe bijgedragen, dat Ajax de internationale top heeft bereikt. Vasovic heeft Ajax zóveel meegegeven, dat ‘zijn geest nog altijd in De Meer waart’. Viereneenhalf jaar heeft Vasovic in Ajax' topelf gespeeld. Op het hoogtepunt van zijn roem, nog geen 32 jaar oud, stopte hij, een van de grootste voetballers van de jongste generatie. Weinigen realiseren zich, dat Vasovic in 11 jaar topvoetbal 'n ongelooflijke recordlijst heeft opgebouwd. Hij werd acht keer landskampioen (vier keer met Partizan, eenmaal met Rode Ster en drie maal met Ajax). Drie seizoenen lukte het Vasco niet de landstitel te behalen: in die jaren speelde hij mee in een Europese bekerfinale. In '66 werd hij met Partizan door Real met 2-1 geklopt - Vasco scoorde met een kopbal. In '69 werd hij met Ajax door AC Milan met 4-1 geklopt - Vasco maakte via een strafschop het enige doelpunt. In '71 mocht aanvoerder Vasovic dan eindelijk de Europa Cup in ontvangst nemen. Later zei hij mij over dat langverwachte moment: ‘Toen ik daar stond, op Wembley, met die Cup in mijn handen en de mensen op de tribunes klappend, schreeuwend en zingend, toen dacht ik bij mezelf: ja Vasco, je hebt het goed ge-

zien, destijds, toen je het hoogste in de voetballerij wilde bereiken. Dit is verschrikkelijk mooi.'

Velibor Vasovic was een ventje van veertien ongeveer, toen hij voor het eerst aan een grote carrière als voetballer begon te denken. Hij was toen leerling aan het gymnasium in een van Belgrado's nieuwbouwwijken, die ook een voetbalclubje van die naam kende: Novi Beograd. Hoewel zijn moeder Vasco's voorliefde voor voetbal nauwelijks meer kon appreciëren, nadat hij zijn rechterarm gebroken had, ging hij tenslotte in op het voorstel van een twee jaar oudere vriend, die hem overhaalde in het beroemde Partizan te komen voetballen. Daar leerde hij voor het eerst de zoete smaak van het succes kennen. Met het jeugdelftal van Partizan werd hij twee seizoenen achtereen kampioen van Joegoslavië. In dat jeugdelftal speelden latere vedetten als de doelman Soskic, de rechtsachter Jusufi, de aanvallers Galic en Kovacevic en de beide buitenspelers Cebinac. Zij zijn later allemaal naar Westeuropese topclubs uitgezwermd, niemand van hen bereikte zoveel succes als Velibor Vasovic, die behalve het sportieve facet ook bepaald niet de financiële kanten van het profvoetbal vergat: intimi schatten zijn verdiensten op ongeveer 500.000 gulden.

Niettemin stootte Vasovic na die succesvolle periode als junior niet meteen naar het eerste elftal door, zoals zou mogen worden verwacht. 'Maar door mijn hele loopbaan loopt,' zo weet hij achteraf, 'als een rode draad het geluk. Hoe goed je als voetballer ook bent: zonder geluk kom je nooit aan de top.' In dat opzicht praat Vasovic als bijvoorbeeld Sir Alf Ramsey, de trainer van het Engels elftal, die beweert: 'Geen trainer ter wereld kan het zonder geluk stellen.' Vasovic had het geluk in een fantastisch jeugdelftal terecht te komen; bovendien stond hem in Partizans eerste een veel oudere 'concurrent' in de weg: Pajevic, de linkermiddenvelder van Partizan, was 32 jaar, toen Vasovic in het tweede elftal 'ongeveer in de rol van Arie Haan' mocht spelen. In 1960 kreeg Vasovic een vaste plaats, juist op het moment, dat Stefan Bobek zijn debuut als trainer maakte (Bobek is een van de beste naoorlogse voetballers van Joegoslavië; toen Michels bij Ajax wegging, was Bobek een van de kandidaten voor zijn

erfenis). Driejaar achtereen was Partizan veruit de sterkste club van het land.

Tot hij (‘Voor zwart geld,’ zegt hijzelf grinnikend) voor sensationeel nieuws zorgde en naar concurrent Rode Ster overging. Het Joegoslavische sportdagblad ‘Sport’ rangschikte onlangs in een feesteditie ter gelegenheid van het zóveeljarig bestaan een lijst van de hoogtepunten uit de krant. Daaronder bevond zich ook ‘de primeur, dat Velobir Vasovic in 1963 de overschrijving aanvroeg van Partizan naar Rode Ster.’ Dat seizoen werd Rode Ster prompt landskampioen, maar Vasco's hart trok naar Partizan. Ondanks het vijfjarig ‘contract’ met Rode Ster mocht hij na veel geharrewar en in ruil voor Zvesdan Cebinac (de latere PSV-er) terug naar Partizan, dat opnieuw kampioen werd. Het jaar daarop schakelde Partizan Nantes, Werder Bremen, Sparta Praag en Manchester United uit, vóór het in de finale door Real van de Europa Cup werd afgehouden. Toen achtte Velibor Vasovic, die inmiddels ook tientallen malen in de nationale ploeg had gespeeld, het laatst als aanvoerder, de tijd gekomen ‘geld aan zijn hobby te gaan verdienen.’ Met de best denkbare referenties, een gedeeltelijke studie in de rechten achter de rug en met een grote persoonlijkheid en hoge intelligentie als waarborgen voor succes. Tóen ontstond het contact met Ajax, juist op het moment, dat de voetbalmakelaar Nikolaus Berger hem voor een hoge prijs bij 1860 München zou gaan onderbrengen.

Het toeval wilde, dat Ajax-lid Dries Blankert, een goede bekende van Michels, met een Joegoslavische getrouwd was. Via haar attendeerde Blankert Michels op de mogelijkheid Vasovic naar Ajax te halen. Mevrouw Blankert belde met Belgrado, kreeg mevrouw Vasovic aan de lijn, die vertelde, dat haar man in Duitsland met Bundesliga-clubs aan het onderhandelen was. Vasco herinnert zich: ‘Toen ik terugkwam uit Duitsland vertelde mijn vrouw van de interesse bij Ajax. Zij wilde graag, dat ik in ieder geval ging praten. Amsterdam trok haar. Mijn vrouw had het niet zo op Duitsers. Haar vader is in de tweede wereldoorlog door Duitsers vermoord.’

Vasovic (in '63 en '65 voetballer van het jaar in zijn land) overwoog op zijn beurt het aanbod volgens de logische ge-

dachtengang die hem kenmerkt. Aan vrijwel alles wat hij doet en zegt ligt een verstandelijke benadering ten grondslag. Als ik na afloop van de wedstrijden met hem praatte, viel het me op hoe lucide hij was, hoe scherp hij kon analyseren. Clichés zijn Vasovic vreemd. Over zijn moeilijke beslissing na een weergaloze carrière als betaalde hobbyist in Joegoslavië naar een profclub over te stappen bekent hij, achteraf (‘In een boek moet de waarheid, in kranten staan verhaaltjes. Wat ik in zomaar een interviews zeg is als een mop. Die vertel je één keer, je lacht en de tweede keer zeg je dat je 'm al kent. Maar een boek moetje 10 jaar later nóg willen lezen’): ‘Aan de ene kant trok het voetbal in Duitsland me meer, omdat het op een aanzienlijk hoger peil stond dan dat in Nederland. Maar mijn vrouw was sterk tegen, ik wist hoeveel Joegoslaven er in München wonen en werken en bovendien moest ik acht maanden wachten, voor ik in Duitsland zou kunnen voetballen. Zo'n pauze kan voor een voetballer fataal zijn.’

En dus reisde Vasovic met zijn vrouw per auto (NSU 110) naar Amsterdam om er met Ajax aan de onderhandelingstafel te gaan zitten. Vóór zij het hotel L'Europe binnenstapten zagen ze voor de ingang een Amerikaans dubbeltje op straat liggen. ‘Later hebben mijn vrouw en ik het daar veel over gehad,’ zegt Vasovic. ‘In Joegoslavië bestaat een spreekwoord, dat zegt: “Waar het geld op straat ligt, is het goed verdienen.” Mijn vrouw veronderstelde toen, dat het een goed voorteken was. Ajax stelde voor een contract voor 4½ jaar te tekenen, ik durfde dat risico niet aan en uiteindelijk werden wij het eens over een contract voor de duur van 2½ jaar.’ Dat was in december 1966, toen bij Ajax Ton Pronk en Frits Soetekouw nog in het centrum van de verdediging stonden. Michels vertelde Vasovic, dat hij hem uiteindelijk als stopper wilde opstellen, maar dat hij zijn kans moest afwachten. Opnieuw had Vasovic geluk. Door een blessure van Henk Groot speelde hij zes wedstrijden op het middenveld, hoewel hij die wedstrijden achteraf als ‘niet best’ kwalificeert.

In de wedstrijden tegen Dukla Praag stond hij ernaast, ook al omdat hij volgens de reglementen in de thuiswedstrijd (1-1) niet eens mocht meespelen. Uit verloor Ajax met 2-1 en opnieuw was

het geluk met Vasovic: ‘Ajax had ook met 5-0 kunnen winnen en dan was ik voorlopig niet aan bod gekomen.’ Michels wees uitgerekend de beide stoppers Pronk (die een strafschop veroorzaakte) en Soetekouw (die in eigen doel schoot) als de zondaars aan en vanaf dat moment stond Velibor Vasovic in het hart van de verdediging, waarin hij slechts 4 à 5 wedstrijden heeft ontbroken (ook in Joegoslavië was Vasovic opgevallen als een constant beschikbare speler, aan wie blessures en ziekte vreemd waren).

De manier waarop Vasovic zich in de selectie van Ajax aanpaste is bewonderenswaardig geweest. Tot dan toe was, zeker bij Ajax, alles wat uit het buitenland kwam met enig misprijzen bekeken. In het nog jonge Nederlandse profvoetbal kwamen buitenlanders, zo leek het, alleen maar om vette premies te verdienen. Daarom mislukten zoveel goede voetballers uit het buitenland tot nu toe in Nederland; zij hadden af te rekenen met een dodelijke rivaliteit van de Nederlandse clan. Alleen de allersterksten (en meestal bleken dat ook de allerbesten) bleven overeind. Want pas als de Nederlanders merkten dat er met die buitenlandse indringer geld te verdienen was, dan werd hij geaccepteerd. En hoewel Vasovic uiteindelijk de plaats van Amsterdamse concurrenten als Pronk en Soetekouw innam, heeft hij nooit veel van naijver bespeurd. Hij heeft daar zélf veel aan gedaan: ‘De meeste spelers maken de fout te verwachten, dat een club, trainer, speler, dokter en masseurs zich aan hen aan moeten passen, omdat ze nu eenmaal uit het buitenland komen. Ik heb dat bewust vermeden. Ik heb me aangepast aan de gewijzigde omstandigheden. Ik durf nu rustig te stellen, dat ik een betere voetballer was dan alle andere spelers bij Ajax, tóen, omdat ik veel en veel meer had meegemaakt. Maar ik zei dat nooit. Ik heb een jaar lang bijna niets gezegd. In het begin heb ik lopen trainen, terwijl ik wist dat ik nog geen wedstrijden kon spelen. Ik had toen makkelijk aan Michels een dag vrij kunnen vragen. Bijvoorbeeld met de smoes, dat mijn vrouw ergens heen wilde. Maar ik deed dat met opzet niet. Ik wilde gewoon een onderdeel van de groep zijn. En ik praatte niet over alles wat ik in Joegoslavië al bereikt had. Ik wilde prestaties leveren. En ik geloof, dat de spelers bij Ajax dat zagen.’

Hij heeft veel gedaan voor Ajax, Velibor Vasovic. In het proces, dat Michels ter vergroting van de professionele mentaliteit activeerde, speelde de gelouterde Vasovic een belangrijke rol. Vasco had een veel rijpere visie op de voetballerij dan de overige Ajacieden. Terwijl voor de meeste spelers, en vooral die bij Ajax, gold zoveel mogelijk geld in een zo kort mogelijke periode te verdienen, vergat de meest zakelijke van alle Ajacieden, Velibor Vasovic, niet de andere facetten van dat wonderlijke voetbalspel. Voor Vasco is voetbal méér dan een stupide bezigheid, waarin volwassen kerels achter een bal hollen en nog dommer groepen en masse die spelers nog bewonderen óók. Voor Vasovic is voetbal cultuur: 'Eeuwen terug werd een schilder onthoofd als die een naakt maakte. Later vond men het mooi. En andere kunstenaars gingen onder de guillotine als ze iets hadden gemaakt, dat niemand begreep. Tot ze later als ware kunstenaars werden erkend. Zo is het ook met voetbal. Het is een kunst. Nu nog voor een kleine groep, die voetbal heeft leren begrijpen. Straks voor de massa. Tenslotte wordt er al heel wat eeuwen geschilderd, gedicht en gebeeldhouwd. Voetbal bestaat nog geen honderd jaar.'

Daarom ook was Vasovic het in vele opzichten oneens met Michels. Voor Michels gold het Ajax tot een machine te smeden, waarin spelers als robots een rol kregen. 'De resultaten gaven Michels gelijk,' geeft Vasovic toe, 'maar afgewacht moet worden of het ook anders kan. Voetbal is net als het leven. Dat is mijn eigen filosofietje. Als mens speel je een heel nietig en kortstondig rolletje in een gigantische wereld. Je moet er maar het beste van maken. Zo is het met voetballen ook. Laatje verbeelding spreken, volg je eigen inzichten en maak er het beste van. Michels wilde dat juist niet. Die verbood je te denken. Als straks Ajax aan de top blijft, maar dan op een ándere manier, dan is misschien het ongelijk van Michels bewezen. Ik vond hem niettemin een groot trainer, maar ook een onmenselijk trainer. Hij was 100 procent zakelijk. Je zou hem een exponent van de nieuwe, verzakelijkte wereld kunnen noemen. Voor Michels was een speler een nummer en de prestatie stond centraal. Menselijke reacties kende hij niet. Misschien omdat hij nooit een gezin met kinderen heeft gehad.'

Slechts éénmaal verslechterde de zakelijke, maar goede relatie tussen Vasovic en Michels bedenkelijk. Dat gebeurde na een incident met assistent-trainer Han Grijzenhout. Tijdens een trainingspartijtje (drie tegen drie, Grijzenhout deed met Vasovic mee, Suurbier, Keizer en Cruijff waren de tegenstanders, van wie het vooraf al onbegonnen werk was geweest te winnen) kapittelde Grijzenhout Vasovic 'er meer aan te doen, anders zou er nooit gewonnen kunnen worden.' Vasovic: We hadden sowieso al niet kunnen winnen, maar ik zei toen tegen Grijzenhout: 'Met een voetballer als jij erbij kunnen we niet winnen. Je kan niet meekomen, want je bent al te oud en bovendien kan je niet goed genoeg voetballen.' (Grijzenhout was een verdienstelijk amateurvoetballer, maar het is inderdáád duidelijk, dat de middendertiger Grijzenhout tegen optimaal getrainde topspelers kansloos móet zijn).

De zondag erop werd Vasovic door Michels gepasseerd en dat zette bij de Joegoslaaf veel kwaad bloed: 'Ik heb niet voor niets rechten gestudeerd. Ik ken mijn plichten, maar ook mijn rechten. Als Grijzenhout me ernaast gezet had, dan zou ik dat waarschijnlijk hebben geaccepteerd. Maar Michels veroordeelde mij zonder me te hebben gehoord. Dat is niet correct. Als iemand een oordeel wil uitspreken, dan moet hij niet alleen de ene partij, maar zeker ook de andere partij horen. Hij deed dat niet, dus was ik boos.' Vasco demonstreerde dat op de eerstkomende training. Hij liep nog langzamer dan anders, constant aan de staart bungelend. Toen Michels hem vroeg, waarom hij zo langzaam liep antwoordde Vasco: 'Ik kan niet harder', waarna Michels hem als volgende straf naar het andere trainingsveld verwees, waar Vasovic twee weken lang tot de training-alleen verbannen werd. Vasovic: 'Ik nam drie penalties, ging vervolgens op mijn gemak op de bal zitten en nam dan weer drie penalties. Dat had ik wel vijf jaar lang kunnen volhouden.'

De trots van de typische Joegoslaaf was ook de slimme Michels niet ontgaan. Hij ontbood Vasovic opnieuw bij zich en zei: 'Zo kunnen we natuurlijk niet doorgaan. Wat is er precies?' Toen Vasovic zijn gif gespuid had bood Michels zijn excuses aan en zei: 'Er zit veel waars in jouw manier van redeneren. Laten we

opnieuw beginnen.' En nog altijd meent Vasovic, dat dit incident hem uiteindelijk het aanvoerderschap opleverde in het laatste seizoen, dat hij bij Ajax zou spelen: 'Michels zal ongetwijfeld gedacht hebben: iemand, die zo voor zijn eigen rechten opkomt, is ook geschikt voor de functie van aanvoerder.' Toen Gert Bals naar Vitesse ging bood Michels Vasovic de rol van captain aan. Contractueel is bij Ajax de trainer gemachtigd de aanvoerder aan te wijzen, maar Vasovic weigerde. Hij wilde geen aanvoerder zijn, zonder dat de spelers de kans hadden gehad mee te beslissen. Aldus geschiedde. Michels zwichtte opnieuw voor de argumenten van Vasovic, riep de spelers bijeen om een nieuwe aanvoerder aan te wijzen, waarbij Vasovic uiteindelijk toch werd gekozen.

Ik zou graag nog even terugkomen op de rol, die Vasovic bij Ajax heeft gespeeld. Hoe hij, zowel op het veld als achter de schermen, een enorme invloed heeft uitgeoefend. Zelf heeft hij uitgesproken ideeën over wat hij heeft gedaan: 'Er zijn in een selectiegroep als die bij Ajax, trouwens bij elke grote club, voortdurend allerlei incidentjes, spanningen en ruzies. Er wordt constant en op alles gemopperd. Soms gaat dat over futiliteiten. Over shirts met lange of korte mouwen. Maar soms gaat het over belangrijker zaken. Over premies bijvoorbeeld of over vermeend onrecht. Als ik er zeker van was, gezien de feiten, dat een speler in zijn recht stond, dan ging ik achter hem staan. Maar ik probeerde zoveel mogelijk al die mopperpartijen en al die kleine ruzietjes op te lossen. Vaak met een geintje. Als ze dan iets aan me vroegen dan riep ik: "Ja jongens, misschien is het wel zo, maar we zijn zo stom geweest ooit een contract te tekenen. En je weet het: dan heb je maar te trainen, of je wilt of niet." En dan stapte ik als eerste naar buiten, op het nippertje vaak een conflict vermijdend. Er is meer dan eens bij Ajax over een staking gesproken, zo ernstig waren soms de spanningen. Maar als prof heb je ook verplichtingen. En die moet je eerst nakomen. Ik geloof, dat dit besef bij Ajax steeds sterker is gaan leven. Toen ik pas bij Ajax was, bleef Johan Cruijff dinsdags altijd op de training weg als hij 's zondags een doelpunt gemaakt had. Dan had ie ergens wel wat of was ie ziek. Ook Pietje was zo. Ik heb in ge-

sprekken met de jongens ze altijd voorgehouden, dat je meer geld kon verdienen als je er altijd bij was. Zowel op de trainingen, al was ik zelf een luie voetballer, als in de wedstrijden.'

Vasovic was in gedachten al veel verder, dan de opkomende vedetten van Ajax. Zo had hij ernstige bezwaren tegen de latere houding van Johan Cruijff: 'Je moet niet steeds tegen anderen laten merken, dat jij jezelf de beste vindt. In principe vind ik het zelfs een absolute voorwaarde, datje in je hart gelooft, dat jij een fantastische voetballer bent. Zonder dat geloof kom je er nooit. Maar je moet het nooit laten merken. Als anderen een bal verkeerd spelen of een bal helemáál niet spelen, dan heeft het achteraf geen zin daarover te gaan kankeren. Je bent pas een grote als je op die momenten denkt: de volgende keer móet het gewoon beter. In de beroepssport geldt alleen de volgende prestatie, niet die van gisteren.'

Vasovic bracht niet alleen buiten het veld de broodnodige rust bij Ajax, hij deed dat ook tijdens wedstrijden. Zijn ijzige kalmte was spreekwoordelijk; hij kon soms zó autoritair tot het laatste moment wachten een bal weg te trappen, dat het léék alsof een aanstormende tegenstander die bal zou kunnen onderscheppen. Maar het gebeurde nooit en tenslotte accepteerden die tegenstanders Vasovic' vakmanschap als vanzelfsprekend. De manier waarop hij om zich heen keek op momenten, dat anderen vermoeid even rust namen had veel weg van die van de kapitein die zijn manschappen controleert. Pas als Vasovic tevreden was na de inspectie nam hij zijn plaats weer in - soms vóór zijn verdedigers, soms eráchter. Ik heb Vasovic ooit 'De Tijger in Ajax' Tank' genoemd en ik geloof, dat dit beeld Vasco vrij treffend illustreert. Zoals hij soms minutenlang zonnend scheen te dutten; zoals hij dan plotseling dreigend een hoek kon instormen om een tegenstander schijnbaar moeiteloos de bal af te nemen; zoals hij soms plotseling de rug kromde, wanneer hij ten aanval toog: dan geleek Vasovic een tijger, die eerder op wilskracht dan op techniek tegenstanders voorbijkwam; die, wanneer hij de bal kwijtraakte, die vaak weer meteen heroverde.

Tot het seizoen, voorafgaand aan dat waarin de Europa Cup gewonnen werd. Vasovic had, ondanks de 'Les van Madrid' op-

nieuw een contract afgesloten. De twee seizoenen, die hij zich alsnog aan Ajax verbond leverden hem heel veel geld op. ‘Ik had gemakkelijk van de rente kunnen leven,’ zo zegt hijzelf. Het leek in die maanden wel of de tijger het zat was. Of hij zich had volgevreten aan de Westerse geneugten. Vaak was Vasovic op het Leidseplein of omgeving te vinden, waar hij zich te buiten ging aan een extra glaasje wijn of een exquise maaltijd. Het was, eigenlijk, een natuurlijke reactie. Vasovic was naar Amsterdam gekomen om er geld te verdienen. Daarin was hij geslaagd, de toekomst van hem en zijn gezin leek verzekerd. En toen begon de kritiek. Vasovic was te lui, te dik. De tijger had zich volgevreten en lag tevreden knipperend met de ogen nog wat te soezen in de zon. Vasovic werd zelfs vergeleken met Yogi de Beer, die niet meer op een voetbalveld zou thuishoren. En het Legioen deed mee. Vasco plaatste geen bal, hij speelde ongeïnteresseerd, hij was kennelijk toch ‘zo'n buitenlander, die alleen maar gekomen was om een hoop geld te verdienen’.

Die kritiek ging aan de trotse Joegoslaaf niet voorbij. Hij liet het naar buiten uit niet merken, maar thuis legde hij zichzel figuurlijk op de snijtafel. En hij constateerde, dat Ajax met hém als ausputzer dan toch maar landskampioen was geworden; dat hij in het Jaarbeurstoernooi, waarin Ajax dan toch tot aan Arsenal was doorgedrongen, in de eerste wedstrijd tegen Ruch Chorzow het eerste en het vijfde doelpunt had gemaakt; dat hij in Jena de achterstand van 3-0 op het eind nog tot 3-1 had verkleind en dat hij in de thuiswedstrijd het zo belangrijke eerste doelpunt had gemaakt, dat de inleiding zou vormen voor de sensationele overwinning van 5-1; dat hij in de competitie-wedstrijd tegen Sparta bij een achterstand van 0-1 een strafschop langs Van Beveren had geschoten, waarna Ajax alsnog op 2-1 kon komen; dat hij in de uitwedstrijd tegen PSV liefst twee strafschoppen langs Doesburg schoot, na één waarvan er een nationale rel zou ontstaan (Ajax won met 3-1); dat hij het seizoen afsloot op de vijfde plaats van Ajax' topscorerslijst achter Cruijff, Van Dijk, Swart en Keizer. En dus legde Vasovic een groot deel van de kritiek naast zich neer al bekent hij: ‘Die kritiek heeft mij gesterkt in mijn besluit op mijn 31ste afscheid te nemen. Want toen ik merkte, dat

die kritiek er eenmaal was, toen dacht ik: Kritiek kun je wel éven tot stilstand brengen, bijvoorbeeld door een grandioos slotseizoen maar daarna, als het even minder gaat, komt die kritiek weer terug. Sterker dan ooit.'

Vasovic is die kritiek in zijn hart nog altijd dankbaar - het werd voor hem de springplank naar een grandioze apotheose. Voor hem stond het vast, dat zijn allerlaatste seizoen zijn beste moest worden. Hij wist zelf wat hij waard was, hij kende Michels als een vakbekwame baas, hij kende de kracht van Ajax. Toen hij ook nog tot aanvoerder werd gekozen, stond het voor hem vast, dat hij zijn droom, de Europa Cup, in eigen handen had. En dus trainde híj, die aan het begin van elk jaar zoveel moeite had de vakantie-luiheid uit het kilo's dikkere lichaam te lopen, in het Amsterdamse Bos als een bezetene. 'Op een gegeven moment lag ik in een sloot te kotsen van narigheid,' herinnert hij zich nu, 'dat was me nog nooit overkomen.'

Voor de goede orde: Michels heeft altijd in de Joegoslaaf geloofd. Toen de kritiek het hevigst was en de positie van Vasco in diverse interviews ter discussie werd gesteld, verdedigde Michels hem aldus: 'Ik weet wel dat er in sommige wedstrijden iets op Vasco valt aan te merken. Maar als ik alles tegen elkaar afweeg, dan geef ik uiteindelijk toch aan hém de voorkeur'.

Zo ver ging Vasco om de kritiek te ontleden, dat hij zegt: 'Ik heb altijd moeilijkheden gehad met de kleinere wedstrijden. Ik weet heus wel, dat een wedstrijd tegen Volendam even belangrijk is als die tegen Feijenoord of Celtic, maar eenmaal in het veld ontbrak toch vaak de spanning, die ik nodig heb. Als ik dat Feijenoord-stadion inkwam, met die 60.000 krijsende toeschouwers, dan werd ik gek van opwinding. Dan stond ik ineens op scherp en voetbalde ik wonderlijk kalm. Op een gegeven moment dacht ik, dat er voor sportjournalisten wel eens dezelfde moeilijkheden konden bestaan. Ik bedoel: je wordt naar NEC-Ajax of Ajax-Volendam toegestuurd om een stuk van een bepaalde lengte te maken. Veronderstel, dat NEG-Ajax in een gelijkspel van 0-0 eindigt en dat Ajax thuis met 4-1 van Volendam wint. Wat moet je dan als journalist? Je kunt moeilijk op de krant komen en zeggen, dat er niets bijzonders te melden is. Dus wat doet de journa-

list? Hij gaat zoeken. En als Vasco wat minder draait, dan moet hij er aan geloven. In een grote wedstrijd speelde dat probleem minder. Ten eerste speelde ik vaak beter en ten tweede viel er méér en uitgebreid te schrijven, zelfs al waren er drie verslaggevers van één krant.'

De aanzet tot zijn inderdaad formidabele seizoen lag in het jaar ervóór, zo blijkt uit Vasco's eigen verklaringen. Een seizoen waarin Ajax-adepten plotseling andere kwaliteiten van hun aanvoerder ontdekten. Vasovic zelf noemt dat 'een beetje gemene manier om zijn routine uit te buiten.' Hij bedoelt zijn rol tegenover de scheidsrechters en de tegenstanders. De aanvoerder Vasovic, die scheidsrechters volkomen inpalmde: 'Ik ging ervan uit, dat iemand, die vriendelijk tegen een scheidsrechter doet, uiteindelijk altijd de sympathie zal winnen. Als ik vriendelijk met jou een pilsje zit te drinken, kun je mij morgen nooit een klootzak noemen, tenzij je niet normaal bij je hoofd bent. Ik ging ervan uit, dat ik met enigszins normale mensen te maken had. En dat is aardig gelukt. Bijvoorbeeld in Glasgow met Lo Bello, die voor een vriendelijk woord en een glimlach erg gevoelig is. Bovendien spreek ik een beetje Italiaans, dat deed het bij hem helemaal' (In die uitwedstrijd tegen Celtic floot de parmantige Lo Bello aanvankelijk bepaald niet in het voordeel van Ajax, maar naarmate het duel vorderde werd hij beter. Op de meest cruciale momenten bewees hij Ajax goedgezind te zijn - een niet geringe verdienste van vooral de aanvoerder Vasovic, die in de thuiswedstrijd een beetje gestoeid had met de Portugees Ribeiro, waaruit bijvoorbeeld Ajax' tweede doelpunt - de vrije trap van Hulshoff - resulteerde).

In dat laatste jaar was de aanwezigheid van Vasovic goud waard. Want nog altijd geloofden niet alle spelers van Ajax in de mogelijkheid eindelijk de Europa Cup naar Amsterdam te halen. Ondanks de hautaine schijn van onaantastbaarheid waren er de twijfels. Vasovic vertelt: 'Toen we tegen Celtic lootten heb ik met Dick van Dijk en Piet Keizer om 100 gulden gewed, dat we die Schotten zouden uitschakelen. Ze hebben die weddenschap aanvaard. Wel een bewijs hoe ook zij nog twijfelden. Toen we thuis met 3-0 hadden gewonnen, zei ik: geef dat geld nou maar. Maar

toen twijfelden ze nóg.' Het spreekwoordelijke optimisme, dat de persoonlijkheid-Vasovic uitstraalde, heeft tenslotte ook op de minder zekere rest doorgewerkt. Ook dát heeft Vasovic aan Ajax meegegeven. Want het merkwaardige (of juist vanzelfsprekende) van het begrip 'ervaring' is, dat je dat inderdáád eerst zelf ervaren moest hebben. De fantastische reeks van internationale successen hebben de Nederlandse vedetten gelouterd. Waar zij vroeger geïmponeerd raakten, halen zij nu de schouders op. Voor zelfs de bekendste buitenlandse vedetten hebben zij hoogstens ontzag. Dat is een zeer verheugende ontwikkeling. Vasovic zegt: Dat geldt niet alleen voor Ajax, dat geldt zeker ook voor Feijenoord. Kijk, als ik tegen een jonge talentvolle speler zeg: 'Als een van je eigen spelers geblesseerd langs de lijn ligt, moet je proberen tijd te winnen of de bal bij je houden, in ieder geval moet je de scheidsrechter zo veel mogelijk beletten het spel te hervatten, dan luistert zo'n speler wel, maar hij is het morgen alweer vergeten. Zo was ik natuurlijk niet anders. Toen ik met Partizan in de Europa Cup finale tegen Real Madrid speelde en Galic aan de lijn lag, vergát ik het ook. Het kostte ons een doelpunt en de Europa Cup. Dan vergeet je het nooit meer. In de thuiswedstrijd tegen Atletico Madrid moest Johan Cruijff aan de zijlijn worden geholpen aan een blessure aan zijn oor. Ik heb die bal toen hoogst persoonlijk onder mijn voet gehouden. Net zolang tot Johan terug in het veld was.'

Het lijken niet meer dan onbetekenende details, maar in het huidige topvoetbal zijn het juist die nuances die de beslissing forceren. Vasovic weet: 'De tijden van Real Madrid zijn voorbij. Toen was er één club, die de dienst uitmaakte. Het verschil met de rest was groot. In die periode had ik óók nog langer meegespeeld dan nu. Maar de verschillen in Europa zijn genivelleerd. Er zijn verschrikkelijk veel goede ploegen en tegen elk van die ploegen moet je keihard knokken. Soms is er een verschil van vijf procent, dat door een scheidsrechter of door terreinvoordeel zelfs wordt weggewerkt. Een vrije trap beslist tegenwoordig vaak over winst of verlies in een topwedstrijd. Daarom moet je uit die details alle mogelijke winst halen. Dat heb ik geleerd, de afgelopen jaren.'

Er zijn er, die het afscheid van Vasovic ‘vroegtijdig’ noemen. Hijzelf ziet dat anders: ‘Ik heb veel plezier beleefd aan het voetballen. Bovendien heb ik goed verdiend. Ik wil het voetballen iets teruggeven. Dat is altijd mijn ideaal geweest. Zoals in mijn tijd Ferenc Puskas een groot voorbeeld was, zo wil ik voor de jeugd een voorbeeld zijn: Vasovic, aanvoerder van Ajax, winnaar van de Europa Cup, Joegoslavisch international, speler van Partizan en Rode Ster. Dat is wat. Maar dan alleen als ik op mijn hoogtepunt stop. Ik kan heus nog wel wat verdienen bij een of andere club. Zelfs bij Ajax. Maar ik hou er niet van in de dug out te zitten als een naamloze reserve. Daar ben ik te trots voor. Ik wil nooit mijn hand ophouden als een soort bedelaar. Kijk eens naar Bennie Muller. Hij heeft meer dan veertig interlands gespeeld, was aanvoerder van het Nederlands elftal en jarenlang een uitblinker bij Ajax. Maar er zullen er maar weinig zijn, die zich Bennie Muller zo zullen herinneren. Dat heb ik, met alle respect, willen voorkomen. De naam Vasovic moet een begrip blijven. Daarom zou ik in principe elk contract afslaan. Tenzij het natuurlijk een waanzinnig bedrag zou zijn. Ik ben geen dief in eigen zak.’

Vasovic heeft zijn vertrek al ruim van tevoren aangekondigd, zodat Ajax al een halfjaar ervoor Horst Blankenburg als zijn potentiële vervanger kon contracteren. Vasovic: ‘Ik heb Ajax bewust van mijn plannen op de hoogte gesteld. Wat Michels heeft gedaan kan ik minder waarderen. Je wacht niet met het opzeggen van een contract tot de maand, waarin trainers niet meer te krijgen zijn. Maar dat is typisch-Michels. Zakelijk, voor hemzélf, verantwoord. Zolang ik als aanvoerder met Michels over de zakelijke kant van het profvoetbal te maken had, was alles in orde. Als het elftal van mening was, dat er een extra-premie moest komen, om wat voor reden dan ook, en ik stond daar achter, dan was Michels direct bereid te bemiddelen. En meestal was mijnheer Timman (penningmeester van Ajax. De V.) bereid aan de wensen van het elftal tegemoet te komen.’ Als aanvoerder heeft Vasovic een roerig seizoen meegemaakt, waarin de spanningen vaak gevaarlijke vormen aannamen. Vasco: ‘We spraken af eensgezind te zijn, als een bepaald verzoek werd afgewezen. We

zouden dan de konsekwenties trekken. Maar ik vond de verantwoordelijkheid wel zwaar. Ik dacht dan, als ik thuiskwam, ík durf dit wel, ík ben financieel onafhankelijk. Maar er zijn ook ánderen. Mag je van die anderen dit soort offers wel vragen? En veronderstel, dat een groep, om wat voor reden dan ook, niet solidair is, wat moet dan je houding zijn?'

Eenmaal stelde Vasovic zijn positie als aanvoerder ter beschikking. Dat was in Bazel, toen hij ontdekte, dat Johan Cruijff premies onthouden werden, waarop hij wel recht had. Vasco heeft toen gezegd: 'Het kan me niet schelen wat jullie in de kranten laten zetten, het gaat mij om het recht. Ik heb rechten gestudeerd, ik weet wat Johan toekomt. Krijgt hij het niet, dan zoeken jullie maar een andere aanvoerder.' Want Vasovic was niet bang, al was hij buitenlander. Perfect Nederlands sprekend kwam hij voortdurend voor de belangen van de selectie op. Behalve als het ging om futiliteiten, want dan probeerde hij bewust een draai aan de zaken te geven. Het ging Vasovic om de grote lijn; daarin stemde hij wonderwel overeen met Michels. Maar Vasco kon ook weer de typische amateur zijn. Zoals voor de finale tegen AC Milan, toen hij de premie ter beschikking stelde voor het geval dat Ajax zou winnen: 'Die Europa Cup winnen is zo'n sportieve prestatie, dat geld die prestatie alleen maar zou kleineren.' Niet genoeg kan de trots van Vasovic benadrukt worden. Na de besprekingen, die ertoe leidden, dat hij zijn tweede, lucratieve contract kon afsluiten, besloot hij, als waardering voor die zo prettig verlopen gesprekken, een attentie voor het bestuur te kopen, dat hij aan een Ajaxbestuurslid overhandigde. Niet zonder leedvermaak herinnert hij zich: 'Toen ik die man dat aanbood zág je 'm denken. Zo van: waarom krijg ik dat, wil ie nóg meer geld?' Zo was het niet. Ik vind gewoon, dat je na goed verlopen zaken best tot uiting mag brengen dat je tevreden bent. Maar ik zou zoiets nooit van tevoren geven. Zo om dat bestuur om te kopen. Een ander staaltje van die lofwaardige instelling: Vasco gaf zijn afscheidsfeest van alles wat Ajax was in het Joegoslavische restaurant Vladimir. Dat is eigendom van een vriend van hem, dezelfde vriend met wie hij samen een ander Joegoslavisch restaurant heeft, 'Alexander' op de Amsterdamse Ceintuur-

baan. Vasco: ‘Juist om de schijn te vermijden, dat ik aan mijn collega's geld wilde verdienen of publiciteit wilde slaan uit dat feestje heb ik niet Alexander, maar Vladimir gekozen.’

Eén speler in Nederland heeft op Vasovic een geweldige indruk achtergelaten: hoewel hij ‘Hulshoff de meest constante speler van het laatste seizoen vindt’ staat hij stijf van bewondering voor Piet Keizer. ‘Misschien komt het wel,’ bepeinst hij, ‘omdat ik Keizer zo vaak aan het werk heb gezien. Maar hij is zonder twijfel een natuurtalent. Hij heeft twee goeie ogen in zijn hoofd en daarin een feilloze computer. Hij kan als geen ander in een onderdeel van een seconde uit vijf mogelijkheden de beste kiezen. Soms speelt hij een bal simpelweg terug, soms schiet hij opeens en soms speelt hij de bal ineens in de diepte.’ Toen Vasovic bij Ajax wegging en het bestuur zijn advies voor een nieuwe trainer vroeg heeft hij gezegd: ‘Ajax is qua prestaties aan de internationale top gekomen. Maar nog niet qua voetbal. De voetbalwereld kent Ajax nog niet, zoals het voetballen kan. Laat de nieuwe trainer daaraan werken. Zeg niet tegen hem, dat hij de successen moet evenaren of zelfs verbeteren, maar laat hem werken aan een grotere eenheid van de ploeg als geheel. Op dat punt is Ajax de afgelopen jaren stil blijven staan.’

Een wat wonderlijke conclusie? Vasovic legt uit: ‘Ik neem weer Puskas als voorbeeld. Waar die ook liep, hoe die ook stond, hij wist blindelings waar hij Csibor kon vinden, zoals trouwens ook de samenwerking tussen Hidegkuti, Budai en Kocsis in dat Hongaarse wonderelftal ongelooflijk was. Toen Puskas later met Gento bij Real speelde, toen had hij dat ook, dat “blinde” voetballen. In een wereldelftal was hij, met Eusebio naast zich, minder waard. Niet omdat Eusebio een mindere voetballer is dan Csibor of Gento, maar gewoon, omdat ze samen minder waard zijn. Dát bedoel ik nou: Ajax moet méér worden dan een optelsom van de individuele kwaliteiten. Ik vind het niet zo gek, dat men stelt: Keizer is minder waard zonder Cruijff en Cruijff is minder waard zonder Keizer. Dat houdt een compliment in voor hun onderling begrip, voor hun manier van voetballen. Maar Ajax moet dat uitbreiden, die onderlinge voeling in een wedstrijd. Dan zal Ajax het voetbal een nieuw tijdperk kunnen

aanbieden. Tot nu toe, als ik in het buitenland was, hoorde ik sporadisch lovende woorden over Ajax. Maar als Ajax zich op de schoonheid van het spel toelegt, dan zal dat veranderen. Toen ik Chelsea tegen Real Madrid zag voetballen in de Europese bekerfinale voor bekerwinnaars, toen had ik bewondering voor Real. Voor hun spelopvatting, hun spektakel, hun een-twee's. Ik hield van Real, al won Chelsea. Voetbal is geen spel van robotten, al heeft Michels dat altijd gepropageerd. Van een mens een robot maken is makkelijk, van een robot een mens maken is al veel moeilijker.'

Een groot voetballer, Vasovic. En een groot aanvoerder. Een groot mens, die het ongetwijfeld vér zal brengen. En dan maakt het verder niets uit of hij zich in zaken stort zoals zijn plan is of dat hij terug komt als coach of manager in de voetballerij, wat ik eerder geloof. Het is waarschijnlijk alléén, omdat hij verdediger geweest is (en dat dan nog in drie clubs en twee verschillende landen), dat de voetbalwereld hem niet nog nadrukkelijker heeft herkend als een van de grootste voetballers van na de oorlog.

Ik zie hem nog de strafschop benutten in de Europa Cup finale tegen AC Milan, waardoor het 2-1 werd. Ijskoud liep hij daarna op de lange, onpasseerbaar geachte doelman Fabio Cudicini af om hem de hand te reiken. Zo in de trant van 'Jammer jongen, volgende keer beter, ik trek je wel weer even overeind.' Of dat vervelend lijkende incident in Geleen, waar Ajax van het toenmalige Fortuna '54 moest winnen om kampioen te kunnen worden. In die nerveuze sfeer was daar plotseling een dronken Ajax-supporter, die het veld opkwam, flesje bier in de hand. Hoeveel gespannen spelers zouden zo'n man het veld hebben afgejaagd of, desnoods, geslagen? Zo niet Vasovic. Glimlachend, vol begrip, sloeg hij zijn arm om de man heen, weigerde beslist, maar vriendelijk een slok uit het flesje en leidde de man naar de zijlijn.

Er wordt mij nog wel eens verweten, dat ik een Ajax-supporter ben. Dat is pertinent niet waar, je zou alleen kunnen zeggen, dat ik het voetbal van Ajax soms erg mooi vindt. Maar ik geef toe, dat ik heb staan klappen op het moment, dat Vasovic de Europa Cup omhoog hield. Níet voor Ajax, maar voor Vasco.

Wever: te lui om te springen

Juist voor Sies Wever zijn eerste wedstrijd met de reserves van Ajax zou gaan spelen, werd die avond zijn vrouw ziek. Een beetje vreemde ziekte, die Wever ertoe bracht een arts te waarschuwen. Om vijf uur zou de dokter komen, maar het werd uiteindelijk tegen kwart voor zes. Daarom arriveerde Sies Wever twintig minuten te laat voor het vertrek van het B-elftal. En zijn debuut liet, diezelfde avond, weinig reden tot tevredenheid. Sies Wever, pas getrouwd, pas van het Drentse Beilen naar Amsterdam verhuisd, wist zijn vrouw alleen op een flat, vier hoog in de tweede Oosterparkstraat. Wever kon zich dat beeld maar niet uit de gedachten bannen: het resultaat was dat hij aanzienlijk minder stond te keepen dan van de voormalige doelman van het Nederlands amateurelftal mocht worden verwacht.

Een week later riep Michels Wever bij zich in het kamertje tegenover de kleedkamer, waar de Ajacieden zich voor training en wedstrijden omkleden. Michels deelde Wever kort en krachtig mee dat hij geen deel zou uitmaken van het gezelschap Ajacieden dat de reis naar Tirana ging maken om daar tegen Nendori voor het Europa Guptoernooi te spelen. Het was een duidelijke strafmaatregel, omdat Michels te weten was gekomen dat Wever én te laat verschenen was én bovendien, mogelijk als gevolg daarvan, nog slecht gespeeld had óók. En zelfs Wevers vrij logische uitleg vermocht Michels niet te vermurwen: ‘Als een voetbalprof op het veld staat moet hij alles kunnen vergeten. Zelfs dat zijn vrouw ziek is en alléén thuis ligt.’

Het heeft even geduurd voor Wever de volle omvang van die Micheliaanse stelregel vatte. Maar in die eerste dagen erna trainde hij als een bezetene, om in de thuiswedstrijd tegen Tirana wél

bij de groep te horen. Dat lukte: als beloning voor het bewonderenswaardige herstel van Wever gaf Michels hem een plaats op de reservebank als mogelijke vervanger van Heinz Stuij. Maar pas in de laatste wedstrijd van het seizoen, uit bij Go Ahead, die Michels als een lachertje wenste te kwalificeren kreeg Wever een kans. Niet omdat Stuij geblesseerd was, maar omdat hij door Michels een plaats in de spits kreeg toebedeeld. Wever speelde opvallend goed, maar had een dermate wankel georganiseerde verdediging voor zich dat hij niet minder dan vier doelpunten moest incasseren; een weinig benijdenswaardig debuut derhalve.

Toch is die ingreep van Michels aan het begin van Wevers periode bij Ajax voor hem van groot belang geweest. Behalve de directe stimulans om weer bij de selectie te komen (bij Ajax bestaat de groep uit zestien tot achttien man, die in aanmerking komen voor alle premies - een kostbare maar wel zeer effectieve regeling. Wanneer de reserves veel minder zouden krijgen, zoals lange tijd het geval geweest is, voelen zij zich nóg minder bij het team betrokken dan nu al het geval is; bovendien zal een geblesseerde speler zo lang mogelijk proberen de eventuele blessure te verbergen uit angst voor inkomstenvermindering en zoiets komt de prestatie van het team ook niet ten goede), heeft Wever sindsdien steeds beter begrepen wat het betekent om voetbalprof te zijn: naast de zeer ruime verdiensten wordt er zeer veel opoffering gevraagd.

Dat begon bij Wever eigenlijk al vanaf de eerste dag die hij bij Ajax doorbracht. Wever was enkele maanden daarvóór tot held gekroond van het nationale amateurelftal, waarin hij zo'n drie seizoenen heeft staan keepen. In dat laatste seizoen bereikte het Nederlands elftal de laatste vier van het Europees kampioenschap, waarvan het eindtoernooi in de Italiaanse badplaats Forte dei Marmi werd gehouden. Oranje gaf zich in de finale pas in de tweede wedstrijd tegen de Spanjaarden gewonnen, maar het was vooral het fabelachtige werk geweest van de spectaculaire doelman Wever, die met niet voor mogelijk gehouden reacties een over te spelen finale afdwong. In dat Spaanse elftal wemelde het van ‘verkapte’ profs: vlak nadien bijvoorbeeld doken Benito en Grande op in de topelf van Real Madrid, maakte Quini zijn de-

buut in het Spaanse elftal(!) en werd Garzon voor een recordbedrag getransfereerd naar Sevilla. Ik schreef toen over de prestaties van Wever zo enthousiast, dat Michels mij later belde en vroeg: 'Die Wever, is ie werkelijk zo goed?' Toen ik bevestigend antwoordde was de komst van Wever binnen een week een feit: 'Ik kreeg van Ajax de beste aanbieding en ik vond Ajax de beste club om bij te komen. Wat wil je nog meer?'

Maar toen begon het pas voor de Drentse vedette Wever. Terwijl hij bij zijn club, Sportclub Assen, gewend was twee keer per week tijdens de conditietraining maar wat aan te rommelen, werd hij bij Ajax één van de zestien. In tegenstelling tot veel andere trainers lijkt de eerste week van elk seizoen onder Michels een slachting. Wever ('Ik ben van nature al een beetje lui') wist werkelijk niet wat hem overkwam. De enorme krachtsinspanningen sloopten hem: zelfs in zijn stoutste dromen vooraf had hij zich niet gerealiseerd hoe groot het verschil tussen Sportclub Assen en Ajax wel was. Vooral omdat collega Heinz Stuij merkwaardigerwijs een fantastische conditie heeft móést Wever wel mee, al kon hij soms letterlijk niet meer. Achteraf bekent hij: 'Het was een nachtmerrie. Soms kwam ik thuis, dan dronk ik een fles Spa-water uit, en bleef ik twee uur op de bank zitten zonder een woord te kunnen zeggen.'

Maar dat was nog niet het enige. Want als Wever dan eindelijk zijn doel moest opzoeken, voor de specifieke keeperstraining of een wedstrijdje, dan werd hij geconfronteerd met weer een geheel nieuwe ervaring. Bij Ajax hebben met name de aanvallers een fabelachtige traptechniek ontwikkeld. Voor hen heeft de bal geen geheimen meer. Zij draaien, vooral op de trainingen, die bal met beide benen alle kanten op. Die van effect zwangere draaiballen zijn op zich al voor elke keeper zeer verraderlijk. Maar voor de dodelijk vermoeide Wever, wiens reactiesnelheid, normaal gesproken een van zijn sterkste eigenschappen, toch al was afgebot, waren die ballen niet te pakken. De Ajacieden merkten dat. Zij zijn, voor elke nieuweling, nog 'wreder' dan oudere studenten voor een nieuwbakken student die in het corps wil en daartoe een ontgroeningsperiode moet ondergaan: Wever werd 'afgeknepen'.

De Ajacieden deden om het hardst mee met de arme Wever de

verkeerde kant op te sturen. De trucendoos ging wagenwijd open en keer op keer moest Wever zich van de grond af oprichten, zich in al zijn vermoeidheid omdraaien om weer die bal uit het net te halen. Heel wat anderen zouden aan die gewenningskuur kapot gegaan zijn. Maar de zeer nuchtere mentaliteit van Wever, een Noorderling uiteindelijk, hielp hem er over heen: 'Heel langzaam merkte ik dat ik minder last kreeg van die conditie-oefeningen. Dat stimuleerde. Daardoor was ik ook fitter, als ik in het doel kwam te staan bij de trainingen. En langzaam aan leerde ik de trucs van de jongens kennen. Al moet ik bekennen, dat met name Keizer die bal zó kan draaien dat je er soms gewoon niet aankomt.'

Juist toen Wever een beetje profaan het worden was en hij een stuk of wat wedstrijdjes in het B-elftal had gespeeld ('Daar is weinig lol aan, maar het móét') liep hij tijdens een training een ernstige blessure op, toen hij een schot van Barry Hulshoff wilde stoppen. Tijdens een tweede onderzoek op de V.U. bleek een botje gescheurd: tien weken gingen hand en pols in het gips. Terwijl Wever al lopend en, soms, 'stiekum een balletje pakken', probeerde de vorm te bewaren ervoer hij Michels voor het eerst in een andere kwaliteit dan die van de altijd opjagende slavendrijver: 'Hij probeerde me nu en dan op te peppen, dat merkte ik. Als hij mij riep en vroeg hoe het er mee was dan zei ie: "Probeer maar snel weer terug te komen". Maar het vreemde was, ik had het toen niet meer nodig. Ik wist waar ik aan toe was. Ik moest alleen op mijn kans wachten.'

Die kans kwam niet. Wever maakte, als reserve, wel alle wedstrijden mee, ook die voor de Europa Cup, maar Heinz Stuij had een vaste plaats. Wever léérde wel. Hij werd niet alleen prof, hij leerde ook veel van Stuij: 'De verhouding is zonder meer goed. We praten veel over het vak. Ik heb van Heinz altijd zijn uitlopen bewonderd. Hij speelt goed mee. Zonder franje. Dat is al bij Bals begonnen. Bij Ajax is de doelman geen opvallende figuur, hij is gewoon een onderdeel van het elftal.' Dat is ook duidelijk aan Wevers spel te merken. Vóór hij bij Ajax kwam keepte Wever spectaculair. Hij duikelde graag, pakte de ballen 'moeilijker' dan noodzakelijk was en maakte er vaak een show van. Wever

stond voor zichzelf te keepen, zoals ik dat altijd ook hét bezwaar van het wereldtalent Jan van Beveren heb gevonden.

Maar Wever heeft zich aangepast, volgens de methode die door de ondergewaardeerde Gert Bals en zijn opvolger Stuij is geadopteerd. Wat hem stéékt is dat hij de kans niet heeft zich méér te bewijzen: ‘Soms, als ik zie wat ik verdiend heb in een maand, denk ik wel 's: wat heb ik er eigenlijk voor gedaan?’ Maar juist die uitstekende verdiensten zijn dé pleisters op de wonde. Het geld vormt de prijs die aanvaardbaar is voor het tekort aan sportieve bevrediging. Want er zijn momenten dat zo'n Sies Wever buiten de ploeg staat, al is hij Ajacied, al hoort hij tot de selectie en al wordt hij net als de anderen gehonoreerd. Dat zijn de momenten dat hij zo graag iets wil doen, dat hij zo graag zijn waarde wil bewijzen, dat hij de jongens zo graag iets terug wil geven. En juist die onmogelijkheid werkt frustratie in de hand. Op momenten dat de vreugde over een bijzondere prestatie alom groot is. ‘Dan heb je wel 's het idee dat je er niet bijhoort, bevoorbeeld als je tegen Celtic gewonnen hebt of zoiets,’ bekent Wever.

Sies Wever werd keeper, zo veronderstelt hij, ‘omdat ik te lui ben om te lopen.’ Juist die veronderstelde luiheid is vreemd, omdat het jonge talent Wever al op zijn zestiende in het eerste van de derde klasser Beilen werd opgesteld. Hij duikelde graag, sprong spectaculair. Wever denkt: ‘Eigenlijk is dat vreemd. Want dat springen en duikelen is vermoeiend. En ik had een hekel aan dat vallen en opstaan, omdat ik er zo moe van werd. Maar het ging vanzelf.’ In de Drentse amateurgelederen zorgde Wever destijds voor een van de meest omstreden ‘transfers’. Wever werkte als gereedschapmaker bij Stork, waar voetbaladept Gerrit Timmer de directie voerde. Timmer had één hobby: het piepkleine clubje Sportclub Assen, uitkomend in de tweede klasse van de onderafdeling. Timmer maakte van Sportclub Assen een noordelijk equivalent van het Amsterdamse De Zwarte Schapen, dat destijds in een sensationeel tempo van promotie naar promotie snelde. In negen jaar tijd klom Sportclub Assen van de tweede klasse van de onderafdeling naar de eerste klasse van de KNVB.

Toen Sportclub Assen nog in de derde klasse speelde, op weg naar nóg meer roem, trof het in de lokale concurrent Beilen een zware tegenstander. Temeer omdat het doel van Beilen werd verdedigd door de junior Wever, die al was doorgedrongen tot het Drents amateur-elftal en voor wie profclubs als Drente en Veendam belangstelling hadden getoond. In die derde klasse ging het dat seizoen tussen Sportclub Assen en Beilen. In de beslissende wedstrijd viel Sies Wever een half uur voor tijd uit, toen de stand nog 1-1 was. In de laatste minuut maakte Sportclub Assen het winnende doelpunt, wat later promotie naar de tweede klasse betekende. Toen bekend werd dat Sies Wever het voorbeeld van vele andere prominente voetballers volgde en prompt overschrijving aanvroeg naar Sportclub Assen, werd dat aanleiding tot een regionaal schandaal, waarbij het woord ‘omkoping’ zelfs werd gebezigd.

Hoewel ook Sies Wever nooit zal toegeven dat hij een financiële tegemoetkoming kreeg voor die overschrijving, geeft hij toe er als werknemer van Timmer ‘niet minder op te worden.’ Over zeer veel amateurclubs wordt gezegd dat er ‘onder de tafel’ betaald wordt, maar dat is een moeilijk te bewijzen zaak. Meestal zijn het rijke supporters, buitenstaanders eigenlijk, die de betere spelers douceurtjes in de hand stoppen. In de boeken van de vereniging komen dergelijke bedragen uiteraard dan ook niet voor, zodat de leiders van de ‘verdachte’ clubs meestal vrolijk uitroepen: ‘Iedereen kan onze boeken komen controleren.’

Bij Sportclub Assen ontwikkelde Wever zich verder. Hij bereikte het noordelijk amateur-elftal en ten slotte het nationale amateur-elftal, hoewel hij in militaire dienst weinig kansen kreeg, omdat hij ene Van Beveren als concurrent had.

In het Nederlands amateurelftal spelend ontstond bij Wever stilaan de idee dat hij wellicht met voetballen een bestaan kon opbouwen. Vooral in het laatste seizoen als amateur, toen de belangstelling voor het amateurteam plotseling steeg - óók van de kant van de sportpers. In die periode deed zich de spectaculaire mogelijkheid voor dat Wever bij Anderlecht kon komen: ‘Ik werd eerst opgebeld vanuit Brussel. Drie dagen later stonden een paar bestuursleden voor de deur. Of ik een proeftraining wilde

maken. Dat wilde ik wel. Drie dagen ben ik onder Sinibaldi wezen trainen. Het ging goed en later werd me gevraagd een wedstrijd te spelen met Anderlecht, óók op proef. Daar kwam iets tussen. Wéér later boden ze me een contract aan dat nergens op leek. Ik heb de zaak toen meteen afgekapt.'

Dat nu is typisch Wever. Hij maakt vrijwel nergens een punt van, al zegt hij: 'Ik ben, dat geef ik toe, lakoniek, maar niet ongevoelig.' Wever wachtte in de periode dat talloze profclubs hem aanbiedingen deden heel rustig af, zonder zich ooit op te winden. In samenwerking met zijn financieel adviseur, Sportclub Assenbestuurder Rousseau, werkte hij de diverse onderhandelingen af, onder zijn motto: 'Ik wacht wel af wat er gebeurt.' Dat deed hij óók toen hij eenmaal bij Ajax was. Geen moment raakte Wever in paniek: 'Ik heb altijd gedacht: ik doe m'n best en als dat niet genoeg is dan is dat jammer. Dat heb ik met wedstrijden ook. Als ik me goed heb voorbereid en ik speel toch een mindere wedstrijd, dan vind ik dat niet leuk, maar ik lig er toch niet wakker van. Zo is het ook bij Ajax. Als ik ooit de kans krijg, dan probeer ik er het beste van te maken. Bang ben ik niet. En als het niet gaat, nou, dan zien we wel wéér.'

Met die spreekwoordelijk noordelijke rust hoopt Wever ook zijn tweede en contractueel laatste seizoen bij Ajax vol te maken. En dan? Wanneer hij nóg niet de kans gehad heeft iets te bewijzen en hij wellicht qua contract of positie terrein moet prijs geven? Wever: 'Ik heb een vak. Als het zover is, dan begin ik daar weer in. Moet ik me daar voortdurend druk over maken? Dat doe je toch ook niet als je aan ongelukken gaat denken? Je denkt toch niet steeds: misschien krijg ik wel een ongeluk? Als je zó denkt, kun je beter de hele dag in je bed blijven liggen.'